Golem

Gustav Meyrink

Gustav Meyrink
Der Golem
Roman
Copyright Kurt Wolff Verlag, Leipzig 1915

GUSTAV MEYRINK

GOLEM

Traducere de Gina Argintescu-Amza

CARTEA ROMÂNEASCĂ

1989

Coperta și ilustrațiile de Șt. CĂLȚIA

ISBN 973—23—0020—5

I

SOMN

LUMINA LUNII CADE ÎN JOSUL PATULUI — pare o piatră mare, albă și netedă.

Cînd luna plină, sfrijindu-se, moare încet, încet în partea dreaptă — ca un chip lunecînd spre bătrînețe, cînd jumătate de obraz, slăbit și tras, se vestejește mai întîi — la ceasul acela al nopții mă cuprinde, tulburĕ, chinuitoare, neliniștea.

Nu dorm, nu-s nici treaz, și între vis și veghe se țes trăiri din toate cîte le-am citit și auzit, ape mari ce-și adună culorile și limpezimea într-o singură matcă.

Înainte de a adormi, citisem din viața lui Buddha Gautama. Și acum o frază îmi umblă neîntrerupt prin minte, cîntă pe o mie de voci, se deapănă și iarăși o ia de la început, fără răgaz :

> „O cioară se îndreaptă în zbor spre o piatră care seamănă cu o bucată de untură, gîndind în sine : o fi rost de ceva gustos pe aicea. Dar cioara n-a găsit acolo nimic pe gustul ei, și a zburat mai departe. Ca cioara ce se apropie de piatră, așa și noi — ispititorii — îl părăsim pe ascetul Gautama ; nu am găsit nici o plăcere în el".

Imaginea pietrei semănînd cu o bucată de untură creşte, uriaşă, şi-mi umple creierii.

Merg prin albia secată a unui rîu şi aleg din prundiş pietricele netede — albastre-fumurii, stropite cu pulbere sclipitoare ; mă uit la ele lung, căzut pe gînduri, mă uit mereu şi nu ştiu ce să fac ; altele, negre cu pete galbene de pucioasă, par încercări ieşite din mîna unui copil, salamandre greoaie, pestriţe, prefăcute în piatră.

Vreau să arunc pietricelele departe, îmi scapă însă mereu printre degete, şi nu pot să-mi iau ochii de la ele.

Jur împrejur răsar, una după alta, pietrele care au jucat un rol în viaţa mea.

Unele, greoaie, se căznesc să iasă la lumină din strînsoarea nisipului — seamănă cu crabii aceia mari, albăstrui-cenuşii, surprinşi de flux —, vor parcă să-mi atragă privirea, să-mi spună în şoaptă ceva nespus de important.

Altele, istovite, cad neputincioase înapoi, în alveola lor, amuţite pentru totdeauna.

Din cînd în cînd, descîlcit din ceaţa visării, zăresc pentru o clipă iarăşi lumina lunii în josul patului, acolo unde pătura se îndoaie, umflată — o piatră mare, albă şi netedă. Şi iarăşi umblu ca orbul bîjbîind după conştiinţa pierdută, mă frămînt căutînd întruna piatra care mă chinuie — trebuie să fie undeva, cine ştie unde, îngropată, bucata de untură, în amintire.

Era cîndva, lîngă o streaşină, o gură de burlan îndoită în unghi obtuz, cu buza ruginită — da, o văd, mă încăpăţînez să mi-o închipui aşa, să-mi înşel gîndurile răvăşite, şi să aţipesc.

În zadar.

Iarăşi şi iarăşi, fără încetare, cu o insistentă timpă, un glas îndărătnic îmi repetă — neobosit ca oblonul pe care vîntul îl izbeşte în răstimpuri egale de un perete — nu, nici gînd, asta nu-i piatra care seamănă a untură.

Glasul nu mă iartă.

Îmi spun de zeci de ori că n-are nici o importanță ; o vreme tace, apoi trezit pe nesimțite, se pornește iar, necruțător : bine, bine, așa-i, dar asta nu e piatra care seamănă cu o bucată de untură.

Încet, încet, nesuferit, mă năpădește neputința.

Ce s-a întîmplat mai tîrziu, nu știu să spun. M-am lăsat păgubaș, ori m-au învins gîndurile și mi-au pus căluș minții.

Știu numai că trupul zace adîncit în somn, în timp ce simțurile, desprinse, îl părăsesc.

Cine-i „eu" acum ? îmi vine să întreb deodată. Bag de seamă că nu mai am organ care să poată întreba. Mi-e teamă de vocea aceea idioată, o să se trezească din nou și o s-o ia de la capăt cu interogatoriul fără sfîrșit despre piatră și untura aia.

Mă răsucesc.

II

ZIUĂ

IATĂ-MĂ DINTR-ODATĂ ÎNTR-O CURTE MOHORÎTĂ — stau sub bolta ruginită a unei porți și mă uit dincolo, de partea cealaltă a ulicioarei strîmte și murdare, la un negustor evreu, rezemat de arcul unui zid ; în margini, atîrnă fierărie de tot felul, unelte fărîmate, scări de șa și patine mîncate de rugină, vechituri, șiraguri lungi de lucruri moarte.

Imaginea respiră o monotonie chinuitoare, impresii care zi de zi, neîntrerupt, calcă pragul percepției noastre ca niște animale de casă, nu-mi stîrnește nici curiozitate, nici nu mă uimește.

Îmi dau seama că aici, în locul ăsta, sînt de mult la mine acasă !

Nici gîndul ăsta nu mă tulbură prea mult, cu toate că nu se leagă de ce-am simțit pînă mai adineaori, înainte să ajung aici.

Trebuie să fi auzit cîndva — sau poate am citit ? — de asemănarea ciudată dintre o piatră și o bucată de untură, îmi fulgeră prin minte în timp ce urc treptele scîlciate spre odaia mea și bag de seamă, în treacăt, cît sînt de unsuroase.

Aud dintr-odată pași alergînd sus, la catul de deasupra. Ajuns în dreptul ușii mele dau de Rozina, fiica roșcovană

a negustorului Aaron Wassertrum. Să tot aibă paisprezece ani.

Stă lipită de balustrada scării şi sînt nevoit să mă preling pe lîngă ea. Se lasă încet pe spate şi-şi umflă nările.

Strînge stinghia de fier cu mîini murdare, şi-i zăresc braţele goale albind în umbra tulbure.

Mă feresc de privirea ei.

Mi-e silă de zîmbetul ei neruşinat, de faţa ei palidă de ceară amintind de capul unui cal cioplit în lemn.

Cred, îmi spun, că are carnea puhavă şi lăptoasă ca axolotul din cuşca cu salamandre, pe care am văzut-o adineaori în prăvălia cu păsări.

Mi-e silă de genele roşcaţilor, au ceva de iepure de casă.

Descui uşa şi-o trîntesc repede în urma mea.

Din fereastră îl zăresc pe Aaron Wassertrum ciupindu-şi unghiile cu cleştele de cuie.

Rozina i-o fi fată sau nepoată ? Nu seamănă cu ea.

Printre chipurile de evrei ce se perindau zi de zi prin Vadul Cocoşului, puteam distinge seminţii atît de diferite, încît nici înrudirea de sînge nu le putea şterge, cum uleiul nu se amestecă cu apa. Nu poţi să spui : ăştia-s fraţi, sau : uite acolo tatăl cu fiul.

Nu, doar în trăsături poţi să citeşti că unul se trage dintr-o seminţie şi celălalt dintr-alta — şi atît.

Şi ce dacă Rozina seamănă cu negustorul ?

În adînc, seminţiile astea se urăsc, cu o greaţă şi o scîrbă pornite din rărunchi, chiar între cei născuţi din aceiaşi părinţi. Se feresc s-o arate însă străinilor, cum ţii ascunsă primejdia dinăuntrul unei taine.

Nici unul nu se trădează ; nemărturisită, această învoială îi aseamănă cu nişte orbi agăţaţi de o frînghie înecată în slin : înveninaţi de ură, cu toţii, unul se atîrnă cu

amîndouă mîinile, celălalt cu un singur deget, în silă ; toţi sînt însă la fel de superstiţioşi, toţi tremură la gîndul că s-a zis cu ei în clipa cînd scapă din mînă sprijinul care îi uneşte, şi se rupe de ceilalţi.

Rozina e dintre cei cu părul roşu, mai respingători decît alţii — bărbaţii au pieptul îngust şi gîtul lung, de pasăre, cu mărul lui Adam zvîcnit afară.

Cu pistrui parcă peste tot locul, bărbaţii de soiul ăsta sînt veşnic în călduri, o viaţă întreagă luptă într-ascuns, neîntrerupt, zadarnic, cu poftele chinuitoare care-i ard, şi în acelaşi timp tremură de teamă să nu-şi piardă sănătatea, de-ţi face silă.

Nu mi-era limpede de ce o credeam pe Rozina rudă cu Wassertrum.

N-am văzut-o niciodată prin preajma lui, nici vorbind cu el.

Mai tot timpul tîndălea prin curtea noastră, sau o zăreai prelingîndu-se prin colţuri întunecoase şi prin coridoarele casei.

Nu mă îndoiesc că toţi vecinii o cred rudă cu negustorul, poate protejata lui ; sînt sigur însă că nici unul n-ar putea spune de ce.

Vreau să uit de Rozina, să-mi mut gîndurile de la ea. Privesc pe fereastra deschisă în jos, spre Vadul Cocoşului.

Aaron Wassertrum parcă mi-a simţit privirea. Se întoarce deodată şi se uită în sus, spre mine.

O faţă încremenită, scîrboasă, cu ochi holbaţi de peşte şi buza de sus despicată în bot de iepure.

Pare un păianjen cu chip de om, tresărind la cea mai uşoară atingere a pînzei, sub înfăţişarea nepăsării.

Din ce-o fi trăind ? Ce-o fi în mintea lui ? Ce gînduri are ?

Sub bolta zidului, pe margini, neatinse, atîrnă zi după zi, an după an, aceleași lucruri moarte, aceleași lucruri de nimic.

Le-aș desena și cu ochii închiși : aici, goarna de alamă îndoită, cu clapele rupte ; alături — pictat pe hîrtie îngălbenită, tabloul cu soldații așezați atît de ciudat. Mai încolo, atîrnat de o curea putredă — șiragul de pinteni ruginiți și multe alte vechituri mucede.

Și în față, pe jos, înghesuite în dreptul intrării, piedică în calea cui ar vrea să treacă pragul bolții, un rînd de plăci de tuci.

Mărunțișurile astea nici nu se înmulțeau, nici nu scădeau la număr. Și dacă un trecător se oprea să întrebe de prețul unuia sau altuia dintre ele, negustorul părea că-și ieșe din minți, atît era de tulburat.

Din botul de iepure rînjit țîșneau bolboroseli neînțelese, iritate, icnite cu un glas de bas înecat în bale pînă ce cumpărătorul, speriat, se lăsa păgubaș și-și vedea de drum.

Aaron Wassertrum își mutase privirea fulgerător de la mine la calcanul casei de-alături, zid în zid cu mine, urmărind ceva cu încordare.

Ce-o fi văzînd acolo ?

Casa vecină stă cu spatele întors la uliță și ferestrele dau în curte ! Numai una se deschide spre stradă.

În clipa aceea, ca din întîmplare, părea că cineva intrase în încăperile de alături, la un cat cu mine — cred că e un atelier în colț — căci dintr-odată, glasuri răzbat prin perete, unul de bărbat, celălalt de femeie.

Nu se putea ca negustorul să le fi auzit ! Era cu neputință !

În fața ușii se-aude o mișcare. Știu : e Rozina ; iarăși stă afară, în umbră, și așteaptă, lacomă, s-o chem odată și odată la mine.

Dedesubt, cu jumătate de cat mai jos, stă pe scară, ținîndu-și răsuflarea, Loiza, adolescentul cu fața ciupită de vărsat. Stă și pîndește : deschid sau nu ? Îi simt ura geloasă, abur fierbinte urcînd pînă la mine, sus.

Se teme să se apropie, să nu-l vadă Rozina. Se știe legat de ea ca lupul flămînzit de paznic, ar vrea să sară, să sfîșie în neștire !

M-așez în fața mesei de lucru, îmi caut penseta și dalta.

N-am spor. Mîna nu-și găsește astîmpăr, nu pot să urmăresc finele crestături japoneze.

Viața mohorîtă, încețoșată, mocnind între zidurile casei îmi strînge inima ; depăn neliniștit imagini vechi, unele după altele.

Loiza și fratele lui geamăn Iaromir trebuie să fie doar cu un an mai mari decît Rozina.

Pe tatăl lor abia dacă mi-l amintesc ; făcea prescuri. Acum — așa mi se pare — de ei vede o bătrînă.

Nu știam însă care anume din cei mulți care locuiesc în casă, ascunși în văgăuna lor ca broaștele rîioase.

Are grijă de amîndoi băieții, adică le dă un loc unde să-și pună capul, ca să le ia în schimb puținul pe care îl fură sau îl cerșesc. Le-o fi dînd de mîncare ? Nu cred, bătrîna se întoarce întotdeauna tîrziu, odată cu noaptea.

Spală morți, cu asta își ține zilele.

Pe Loiza, pe Iaromir și Rozina, i-am văzut de multe ori în curte, cînd erau copii : se jucau în trei, cuminți.

Vremea aceea a trecut.

Acum Loiza adulmecă de dimineață pînă seara urma evreicuței cu coama de aramă.

Uneori o caută ore în șir, și nu dă de ea. Se strecoară atunci pînă la mine în prag și așteaptă în fața ușii, schimonosit de încordare pînă ce fata vine tiptil.

Stau și lucrez, și-l văd în gînd ; acum pîndește afară pe coridorul întortocheat, cu capul plecat și gîtul vlăguit, ciulindu-și urechile.

Uneori, dintr-odată, un zgomot sălbatec rupe tăcerea.

Pe Iaromir, surd și mut, îl mînă un singur gînd, o foame lacomă, nepotolită, nebună după Rozina. Rătăcește ca fiara prin casă, latră dezarticulat, scos din minți de ghimpele geloziei, și urletul lui sălbatec îți îngheață sîngele în vine.

Îi caută pe cei doi, crezîndu-i nedespărțiți — ascunși undeva, cine știe unde, într-un colț murdar din miile de tainițe sordide ale casei. Orbit de mînie, fierbe la gîndul să nu-și piardă fratele din ochi, ca nu cumva să i se întîmple ceva Rozinei și lui să-i scape.

Chinul estropiatului, clipă de clipă — așa cred — e ceea ce-o îndeamnă pe Rozina să-și facă de cap cu celălalt.

Cînd o simte că se lasă mai greu, Loiza născocește alte grozăvii să-i ațîțe pofta din nou.

Se prefac sau chiar se lasă surprinși de mut, și-l momesc cu răutate pe bietul bezmetic sub bolțile înecate în umbră ; i-au presărat în cale capcane perfide fel și fel : cercuri ruginite de butoi care sar și-l izbesc cînd pune piciorul pe ele ; greble cu dinții în sus, piedici care să-l rănească pînă la sînge.

Din cînd în cînd, Rozina inventa cîte ceva și mai drăcesc, să-i răsucească și mai adînc cuțitul în rană.

Își schimba tam-nesam felul de a fi cu Iaromir și-l îmbia, prefăcută. Cu veșnicul ei surîs pe buze, îi insinua ceva înfirmului, repede, în pripă, ceva ce-l tulbura pînă la ieșirea din minți. O făcea prin semne anume născocite, misterioase, abia înțelese, încîlcindu-l pe surdomut într-o rețea fără scăpare de nedumeriri și speranțe nebune.

I-am zărit odată în curte, față în față — ea îi vorbea mișcînd din buze și gesticulînd atît de violent, încît mi s-a părut că băiatul, tremurînd ca varga, o să se piardă, și în clipa următoare o să leșine. Năduşit, încordat dincolo de puterile omenești, se silea să pătrundă mesajul într-adîns nedesluşit, care îi fulgera pe dinaintea ochilor.

A doua zi, aștepta ars de friguri și nerăbdare pe treptele întunecate ale unei clădiri pe jumătate năruită din prelungirea Vadului Cocoşului, îngustă și plină de gunoaie, uitînd să întindă mîna la răscruci după cîțiva creițari.

Cînd să se întoarcă, răvăşit, aproape mort de foame, acasă, se făcuse noapte tîrziu, și gazda îl încuiase de mult afară.

Prin perete, vesel, răzbate din atelierul de alături un rîs de femeie.

Un rîset ! În casele astea, veselie ? Rîs ? Nu-i om în tot ghetto-ul să rîdă, să se bucure.

Dintr-odată mi-aduc aminte că bătrînul Zwack, păpuşarul, mi-a şoptit că și-ar fi închiriat atelierul în urmă cu două zile — era cineva foarte bine, un domn tînăr și distins care nu se uitase la preț. Dorea pesemne un loc ferit să se întîlnească cu aleasa inimii.

Și acum, încet, în mare taină, noapte de noapte, trebuia cărată mobila scumpă a noului chiriaș, adusă în casă bucată cu bucată, fără să prindă nimeni de veste.

Inimos și fericit ca un copil, bătrînul își freca mîinile, povestindu-mi cît de bine știuse să le potrivească pe toate, să nu trezească în vecini nici cea mai mică bănuială despre romanticii îndrăgostiți.

Nemaivorbind că puteai să intri în atelier prin trei case diferite. Ba și printr-un chepeng !

Da, şi dacă împingeai uşa de fier de la pod — lucru uşor dealtfel — puteai să ajungi, pe lîngă odaia mea, la scările casei noastre, şi de aici să ieşi în stradă...

Iar s-aude risul fericit de parea cealaltă a peretelui. Ca în vis îmi amintesc o casă fastuoasă, o familie de aristocraţi, care m-au chemat de multe ori la ei, să le restaurez antichităţi de preţ.

Deodată un ţipăt ascuţit ţîşneşte de alături. Îmi sare inima, ascult încordat... Aruncată în lături, uşa de fier de la pod geme din încheieturi ; în clipa următoare, o doamnă se năpusteşte în odaie. Cu părul despletit, albă ca varul, cu un şal de brocart auriu aruncat peste umerii goi.

— Maestre Pernath, ascundeţi-mă, nu întrebaţi — pentru Dumnezeu ! — ascundeţi-mă !

N-apuc să scot o vorbă cînd uşa se deschide iar, şi în aceeaşi clipă e trîntită la loc. Într-o frîntură, un zîmbet a ţîşnit scîrnav pe o mască încremenită : chipul lui Aaron Wassertrum.

. . . . . .

Rotundă, o pată îmi străluceşte înaintea ochilor. Recunosc la lumina lunii picioarele patului.

Simt că m-apasă încă somnul, greu ca o manta de lînă şi în amintire stă scris cu litere de aur numele Pernath.

De unde pînă unde ? Unde am citit numele ăsta, Athanasius Pernath ?

Cred — da, parcă de demult, nu mai ştiu cînd şi unde, mi-am schimbat pălăria cu cineva ; mă şi miram, la vremea aceea, cum de mi se potrivea, cînd capul meu e atît de neobişnuit.

M-am uitat în fundul pălăriei străine — atuncea — da, da, acolo pe căptuşeala albă sta scris cu litere de hîrtie aurită :

Athanasius Pernath

Pălăria m-a umplut de teamă, nu ştiu să spun de ce.

Dintr-odată, glasul uitat, glasul care se încăpățîna să afle de la mine unde e piatra aia albă ca untura, se porni din nou, ca o săgeată îndreptată spre mine. Chem înaintea ochilor, îndată, pe Rozina roșcovana, profilul ei ascuțit cu zîmbetul dulceag, și așa mă feresc din calea săgeții, ce piere în întuneric.

Da, chipul Rozinei ! E mai puternic decît vocea flecară, nătîngă — și-acum, chiar în clipa asta, cînd voi fi din nou la adăpost în odaia mea din Vadul Cocoșului, mă simt pe deplin liniștit.

III

„I"

DACĂ NU M-AM ÎNȘELAT CÎND MI S-A PĂRUT că cineva urcă scara în urma mea, păstrînd mereu aceeași distanță, cu gîndul să vină la mine, atunci în clipa asta trebuie să fie pe ultima treaptă.

Trece acum după colț, în dreptul locuinței lui Shemajah Hillel, arhivarul, părăsește piatra treptelor măcinată de vreme și calcă pe palierul catului de sus, podit cu cărămidă roșie.

Dibuie de-a lungul zidului și acum, chiar acum, oprit în fața ușii, se chinuie să descifreze în întuneric numele meu de pe tăbliță.

Mă ridic, fac cîțiva pași pînă în mijlocul odăii și privesc spre ușă.

Ușa se deschise larg și păși înăuntru.

Fără să-și scoată pălăria, fără nici un cuvînt de salut, înaintă un pas, doi, spre mine.

Simt să așa îi e felul cînd e acasă; și mi se pare firesc să se poarte așa și nu altfel.

Vîră mîna în buzunar și scoate o carte.

O deschide, întoarce filele, caută îndelung.

Cartea e îmbrăcată în metal, cu ferecăturile lucrate în rozete și peceți, bătute în pietre scumpe și smălțuite.

În cele din urmă găsește locul căutat și arată într-acolo.

Pe cît am putut să descifrez capitolul se intitula IBBUR, „fecundarea sufletului".

Iniţiala I, mare, lucrată în aur şi purpură, se înscrie, acoperind-o pe jumătate, de-a lungul unei pagini întregi — fără să vreau îmi fug ochii peste ea — şi e roasă pe margini.

Trebuia s-o refac.

Iniţiala nu e lipită de pergament, aşa cum văzusem în toate cărţile vechi ; pare mai curînd făcută din două foiţe de aur subţiri, sudate în partea de mijloc şi împreunate la marginea pergamentului.

Înseamnă că în dreptul iniţialei e o tăietură, o gaură în pergament ?

Atunci pe foaia următoare, I-ul avea să apară de-a-ndoaselea ?

Întorc foaia şi constat că aveam dreptate.

Citesc pagina şi nu-mi dau seama, citesc şi pe cea următoare. Şi mă fură una după alta.

Cartea vorbea cum îţi vorbeşte visul, însă mai limpede, mai deslușit. Mă tulbură în adînc, ca o întrebare.

Cuvinte izvorau dintr-o gură nevăzută, prindeau viaţă, şi veneau spre mine. Se suceau, se răsuceau în faţa mea ca nişte roabe în straie colorate ; cădeau apoi la pămînt sau piereau, scame de nori licărind în aer, făcînd loc altora, mereu.

Fiecare, vreme de o clipă, nădăjduia s-o aleg pe ea, să nu vreau să privesc următoarea.

Unele falnice ca păunul, îmbrăcate în veşmînt sclipitor, păşeau încet şi măsurat.

Altele, împărătiţe, dar cărunte şi veştede, îmi zîmbeau din ochii înviorați cu fard ; şi-n colţul buzelor sta furişat dezmăţul. Pudră, pomezi şi alifii le acopereau obrajii scofîlciţi.

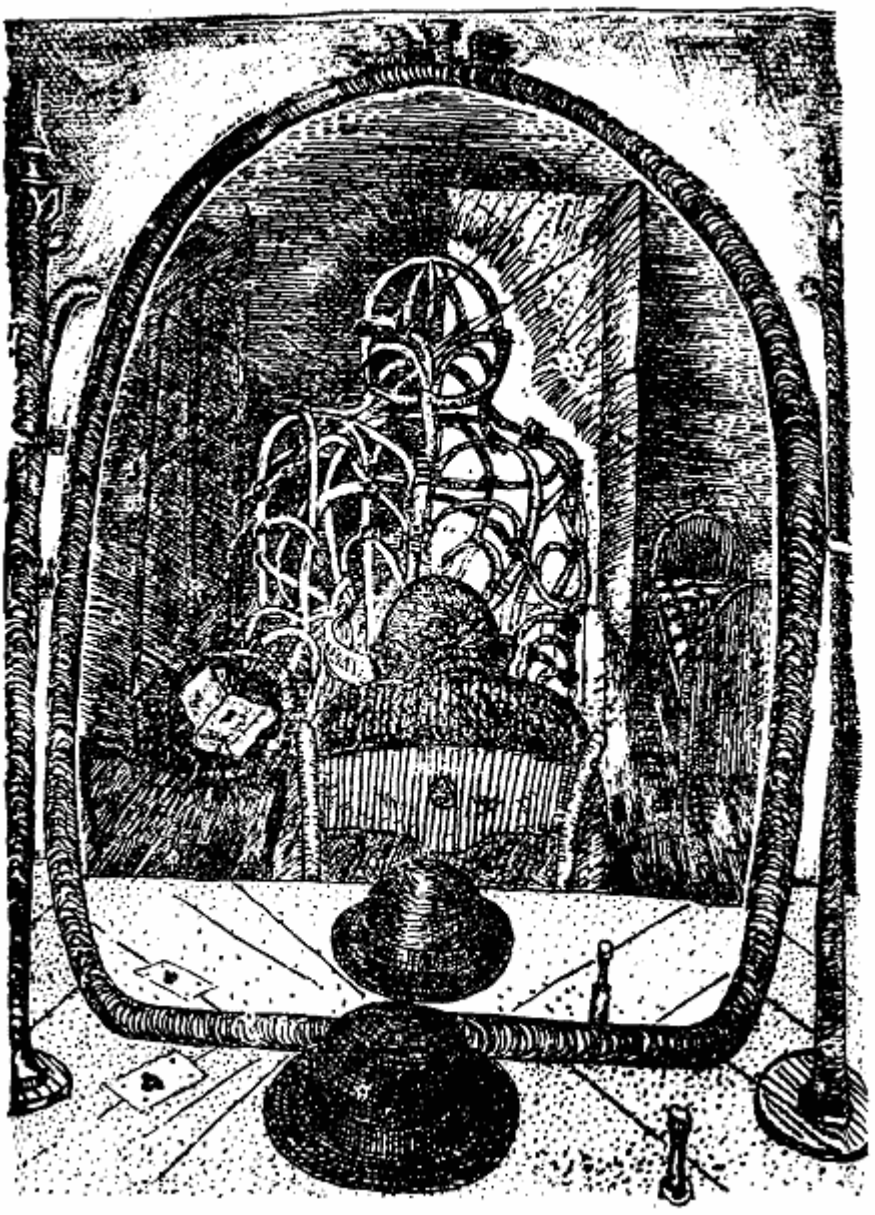

Priveam dincolo de ele, la cele ce se apropiau, și ochii îmi alunecau peste șiruri lungi de figuri cenușii, atît de obișnuite, de șterse la chip, încît părea cu neputință să mi le întipăresc în minte.

Trăgeau o femeie goală în urma lor. Uriașă, părea un colos de aramă.

O clipă s-a oprit în fața mea și s-a plecat spre mine. Genele i se alungeau cît eram eu de înalt. Fără să scoată un cuvînt, arătă spre pulsul mîinii stîngi. Un cutremur de pămînt zvicnea din fiecare bătaie. Cuprindea în ea viața unei lumi.

Din depărtare, în goană, se apropia un alai de coribante.

Un bărbat și o femeie se îmbrățișau, înlănțuiți. Îi zăream cum vin de departe, cortegiul vuind din ce în ce mai apropiat.

Aud acum, răsunînd chiar lîngă mine, cîntecul lor extatic, și caut din ochi perechea înlănțuită.

Prefăcută într-o singură ființă, jumătate bărbat, jumătate femeie, — un hermafrodit — sta înscăunat într-un jilț de sidef.

Coroana lui se încheie într-o scîndură tăiată în lemn roșu ; cariile distrugerii săpaseră în ea rune încărcate cu mister.

Ridicînd nori de praf, o turmă de oi oarbe și mărunte măcinau în urma lor pămîntul ; giganticul androgin le ducea după el, hrană pentru coribante.

Uneori, țîșnind din gura nevăzută răsăreau făpturi ieșite din morminte, cu pînzătura trasă peste obraji. Se opreau în fața mea, își lepădau giulgiul ; cu ochi voraci de răpitoare îmi țînteau inima. Rece ca gheața, spaima îmi urca în creieri și sîngele se îngrămădea așa cum riul își umflă apele cînd, din senin, stîncă cad neașteptat în matcă.

O femeie pluti o clipă lîngă mine. Nu-i zăream faţa, o ţinea întoarsă ; lacrimi şiroite îi ţeseau veşmîntul.

Alaiuri de măşti treceau dansînd, rîzînd, fără să le pese de mine.

Doar o paiaţă mă priveşte îngîndurat ; se întoarce înapoi. Proptită în faţa mea, mi se uită drept în ochi ca într-o oglindă. Se strîmbă, ridică braţele, le coboară, cînd iute ca fulgerul, cînd încet. Simt că ceva mă împinge dinăuntru, iasmă, să clipesc din ochi ca ea, să dau din umeri, să zvîcnesc din colţurile gurii.

Nerăbdătoare, alte chipuri o dau la o parte — vor cu tot dinadinsul să fie privite.

Nici o făptură nu se opreşte.

Şirag de perle alunecînd pe firul de mătase, sunete, picurate într-o singură melodie, se preling din gura nevăzută.

Nu cartea îmi vorbea. Era un glas. Un glas care-mi cerea ceva şi oricît m-aş fi străduit, nu înţelegeam ce anume. Mă chinuia cu întrebări neînţelese ; flacără, mă ardea. Însă vocea care rostea cuvintele întrupate era moartă, fără ecou.

Fiecare sunet răsunînd în lumea clipei se prefiră în multe unde, după cum nu-i obiect să n-arunce o umbră mare, deasă, alături de altele subţiri ; glasul ăsta răsuna însă mat, nu mai trezea nici un ecou de mult ; cine ştie cînd, destrămat, s-a stins şi ultimul.

Citisem cartea pînă la ultima filă şi încă o mai ţineam în mînă. Mi se părea că răsfoisem în creier, căutînd, şi nu într-o carte !

Vocea-mi vorbise despre ceea ce purtam în mine de o viaţă — dar ascuns într-un adînc tainic şi uitat, ieşit de sub puterea gîndului pînă în ziua de azi.

. . . . . .

Mi-am ridicat ochii.

Unde era cel ce venise cu cartea ?

Plecase ?

Are să vie s-o ia cînd o să fie gata ?

Sau trebuia să i-o duc eu înapoi ?

Nu-mi aminteam să-mi fi spus unde locuiește.

Încerc să mi-l închipui din nou. Cu neputință.

Ce fel de haine purta ? Era tînăr, bătrîn ? Părul, barba cum le-avea ?

Nu mi-l puteam închipui în nici un fel. Îndată ce o imagine se înfiripă n-o pot ține în loc, și se destramă.

Închid ochii, apăs palmele pe pleoape, să-i prind măcar o fărîmă din chip.

Nimic.

Mă așez în mijlocul odăii, privesc spre ușă, așa cum făcusem adineaori cînd se arătase, și mă silesc să mi-l închipui : acum întoarce colțul, acum calcă pe cărămizile cu zgrunți, acum silabisește numele Athanasius Pernath de pe tăbliță, și acum, chiar acum, intră în odaie.

Degeaba.

Nu-mi tresare nimic în amintire — n-a lăsat nici o urmă.

Priveam pe masă cartea. Vroiam să văd mîna care a scos-o din buzunar să mi-o întindă.

Îmi pierise totul din minte : nu mai știam dacă purta mănuși sau nu, dacă mîna îi era tînără sau zbîrcită, cu inele la deget ori nu.

Nimic.

Dintr-odată îmi fulgeră un gînd prin minte.

Ceva din străfundurile mele urcă și simt că n-am voie să mă împotrivesc.

Îmi îmbrac paltonul, îmi pun pălăria, ies pe coridor afară și cobor scara. Încet, mă întorc în odaie.

Încet, foarte încet, așa cum venise celălalt. Cînd deschid ușa văd odaia topită în umbră. Dar adineaori, cînd ieșisem, nu era zi ?

Cît trebuie să fi stat pierdut pe gînduri, ca să nu bag de seamă că s-a înnoptat !

Încerc să-mi potrivesc mersul, mișcările după necunoscut — fără să mi le amintesc !

Cum să-l imit cînd n-am nici un punct de sprijin, cînd nu mai știu nimic din înfățișarea lui ?

Dar se întîmplă altcumva. Cu totul altfel decît mă așteptam.

Pielea, mușchii, trupul, fără să dea creierului de știre, și-au amintit dintr-odată. Schițez mișcări negîndite, pe care nu le doream.

Trupul parcă nu mai e al meu !

Fac cîțiva pași prin odaie și mă pomenesc că umblu cu mers clătinat, șovăitor — umblu și nu-mi recunosc pasul.

Asta-i pasul cuiva care stă gata să cadă cu fața în jos, mi-am zis.

Da. Asta îi era mersul !

Știam că-i așa și nu altfel.

Fața mea nu era a mea. Nu purtam barbă, pomeții îmi ieșeau în afară. Priveam cu niște ochi tăiați pieziș.

Simțeam că sînt așa, măcar că nu mă vedeam.

Asta nu-i fața mea, mi-a venit să strig îngrozit, și-am vrut s-o ating, s-o pipăi. Dar mîna nu m'-a ascultat. A coborît în buzunar și-a scos o carte.

Întocmai cum făcuse adineaori.

Iată-mă la masă, dintr-odată. Fără palton, fără pălărie. Sînt eu. Eu.

Eu, Athanasius Pernath.

Mă trec fiori, inima-mi sare din piept. Simt cum degetele de negură care îmi umblau prin creier, păienjeni, se retrag.

Mai stăruie în ceafă atingerea lor, o urmă rece.

Acum știu cine este străinul : numai să vreau și-l pot simți iarăși în mine, oricînd. Dar să-i văd imaginea în față, ochi în ochi, nu e cu putință, și nici n-o să fie vreodată.

Și-mi dau seama : e un soi de negativ, o matrice nevăzută, pe care n-o pot cuprinde și în care trebuie să mă strecor, dacă vreau să devin conștient de forma și expresia ce-o are în mine.

În sertarul mesei țineam o casetă de fier — m-am gîndit să încui în ea cartea pînă mă părăsește starea ce-a pus stăpînire pe mine. Am s-o iau mai tîrziu și-am să repar inițiala I ciobită.

Dau să iau cartea de pe masă.

Parcă n-aș fi atins-o. Pun mîna pe fierul casetei : la fel. Pipăitul, pînă s-ajungă în conștiință, părea să întîrzie în întuneric, nesfîrșit de mult. Între mine și lucruri sta timpul îndesit, ani și ani, și toate-s vechi, răsărite din vremuri ce s-au stins.

. . . . . .

Glasul care mă caută, și mă împresoară din umbră, ca să mă chinuie cu piatra unsuroasă, a trecut lîngă mine și nu m-a zărit. Știu că-i ieșit din vis. Dar ce trăisem era viață, viață adevărată — de aceea simt că nu mă poate vedea, și mă caută întruna.

IV

PRAGA

LÎNGĂ MINE STUDENTUL CHAROUSEK ÎŞI RIDICase gulerul de la pardesiul subţire, ponosit. Îl auzeam clănţănind din dinţi.

O să se îmbolnăvească de moarte în poarta asta, mi-am zis. Trage cumplit şi-i frig ca-n miezul iernii. L-am poftit să vină la mine.

M-a refuzat.

— Vă mulţumesc, maestre Pernath, şopti, zgribulit. Dar n-am vreme ; trebuie să ajung neapărat în oraş. Oricum, pînă să trecem strada ne udă pînă la piele — cîţiva paşi şi ne-a murat ! Plouă cu căldarea şi nu văd să înceteze curînd !

Ploaia îşi flutură perdelele peste acoperişuri, curge pe faţa caselor în şuvoaie de lacrimi.

Dacă mă plec puţin înainte, zăresc fereastra mea, acolo, la etajul patru, sus — şiroind sub ploaie, geamul pare că se moaie, opac şi zgrunţos ca beşica de morun.

Pe uliţă curge, gălbui, un pîrîu de noroi, şi sub arcul porţii trecătorii se adună, aşteptînd să se domolească aversa.

— Uite o cunună de mireasă acolo, se miră dintr-odată Charousek şi arată spre o coroniţă veştedă de mirt, tîrîtă pe firul apei murdar.

Cineva, în spatele nostru izbucneşte în rîs.

M-am întors și-am zărit o față buhăită de broscoi : un domn în vîrstă, cu părul alb, îmbrăcat în haine elegante. Charousek întoarce și el capul și mormăie ceva neînțeles printre dinți.

Bătrînul are ceva respingător în ființa lui — îmi iau ochii de la el și mă uit la casele din fața mea. Sub tencuiala pămîntie păreau niște animale chircite în ploaie, bătrîne și posace.

Arătau atît de părăginite, de dușmane !

Clădite la întîmplare, ca buruiana răsărită din pămînt! Cu două, trei veacuri în urmă, le-au rezemat de un zid scund din piatră galbenă, rămășiță singură dintr-o veche clădire — fără să țină seama de ce era în jur, așa, cum li se năzărise. Colo, jumătate de casă în unghi frînt, cu fruntea repezită îndărăt ; alături, alta și-a zvîcnit colțul în afară ca un dinte cîinesc.

Păreau cu toate ațipite sub cerul mohorît. Nu le simțeai pulsul vieții, bătînd uneori viclean și înrăit, cînd ceața serilor de toamnă aburește prin uliți și aruncă vălul peste jocul abia mijit al grimasei lor.

De cînd locuiesc aici — și de-atunci e o viață de om — nu pot să mă feresc de impresia, de mult sădită în mine, că în anumite ceasuri ale nopții și în cenușiul zorilor stau cu toate la sfat, se frămîntă mut, neștiute.

Zidurile tresar cînd și cînd, ușor, inexplicabil, șoapte aleargă peste acoperișuri, se scurg în ștreșini, și noi le înregistrăm nepăsători, cu simțurile tocite, fără să ne punem nici o întrebare.

Mi se întîmplă să ascult casele în vis, nevăzuta lor respirație și să aflu, uimit, plin de teamă, că sînt stăpînele de fapt ale străzii. Le stă în putere să-și înstrăineze viața, sentimentele, și să le soarbă înapoi — ziua le împrumută cui locuiesc în ele, și noaptea, le storc cu camătă îndărăt.

Dacă înşir în gînd oamenii ciudaţi care stau în ele, arătări, fiinţe fără consistenţă — nenăscute din pîntece de mamă — cu gînduri şi fapte făcute parcă din bucăţi adunate la întîmplare — atunci mă simt îndreptăţit să cred că visurile mele ascund adevăruri obscure, din care nu păstrez, cînd sînt treaz, decît impresii, licăriri de basm.

Atunci învie în mine, pe nesimţite, legenda golemului-strigoi, omul artificial pe care cîndva, aici în ghetto, un rabin cabalist l-a plămădit din elemente, chemîndu-l la viaţă, la o existenţă de robot fără minte, strecurîndu-i între dinţi cuvîntul cu putere magică.

Şi după cum golemul, în clipa în care i se lua din gură misterioasa silabă a vieţii, încremenea, chip de lut — mi se părea că şi oamenii aceştia, cu toţii, s-ar prăbuşi pe loc fără viaţă, dacă în creieri li s-ar stinge o idee oarecare, măruntă, o aspiraţie minoră, sau un obicei fără noimă, aşteptări ceţoase ţintite în gol.

Dar, Dumnezeule, ce neîntreruptă pîndă, fără răgaz, ce înfricoşătoare pîndă mocneşte în ei, cu toţii!

Oameni pe care nu-i vezi niciodată muncind, dar care se scoală odată cu zorile, şi aşteaptă — cu răsuflarea tăiată. Aşteaptă o victimă care nu se arată niciodată.

Şi dacă cineva, odată şi odată, le calcă pragul — o fiinţă neajutorată, fără apărare, pe care ar putea-o stoarce de bani — atunci îi cuprinde spaima : paralizaţi, se înghesuie în colţul lor tremurînd.

Nimeni nu le pare de-ajuns de slab, să-şi ia inima în dinţi şi să-l înşface.

— Fiare degenerate, şi-au pierdut colţii, vlaga şi armele, spuse Charousek şi mă privi, şovăitor.

Cum de mi-a ghicit gîndul?

Aţiţi gîndurile pînă ce scapără, şi sar ca scînteile în creierul celui de lîngă tine, îmi zic.

—...din ce-or fi trăind? întreb după o tăcere.

— Din ce trăiesc ?... Păi unii din ei sînt milionari !

Îl privesc pe Charousek. Ce vrea să spună ?

Studentul tace, cu ochii la cerul plumburiu.

Sub arcul porții zgomotul surd de glasuri contenește o clipă. Se aude ploaia șuierînd.

Ce-a vrut să spună : „unii din ei sînt milionari ?"

Charousek parcă îmi citește gîndul din nou.

Arată spre dugheana de lîngă noi. Apa scaldă fiarele vechi, scurge rugina în bălți roșii-pămîntii, curgătoare.

— Aaron Wassertrum, de pildă, e milionar — o treime din orașul evreiesc e a lui. Cum de n-ați aflat, maestre Pernath ?

Uit să respir. „Aaron Wassertrum ?... Aaron Wassertrum milionar ?"

— O, îl știu, îl știu bine de tot, se înverșună Charousek — așteptînd parcă să-l întreb mai departe. I-am cunoscut și fiul, pe doctorul Wassory. N-ați auzit de el ? Doctorul Wassory, celebrul oftalmolog ! Anul trecut orașul întreg mai sta cu numele lui pe buze — fremătau de entuziasm vorbind de marele-învățat. Nu se știa că-și lepădase numele și că-l chemase Wassertrum.

Da, îi plăcea să apară ca omul de știință care stă deoparte, ferit de lume, și cînd venea vorba de neam, de obîrșii, pomenea în treacăt, ușor, că tatăl lui se trăgea din ghetto. Și pînă să iasă el la lumină muncise din greu ; înfruntase necazuri nespuse, griji peste griji.

Da ! Griji și necazuri !

Nu spunea ale cui erau grijile, nespusele necazuri, nici prin ce mijloace ieșise la lumină !

— Eu însă știu cum vine treaba cu ghetto-ul !

Charousek mă apucă de braț și-l scutură, convulsiv.

— Maestre Pernath, sînt atît de sărac cum nici mie nu-mi vine să cred că poate să fie cineva ! Umblu despuiat

ca un coate-goale, priviți, și-s doar student la medicină — un om citit !

Își smuci pardesiul în dreptul pieptului. Îngrozit, am văzut că n-avea nici haină, nici cămașă. Îmbrăcase vechitura pe piele.

— Eram la fel de prăpădit cînd l-am răsturnat pe doctorul Wassory, bestia aia atotputernică, cu faima lui cu tot — nici azi nu bănuie nimeni cine l-a surpat cu adevărat.

Se crede că un oarecare doctor Savioli a fost cel care i-a dat în vileag învîrteala, împingîndu-l la sinucidere. Dar vă spun eu, — doctorul Savioli a fost doar o unealtă, unealta mea ! Eu, eu singur am urzit planul, am adunat materialul, dovezile ; eu am zdruncinat temelia operei doctorului Wassory, încet, pe nesimțite, piatră cu piatră, pînă în clipa cînd nici tot aurul din lume, nici viclenîile ghetto-ului n-ar mai fi putut să-i oprească prăbușirea. Un deget s-o clintească, atît a trebuit.

Știți, ca la jocul de șah.

Chiar așa, ca o partidă de șah !

Nimeni n-are habar că eu sînt acela !

Poate că din cînd în cînd, chinuit de o groaznică bănuială, negustorul Aaron Wassertrum nu se îndură să închidă ochii, noaptea adulmecă pe cineva, și nu știe cine-i, îl simte în umbră și-i scapă mereu — nu-i doctorul Savioli, altcineva e îndărătul năpastei.

O fi el Wassertrum unul din cei care văd prin ziduri, dar nu poate să priceapă că sînt creiere care știu să calculeze cu precizie cum să străpungi prin zidurile acelea cu ace lungi, nevăzute, muiate în otrăvuri — să străpungi blocuri de piatră, să treci pe lîngă aur, pe lîngă nestemate, lintind vîna ascunsă a vieții.

Și Charousèk, rîzînd sălbatec, se lovi cu mîna pe frunte.

— Aaron Wassertrum o s-o afle curînd ; chiar în ziua cînd o să vrea să-l înhaţe pe doctorul Savioli — chiar în ziua aceea !

Am gîndit şi această partidă de şah pînă la ultima mişcare. De data asta e un joc cu nebunul. Nu-i lovitură la care să nu fi pregătit un răspuns ucigător, pînă la capăt. Şi sfîrşitul are să fie cumplit.

Cine joacă partida asta cu mine, vă spun, atîrnă în aer, ca paiaţa de firele subţiri — fire pe care eu le trag — ascultaţi-mă — eu le trag ! S-a zis cu voinţa şi libertatea lui !

Studentul părea că aiurează.

Îl priveam în faţă, îngrozit.

— Dar ce ţi-a făcut Wassertrum şi fiul lui ca să-i urăşti în aşa hal ?

Charousek se apără, nestăpînit :

— Lăsaţi — întrebaţi-mă mai curînd cum şi-a rupt gîtul doctorul Wassory — sau să lăsăm pe altădată ? Ploaia s-a domolit. Poate că vreţi să vă duceţi acasă ?

Dintr-odată calm, coborî glasul. Am dat din cap.

— Aţi auzit vreodată cum se tratează glaucomul în ziua de azi ? — Nu ? — Atunci trebuie să vă explic în amănunt, să puteţi înţelege totul, maestre Pernath !

Fiţi atent : glaucomul, deci, este o afecţiune malignă a ochiului, în interiorul lui, şi duce la pierderea vederii. Există un singur mijloc de a opri înaintarea bolii, aşa-numita iridectomie. Se extrage din iris un minuscul fragment, o aşchie.

Operaţia lasă urme de neînlăturat, turburări atroce ale vederii, pete luminoase, fulgerări, care nu dispar niciodată. De cele mai multe ori însă orbirea e prevenită.

Acum trebuie să ştiţi că diagnosticul glaucomului prezintă o particularitate.

Într-adevăr, există o perioadă, mai ales către început, cînd simptomele caracteristice dispar. În cazul acesta, medicul, chiar dacă nu descoperă nici un indiciu al bolii, nu poate să afirme niciodată cu hotărîre că predecesorul lui, care a fost de altă părere, a greșit.

Odată făcută iridectomia — și operația se face și la un ochi perfect sănătos — nu se mai poate constata pe nici o cale, dacă mai înainte a fost un glaucom sau nu.

Pornind de la aceste date, și de la altele — doctorul Wassory a întocmit un plan drăcesc.

De nenumărate ori — mai ales cînd avea de a face cu femei — diagnostica în cazul unor turburări minore, un glaucom, cu gîndul să ajungă la operație, ușoară pentru el și cît se poate de rentabilă.

Da. Avea acum la mînă ființe lipsite cu totul de apărare. Ca să le jefuiască nu-i trebuia nici un dram de îndrăzneală !

Vedeți, maestre Pernath, aici fiara involuată își găsise rostul, viața îi oferea împrejurarea să-și sfîșie prada fără să aibă nevoie nici de armă, nici de putere.

Și fără nici un risc ! Înțelegeți ?! N-avea de ce să se teamă !

Publicînd tot felul de articole găunoase în revistele de specialitate, doctorul Wassory știuse să-și facă un nume, o faimă — aruncînd cu nisip chiar și în ochii colegilor săi de breaslă, prea cinstiți ca să miroasă ceva.

N-a trecut mult și pacienții au început să curgă gîrlă, cerîndu-i ajutor.

Cum se prezenta vreunul, plîngîndu-se de una sau de alta, turburări neînsemnate, și-i cerea o consultație, doctorul Wassory pornea îndată la atac.

Punea întrebările de rigoare ; însă, dibaci, nota numai răspunsurile care trimeteau la un eventual glaucom. Ca

să-şi asigure o acoperire. Precaut, sonda terenul să afle dacă există vreun diagnostic anterior.

Dintr-una într-alta, aducea vorba că e solicitat de urgenţă în străinătate, o sesiune ştiinţifică de primă importanţă, că urmează să plece chiar a doua zi.

La controlul ochiului cu fascicolul luminos avea grijă să-i producă bolnavului, într-adins, dureri cît mai intense.

Totul era premeditat ! Pas cu pas !

După examinare, cînd pacientul, înfricoşat, punea întrebarea obişnuită dacă e ceva grav sau nu, Wassory muta prima piesă.

Se aşeza în faţa lui şi, după un minut de tăcere, rostea cu glas măsurat şi sonor :

„Amîndoi ochii sînt ameninţaţi. Orbirea e iminentă."

Urma o scenă înfiorătoare.

Unii leşinau, alţii plîngeau, jeleau, se tăvăleau pe podele, disperaţi.

Să-ţi pierzi lumina ochilor înseamnă să pierzi totul.

În clipa următoare cînd, tot atît de firesc, victima îmbrăţişa, zdrobită, genunchii doctorului Wassory, cerşind un ajutor pe faţa acestui pămînt, bestia muta a doua piesă, dar deja preschimbat în Dumnezeu.

Lumea-i un joc de şah, maestre Pernath !

Îngîndurat, doctorul Wassory se pronunţa : numai o operaţie imediată poate opri răul. Şi, dintr-odată febril, bîntuit de o vanitate avidă, pornea să povestească de-a fir-a-păr cazul cutare, sau cutare, foarte asemănător cu cel de acum, că nenumăraţi bolnavi îi datorau lui vederea, numai lui — ţinînd-o tot aşa.

Se îmbăta cu sentimentul de-a trece drept o fiinţă superioară, ce ţine în mînă soarta semenilor lui.

Pierdută, cu inima arsă de întrebări, cu fruntea năduşită, victima sfioasă nu îndrăznea să-i taie vorba, de teamă să nu-l contrarieze cumva pe el, unicul salvator.

Încheind, doctorul Wassory îşi exprima regretul că nu poate face intervenţia decît peste cîteva luni, cînd se va fi întors din străinătate.

Să sperăm — adăuga —, în cazurile astea trebuie să ne gîndim numai la bine, că nu va fi prea tîrziu.

Bineînţeles că bolnavii tăbărau cu sufletul la gură asupra lui, nevrînd să piardă măcar o singură zi, şi-l implorau să le recomande alt oculist din oraş, pe care îl credea de cuviinţă.

Era clipa cînd doctorul Wassory da lovitura hotărîtoare.

Umbla de colo pînă colo în cabinet, se oprea, căzut pe gînduri, cu fruntea încreţită de povara răspunderii şi, în cele din urmă, necăjit, murmura că o nouă consultaţie, la alt medic, însemna expunerea ochiului, încă o dată, la fascicolul luminos. Din cauza intensităţii orbitoare — şi pacientul era în măsură să judece singur, ştiind cît e de dureroasă —, faptul putea să aibă consecinţe de-a dreptul fatale.

Un alt medic — neţinînd seama că cei mai mulţi nici nu aveau experienţă necesară în iridectomie —, fiind nevoit să facă o nouă investigaţie, nu avea voie să practice o intervenţie chirurgicală înaintea trecerii unui interval de timp în care nervii oculari să se întremeze.

Charousek strînse pumnii.

— În limbajul şahului asta se numeşte „lovitură silită", dragă maestre Pernath ! — Şi acum urma altă lovitură silită. O lovitură după alta.

Pacientul simţea că-şi pierde minţile, se ruga de doctorul Wassory ca de Dumnezeu să aibă milă de el, să-şi amîne plecarea cu o zi, să facă operaţia cu mîna lui. Ştia

doar că să trăiești încolțit de spaimă, cu gîndul chinuitor că poți orbi dintr-o clipă în alta, e mai cumplit decît o moarte năprasnică !

Cu cît scîrba de om se împotrivea mai mult, văitîndu-se că amînarea înseamnă pagubă, cu atît bolnavii ofereau sume mai mari.

În cele din urmă, cînd suma i se părea de-ajuns de rotundă, se învoia. În aceeași zi, înainte ca întîmplarea să-i pună beţe în roate, îi vătăma nefericitului, ireparabil, amîndoi ochii, cu fulgerări și pete luminoase ce-aveau să-i prefacă viaţa într-o caznă fără sfîrșit, ștergînd în același timp orice urmă a fărădelegii lui.

Operaţiile de felul acesta, făcute pe ochi sănătoși, i-au mărit faima, consacrîndu-l ca un medic fără pereche, singurul în stare să înlăture de fiecare dată primejdia de orbire. Mai mult, îi potoleau lăcomia de bani, nesăţioasă, iar admiraţia nevinovaţilor păgubiți la trup și pungă, slăvindu-l ca pe un mîntuitor, îi tămîia pînă-n străfunduri orgoliul.

Numai un om înfipt cu toate fibrele lui în ghetto, hrănit din nesfîrșitele-i resurse, nepătrunse, de neînvins, deprins din copilărie să stea ca păianjenul la pîndă, cunoscînd fiecare ins din oraș, ghicind și dibuindu-i starea și veniturile de-a fir-a-păr — numai un asemenea „clarvăzător", că așa-ţi vine să-i spui — putea să comită ani în șir grozăvii ca astea.

Să nu fi fost eu, își vedea și azi de treabă, și-ar fi făcut-o pînă la adînci bătrîneți, înconjurat de ai săi, bucurîndu-se în seara vieţii de cinstea unui venerabil patriarh — pildă luminoasă generaţiilor de mîine — pînă în ceasul din urmă cînd ar fi dat și el ortul popii.

Și eu am crescut în ghetto, și-i port viclenia drăcească în sînge. De aceea l-am și putut săpa — cum nevăzuții îi sapă omului groapa — cum lovește trăsnetul din senin.

Meritul de a-l fi demascat îi revine doctorului Savioli, un tînăr medic neamț. Eu l-am împins în fața lumii, eu am strîns dovezile bob cu bob, fir cu fir, pînă în ziua cînd procurorul de stat și-a întins mîna asupra doctorului Wassory.

Bestia s-a sinucis ! Binecuvîntat fie ceasul !

Ca și cum aș fi stat lîngă el și l-aș fi mînat din umbră, și-a luat viața golind o fiolă de amilnitrit, lăsată anume de mine în cabinetul lui. Da, venisem să-l ispitesc, și-mi pusese și mie diagnosticul fals de glaucom. Fiola o lăsasem pe masă cu bună știință, cu gîndul arzător că amilnitritul îl va împinge să facă gestul ultim.

Un acces cerebral, așa umbla zvonul prin oraș.

Inhalat, amilnitritul ucide ca lovitura de dambla. Însă adevărul n-a putut să fie ascuns prea multă vreme.

Dintr-odată, Charousek își holbă ochii în gol, ca furat de un gînd. Apoi arătă din umăr spre dugheana lui Aaron Wassertrum.

— E singur acum, mormăi, singur cuc... cu lăcomia lui și... păpușa de ceară !

Îmi simțeam inima în gît.

Îl priveam pe Charousek încremenit.

Își ieșise din minți ? Aiura, apucat de friguri ? Numai boala născocește asemenea orori.

Născociri, nici vorbă ! Coșmaruri !

Nu poate să fie adevărată povestea asta de groază cu oculistul. Oftica, asta-i, frigurile morții care i se învîrt în creieri !

Am vrut să-l liniștesc cu o glumă, să-i mut gîndurile în altă parte.

Cînd să deschid gura, mă fulgeră o amintire : fața lui Wassertrum, buza lui de iepure și ochii de pește holbați în ușa dată în lături din odaia mea.

Doctorul Savioli ! Doctorul Savioli ! — da, sigur, era numele tînărului pe care mi-l șoptise în taină Zwack, păpușarul, domnul acela distins care-i închiriase atelierul.

Doctorul Savioli ! Răsuna ca un țipăt în mine. Deodată, una după alta, răsar imagini prin ceață, simt că încolțesc groaznice bănuieli gonind ca norii de furtună.

Cu inima strînsă, dau să-l întreb pe Charousek, să-i spun ce s-a întîmplat atunci. În clipa aceea însă îl apucă tusea. Tușea să-și spargă pieptul, frînt în două. L-am mai zărit sprijinindu-se cu mîinile de zid, lipsit de vlagă ; m-a salutat din cap, grăbit, și a pierit în ploaie.

Da, da, simțeam că nu vorbise în delir — nevăzută, neauzită, crima se furișa prin uliți, ziua și noaptea, căutînd un trup în care să se înomenească.

Plutește în jurul nostru și n-o simțim. Dintr-odată, fără știre, năvălește într-un suflet de om — aici sau acolo —, și înainte să pui mîna pe ea se pierde, și totul se va fi sfîrșit de mult. Și nouă nu ne ajung la ureche decît șoapte tulburi despre întîmplări fioroase.

Străfulgerat de-un gînd, citesc dintr-odată în enigmaticele ființe ce locuiesc aici, cum citești într-o carte : se lăsau purtate în voia vieții, neștiutoare, mînate de un impuls nevăzut, magnet — așa cum adineaori cununa de mireasă plutea în scursori.

Mi se părea că toate casele mă privesc, în dușmănie, cu fețe slute, strîmbe — porțile căscau guri de întunerie cu limba mucedă, gîtlejuri de fiare gata să țipe, să urle împroșcînd fiere și venin, să-ți înghețe sîngele în vine.

Ce mai spunea studentul despre negustorul de fiare vechi ?

I-am repetat cuvintele în șoaptă : „Aaron Wassertrum stă acum singur cu lăcomia lui și cu... păpușa de ceară."

Ce-a vrut să spună cu păpușa de ceară ?

O metaforă, desigur, un fel de a vorbi, îmi zic, încercînd să mă liniștesc. O parabolă din acelea bolnăvicioase aruncată așa, tam-nesam, și cînd o înțelegi mai tîrziu, te trec fiorii ca-n fața unui obiect neobișnuit prins într-o rază de lumină orbitoare.

Respir adînc, să-mi vin în fire, să mă scutur de apăsarea pricinuită de groaznica poveste a lui Charousek.

Mă uit cu băgare de seamă la cei de sub arcul porții. Chiar alături de mine stă bătrînul cel gras. Cel cu rîsul spurcat de adineaori.

E îmbrăcat într-o redingotă neagră, cu mănuși, și privește țintă, cu ochi bulbucați, poarta casei din față.

N-are nici barbă, nici mustață și fața-i lătăreață, cu trăsături greoaie, zvicnește fără întrerupere.

Îi urmăresc privirea, involuntar, și-o văd pironită pe Rozina, roșcovana care sta de partea cealaltă a uliței, cu zîmbetul pe buze ca de obicei.

Bătrînul îi face semne întruna și îmi dau seama că ea vede, dar se face că nu înțelege.

În cele din urmă, nerăbdător, bătrînul trece drumul în vîrful picioarelor, sărind caraghios, ca o minge mare și neagră, printre bălțoace.

Păreau să-l știe cu toții, judecînd după rînjetele și aluziile stîrnite în jur. Un derbedeu cu chipiu albastru, cu țigara după ureche și cu o zdreanță de lînă roșie la gît,

vorbește în dodii pe socoteala lui. În ghetto i se zicea „francmasonul" și asta, în limba lor, după cîte înțeleg, înseamnă că-i din cei ce poftesc la fetițe crude, dar că prieteșugul cu apărătorii legii îl scutește de orice pedeapsă...

De partea cealaltă a străzii Rozina și bătrînul se topeau în întunericul porții.

V

PUNCII

AM DESCHIS FEREASTRA, SĂ IASĂ FUMUL DE tutun din cămăruță.

Crivățul nopții își duce dîra de frig pînă la paltoanele mițoase atîrnate la ușă, le leagănă încet în dreapta și în stînga.

— Ia vezi, Prokop, prea cinstita-ți podoabă de cap acu' își ia zborul, spune Zwack, arătînd spre pălăria vioristului, cu borurile fluturînd ca niște aripi negre.

Josua Prokop clipește șăgalnic din ochi.

— De, zice, cum să nu vrea, vrea să...

— Vrea la „Loizicek" să joace, îi taie Vrieslander vorba.

Prokop se pornește pe rîs, bătînd cu degetele măsura în ritmul vuietului subțire, purtat de vîntul iernii peste acoperișuri.

Ia din perete ghitara mea veche și spartă, ciupește strunele lăsate și înginã apăsat, cu voce de cap scîrțîită un cîntec nemaiauzit.

— Da' grozav îi mai zice în graiul derbedeilor ! rîde Vrieslander cu poftă, și-i ține hangul, mormăind.

— Ciudățenia asta poți s-o auzi seară de seară la „Loizicek" îmi explică Zwack, din gura scrîntitului ăluia de Naphtuli Shaffranek, ăl cu cozorocul albastru; o balcîză fardată miorlăie din armonică răcnind cuvintele. De ce nu

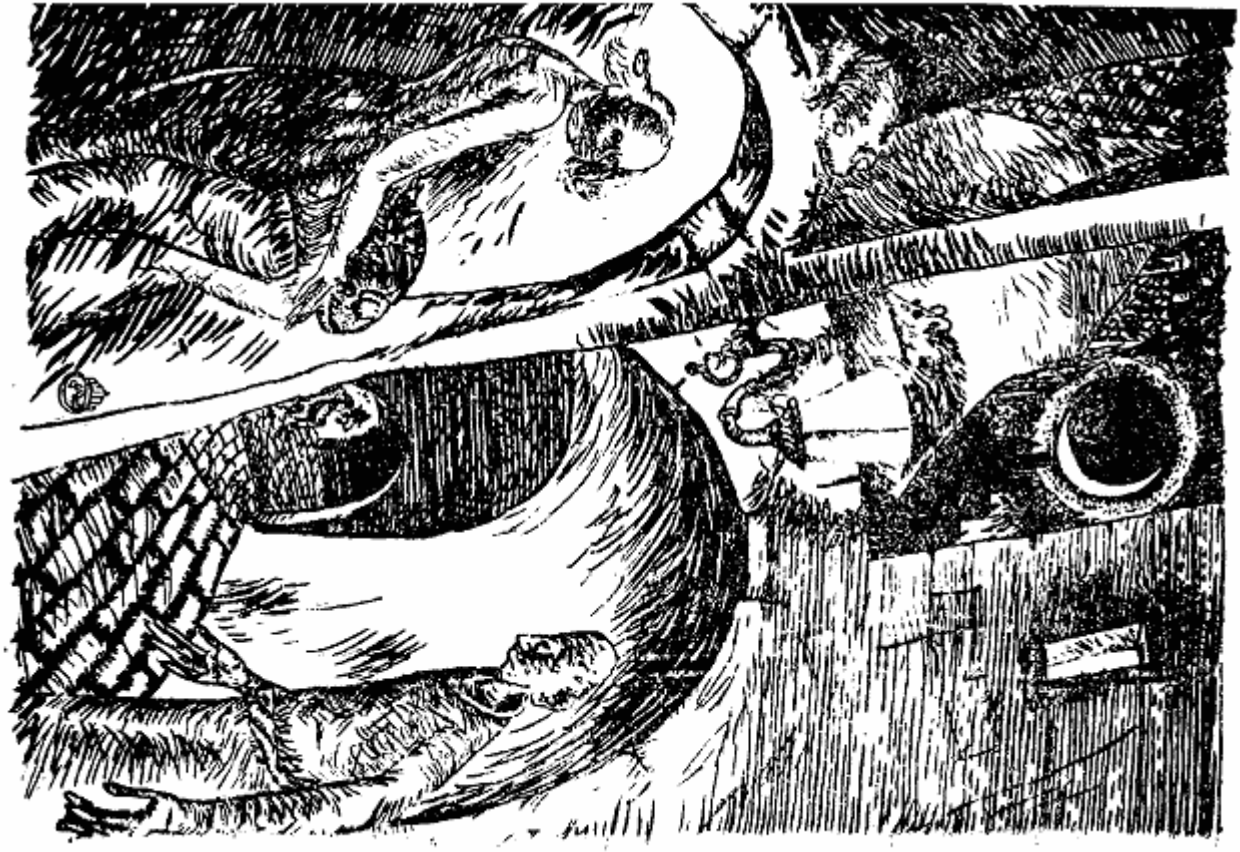

vii odată cu noi la cîrciumă, maestre Pernath ? Poate mai tîrziu, după ce-am băut punch-ul — ce crezi ? În cinstea zilei dumitale de naştere ?

— Da, veniţi cu noi, spune Prokop închizînd fereastra — aşa ceva trebuie văzut. Negreşit.

Vrieslander cioplea o marionetă.

— S-ar zice că ne-ai rupt de lume, întrerupe Zwack tăcerea — de cînd ai închis fereastra n-a mai scos nimeni o vorbă.

— Mă uitam la mantale, cum filfîiau adineaori, răspunde Prokop grăbit, parcă scuzîndu-se de tăcerea lui, şi mă gîndeam cît e de ciudat cînd vîntul dă viaţă lucrurilor moarte. Mare minune să vezi mişcînd ceva ce de obicei zace în nemişcare. Nu ? — Odată, într-o piaţă pustie, am văzut un vîrtej de ziare, hîrtii hăituindu-se cu înverşunare într-o goană nebună, parcă mînate de o ură de moarte. Vîntul nu-l simţeam, eram ferit de zidul unei case. O clipă mai tîrziu păreau potolite şi, dintr-odată, ca din senin, se repezeau iarăşi ca turbate încoace şi încolo, cînd ghemuite într-un colţ, cînd împrăştiate zănatec.

Un ziar mare, împăturit, nu se prinsese în joc — turtit pe caldarîm, clămpănea cînd şi cînd înciudat, părea că-şi pierde răsuflarea şi trage aer în el.

Ca în ceaţă mi-a trecut prin minte : n-om fi şi noi, fiinţele vii, un soi de zdrenţe de hîrtie ? Nu cumva vîntul sau altceva, cine ştie ce, ne mînă, nevăzut, neînţeles încoace şi încolo, hotărînd ce să facem şi ce nu, cînd noi, neştiutori, ne încredem în voinţă şi zicem că-i a noastră ?

Dar dacă viul din noi nu-i altul decît vîntul, un misterios vîrtej ? Vîntul pomenit în Scripturi : nu ştii de unde vine, nici încotro bate ?... Nu vi s-a întîmplat să întindeţi mîna în vis, în ape grele şi adînci, să prindeţi peşti de argint, cînd de fapt un fir de aer rece vă trecea peste mînă?

— Ia vezi, Prokop, vorbești ca Pernath, ce-i cu dumneata ? întrebă Zwack, privindu-l bănuitor.

— De vină-i povestea de adineauri, cu cartea „Ibbur" — păcat c-ai venit prea tîrziu s-o auzi — l-a pus pe gînduri, își dădu cu părerea Vrieslander.

— O poveste cu o carte ?

— De fapt cu un om. A adus o carte și arăta ciudat. Pernath nu știe nici cum îl cheamă, nici unde stă cu casa, nici ce vroia. Bătea la ochi, se pare, dar nu poate să-l prindă în cuvinte.

Zwack ciuli urechile.

— Nu-i lucru curat, spuse după o tăcere. Nu cumva era spin, străinul, și cu ochii piezișî ?

— Cred că da, am îngăimat. Adică... stai... chiar așa arăta. Îl știi, cumva ?

Păpușarul clătină din cap.

— M-am gîndit la golem.

Vrieslander scăpă dalta din mînă.

— Golemul ? Am tot auzit vorbindu-se de el. Ce știi de golem, Zwack ?

— Cine poate să spună că *știe* ceva despre golem ? oftă Zwack dînd din umeri. Trăiește în hotarul legendei și, într-o bună zi, întîmplarea îl învie pe uliți. O vreme se vorbește numai și numai de el, zvonul crește, se umflă pînă în cer, spăimos, cutremură orașul și într-un tîrziu se stinge, pierind cînd nimeni nu mai poate să-i dea crezare.

Povestea-i veche, s-a născut prin veacul al șaptesprezecelea, așa se zice. În scrierile apocrife ale Cabalei e pomenit un rabin care ar fi făcut un om, un om artificial — așa-numitul golem — ca să-l ajute prin casă și să tragă clopotele sinagogii.

N-a ieșit, pare-se, un om ca toți oamenii. O făptură greoaie, vie numai pe jumătate, și asta doar în timpul zilei, datorită unui petec de hîrtie magic strecurat între

dinți, avînd puterea să atragă forțele siderale ale universului.

S-a întîmplat că, într-un rînd, înainte de rugăciunea de seară, rabinul a uitat să-i scoată pecetea din gură. Lovit ca de streche, golemul a luat-o razna prin noapte, izbind și răsturnînd totul în cale.

Rabinul l-a ajuns din urmă, a rupt înscrisul în bucăți, și făptura s-a prăbușit la pămînt ca un lemn. O figurină de lut, atît a mai rămas din el, o poți vedea și azi în Sinagoga Altnai.

— Zice că tot rabinul ăsta, cînd împăratul l-a poftit odată la curte, ar fi chemat umbrele morților în văzul tuturor — interveni Prokop : — Cercetătorii moderni zic că a folosit o lanternă magică.

— Ia poftim, ce să mai zici, e de-ajuns ca explicația să fie de prost gust, și mințile de azi se și reped s-o adopte — continuă Zwack, neturburat. O lanternă magică ! Ca și cum împăratul Rudolf, care a umblat o viață după lucruri de-astea, s-ar fi lăsat înșelat atît de grosolan !

E drept, n-am cum să știu de unde a răsărit legenda golemului. Dar că ghetto-ul e bîntuit de ceva ce n-are moarte și-i legat de el, de asta-s sigur. Neamul nostru locuiește aici din moși strămoși, și Dumnezeu știe că am avut parte de amintiri despre golem, unele trăite, altele povestite din tată în fiu, aducînd mărturie că se arată mereu din timp în timp.

Zwack tăcu dintr-odată. Simțeai că gîndul îi fugise îndărăt, în vremile de mult apuse.

Sta la masă cu capul rezemat în palmă, și-i vedeam fața în cercul de lumină, obrajii tineri, îmbujorați, și alături părul nins, și-n gînd l-am asemuit cu măștile de păpuși pe care mi le-arătase de-atîtea ori.

Ciudat cum mai seamănă bătrînul cu ele !

Aceeași expresie, aceeași tăietură a feței !

De, așa-i citeodată, greu se desprind unele de altele în lume, mi-am zis, depănînd firul vieții mărunte a lui Zwack. Dintr-odată mi se părea că-i un lucru împotriva firii, de-a dreptul neomenesc, ca un om cum era el, cu educație mai îngrijită decît toți ai lui, putînd oricînd deveni un actor, să se fi întors la cutia cu păpuși jerpelite, și să bată iarmaroacele, an de an, cu aceleași păpuși ca bunicu și străbunicu-său, cîștigîndu-și pîinea de pe o zi pe alta, trăgînd de sfori și ținînd-o întruna cu aceleași întîmplări adormitoare, cu aceleași stîngace plecăciuni.

Am înțeles că nici în ruptul capului nu s-ar fi despărțit de ele ; trăiau din viața lui, și cînd era departe, se prefăceau în gînduri. Cuibărite în creier, îl umpleau de neastîmpăr și neliniști, și nu se lăsau pînă nu se întorcea. De aceea le și îmbracă în fireturi și paiete, de dragi ce-i sînt.

— Zwack, zi-i mai departe, vrei ? îl îndeamnă Prokop pe bătrîn, uitîndu-se întrebător la Vrieslander și la mine, să știe dacă sîntem într-un gînd.

— Nu știu de unde s-o iau, zise bătrînul ezitînd. Povestea cu golemul nu prea știi de unde s-o apuci. Nu spunea Pernath adineaori : știe cum arăta străinul, dar să-l descrie nu-i în stare ? Cam la treizeci și trei de ani o dată, o întîmplare, mereu aceeași, bagă ulițele de-aici în sperieți. N-are nimic răscolitor într-însa, și totuși stîrnește spaima în suflete, o spaimă pe care n-ai cum s-o explici, nici cum să-i dai de rost.

E totdeauna la fel : se face că un necunoscut, spîn, cu fața pămîntie — ceva ca un mongol — se arată în ghetto. Vine dinspre ulița Vechii Școli, e îmbrăcat cu haine ponosite, din alte vremi, umblă cu pașii măsurați și parcă împiedicat, gata să cadă cu capul înainte. Îl vezi și, dintr-odată, s-a făcut nevăzut. De obicei ia colțul unei străzi și nu-l mai vede nimeni.

Altă dată, se zice, umblă în cerc şi se întoarce de unde a pornit — o clădire părăginită alături de sinagogă.

Unii, mai îndrăciţi, povestesc că l-au văzut luînd colţul şi venind către ei. Se apropia, şi totuşi îl vedeau făcîndu-se mic, tot mai mic, de parcă se pierdea în depărtare. Pînă cînd nu mai rămînea nimic din el.

Acu' 66 de ani trebuie că a stîrnit o vîlvă şi mai mare decît de obicei ; eram un ţînc, acolo, dar mi-amintesc că au scormonit şi-au scotocit casa din uliţa Vechii Şcoli de sus pînă jos.

Şi iată că în casă pare-se că era o cameră cu fereastra zăbrelită, pe unde n-aveai cum să intri.

Au pus cearşafuri la toate ferestrele, să vadă din stradă cum sînt aşezate, şi-n felul ăsta au descoperit ciudăţenia.

A coborît unul de sus, de pe acoperiş, cu o frînghie, să privească pe fereastră înăuntru, că altfel n-aveai cum s-ajungi acolo. Cînd să se apropie de ea, se rupe frînghia, şi nenorocitul îşi sfarmă capul de caldarîm. Au mai încercat o dată, mai tîrziu, dar nu s-au putut înţelege asupra locului unde se afla fereastra aceea, şi în cele din urmă s-au lăsat păgubaşi.

Eu m-am întîlnit cu golemul pentru prima dată în viaţă acu vreo treizeci şi trei de ani, a venit spre mine ieşind de sub bolta întunecată a unei porţi şi era cît pe-aci să ne ciocnim.

Nici azi nu înţeleg ce s-a întîmplat cu mine. Dumnezeu ştie că nu trăieşti zi de zi cu gîndul c-ai să te întîlneşti cu golemul pe stradă !

Atunci însă nu m-am îndoit nici o clipă : nici nu-l zărisem bine şi un glas a ţipat în mine : golemul ! În clipa următoare cineva ieşea împleticindu-se din umbra unei porţi, şi străinul a trecut pe lîngă mine. O frîntură mai

tîrziu m-am pomenit cu o mare de chipuri palide, răvășite, tăbărînd peste mine să afle dacă-l văzusem sau nu.

În timp ce răspundeam, părea că limba mi se desface încet, încet din amorțeală, o amorțeală pe care n-o simțisem mai înainte.

Mișcam uimit din brațe și picioare — și-am înțeles că numai o clipă, cît o bătaie de inimă — trebuie să fi căzut în stare de catalepsie.

Am tot stat și m-am gîndit, le-am sucit și răsucit în minte pînă am ajuns la următoarea concluzie : o dată în răstimpul unei generații, cartierul evreiesc e lovit ca de trăsnet : o molimă a sufletului îl răscolește pînă în adînc — cu ce scop anume, nu știu — plăsmuind ca într-un miraj imaginea unei anumite ființe, care a trăit poate cîndva în locul ăsta, de mult, cu veacuri în urmă, și-i arsă de dorul de a se reîntrupa, de a-și lua forma din nou.

Poate să fie printre noi clipă de clipă, și noi să nu avem habar. Nici vibrația diapazonului n-o auzi pînă ce nu-l atingi de un lemn să intre în rezonanță.

Poate că-i un lucru de artă crescut în suflet dincoace de conștiință — așa cum se naște cristalul, după legi nestrămutate, din materia informă.

Cine poate să spună ?

În zilele de caniculă, tensiunea electrică crește, crește mereu, pînă ce devine de neîndurat, și izbucnește într-un fulger. Poate că și aici gîndurile grămădite, mereu aceleași, nevînturate, coclite în aerul din ghetto, se descarcă dintr-odată, neașteptat — o explozie sufletească biciuind conștiința visului să iasă la lumină. Acolo firea ivește trăsnetul, aici o arătare, și i-am citi negreșit pe chip, în port și în mers că-i simbolul sufletului colectiv — dacă am interpreta așa cum se cere tainicul limbaj al formelor.

Şi după cum anumite semne vestesc iminenţa trăsnetului, tot aşa şi aici, semne vestitoare de rău trădează ivirea strigoiului în lumea faptelor. Pe un zid vechi, scorojit, igrasia se lăţeşte luînd forma unui om care merge ; în geam, florile de gheaţă încheagă chipuri încremenite. Nisipul de pe olane cade altfel decît de obicei şi cine ia seama simte încolţind bănuiala că o inteligenţă din umbră, nevăzută, îl cerne pe furiş în fel şi fel de contururi bizare. Cînd ochiul întîrzie pe o împletitură monotonă sau pe zgrunţul mărunt al pielii, descoperă deodată că-i înzestrat cu darul neplăcut de a zări pretutindeni figuri ameninţătoare privindu-l cu tîlc, crescînd uriaşe ca în vis. Da, năluciri, turmele de gînduri grămezi străduindu-se să năruie zidul ce înconjoară viaţa de zi cu zi, şi în ele întrezăreşti un fir roş, chinuitoarea certitudine că măduva ţi-e sorbită într-adins, fără voia ta, numai şi numai pentru a hrăni fantoma cu substanţă, şi a o ajuta să se materializeze.

Auzindu-l pe Pernath adineaori că s-a întîlnit cu spînul acela cu ochii piezişi, am simţit o clipă că mă trec fiori, că iarăşi ceva stă la pîndă, nedesluşit ; aşa mi se întîmplase şi mie mai de mult, cînd eram copil şi pentru întîia dată am presimţit înscrisă în semne şi arătări, umbra golemului.

Să tot fie şaizeci şi şase de ani de atunci. Era într-o seară. Logodnicul soră-mii sosise în vizită, să hotărască cu ai mei ziua nunţii.

Îmi amintesc că au turnat plumb, atuncea — căscam şi eu gura pe lîngă ei fără să înţeleg nimica. Nu ştiu de ce, în imaginaţia mea tulbure de copil, puneam treaba asta în legătură cu golemul, pe care bunicul îl pomenise deseori. Înfrigurat, mă aşteptam în fiecare clipă să văd uşa deschizîndu-se, şi în prag apărînd necunoscutul.

Rîzînd, soru-mea goli lingura de metal topit în strachina cu apă, făcînd haz pe socoteala mea.

Cu mîini veștede, cu degetele tremurînd bunicu scoase cocoloșul de plumb strălucit, și-l privi în lumină. În clipa aceea s-au pornit să vorbească cu toții, tulburați la culme. Am încercat să mă vîr printre ei, dar m-au dat la o parte.

Mai tîrziu, cînd eram ceva mai măricel, tata mi-a povestit că plumbul întărît luase întocmai forma unui cap miniatural — neted și rotund, parcă ieșit dintr-un tipar. Leit golemul — pînă într-atît că intrase spaima în toți.

Am stat de multe ori de vorbă cu Shemajah Hillel, arhivarul care ține în păstrare odoarele Sinagogii Altnai și, printre ele, figurina de lut din vremea împăratului Rudolf. Știutor într-ale Cabalei, zicea că bucata de pămînt cu mădulare de om ar fi fost tot un semn ivit în vremurile acela, cum era capul de plumb din pățania mea. Și necunoscutul care bîntuie prin locurile astea din timp în timp trebuie să fie o ființă a închipuirii, plăsmuită mai întîi în gînd de rabinul medieval înainte de a fi fost încorporat în materie. Și acum, la răstimpuri egale, cînd constelațiile se perindă astrologic în zodia în care a fost făcut, se întoarce iarăși, chinuit de setea unei vieți materiale.

Răposata soție a lui Hillel se întîlnise și ea cu golemul față în față — simțind, întocmai cum simțisem și eu, că te cuprinde o stare cataleptică cît ești în preajma enigmaticei făpturi.

Spunea — și și-ar fi pus mîna în foc că-i așa — că în clipa aceea îi stătuse în față propriul ei suflet, ieșit din trup, și nimeni altul, privind-o dintr-un chip străin. În ciuda spaimei ce-o resimțise atunci, nu se îndoise nici o clipă că celălalt, făptura aceea ce sta ochi în ochi cu ea, era doar o frîntură din sufletul ei.

— De necrezut, mormăi Prokop, îngîndurat.

Pictorul Vrieslander părea și el furat de gînduri.

Se auzi o bătaie în ușă și baba care-mi aducea în fiecare seară apa și cele trebuincioase pentru noapte intră în odaie, așează ulciorul pe podea și plecă fără să scoată o vorbă.

Ieșiți din amorțeală am privit cu toții în jur, însă multă vreme nici unul n-a scos un cuvînt.

Ca și cum ceva dintr-altă lume s-ar fi strecurat în odaie odată cu bătrîna, și ar fi trebuit să ne obișnuim cu el.

— Da ! Rozina roșcovana, și asta-i o mutră de care nu poți să scapi, o vezi răsărind cînd ici, cînd colo, de după cine știe ce colț, spuse Zwack dintr-odată. Zîmbetul ăsta încremenit, rînjetul ei îl știu acum de-o viață. Mai întîi bunica, pe urmă mama ei ! — Și tot mereu aceeași față, aceleași trăsături ! Același nume, Rozina ! — e una și aceeași mereu, într-altă întrupare.

— Rozina nu-i fata negustorului Aaron Wassertrum ? am întrebat.

— Așa zice lumea, răspunse Zwack — dar Aaron Wassertrum are băieți și fete ; de unii se știe, de alții nu. Nici mama Rozinei nu știa cine-i e tată — cum nu se știe ce s-a ales de ea. La cincisprezece ani a născut un copil și de-atunci n-a mai văzut-o nimeni. După cîte îmi amintesc, dispariția ei e legată de un omor săvîrșit aici, în casa asta, din pricina ei.

Ca și fiică-sa, îi scotea pe toți băieții din minți. Unul din ei mai trăiește și azi — îmi iese în cale deseori, dar am uitat cum îl cheamă. Ceilalți au murit cu toții, și cred că ea i-a băgat în pămînt înainte de vreme. Dealtminteri, nu mi-au rămas de-atunci în minte decît întîmplări, ici, colo, imagini șterse, rătăcite în amintire. De pildă, la vremea aceea, era unul pe jumătate idiot care seară de seară lua toate cîrciumile la rînd și, pentru doi-trei creițari, îți

decupa silueta în hîrtie neagră. Dacă-l îmbătai, îl apuca o tristeţe fără margini, şi înfrigurat, cu lacrimi şi sughiţuri, decupa întruna, coală după coală, acelaşi profil ascuţit de fată pînă le termina pe toate.

Nu mai ţin minte cum am aflat din una în alta că se îndrăgostise de-o anumită Rozina în aşa hal, încît înnebunise.

Da, dacă stau să fac socoteala, nu putea fi decît bunica Rozinei de azi.

Zwack tăcu şi se rezemă de spetează.

În casa asta — mi-a trecut prin cap — soarta se învîrte în cerc, se întoarce mereu în locul de unde a pornit. Şi în faţa ochilor mi-a apărut o imagine scîrboasă zărită cîndva, cine ştie cînd — o pisică cu jumătate de creier zdrobit, răsucindu-se în neştire.

— Acum e rîndul capului, am auzit dintr-odată glasul limpede al pictorului Vrieslander.

A scos o bucată de lemn rotundă din buzunar şi s-a apucat s-o sculpteze.

Îmi simţeam pleoapele grele, mi se închideau obosite, şi am tras fotoliul în umbră, în afara cercului de lumină.

Apa pentru punch clocoţea în samovar şi Josua Prokop umplu paharele pentru a doua oară. Prin fereastra închisă răzbătea încet, abia simţit, zvon de muzică de dans — cînd amuţind cu totul, cînd răsunînd din nou în voia vîntului care-l pierdea, sau îl purta pe uliţă în sus pînă la noi.

N-aş vrea să închin paharul cu ei ? întrebă violonistul după o tăcere.

Nu i-am răspuns — nu-mi sta în putere să fac nici o mişcare. Nici nu-mi trecea prin minte să deschid gura să vorbesc.

Gîndeam că-s aţipit. Liniştea care mă luase în stăpînire pe dinăuntru era de piatră. Mă uitam, clipind, la cuţitul lui Vrieslander care scînteia neîntrerupt, tăind în lemn şuviţe subţiri, unele după altele — ca să fiu sigur că sînt treaz.

Undeva, în depărtare, auzeam vocea joasă a lui Zwack mormăind iarăşi fel şi fel de întîmplări, una mai ciudată ca alta, despre marionetele lui, basme fără cap şi coadă, născocite pentru teatrul lui de păpuşi.

Vorbeau şi despre doctorul Savioli şi distinsa lui doamnă, nevastă de aristocrat, care venea să-l vadă în ascuns în atelierul tăinuit.

Şi iarăşi mi-a trecut prin faţa ochilor rînjetul lui Aaron Wassertrum, triumfător.

Ce-ar fi să-i spun lui Zwack ce s-a întîmplat în ziua aceea — mi-am zis —, dar mi s-a părut că-i un lucru de nimic, şi că m-aş obosi degeaba. Ştiam, dealtminteri, că n-am să fiu în stare să deschid gura să vorbesc.

Ca şi cum ar fi fost înţeleşi, cei trei de la masă au privit cu atenţie înspre mine şi Prokop spuse cu voce tare : „A adormit" — vorbise atît de tare încît părea să fi fost o întrebare.

Au continuat cu glasul coborît, şi mi-am dat seama că vorbeau de mine.

Dalta lui Vriesländer se mişcă încoace şi încolo, agaţă lumina lămpii şi-mi şcapără în ochi, mă înţeapă, mă arde.

Au aruncat o vorbă : „cu mintea rătăcită". Ciulesc urechile.

— Poveşti cum e cea cu golemul nu trebuie atinse cînd e Pernath de faţă, zice Josua Prokop cu mustrare în glas : cînd ne-a povestit adineaori despre cartea „Ibbur" am tăcut chitic şi n-am pus nici o întrebare. Fac prinsoare că n-a fost decît un vis.

Zwack aprobă din cap :

— Așa-i. E ca și cum ai intra cu lumînarea aprinsă într-o încăpere prăfuită, unde din tavan și din pereți atîrnă draperii putrede, și iasca trecutului acoperă podeaua pînă la genunchi, troiene. O mișcare greșită, o atingere și e de-ajuns, a și izbucnit vîlvătaia.

— Pernath a stat multă vreme la ospiciu ? Păcat de el, n-are nici patruzeci de ani, spuse Vrieslander.

— Nu știu nimic, nici de unde vine, nici ce meserie a avut mai înainte. Doar că arată ca un gentilom din Franța de altădată, înalt, subțire și cu cioc. Cu mulți ani în urmă un medic bătrîn, prieten de-al meu, m-a rugat să văd de el, să-i caut o locuință modestă pe aici, prin ulițele astea unde nimeni nu se uită la el, nici nu se sinchisește să-i pună întrebări care să-l tulbure.

Zwack privi spre mine, mișcat.

— De atunci trăiește aici, repară antichități, șlefuiește pietre scumpe. A strîns ceva bani și o duce binișor. Norocul lui e că a uitat — sau cel puțin așa se pare — tot ce-i legat de nebunia lui. Să nu cumva să-l întrebi ceva care să-i amintească de trecut — de cîte ori nu mi-a tot repetat-o bătrînul medic ! Cruță-l ! Știi, Zwack — așa-mi spunea — avem noi metodele noastre și, de bine, de rău, i-am împrejmuit boala, ca să zic așa, cum împrejmuiești între ziduri un loc unde a bîntuit molima.

: : : : : : : : : : : : : : : : :

Cuvintele păpușarului se năpusteau asupra mea ca măcelarul asupra vitei fără apărare, și-mi strîngeau inima ca în menghină.

De cînd mă știu mă rodea o grijă — un presimț, o bănuială, ca și cum mi s-ar fi luat ceva ce-i al meu, sau viața m-ar fi dus o lungă bucată de vreme pe buza unei

prăpăstii, ca pe un lunatec. Niciodată nu-i dădusem de rost.

Acum enigma era dezlegată, și-mi ardea inima cum te arde sarea pe rană.

Repulsia bolnăvicioasă de a privi înapoi la evenimentele din trecut — visul acela ciudat care se repeta din răstimp în răstimp, cînd se făcea că sînt încuiat undeva, într-o casă cu un șir lung de odăi zăvorîte, și că nu pot să intru în ele, neputința care mă și speria uneori, de-a-mi aminti cîteva ceva, orieît de puțin din anii tinereții — toate își găseau acum explicația, o explicație înfricoșătoare : fusesem nebun. Și m-au hipnotizat, au ferecat „camera" ce ducea în încăperile creierului și acum eram un exilat, un apatrid în mijlocul vieții ce mă înconjura.

Să-mi recapăt amintirile pierdute ? Nici o nădejde !

Da, așa era : rădăcina gîndurilor și faptelor mele se ascundea altundeva, uitată într-altă existență, și n-aveam să dau de ea niciodată. Sînt o floare tăiată, un ram dintr-o tulpină neștiută. Și dacă aș izbuti să pătrund cu sila în încăperea interzisă, cine-mi spune că n-am să cad iară în mîinile puterilor nevăzute de care m-am izolat, și care se află dincolo de lacăt ?

Gîndul mă duce înapoi la povestea golemului pe care Zwack a spus-o acum un ceas și, într-o străfulgerare, intuiesc o punte misterioasă, uriașă, întinsă între legendara încăpere fără intrare unde, zice-se, sta închis necunoscutul, și visul meu cu tîlc.

Da ! Și mie mi s-ar „rupe frînghia" dacă aș îndrăzni să-mi arunc ochii înăuntrul meu prin fereastra cu zăbrele.

Legătura îmi apare din ce în ce mai limpede și, nu știu de ce, mă umple de un simțămînt cumplit, un fel de spaimă fără nume.

Intuiam lucruri de nepătruns alergînd unele lîngă altele, ferecate laolaltă, cai orbi goniți pe drumuri de beznă.

Tot așa și în ghetto : o cămară, un loc fără intrare — o ființă de umbră locuind în ea, rătăcind doar din cînd în cînd bezmetică pe uliți, semănînd groaza între oameni !

Vrieslander tot mai cioplea la capul marionetei. Lemnul scrișnea sub cuțit.

Mă durea parcă în carne auzindu-l, și m-am uitat : are de gînd, sau nu, să termine odată ?

În mîinile pictorului, capul se învîrtea cînd încoace, cînd încolo, ai fi zis că iscodește conștient prin toate colțurile. Ochii i s-au oprit pe mine, îndelung, părea mulțumit că m-a dibuit.

Nici eu nu puteam să mă dezlipesc de el. Priveam întruna la chipul de lemn, fascinat.

O clipă, cuțitul pictorului șovăi, căutînd parcă ceva. Se hotărî, dintr-odată, făcu o crestătură și capul de lemn prinse viață, înfricoșător.

Era însăși fața necunoscutului care-mi adusese cartea, atunci — aceeași față pămîntie.

N-am știut ce se întîmplă, cu mine — totul s-a petrecut într-o frîntură, inima s-a oprit, s-a zbătut, s-o oprit iarăși, întocmai ca în ceasul acela, am simțit de dinăuntru cum arăta fața.

Eram chiar eu ! Eu, stînd pe genunchii lui Vrieslander și privind împrejur.

Îmi plimbam ochii în toate părțile, în timp ce o mînă străină îmi mișca țeasta.

Zăresc fața tulburată a lui Zwack și-l aud spunînd : Pentru Dumnezeu, ăsta-i golemul !

S-au năpustit cu toții să smulgă lemnul din mîinile lui Vrieslander. Se apăra, rîzînd :

— Ce tot vreți de la mine, nu vedeți că nu mi-a reușit ! Se desprinse de ei, deschise fereastra și zvîrli capul în stradă.

Mi-am pierdut cunoștința. Coboram adînc în beznă, în întunericul țesut cu aur din fire de lumină. Cînd m-am trezit, mi se părea că trecuse o veșnicie. Și-am auzit lemnul căzînd cu zgomot pe caldarîm.

. . . . . .

— Dormeai atît de adînc că n-ai simțit cînd te-am scuturat — îmi spunea Josua Prokop — punch-ul s-a terminat, și ce era de văzut n-ai văzut.

Cu inima arsă de tot ce auzisem, îmi venea să strig că nu era un vis, că tot ce le povestisem despre cartea „Ibbur" era adevărul adevărat — puteam s-o iau din casetă, să le-o arăt.

N-am apucat nici să scot vreo vorbă, nici să-i opresc în loc. Toți erau cu gîndul la plecare.

Zwack îmi puse paltonul pe umeri cu de-a sila, strigînd :

— Vino cu noi la Loizicek, maestre Pernath, să te răcorești nițel, să-ți mai schimbi gîndurile !

VI

NOAPTE

M-AM LĂSAT DUS PE SCĂRI ÎN JOS DE ZWACK. Simțeam mirosul cetii urcînd dinspre stradă, din ce în ce mai puternic. Josua Prokop și Vrieslander o luaseră înainte, și-i auzeam vorbind în dreptul porții.

Ieșiți în stradă, l-am zărit pe Prokop aplecat în căutarea păpușii.

— Lasă, că n-ai să dai de ea și-mi pare bine, mormăi Vrieslander.

Sta rezemat de zid și-i vedeam fața cînd luminată crud, cînd topită în întuneric, în timp ce sorbea, pufăind, flacăra unui chibrit în luleaua scurtă.

Prokop zvîcni dintr-odată din mînă, nerăbdător, și se aplecă mai adînc, aproape îngenuncheat pe caldarîm.

— Tăceți din gură ! N-auziți ?

Ne-am apropiat cu toții. Ducîndu-și mîna pîlnie la ureche, arăta mutește spre o gură de canal zăbrelită. Încremeniți, ținîndu-ne răsuflarea, am ascultat în adînc.

Nimic.

— Ce-a fost asta ? șopti într-un tîrziu bătrînul păpușar.

Prokop îl prinse sălbatec de încheietura mîinii.

O clipă, cît o bătaie de inimă, mi s-a părut că acolo, jos, o mînă lovește într-o tăblie de metal — încet, abia simțit. Mă adun, încordat — n-aud nimic. În piept, însă,

sună prelung ecoul amintirii, şi se pierde, ceţos, într-un fior de groază.

Se aud paşi pe uliţă în sus, risipind teama din aer.

— Haideţi, ce mai staţi ! spuse Vrieslander.

Pornim pe lîngă rîndul de case.

Prokop ne urmă cu părere de rău.

— Mă prind pe orice, chiar şi pe viaţa mea, că acolo jos cineva strigă în ceasul morţii.

Nimeni n-a scos un cuvînt. Simţeam că o teamă ascunsă ne încleştase limba.

Ne oprim în faţa unei circiumi cu perdea roşie în fereastră.

Salon Loizicek
— Azi mare concert —

sta scris pe o bucată de carton, lipită pe margini cu fotografii îngălbenite de mueri.

Zwack n-apucă să pună mîna pe clanţă, cînd uşa se deschise de dinăuntru şi un lungan cu părul negru şi pomădat ne întîmpină cu plecăciuni. În loc de guler purta la gît, pe pielea goală, o lavalieră de mătase verde, iar fracul şi-l decorase cu un breloc din dinţi de porc.

— Ehei, bucuroşi de oaspeţi, da, da, zise, şi strigă peste umăr spre localul înţesat cu oameni : — dom' Shaffranek, o faţă de masă, repede !

Răspunsul sosi îndată, clămpănind, ca şi cum un şobolan ar fi trecut în goană peste strunele pianului.

— Da, da, bucuroşi de oaspeţi ! Ca să vezi ! mormăia de zor lunganul, în timp ce ne ajuta să ieşim din paltoane. Da, da, azi s-a adunat la mine tot ce are societatea mai de soi, răspunse la întrebarea mută înscrisă pe faţa lui Vrieslander, cînd zări nişte tineri distinşi, în haine de

seară, suiți pe un podium cu două îrepte mai înalt decît cîrciuma, și despărțit printr-o balustradă.

Înțepător, fumul de tutun se lățea în aburi groși deasupra meselor — și, la perete, pe băncile de lemn, se îndesau zdrențăroșii : ciufulite, jegoase, desculțe, tîrîturi cu sînii tineri, împungînd sub șaluri spălăcite, codoși cu chipiu albastru și cu țigara după ureche, geambași cu mîini păroase, cu degete boante, vorbind cu fiecare gest limbajul mut al josniciei, chelneri fără lucru, privind în jur cu ochi nerușinați, comisionari cu fețele ciupite de vărsat și pantaloni cadrilați.

— Am eu grijă să nu vă deranjeze nimenea, cirii unsuros haidamacul, și un paravan cu chinezi decupați, lipiți pe pînză, se desfăcu încet în fața mesei de colț unde ne așezasem.

Se auzi un zdrăngănit de harfă și zumzetul vocilor amuți dintr-odată.

O secundă de pauză ritmică.

Se lăsă o tăcere de moarte, se părea că toți își țin răsuflarea.

Înfricoșător, un șuierat ne izbi în auz : din tuburile de fier, gazul țîșnea puternic, jucîndu-și flăcările în formă de inimă. Apoi muzica îl înghiți.

Ca născute în clipa aceea, două siluete se desprind din ceața de tutun.

Cu o barbă lungă, albă, unduită, de profet și cu o tichie de catifea neagră pe țeasta-i chelă — așa cum purtau odinioară patriarhii familiilor evreiești —, un bătrîn își holbează ochii orbi, albaștri și lăptoși. Își mișcă mut buzele, plimbînd pe corzile harfei degete uscate ca niște gheare de uliu. Lîngă el, într-o rochie neagră de tafta slinoasă, cu cruce la gît, cu brățări și inele la toate degetele — simbol fățarnic al moralei burgheze — stă o femeie buhăită, cu armonica în poală.

Poticnite, sălbatice, sunetele se împleticesc în instrumente, apoi ostenită, melodia devine un simplu acompaniament.

Moşneagul muşcase de cîteva ori în aer şi acum cască o gură mare dezvelindu-şi nişte cioate negre de dinţi. Încet, căznit, un bas sălbatec urcă din adîncurile pieptului, gîlgîind stranii guturalităţi ebraice.

. . . . . .

Perechile se pregăteau de dans.

— E cîntecul despre azimile otrăvite — explică păpuşarul zimbind, şi bate măsura cu lingura de cositor legată cu un lănţug de masă. Acu vreo sută de ani şi mai bine, în ajun de Sabes Hagodel, două calfe de brutari, Barbă Roşie şi Barbă Verde, au turnat otravă în aluat — steluţe şi cornuleţe — cu gîndul să facă moarte de om în mahalaua evreiască. Însă meşores — sluga comunală —, luminat de pronia cerească, a prins de veste la timp şi-a dat răufăcătorii pe mîna poliţiei. În amintirea miraculoasei salvări de la moarte, „Landomimii" şi „Bocherlechii" au făcut la vremea aceea cîntecul ăsta ciudat, pe care-l auziţi acum în chip de cîntec de bordel.

Rititit — Rititit —
Stele roşii, albastre...

urlă moşneagul cu glasul spart, plin de fanatism.

Încurcată o clipă, melodia trecu încet într-alt ritm, un dans tărăgănat din Boemia, unde perechile îşi lipeau obrajii năduşiţi unii de alţii.

— Aşa ! Bravo ! Ia seama ! îi strigă harpistului un cavaler în frac, de pe estradă, tînăr şi zvelt, cu monoclu, ducîndu-şi mîna la buzunarul vestei şi aruncînd un ban de argint în direcţia lui. Banul nu şi-a ajuns ţinta. L-am

zărit scinteind deasupra vălmășagului de dansatori și dispărînd dintr-odată. Un derbedeu — mi s-a părut că-l mai văzusem o dată, să fi fost cel de lîngă Charousek în ziua cînd plouase cu găleata ? — își trase mîna de sub șalul dansatoarei unde o ținuse pînă atunci cu îndărătnicie și, zvîcnind scurt, iute ca o maimuță, înhață banul din zbor, fără să iasă o clipă din tactul muzicii. Niei nu clipi din ochi. Doar două, trei perechi din apropiere rînjeau pe înfundate.

— E din „batalion", după cum îi merge mîna, zise Zwack rîzînd.

— Pesemne că maestrul Pernath n-a auzit niciodată de existența „batalionului", îi luă Vrieslander vorba din gură, clipind cu înțeles către păpușar și ferindu-se de mine.

Am priceput pe dată : era ca adineaori, sus, la mine în odaie. Mă socoteau bolnav. Aveau de gînd să mă înveselească. Și Zwack trebuia să spună o poveste. Oricare.

Bătrînul mă privea înduioșat. Un fior îmi strînse inima, ochii mi se umeziră. Dacă ar fi știut cît mă îndurera cu mila lui !

Nu i-am prins primele cuvinte, cînd își prezenta povestea — știu numai că sîngele mi se scurgea încet din vine. Mă lua cu frig și simțeam că înțepenesc, întocmai ca adineaori cînd zăceam, chip de lemn, pe genunchii lui Vrieslander. M-am pomenit în miezul povestirii — mă învăluia, străină, ca o pagină moartă din cartea de citire.

Zwack începuse :

POVESTEA DR. HULBERT JURISTUL ȘI BATALIONUL LUI

...cum să vă mai spun, cu negi, unul lîngă altul pe obraji, cu picioarele crăcănate, ca un șoricar. De tînăr

n-a știut decît de învățătură. Una și bună. Carte și iarăși carte, pînă la istovire. Din ce cîștiga pe alături, dînd meditații, își ținea mama bolnavă. Cum arată o cîmpie, dealurile înverzite și o livadă în floare, cred că numai din cărți a aflat. Și cît de zgîrcit e soarele pe ulițele din Praga, alea înecate în umbră, o știm cu toții.

Doctoratul și-l luase *magna cum laudae* — cum era și de așteptat.

Da, cu timpul a devenit un as în jurisprudență. Un nume. Îi mergea vestea pretutindeni, și o lume întreagă de judecători, de avocați cu faimă veneau să-i ceară sfatul. Trăia sărac într-o mansardă, cu fereastra spre Teinhof.

Au trecut anii și faima doctorului Hulbert, ca om de drept fără pereche în lume, a devenit încetul cu încetul proverbială. Că el ar fi putut să aibă o inimă deschisă, și simțăminte mai gingașe, nu s-ar fi zis. Încărunțise, și nimeni nu-l auzise vorbind vreodată de altceva decît de-ale jurisprudenței. Însă în inimile zăvorîte dorul e mai aprins.

În ziua în care doctorul Hulbert și-a atins țelul pe care-l socotise o culme încă din vremea studenției — în ziua, deci, cînd Maiestatea Sa Împăratul de la Viena l-a numit *rector magnificus* la universitatea noastră, pică zvonul că și-a luat o logodnică, tînără și frumoasă ca o icoană, dintr-o familie fără stare, e drept, dar de neam.

Într-adevăr, din ziua aceea părea că fericirea i-a intrat în casă. Copii n-aveau, dar el își ducea nevestica pe brațe, și singura lui mulțumire era să-i prindă cea mai mică dorință din ochi și să i-o împlinească.

Oricît de fericit, n-a uitat — așa cum ar fi făcut-o alții — de cei oropsiți și obidiți. „Dumnezeu m-a norocit din plin — pare-se că ar fi zis el odată, — a lăsat să

prindă trup arătarea din vis, lumina și nădejdea copilăriei mele ; mi-a dăruit ființa cea mai neprețuită de pe fața pămîntului. Vreau, cît oi putea, și pe alții să-i mîngîi cu un licăr din fericirea mea."

Așa se întîmplă că, într-o împrejurare oarecare, luă de suflet un student, gîndind, pesemne, cît de mult i-ar fi priit să fi avut și el parte de o asemenea binefacere, în vremea tinereții năpăstuite. În lumea asta, însă, fapta pe care omul o socotește că-i bună și dreaptă, trage uneori după sine urmările unei fapte rele — de, pe cine nu lași să moară nu te lasă să trăiești. Poate că-i vina noastră, nu știm să deosebim între ce poartă sămînță otrăvită și ce nu. Așa și aici, din milostenia doctorului Hulbert a izvorît și suferința cumplită care avea să-l doboare.

Tînăra nevastă se îndrăgosti în taină de student. Cu neîndurare, soarta potrivi lucrurile în așa fel încît rectorul să vină acasă, pe neașteptate, cu un buchet mare de trandafiri în mînă, semn de iubire și dar de ziua ei, chiar în clipa cînd ea se da celui pe care-l copleșise cu binefaceri și cu dragoste de părinte.

Se spune în popor că floarea Maicii-Domnului pălește pentru totdeauna cînd trăsnetul care vestește grindina o prinde în raza lui de pucioasă. Fapt e că sufletul bătrînului a orbit din ziua aceea năprasnică. Chiar în aceeași seară se îmbăta aici, la „Loizicek" — el care o viață întreagă nu știuse ce-i necumpătarea, bînd în neștire pînă în zori. De atunci și pînă la sfîrșitul zilelor lui fără noroc, cîrciuma i-a ținut loc de cămin. Vara își făcea culcușul pe-un morman de moloz, lîngă o casă în construcție, iarna, pe băncile de lemn, aici.

Nu s-au atins de titlul lui de profesor și doctor în cele două ramuri ale dreptului. Nimeni nu s-ar fi încumetat să cîrtească împotriva felului în care celebrul savant de odinioară își trăia viața.

Încetul cu încetul, lumea interlopă din ghetto s-a adunat în jurul lui. Și s-a înfiripat acea ciudată comunitate care mai poartă și azi numele de „batalion".

Adînca cunoaștere a legii de către doctorul Hulbert a devenit citadela celor tîrcoliți de poliție. Cînd un fost deținut sta să moară de foame, doctorul Hulbert îl trimetea, gol pușcă, pe Altstädter Ring — și administrația așa-numitei „bănci de pește" se vedea nevoită să-i dea un rînd de haine. Îndată ce o tîrfă fără căpătîi era expulzată din oraș, o mărita cu un coate-goale înregistrat în catastifele unui sector și, în felul ăsta, căpăta domiciliu stabil.

Cu sutele numărai soluțiile doctorului Hulbert, și în fața sfaturilor lui poliția sta cu mîinile legate. Tot ce „cîștigau" acești surghiuniți ai societății se preda pînă la ultimul sfanț casei comune, care asigura întreținerea obștei. Niciodată nu s-a pomenit ca vreunul să cadă în păcat și s-o tragă pe sfoară. Poate că această disciplină de fier să-i fi dat numele „batalionului".

La 1 decembrie, noaptea, la „Loizicek", an după an, cînd se întorcea ziua năpastei care-l lovise pe bătrîn, avea loc o sărbătoare ciudată. Cot la cot se îmbulzeau milogii, derbedeii, vagabonzii, tîrfele și codoșii, bețivanii și gunoierii, într-o liniște de biserică. — Doctorul Hulbert, așezat în colțul acela, unde stau cei doi lăutari, chiar sub tabloul încoronării Maiestății Sale Imperiale, le înșira povestea vieții lui : cît de greu trudise, cu cartea în mînă, să ajungă doctor în drept și, mai tîrziu, *rector magnificus*. Cînd ajungea la buchetul de trandafiri și iatacul tinerei neveste, la ziua de naștere, și la amintirea ceasului cînd îi ceruse mîna și-i fusese logodnică prea iubită, glasul îi pierea și el se prăbușea pe masă, hohotind. Cîte o muiere deocheată îi strecura atunci, rușinată și pe furiș, o floare ofilită în palmă, așa, să n-o vadă nimenea.

îl ascultau în tăcere, nemișcați. De plîns nu plîngeau — soiul ăsta de oameni nu știe ce-i lacrima —, dar se uitau în jos la zdrențele lor, frămîntîndu-și mîinile.

Într-o dimineață l-au găsit pe doctorul Hulbert pe o bancă lîngă malul Vltavei. Mort. Îl doborîse frigul.

Și azi văd înaintea ochilor alaiul lui de înmormîntare. Cei din batalion au făcut pe dracu-n patru să-i dea fastul cuvenit.

În frunte pășea omul de serviciu al Universității în costum de ceremonie : ținea în mînă perna purpurie pe care odihnea lanțul de aur. În urma dricului, veneau zdrențăroșii. O mare de oameni desculți, țepeni de jeg, mișunînd de păduchi.

Așa au înțeles să-l cinstească pe drumul lui din urmă.

Pe mormînt, în cimitirul din afara orașului, are o lespede albă și în ea stau săpate trei chipuri : Mîntuitorul pe cruce ; și în dreapta și în stînga lui cei doi tîlhari. O danie din mînă necunoscută. Umblă zvonul că nevasta doctorului Hulbert i-ar fi așezat piatra.

Prin testament, omul legii prevăzuse ca, zi de zi, cei din batalion să primească la „Loizicek" ciorba de prînz fără plată. De aceea lingurile sînt legate cu lanț, și tăblia meselor scobită în chip de farfurii. La ceasul prînzului ospătărița vine cu o seringă mare de tinichea și stropește zeama în căuc. Și dacă nu poți dovedi că ești din batalion, o trage îndărăt.

De-aici, de la mesele astea, datina, preschimbată în glumă, a făcut înconjurul lumii.

. . . . . .

Senzația că în local e învălmășeală m-a scos din letargie. Ultimele fraze ale lui Zwack pluteau undeva, deasupra conștiinței mele. Am mai surprins jocul mîini-

ler, mimînd pistonul seringii mişcat încoace şi încolo. În clipa următoare, imaginile s-au perindat în jurul meu atît de repede, atît de mecanic şi cu o precizie atît de halucinantă, încît uitînd de mine, m-am simţit prins ca o roată într-un angrenaj viu.

În sală era un iureş de oameni. Sus pe estradă : zeci de domnişori în fracuri negre. Manşete albe, inele strălucind. O uniformă de dragoni purta trese de căpitan de cavalerie. În fund, o pălărie de damă, cu pene de struţ roz-gălbii.

Printre stîlpii balustradei, chipul schimonosit al lui Loiza privea în sus. Abia se ţinea pe picioare. Iaromir era şi el acolo, cu spatele lipit de peretele lateral, parcă strivit de o mînă nevăzută, cu privirea aţintită în sus.

Dansul se opri pe neaşteptate : birtaşul strigase pesemne ceva şi-i speriase pe dansatori. Muzica cînta înainte, dar fără îndrăzneală, încet. Simţeai cum tremură. Însă pe faţa cîrciumarului se citea o bucurie vicleană, de fiară.

...În uşă, dintr-odată, iată, comisarul de poliţie în uniformă. Îşi întinde braţele în cruce, să nu-i scape nimeni. În spatele lui, un jandarm.

— Ce ? Se dansează ? Doar e interzis ! Închid pe loc spelunca. Cîrciumarul să vină cu mine. Restul : înainte marş la post !

Suna ca o comandă.

Cu rînjetul răutăcios pe buze haidamacul tace. E numai încremenit : atît.

Armonica şuieră, înghite în sec.

Harpa şi-a lăsat coada în jos.

Toate feţele se văd din profil : se holbează cu toţii spre estradă. Aşteaptă.

O siluetă neagră, distinsă, coboară agale cele cîteva trepte și se îndreaptă încet spre comisar.

Ochii comisarului stau pironiți pe pantofii de lac care se apropie alene.

Cavalerul s-a oprit la un pas de comisar. Îl cîntărește cu privirea, plictisit, de sus în jos, de jos în sus.

Ceilalți domnișori, sus pe estradă, se apleacă peste balustradă și, cu batistele de mătase cenușie la gură, rîd de se prăpădesc.

Căpitanul de dragoni își potrivește un ducat de aur la ochi, monoclu, și scuipă chiștocul în capul unei fete, care stă în dreptul lui, în josul balustradei.

Comisarul a pălit. Stingherit, nu-și dezlipește ochii de perla înfiptă în plastronul aristocratului.

Nu poate să privească în ochii aceia nepăsători și stinși de pe fața bărbierită, neclintită, cu nas vulturesc.

Îl tulbură. Îl copleșește.

Tăcerea din local e chinuitoare.

— Parcă-i o statuie de piatră, din acelea cu mîinile împreunate, de pe lespezi, în bisericile gotice, șoptește pictorul cu ochii la cavaler.

În cele din urmă aristocratul rupe tăcerea :

— Aă, hm... imită glasul cîrciumarului : Da, da, bucuroși de oaspeți — ia să vezi !

Sala izbucnește — urlă, zbiară, răcnește de zornăie paharele pe mese. Haimanalele rîd ținîndu-se de burtă. O sticlă e izbită de perete, se face țăndări. Deferent, cîrciumarul behăie o explicație : „Excelența Sa prințul Ferri Athenstädt."

Prințul întinde o carte de vizită împiegatului. Sărmanul o ia, salută de cîteva ori în șir, bate călcîiele.

Și iarăși tăcere. Mulțimea așteaptă cu răsuflarea tăiată.

Cavalerul ia din nou cuvîntul :

— Doamnele și domnii aici de față — ăăă — sînt oaspeții mei dragi.

Excelența Sa arată cu o mînă moale spre adunătura de derbedei : „Domnule comisar, poate că doriți — ăăăă — să vă prezint ?"

Zîmbind silit, comisarul refuză, bîlbîie cîteva cuvinte despre o „penibilă datorie" și, în cele din urmă, căznit, izbutește să articuleze : „Văd că totu-i în cea mai desăvîrșită ordine, aici."

Atîta i-a trebuit căpitanului de dragoni. Se repede înspre pălăria cu penele de struț și în clipa următoare — însoțit de uralele domnișorilor — o tîrăște de braț pe... Rozina, și coboară în sală.

Merge împleticit de beată ce-i, ținînd ochii închiși. Mare și scumpă, pălăria i-a alunecat într-o parte. Altceva n-are pe ea decît ciorapii lungi, rozalii, și — un frac bărbătesc pe pielea goală.

Un semn — muzica se pornește, îndrăcită... rititit... rititit... și îneacă țipătul gîlgîit al lui Iaromir, surdomutul. A zărit-o pe Rozina.

Vrem să plecăm.

Zwack cere plata.

Zgomotul îi acoperă glasul.

Înaintea mea se perindă o scenă fantastică, ca în visele unui opioman.

Căpitanul de cavaleri o ține pe Rozina în brațe și se învîrte cu ea încet, în tact.

Respectuoși, cei de față s-au dat în lături.

O șoaptă aleargă printre bănci : „Loizicek, uite-l pe Loizicek." Gîturile se întind, cînd o pereche și mai ciudată se alătură celei dintîi. Blond, cu părul pînă la umeri, un fătălău în tricou roz, fardat strident, se lasă lînced pe pieptul prințului Athenstädt, cochetînd cu privirea coborîtă.

Un vals dulceag picură din harfă.

Simt că mă îneacă scîrba.

Privesc spre uşă şi mi se face frică : comisarul e în prag cu faţa întoarsă, nu care cumva să vadă ceva, şi-i şopteşte jandarmului la ureche. A vîrît mîna în buzunar şi aud un clinchet ca de cătuşe.

Amîndoi se uită ţintă la faţa pişcată de vărsat a lui Loiza. O clipă băiatul încearcă să se ascundă : e alb ca varul, în ochi i se citeşte groaza. Încremeneşte.

O imagine îmi fulgeră prin minte, îndată stinsă : îl văd pe Prokop, încordat — aşa cum l-am văzut cu un ceas în urmă — stînd peste gura de canal. Şi din pămînt ţîşneşte un strigăt — un strigăt ca de moarte.

Vreau să ţip şi nu pot. Degete de frig îmi umblă în gură, îmi îndoaie limba, o răsucesc în jos pînă îmi umple gîtlejul ca un boţ. Nu pot să scot o vorbă.

Degetele n-am cum să le văd, ştiu că-s nevăzute, dar le simt ca ceva palpabil, material.

Acum mi-e limpede : e mîna arătării care mi-a dat cartea „Ibbur" la mine în odaie, acolo, în Vadul Cocoşului.

— Apă, apă ! strigă Zwack lîngă mine. Mă ţin de cap şi-mi luminează pupilele cu o lumînare.

— Trebuie dus acasă, chemat doctorul — arhivarul Hillel se pricepe — îl ducem la el — îi aud sfătuindu-se în şoaptă.

Întins pe targă, înţepenit ca un cadavru sînt purtat de Prokop şi Vrieslander afară.

VII

TREAZ

ZWACK URCĂ SCĂRILE ÎN FUGĂ ÎNAINTEA noastră, şi-o aud pe Miriam, fata arhivarului Hillel, descoşindu-l cu glas îngrijorat, în timp ce el încearcă s-o liniştească.

Nu mă ostenesc să ascult ce vorbesc — ghicesc mai mult decît înţeleg, Zwack îi povesteşte că mi s-a întîmplat un accident ; îi roagă să-mi dea primul ajutor ca să-mi vin în fire.

Nu pot să mişc nici un deget, mîna nevăzută îmi mai ţine limba în puterea ei, dar capul mi s-a limpezit. Răsuflu uşurat. Ştiu unde sînt, ştiu ce-i cu mine şi nu mă mir că m-au urcat pe scară ca pe un mort, lăsîndu-mă pe targă în camera lui Shemajah Hillel — singur.

Mă simt calm şi mulţumit, cum te simţi cînd te întorci acasă după o călătorie lungă.

E întuneric în odaie, crucea ferestrelor se desprinde nelămurit de ceaţa sidefie aburind în stradă.

Toate mi se păreau nespus de firești. Nu mă mir nici cînd îl văd pe Hillel intrînd cu o menora cu lumînările aprinse, în mînă, şi nici cînd, liniştit, îmi urează bună seara, ca şi cum se aştepta să sosesc dintr-o clipă într-alta. Şi acum, dintr-odată, în timp ce merge prin odaie, mutînd cîte un obiect de pe scrin şi aprinzînd un al doilea sfeşnic cu şapte braţe, observ la el ceva ce n-am văzut

pînă acum — cu toate că locuim în aceeași casă și ne întîlnim pe scară de cel puțin trei-patru ori pe săptămînă.

Și anume : cît de bine, cît de armonios îi e făcut trupul, și fața subțire, cît de fină, fruntea cît de înaltă și nobilă.

Privindu-l acum la lumina luminărilor, văd că nu poate să fie mult mai bătrîn ca mine : să tot aibă patruzeci și cinci de ani.

— Ai venit cu cîteva minute mai devreme — zice după o tăcere — decît te așteptam. Altminteri găseai luminile aprinse.

Și arătă înspre cele două sfeșnice. Se apropie de targă, privind cu ochii întunecați, adînciți în orbite, la cineva ce-mi stă parcă la căpătîi. Nu știu să spun dacă în picioare sau în genunchi, nu-l văd. Mișcă buzele și pronunță fără glas o frază.

Pe loc degetele nevăzute își desfac strînsoarea și ies din torpoare. Ridicat în capul oaselor, privesc în spate : în afara mea și a lui Shemajah Hillel nu-i nimeni în odaie.

Atunci acest „tu" și afirmația că eram așteptat mi se adresaseră mie ? Ciudat ! Dar mai ciudat e că nimic nu mă uimește.

Ghicindu-mi parcă gîndul, Hillel zîmbește prietenos, ajutîndu-mă să mă ridic de pe targă. Mă poftește cu mîna să iau loc, spunînd :

— N-ai de ce să te minunezi. Doar nălucile — kișuf — îi pot înspăimînta pe oameni. Viața-i aspră, te roade ca o haină de lînă, dar soarele spiritului e blînd, căldura lui învăluitoare.

Tac. Ce aș fi putut să-i răspund ? Nici nu aștepta vreo replică. Se așează în fața mea, urmîndu-și vorba, liniștit.

— Și oglinda de argint, dacă ar avea simțire, ar suferi numai cît timp ai șlefui-o. Din clipa cînd e netedă și lucie, răsfrînge tot ce cade în raza ei, fără să simtă nici durere, nici tulburare.

Şi, adăugă cu glasul coborît :

— Ferice de omul care poate să spună despre sine : iată-mă şlefuit.

O clipă se lăsă în voia gîndurilor, şi-l aud murmurînd în ebraică. Reia cu voce limpede :

— Ai venit la mine în somn, în somn adînc, şi te-am trezit. În psalmul lui David stă scris :

„Şi mi-am spus în sufletul meu : acesta-i începutul, dreapta Domnului a urnit lucrurile din loc".

Cînd oamenii ies din aşternut, îşi închipuie că s-au trezit din somn. Nu ştiu că sînt înşelaţi de simţuri şi pradă altui somn, mai adînc decît cel din care au ieşit. E un singur fel de a fi treaz cu adevărat, şi tu eşti la un pas de el. Cînd pomeneşti oamenilor de lucrurile astea, spun că nu eşti întreg la minte, n-au cum să te înţeleagă. E crud să le vorbeşti, n-are rost.

Sînt purtaţi ca de ape
şi viaţa lor e somn,
iarbă curînd ofilită,
seara e tăiată şi se usucă

Cine e străinul care a venit la mine să-mi dea cartea IBBUR ? Eram treaz sau mi s-a arătat în vis ? vrui să întreb, însă Hillel mi-o luă înainte :

— Dar dacă omul venit la tine, pe care tu-l numeşti golemul, e trezirea din morţi prin viaţa spiritului, celui

cînăuntru ? Toate cîte sînt pe pămînt sînt doar eterne simboluri cu fața de lut.

Oare cum gîndești cu ochiul ? Cînd vezi o formă, să știi că o gîndești cu ochii. Tot ce e formă închegată a fost nălucă mai înainte.

Simțeam cum gîndurile și părerile pînă acum ancorate în creier se desprind, plutesc, corăbii fără cîrmă, pe întinderi fără țărm.

Hillel continuă liniștit :

— Cine s-a trezit, nu mai cunoaște moartea. Somnul și moartea sînt una.

...Nu mai cunoaște moartea ? Mă cuprinse o durere mută.

— Sînt două cărări, și sînt una lîngă alta : e drumul vieții, și e drumul morții. Ai luat cartea „Ibbur" și ai citit-o. Sufletul ți-a rămas greu, poartă acum în el duhul vieții, îl auzii spunînd.

„Hillel, Hillel, lasă-mă să iau drumul oamenilor, cel care trece prin moarte !" strigă sălbatec în mine un glas.

Fața lui Șhemajah Hillel încremeni. Continuă îngîndurat :

— Oamenii nu-și aleg drumul, nici cel al vieții, nici cel al morții. Se lasă duși ca pleava spulberată de vînt. Stă scris în Talmud :

> „Înainte de a fi făcut lumea, Domnul
> a pus ființelor oglinda în față : au
> văzut cum se zbuciumă sufletul în viață,
> și fericirea ce-i urmează. Unii au luat
> povara suferinței în brațe ; ceilalți au
> șovăit, și Domnul i-a șters din cartea vieții."

Tu însă calci pe drumul tău, ales cu bună știință — chiar dacă n-o mai știi. Ești printre cei chemați, și tu

ești cel ce chiamă. Și nu te necăji ; încet, încet, odată cu știutul, iese din negură și amintirea. *Știința și amintirea sînt una.*

Tăcu. Glasul lui prietenos și cald îmi umpluse sufletul de liniște. Mă simțeam ocrotit ca un copil bolnav, vegheat de tată.

Ridicînd ochii am zărit dintr-odată o mulțime adunată cerc împrejurul nostru, făpturi înfășurate în veșminte albe de îngropăciune, ca rabinii din alte vremuri, altele purtînd tricornuri și încălțări cu catarame de argint. Hillel îmi trecu mîna peste ochi și încăperea îmi apăru goală ca mai înainte.

Mă însoți afară, pe scară, dîndu-mi o lumînare să-mi găsesc drumul pînă în odaie.

. . . . . .

M-am culcat cu gîndul să adorm ; somnul mă ocolea. Alunecam încet într-o stare bizară, nici veghe, nici somn, nici visare.

Stinsesem lumina. Totuși odaia nu era în beznă, puteam să deslușesc fiecare lucru în parte. Mă simțeam liniștit, aș zice chiar bine dispus, ferit de teama care te chinuie în asemenea împrejurări.

Nicicînd mintea nu-mi lucrase atît de iute și de precis. Sănătatea îmi pulsa în vine, și gîndurile mi se așezau rînduri, rînduri ca oastea în linia de bătaie, gata să pornească la prima comandă. Era de-ajuns să le chem, și ele se înfățișau deîndată, îndeplinindu-mi orice dorință.

Îmi veni în minte o gemă — de săptămîni de zile tot încercam s-o tai într-o piatră de aventurină și nu izbuteam. Cu nici un chip nu puteam să potrivesc sclipirile mineralului cu trăsăturile profilului, așa cum mi-l închi-

puiam. În clipa aceea îmi apăru soluția, știam exact ce incizii să fac, și unde, spre a stăpîni materialul.

Pînă adineaori, eram robul unei hoarde de fantasme ; nu știam ce să cred, erau idei sau erau năzăriri, impresii — și acum dintr-odată mă trezeam domn și stăpîn pe pămînturile mele.

Calculele matematice pe care nu le-aș fi putut rezolva decît căznit, așternîndu-le pe hîrtie, le dezlegam în minte jucîndu-mă. O putere nouă creștea în mine : să văd, să rețin tot ce-mi trebuia, cifre, forme, culori, obiecte. În lumea gîndurilor și a reflexiunii, unde nu răzbați cu asemenea instrumente, auzul înlocuia văzu lăuntric, și îmi vorbea prin glasul lui Shemajah Hillel.

Am avut parte de revelații ciudate.

Ceea ce pînă acum îmi intrase pe o ureche și-mi ieșise pe alta, de mii și mii de ori, vorbe neluate în seamă, stau pline de miez înaintea mea, dezvăluindu-și rosturile adînci. Ceea ce învățasem „pe dinafară", cîndva, era parte din mine acum. Taina cuvîntului, nicicînd bănuită, mi se dezvăluia întreagă.

„Înaltele idealuri" ale omenirii, care pînă mai ieri mă priveau de sus, zîmbind negustorește, umflîndu-și pieptul pătat cu decorații, își scoteau măștile acum, smerit, de pe chipurile schimonosite. Se scuzau : da, erau niște cerșetoare, dar și cîrjele în care stau sprijinite — o și mai mare înșelăciune.

Nu cumva era un vis ? Poate că nici nu vorbisem cu Hillel.

Am întins mîna spre scaunul de lîngă pat.

Da, luminarea dată de Hillel era acolo. M-am cuibărit în perne, fericit ca băiețașul în noaptea de Crăciun după ce-a pipăit minunea de paiață, să vadă dacă e cu-adevărat.

Mă înverșunam ca un copoi să pătrund și mai adînc în hățișul enigmelor care mă înconjurau.

Întîi şi întîi să mă întorc pe drumul vieţii pînă unde mă duce amintirea. Numai de-acolo — gîndeam — aş putea cît de cît să arunc o dîră de lumină în acea parte a existenţei ce, dintr-o neînţeleasă hotărîre a soartei, stă înecată în umbră.

Oricît m-aş fi frămîntat, tot în curtea mohorîtă a casei noastre ajungeam, privind sub bolta porţii la dugheana lui Aaron Wassertrum — ca şi cum de-un veac stau tot sub acoperişul ăsta, şi sînt tăietor de geme, mereu de-aceeaşi vîrstă, niciodată copil.

Cînd să mă las păgubaş, renunţînd să mai scurm bezna trecutului, mă fulgeră un gînd : calea largă a celor amintite ducea pînă în poarta boltită, dar nu şi mulţimea de cărări bătute alături de ea, şi pe care nu le luasem în seamă. Mi se părea că aud un glas strigîndu-mi în ureche : „De unde ştii ceea ce ştii ? Cine te-a învăţat să-ţi cîştigi o pîine tăind geme, gravînd, şi toate cîte ştii să le faci ? Cine te-a învăţat să scrii, să citeşti, să vorbeşti — cine, să mănînci, să umbli, să respiri, să gîndeşti şi să simţi ?“

Am urmat sfatul care-mi venea din străfunduri. M-am întors din nou, pas cu pas, iarăşi şi iarăşi, către începuturile vieţii mele.

Mă sileam să gîndesc în urmă, de-a-ndăratelea, neîntrerupt : ce s-a întîmplat acum ? De unde a pornit ? Ce a fost mai înainte ? Şi tot aşa, mereu.

Sosisem iar în dreptul porţii aceleia. Acum ! un salt în gol, să zbor peste prăpastie înapoi printre cele uitate... În clipa aceea o imagine, nebăgată în seamă cîtă vreme umblam în trecut, mă opri în loc : Hillel îmi trecea cu mîna peste ochi — cum făcuse adineaori, în odaia lui.

Totul s-a şters. Pînă şi dorinţa de-a cerceta mai departe.

M-am ales totuşi cu un cîştig : acum ştiam că şirul de întîmplări ale vieţii ducea într-o înfundătură, chiar dacă

era largă și accesibilă. Cărările înguste, neumblate, acelea duceau spre patria pierdută — ce-i scris în trup cu literă măruntă, abia văzută, nu cicatricea urîtă pe care o lasă viața dinafară — acolo-i dezlegarea tainei celei mari.

Și după cum, luînd abecedarul, aș citi alfabetul de-a-ndăratelea, de la Z la A, s-ajung la vremea cînd mergeam la școală — tot așa, gîndeam, ar trebui să-mi duc pasul și în cealaltă patrie, unde cu gîndul nu răzbați.

Ce muncă înaintea mea ! Rotundul lumii apăsîndu-mi pe umeri ! Îmi veni în minte că și Hercule, o vreme, a purtat bolta cerului în creștet, și-mi părea că un rost ascuns se întrezărea în legendă. Hercule a scăpat printr-un șiretlic : l-a rugat pe Atlas, uriașul, „Ține numai o clipă, cît să-mi leg o frînghie în jurul tîmplelor, să nu-mi plesnească creierii sub îngrozitoarea povară !" — tot așa poate să dibui și eu o cărare să mă scoată din strîmtoare.

Dintr-odată, mă cuprinde o bănuială : de ce mă las dus ca orbul în voia gîndurilor ? Mă îndrept, astupîndu-mi ochii și urechile cu degetele, ca să nu mă las distrat de simțuri. Să omor gîndul îndată ce răsare.

M-am poticnit de o lege de fier : nu poți s-alungi un gînd decît cu altul. Îndată ce se stinge unul, un altul îi ia locul, hrănit din carnea lui. Fug să mă adăpostesc în rîul sîngelui, năvalnic, dar gîndurile mă potopesc și aici. Mă ghemui în bătăile inimii. O clipă de răgaz, și iarăși dau de mine.

Prietenos, glasul lui Hillel îmi șoptește în ureche : „Calcă pe drumul tău, nu șovăi ! Cheia meșteșugului de a uita e a fraților noștri cei ce umblă pe calea morții ! Tu însă porți în tine duhul vieții !"

Vedeam cartea „Ibbur" și-n ea două litere ardeau ca două flăcări : una însemna femeia de bronz, cea cu bătaia

inimii ca un cutremur de pămînt şi cealaltă, hăt, departe, hermafroditul stînd pe scaunul domnesc de sidef, purtînd coroana roşie, de lemn.

Pentru a treia oară Hillel îmi trecu mîna peste ochi — şi m-a furat somnul.

. . . . . .

VIII

ZĂPADA

„Iubite și mult stimate maestre Pernath !

Vă scriu în mare grabă și cu spaima în suflet. Vă rog, rupeți scrisoarea îndată ce veți fi citit-o — sau mai curînd aduceți-mi-o înapoi cu plic cu tot — nu-mi găsesc liniștea, altfel.

Nu spuneți nici o vorbă nimănui, nici de ea, nici de drumul ce-l veți face azi !

Chipul dumneavoastră, atît de cinstit, atît de bun, mi-a redat încrederea cînd l-am zărit „deunăzi" — veți înțelege că e vorba de o întîmplare la care ați fost martor, și veți ghici cine vă scrie, căci mi-e teamă să mă iscălesc — și faptul că prea bunul dumneavoastră tată — odihnească în pace ! — mi-a fost preceptor în copilărie... mă îndeamnă să fac apel la dumneavoastră ca singurului om în stare să-mi vină în ajutor.

Vă rog din suflet fiți la domul din Hradcin azi după amiază la orele 5.

O doamnă pe care o cunoașteți."

De un sfert de ceas stau cu hîrtia în mînă. Starea ciudată și gravă, care mă ținea în puterea ei de ieri noapte, a pierit într-o clipită, sub adierea proaspătă a noii zile pămîntești. O soartă tînără — copil al primăverii — vine spre mine, zîmbind, plină de făgăduieli ! O inimă de om

îmi cere ajutorul. — Mie ! — Dulapul sculptat, mîncat de carii, privește parcă mulțumit în jur, și cele patru scaune par niște bătrîni adunați la masă, pentru o partidă de tarok, jucată în tihnă.

Ceasurile se umplu de miez și de lumină.

Să dea copacul putred rod ?

Simt puterea vieții picurînd în vine, pînă acum adormită, ascunsă în străfundul sufletului, sub pulberea cenușie a zilelor — țîșnind de sub gheață ca izvorul la sfîrșitul iernii.

Știu — tot atît de sigur cum țin scrisoarea în mînă — că aveam să-i fiu de ajutor orice ar fi. Mi-o spune inima, cîntînd.

Citesc și recitesc : „faptul că prea bunul dumneavoastră tată — odihnească, în pace — mi-a fost preceptor cînd eram copil..." și mi se taie răsuflarea. Sună ca o făgăduială : „Azi o să fii în rai !" Da, mîna ce se întinde după sprijin ține un dar : *amintirea unor vremuri uitate după care tînjeam* — și are să dezlege taina. Să-mi ajute să dau în lături perdeaua învăluind trecutul.

„Prea bunul dumneavoastră tată — odihnească în pace !" — ce straniu sună cuvintele în timp ce le rostesc ! Tată ! O clipă întrezăresc fața obosită, bătrînă, a unui bărbat cu părul nins — răsărind lîngă mine într-un fotoliu — străină, oh, cît de străină și totuși nespus de apropiată. Ochii mi se limpezesc, bătăile inimii, lovituri de ciocan, ritmează ceasul palpabil al clipei.

Dintr-odată tresar speriat : Nu cumva întîrziasem ? O privire înspre ceas : mulțumesc ție, Doamne, e doar patru și jumătate.

Mă duc în dormitor să-mi iau pălăria și paltonul, și cobor scările. Azi nu-mi pasă de șoapta întunericului adunată prin colțuri, de pînda răutăcioasă cu iz amar, posomorît, îngînînd întruna : Nu-ți dăm drumul — ești al

nostru — nu vrem să ştii ce-i bucuria — ar fi culmea să intre veselia în casa asta !"

Praful subţire, înveninat din coridoare şi unghere, care mă strîngea de gît mereu, ca un şireang, a pierit astăzi, gonit de suflul viu al gurii mele.

Întîrzii o clipă în pragul lui Hillel.

Să intru ?

Mă cuprinde sfiala. Mă simt altul, azi — de parcă nu-mi e îngăduit să dau ochii cu el. Şi mîna vieţii mă îndeamnă s-o iau înainte pe scări în jos.

Uliţa albeşte sub haina-i de zăpadă.

Cred că m-au salutat mulţi, dar nu ţin minte să fi răspuns cuiva. Duceam mereu mîna la piept să mă încredinţez că scrisoarea e acolo.

Simţeam căldura izvorînd din ea.

. . . . . .

Merg sub arcadele colonadei din Altstätter Ring, cioplite în piatră, trec pe lîngă fîntîna de bronz, cu ţurţuri atîrnînd de grilajul în stil baroc, trec podul de piatră unde, printre statuile de sfinţi, se înalţă chipul lui Ioan Nepomuk.

Jos, la temelii, rîul îşi frămîntă ura.

Ca-n vis privesc pe sfînta Luitgard, dăltuită în gresie, încremenită în „Cazna osîndiţilor" ; zăpada i s-a adunat pe pleoape, şi pe lanţurile atîrnînd în mîinile împreunate pentru rugăciune.

Bolţi mă întîmpină şi mă părăsesc, palate trec încet pe lîngă mine, portaluri trufaşe unde capete de lei muşcă bronzul inelelor.

Zăpadă, zăpadă oriunde te-ntorci. Moale şi albă, parcă-i blana unui gigantic urs polar.

Din pervazuri poleite de ger, se înalţă ferestre semeţe, privind cu nepăsare sus, înspre nori.

Săgetat de păsări călătoare, cerul mă uimește.

Urc treptele de granit, parcă fără sfîrșit, spre Hradcin, fiecare lată cît patru oameni așezați cap la cap. Orașul piere încet în urma mea, acoperișuri și turnuri se afundă.

Cînd ajung în piața pustie, seara se prelinge în lungul șirului de case ; în mijloc, țîșnit spre tronul îngerilor, iată domul.

Urme de pași — cu marginile înghețate — duc spre poarta laterală.

De undeva departe, dintr-o casă, picură abia auzit sunetele unui armoniu în tăcerea serii. Stropi de tristețe lăcrimînd singuratec.

În spate aud suspinînd ușa capitonată a catedralei. Mă înconjoară întunericul. Altarul mă privește, auriu, cu liniștea încremenită prin licărul verde-azuriu al vitraliilor, cernînd pe strane lumina muribundă.

Candele scînteie roșii.

Un miros veșted de ceară și tămîie stăruie jur împrejur. Mă reazem de o bancă. Pe acest tărîm, părăsit de timp, sîngele curge potolit prin vine.

Nici o inimă nu pulsează aici, între ziduri — numai așteptarea răbdă în ascuns.

Raclele de argint dorm somnul veșniciei.

Ah ! departe, departe de tot, se aude tropot înăbușit de copite. Sau mi se pare ? Se apropie, se stinge.

Un zgomot surd, o portieră trîntită...

Un foșnet de mătase se apropie de mine, și o mînă subțire de femeie îmi atinge ușor brațul.

— Vă rog din suflet să mergem lîngă coloana aceea, ce am să vă spun nu se cade să fie spus aici, în strană.

Sfintele chipuri din jur pălesc în limpezimea vie a clipei. Ziua mă prinde în cercul ei.

— Nu găsesc cuvinte să vă mulţumesc, maestre Pernath, că aţi bătut atîta drum pe o vreme ca asta, numai şi numai de dragul meu.

Biigui cuvinte banale.

— ...dar nu mi-a venit în minte alt loc mai ferit decît ăsta. Aici în dom, nu putem fi urmăriţi.

Scot scrisoarea şi i-o dau.

E ascunsă cu totul în blănurile scumpe, dar i-am recunoscut îndată glasul. Îl auzisem atunci, cînd fugise îngrozită de Wassertrum, să se ascundă în odaia mea din Vadul Cocoşului. Nu mă mira s-o văd, mă aşteptam la asta.

O sorbeam din ochi. Părea mai palidă în umbra firidei decît în realitate. Doamne, cît era de frumoasă ! Simţeam că mi se taie răsuflarea. Încremenisem ca sub o vrajă. Îmi venea să-i cad la picioare, să i le sărut, că m-a ales pe mine să-i vin în ajutor.

— Vă rog din inimă — cel puţin cît sîntem aici, uitaţi de... de situaţia în care m-aţi văzut atunci, spuse cu glasul înecat de emoţie —, nu ştiu cum gîndiţi despre lucrurile astea...

— Acum sînt un om bătrîn, dar într-o viaţă n-am îndrăznit niciodată să-mi judec semenii, am îngăimat cu greu.

— Vă mulţumesc, maestre Pernath, îmi răspunse cald şi simplu. Şi acum vă rog să mă ascultaţi cu răbdare.

Simt că-mi pierd capul și că nu mai pot spera nimic. Poate că mă puteți ajuta cu un sfat, sau mai știu eu ce ?

Se înfiorase, năpădită de o spaimă sălbatecă.

— Atunci — în atelier — abia atunci am înțeles, fără nici o putință de îndoială că groaznicul ăsta de căpcăun se ținea scai de mine cu un gînd anume. De luni de zile încoace băgasem de seamă că oriunde aș fi mers, singură, cu soțul meu sau cu... cu... doctorul Savioli, Wassertrum se arăta cu chipul lui de tîlhar. Ochii lui sașii mă urmăreau zi de zi și noapte de noapte. Nu știu ce hram poartă, pînă acum nu s-a trădat cu nimic. Dar așteptarea mă chinuie și-mi fură somnul : cînd o să-mi arunce lațul de gît ?

La început, doctorul Savioli a încercat să mă liniștească: nu aveam de ce să mă tem de o lepădătură de soiul lui. Ce putea să-mi facă un biet negustor de vechituri cum e Aaron Wassertrum ? Un șantaj mărunt, sau mai știu eu ce de felul ăsta. Dar buzele îi păleau de cîte ori pomenea numele Wassertrum. Da, sînt sigură, doctorul Savioli îmi tăinuie ceva, ca să nu mă sperie — ceva îngrozitor, care îi pune viața în primejdie — a lui sau a mea.

În cele din urmă am aflat ce anume îmi ascunde : omul venise în mai multe rînduri să-l vadă chiar la el acasă, în ceas de noapte ! — Știu, și-o simt în fiecare fibră a trupului : Se întîmplă ceva, un cerc se strînge încet în jurul nostru, ca un șarpe. Ce caută ucigașul ăsta la el ? De ce doctorul Savioli nu-i în stare să scape ? Nu, nu mai pot să îndur, trebuie să fac ceva. Trebuie. Altfel îmi pierd mințile.

Căutam să îndrug o vorbă de mîngîiere, dar nu m-a lăsat să sfîrșesc.

— În ultimele zile apăsarea a luat forme deslușite. Doctorul Savioli s-a îmbolnăvit subit — nu mai putem comunica — n-am voie să-l caut fără să-mi dau dragostea de gol. A căzut la pat, delirează ; tot ce-am putut să aflu

e că se crede urmărit de un monstru cu buza despicată: Aaron Wassertrum.

Şi doar nu ştie ce-i frica ! De aceea-s îngrozită — nici nu e de mirare — să-l văd paralizat, doborît de o primejdie ce-o simt cum se apropie, întunecată, de parcă moartea ar pîndi din umbră.

O să-mi spuneţi că-s slabă de înger. Dacă-l iubesc cu adevărat, de ce nu mă lepăd de toate : avere, nume, onoare, dar — şi strigătul ei sălbatec răsună pînă în bolţi —, dar nu pot, nu pot ! Ce să fac cu copilul meu, fetiţa mea dulce, fetiţa mea mică şi blondă ? Credeţi că bărbatul meu o să mi-o lase ?! — Iată, luaţi, luaţi-le toate, maestre Pernath — şi cu mîini tremurînde deschise o pungă mică îndesată cu şiraguri de perle şi giuvaere — şi să le daţi tîlharului ; e hrăpăreţ, o ştiu bine — să ia tot ce am, dar să-mi lase copilul. Nu-i aşa că o să-şi ţină gura ? Pentru numele lui Dumnezeu, spuneţi o vorbă, o vorbă numai, să ştiu că o să mă ajutaţi !

Ce greu am înduplecat-o să ia loc pe o bancă. Îşi ieşise din minţi.

Înşiram vorbe fără rost, încercînd s-o potolesc aşa, la întîmplare, cum îmi venea în clipa aceea.

Gîndurile îmi goneau prin minte — abia dacă ştiam ce spun —, idei fantaste răsăreau şi piereau îndată.

Priveam, fără să văd, statuia pictată într-o firidă, a unui monah. Vorbeam, vorbeam mereu. Şi încet, statuia se schimba la faţă, stiharul se prefăcea într-un pardesiu veştejit cu gulerul ridicat, din care răsărea un cap tînăr cu obrajii supţi, cu pomeţii arşi de friguri.

Înainte să-mi pot tălmăci arătarea, chipul monahului mi se arătase din nou. Îmi simţeam pulsul bătînd cu putere. Nefericită, femeia, lăcrimînd în tăcere, se aplecase peste mîna mea.

Îi dăruiam puterea ce mă stăpînea din clipa în care citisem scrisoarea, putere care izvora mereu, fără oprire, şi-o simţeam întremîndu-se încet, pe măsură ce o sorbea.

— Am să-ţi spun de ce m-am adresat dumitale, maestre Pernath, reluă în şoaptă după o lungă tăcere. Mi-ai spus o vorbă, cîndva, demult — şi n-am uitat-o, cu toate că au trecut atîţia ani de-atunci.

Atîţia ani de-atunci ? Sîngele îmi îngheaţă în vine.

— Îţi luai rămas bun de la mine — nu-mi amintesc de ce şi cum, eram doar un copil — şi întristat, mi-ai spus prietenos : Nu cred să se ivească prilejul vreodată, dar aminteşte-ţi de mine în ceasul rău. Poate că bunul Dumnezeu o să vrea să fiu eu acela care să-ţi dea o mînă de ajutor. M-am întors repede şi am aruncat mingea în havuz, să nu mă vezi că plîng. Eram gata să-ţi dau şi inima de mărgean, ştii, aceea pe care o purtam la gît. Dar m-am ruşinat, mi-a fost teamă că ai să rîzi de mine...

Amintiri !

Simţeam în gîtlej vechea strînsoare. Ghearele catalepsiei. De departe, dintr-un loc uitat, nostalgic, îmi licări în faţă, neaşteptat, o siluetă mică, în rochiţă albă pe pajiştea întunecată din parcul unui castel, tivit de ulmi străvechi. O vedeam deslușit, cu inima sfîrşită.

Pesemne că am pălit, judecînd după graba cu care a continuat :

— Da, ştiu, erau vorbe pe care le spui cînd te desparţi de cineva — dar ele au fost mîngîierea mea de-atîtea şi de-atîtea ori — îţi mulţumesc că mi le-ai spus.

Sfîşiat, cu dinţii încleştaţi, să nu urlu, îmi alungam durerea înapoi, în piept.

Mă dumirisem : milostivă, o mînă coborîse oblonul în pragul amintirii. Şi acum, licărul pîlpîind din vremi de demult îmi scria în conştiinţă cu litere de lumină : da, o dragoste — prea puternică pentru inima mea — mi-a măcinat gîndurile, ani şi ani de-a rîndul, pînă cînd nebunia mi-a învăluit mintea în întunericul ei, ca un balsam.

Jarul se stingea sub cenuşă încet, şi liniştea se coborî în suflet răcorindu-mi lacrimile de sub pleoape.

Un dangăt răsună sub bolţi, grav şi trufaş, şi pot să privesc iarăşi, zîmbind, în ochii celei venite să-mi ceară ajutorul.

Aud din nou zgomotul înăbuşit al portierei şi tropot de copite.

Iau drumul ce coboară spre oraş prin zăpada strălucind albăstrie în noapte.

Clipind din ochi, felinare mă privesc uimite, şi din munţii de brazi stivuiţi urcă şoapta nucilor argintii şi a firelor de aur sclipitoare, vestind ajunul Crăciunului.

În piaţa primăriei, lîngă Coloana Mariei, cerşetoare bătrîne purtînd basmaua cenuşie a Maicii Domnului murmură rugăciuni, la lumina luminărilor, şi se închină.

La intrarea întunecată în cartierul evreiesc stau ghemuite dughenele pieţii de Crăciun. În mijloc, sub perdeaua roşie, luminat de feştile fumegînd, un teatru de păpuşi şi-a deschis scena luîndu-ţi ochii prin culorile-i ţipătoare.

În haină violet purpurie, Pulcinella lui Zwack, cu un bici în mînă sfîrşind în căpăţînă de mort, călăreşte în tropot un cal de lemn.

Cu căciulițele trase adînc peste urechi, micuții se înghesuie șiruri, privind cu gurile căscate, ascultînd fermecați versurile poetului praghez Oskar Wiener, pe care prietenul meu Zwack le recită în spatele cutiei :

Iată-n frunte și paiața — pășea
lungă, deșirată
ca poetul — într-o haină bălțată
se strîmba, se răsucea...

. . . . . .

Iau colțul uliței întunecate, care șerpuiește spre piață. Înecată în umbră, o mare de oameni se îmbulzește, cap lîngă cap, în fața unui afiș.

Unul aprinde un chibrit și într-o crîmpeie de secundă zăresc cîteva rînduri. Cu simțurile amorțite prind, ici, colo, în fugă, cîte un cuvînt :

Se caută
1.000 de fiorini recompensă
domn în etate — haine negre —
semnalmente
...fața plină, bărbierită —
...culoarea părului : albă —
— comisariatul... camera nr. —

Nepăsător, nesimțitor, ca un cadavru viu, pătrund în șirul de case care au înnoptat, unde nu arde nici un felinar.

O mînă de stele mărunte sclipește pe cărarea îngustă, întunecată a cerului gîtuit peste acoperișurile țuguiate.

Senin, gîndul mi se întoarce la catedrală și sufletul se lasă în voia liniștii, împăcat. Dintr-odată, venind dinspre

piață aud limpede și răspicat de parcă mi-ar vorbi la ureche, glasul păpușarului străbătînd prin aerul iernatic :

„Unde-mi ești, inimă de mărgean,
picur pe-un fir de mătase,
ruptă din soarele răsăritean..."

IX

NĂLUCI

PÎNĂ ADÎNC ÎN NOAPTE, CU MINTEA CHINUITĂ, m-am plimbat în sus și în jos prin odaie. Ce să fac ? Cum s-o ajut ?

Ceva mă îndeamnă să cobor la Shemajah Hillel, să-i povestesc totul de-a fir-a-păr și să-l rog să-mi dea un sfat. Dar nu pot să mă hotărăsc.

E atît de mare în ochii mei ! Mi se pare că-i un păcat să-l stingheresc cu treburile mărunte ale vieții. Din cînd în cînd, ros de îndoieli, mă întreb dacă am trăit cu adevărat cele petrecute în vremea din urmă — atît de palide sînt față de întîmplările palpitînd de viață ale zilei de ieri.

Și dacă n-a fost decît un vis ?

Cum să cred, fie chiar o frîntură, în ceea ce numai amintirea îmi stă mărturie, cînd mie mi s-a întîmplat nemaiauzitul, să nu-mi cunosc viața din trecut ?

Privirea mi se oprește pe lumînarea lui Hillel, care-i tot pe scaunul unde am lăsat-o. Mulțumesc ție, Doamne, de asta nu mă pot îndoi : m-am întîlnit cu el în carne și oase.

De ce să nu alerg la el, să-i îmbrățișez genunchii și să-mi răcoresc inima ca de la om la om ?

Pusesem mîna pe clanță — îi dau drumul îndată. Știu prea bine ce-are să se întîmple : Hillel are să-mi treacă cu mîna peste ochi și... nu, asta nu ! N-am dreptul să-i cer

nici o mîngîiere. *Ea* şi-a pus toată încrederea în mine, se bizuie pe ajutorul meu. Chiar dacă primejdia de care se teme îmi apare măruntă, uneori, şi fără importanţă — ea o trăieşte ca pe o năpastă !

Să cer sfatul lui Hillel ? Pot s-o fac şi mîine — încerc să mă gîndesc cu sînge rece. Să-l trezesc acum, în miez de noapte ? Nu. Un om întreg la minte nu face aşa ceva.

Vreau să aprind lampa. Mă răzgîndesc. Răsfrîntă pe ţigla acoperişului din faţă, lumina lunii se revarsă în odaie. Nu-mi trebuie mai mult. Mă frămîntă gîndul că dacă o să aprind lumina, noaptea o să treacă mai greu.

Mă apropii de geam : piezişe, întortocheate, crestele acoperişurilor se înşiră fantomatic — un cimitir plutitor —, lespezi cu înscrisuri şterse de vreme, înălţate deasupra criptelor mucede, „lăcaşe" în care viermuirea celor vii şi-a săpat văgăuni şi drumuri ascunse.

Cît am rămas aşa, cu privirea pironită afară, nu ştiu. Pe nesimţite, mă cuprinde uimirea : cum de nu sînt speriat de paşii vătuiţi pe care-i aud atît de limpede dincolo de perete ?

Ciulesc urechea : da, nu mă înşel, alături umblă cineva. Scîrţîitul duşumelei îi trădează pasul strecurat hoţeşte.

Sînt numai urechi. Mă fac ghem de încordare. Timpul se încheagă tot în clipă.

Un trosnet scurt, parcă speriat de el însuşi, se întrerupe îndată. Tăcere de moarte. Tăcerea groazei ţesută din pîndă trădîndu-se singură, dilatînd minutele în nesfîrşire.

Încremenit, stau cu urechea lipită de zid. Cu un nod în gît, simt că de partea cealaltă, altcineva stă la fel ca mine, face întocmai ce fac eu.

Ascult. Ascult din nou.

Nimic.

Pe vîrful picioarelor, tiptil, mă strecor pînă la scaunul de la capul patului ; iau lumînarea lui Hillel şi o aprind.

Socotesc : uşa de fier din coridor, care dă în atelierul lui Savioli, nu se deschide decît pe dinăuntru.

Din grămada de dălţi de pe masă, apuc la întîmplare o sîrmă îndoită ca un cîrlig : broaştele de soiul ăsta se deschid uşor ; sar îndată ce atingi arcul.

Şi atunci, ce are să se întîmple ?

Nu poate fi decît Aaron Wassertrum, mă gîndesc, spionînd pe alături. Scotoceşte prin sertare, să pună mîna pe dovezi noi, pe noi arme.

Şi dacă mă pun de-a curmezişul, o să reuşesc să schimb ceva ?

Ei, ce mai încolo-ncoace ? Ce atîta ezitare ? Fapte ! Să sfîşii aşteptarea pînă dimineaţă !

Iată-mă în faţa chepengului de fier de la pod. Apăs, bag şperaclul în broască, încetişor, ascult. Da, înăuntru, în atelier, se aude un hîrşîit uşor, cineva trage un sertar.

În clipa următoare zăvorul a sărit.

Cuprind atelierul dintr-o singură privire, cu toate că e întuneric beznă şi flacăra lumînării mai mult mă orbeşte. Înspăimîntat, un om îmbrăcat într-un palton lung şi negru fuge de lîngă o masă — şovăie, neştiind încotro s-o apuce — pare gata să se repeadă la mine, apoi, smucindu-şi pălăria din cap, îşi acoperă în grabă faţa.

„Ce cauţi aici ?!“ dau să strig, însă omul mi-o ia înainte.

— Pernath, dumneata eşti ? Pentru numele lui Dumnezeu, stinge lumina !

Glasul mi se pare cunoscut, dar nu e al lui Aaron Wassertrum.

Fără să mai stau pe gînduri, suflu în lumînare.

Odaia e învăluită în penumbră — un licăr aburește din firida ferestrei —, întocmai ca la mine. Încordat, privesc chipul supt, macerat, răsărind din gulerul paltonului. Îl recunosc pe studentul Charousek.

„Călugărul", mă străfulgeră dintr-odată — ăsta-i tîlcul vedeniei de ieri, din catedrală : Charousek ! E omul meu ! Cu el trebuie să stau de vorbă ! — Parcă-l aud din nou vorbind sub arcul porții, în bătaia ploii : „Aaron Wassertrum o să afle și el, într-o zi, că pot să înțepi prin ziduri cu ace otrăvite. Și asta chiar în ziua cînd o să vrea să-l strîngă de gît pe doctorul Savioli".

Oare n-aveam în Charousek un aliat ? Și el știa tot ce se întîmplase. Faptul că se află aici, la ceasul ăsta neobișnuit, mă face să cred că-i așa. Dar nu îndrăznesc să-l întreb în față.

Alergase la fereastră, iscodind jos, în stradă.

Ghicesc că se teme ca Aaron Wassertrum să nu-mi fi zărit cumva lumînarea arzînd.

— Poți să crezi că sînt hoț, văzîndu-mă noaptea într-o casă străină, umblînd prin sertare, maestre Pernath, zice, rupînd tăcerea cu glas șovăitor, dar jur că...

Îi tai vorba, liniștindu-l.

Ca să-i dovedesc că nu-l bănui în nici un fel, ba dimpotrivă, că văd în el un aliat, încep să-i povestesc cum stă treaba cu atelierul și că mă tem că o doamnă, prietenă apropiată de a mea, e gata să cadă victima — nici eu nu știam cum — intențiilor de șantaj ale lui Wassertrum.

Mă ascultă atent, cu politețe, fără să mă întrerupă. Îmi dau seama că știe despre ce e vorba, chiar dacă i-a mai scăpat cîte ceva.

— Da, da, așa-i, zice îngîndurat, după ce-am sfîrșit de vorbit. Nu m-am înșelat, tîlharul vrea să-i treacă ștreangul de gît doctorului Savioli — e limpede ca ziua — dar n-are încă toate dovezile. Altminteri de ce i-ar da tîrcoale pretutindeni ? Ieri am trecut — să zicem ca din întîmplare — prin Vadul Cocoșului, îmi explică, văzîndu-mi privirea mirată. Și mi-am dat seama că Wassertrum își face de lucru în sus și în jos în fața porții. În clipa cînd a

crezut că nu-l vede nimeni, a intrat repede în casă. M-am dus îndată după el, prefăcîndu-mă că vin să vă văd, adică am bătut la ușa dumneavoastră. L-am surprins încercînd o cheie la broasca ușii ferecate de la pod. Bineînțeles că în clipa cînd am apărut, s-a lăsat păgubaș, și s-a făcut că vă caută și el, bătînd la ușă. Pesemne nu erați acasă, că n-a răspuns nimeni.

M-am interesat discret în dreapta și-n stînga, prin ghetto, și am aflat că cineva — după descrieri nu putea fi decît doctorul Savioli — a închiriat aici, în ascuns, un apartament. Dat fiind că doctorul Savioli e grav bolnav, nu mi-a fost greu să leg firele între ele.

Uite, scotocind prin sertare, am adunat hîrtiile astea.

Orice ar fi, i-am luat-o lui Wassertrum înainte, încheie Charousek arătîndu-mi teancul de scrisori. E tot ce am găsit ca documente scrise. Să sperăm că nu mai există altceva. Am răscolit toate sipetele, scrinurile, cum s-a putut mai bine pe întuncricul ăsta.

În timp ce vorbea, ochii îmi fugeau fără voie prin colțuri și s-au oprit pe un chepeng tăiat în dușumea. Mi-am amintit că Zwack pomenise de o intrare secretă care urcă de jos în atelier.

Erau un panou pătrat, cu un inel de tras.

— Unde să păstrăm scrisorile ? reia Charousek. Dumneavoastră, maestre Pernath, și eu sîntem singurii din tot ghetto-ul de care Wassertrum nu se ferește — de ce tocmai eu, mă rog, asta-i altă treabă (îi vedeam fața schimonosită de ură, părea că mușcă rostind ultimele cuvinte) — iar pe dumneavoastră vă socoate... prefăcîndu-se că tușește, Charousek înghiți la repezeală cuvîntul „scrîntit". Ghicesc ce a vrut să spună, dar nu mă doare. Sentimentul că-i pot veni ei în ajutor mă face atît de fericit, încît nu mă atinge.

În cele din urmă ne învoim să ascund pachetul la mine, și pornim spre odaia mea.

Charousek plecase de mult, dar nu mă înduram să mă culc. Mă rodea ceva, o neliniște, un frămînt mă împiedicau să închid ochii. Simțeam că trebuie să fac ceva, dar ce anume ?

Un plan pentru student, prevăzînd următorii pași ?

Nu. Nu-i asta. Charousek și-așa nu-l slăbește din ochi pe Wassertrum nici o clipă. Mă trec fiorii ori de cîte ori îmi amintesc ura viermuind în cuvintele sale. Ce i-o fi făcut Wassertrum ?

De cînd a pus stăpînire pe mine, neliniștea crește mereu, tulburătoare. Răvășit, mi se pare că aud o chemare de dincolo, din nevăzut, pe care n-o înțeleg.

Parcă-s un cal școlit de cineva, simt că trage de hățuri și nu știu ce așteaptă de la mine. Nu pricep dorința stăpînului.

Să cobor la Shemajah Hillel ?

Nu. Nu. Simt cum mi se împotrivește toată ființa.

Vedenia de ieri din biserică, călugărul pe ai cărui umeri răsărise chipul lui Charousek ca un răspuns la ruga mea de a primi un sfat — e un semn. Nu trebuie să disprețuiești cu una, cu două sentimentele obscure care te năpădesc uneori. De la o vreme simt puteri stranii încolțind în mine, nu mă mai pot îndoi de ele, prea sînt evidente.

Să simți literele dintr-o carte, nu să le citești doar cu ochii — să porți în tine un glas care, fără cuvinte, să-ți tălmăcească șoapta instinctelor — da, pricep acum, asta-i cheia ca să te poți înțelege cu tine însuți pe deplin.

„Au ochi și nu văd ; au urechi și n-aud" îmi veni în minte ca o lămurire versetul din Scriptură.

„Cheie, cheie, cheie" îngîn mecanic din buze în timp ce gîndurile ciudate îmi umblă prin minte.

„Cheie, cheie... ?"

Privirea îmi cade pe sîrma îndoită din mînă, cu care adineaori deschisesem uşa podului. Şfichiul curiozităţii mă biciuie dintr-odată : unde o fi ducînd chepengul pătrat din atelier ?

Fără să stau pe gînduri mă duc iară în atelierul lui Savioli şi trag de inel pînă cînd reuşesc să ridic chepengul.

Mai întîi nimic. Beznă şi atît.

Mai tîrziu întrezăresc nişte trepte înguste, repezi, coborînd în adîncul de întuneric. Cobor.

O vreme pipăi zidul cu mîinile — n-are sfîrşit : firide umede, roase de mucegai — fel şi fel de coturi, cotloane — înainte, la stînga şi la dreapta galeriilor, rămăşiţele unor uşi de lemn, răscruci ; mereu alte trepte, ce urcă şi coboară.

Stăruie la tot pasul un miros stătut, înăbuşitor, de ciupercă şi humă.

Nici urmă de lumină.

De-aş fi luat lumînarea lui Hillel !

Iată în cele din urmă o bucată netedă de drum.

Aud scrîşnind sub paşi. Calc pesemne pe nisip.

Trebuie să fie una din nenumăratele culoare şerpuind fără noimă sub ghetto şi ducînd spre rîu.

Nu mă mir : din vremi imemoriale jumătate din oraş se înalţă deasupra acestor căi subterane, şi praghezii au avut dintotdeauna motive să se ferească de lumina zilei.

Tăcerea de deasupra capului îmi zice că mă aflu încă în regiunea ghetto-ului, care în timpul nopţii pare mort — cu toate că rătăcesc parcă de-o veşnicie. Străzile umblate sau pieţele s-ar fi trădat prin tropotul cailor.

O secundă simt gheara spaimei : nu cumva mă învîrt în cerc ? Pot să alunec într-o groapă, să mă rănesc, sau să-mi rup piciorul şi să nu mai pot să umblu ? Şi-atunci ?

Ce-o să se aleagă cu scrisorile *ei* din odaia mea ? Or să cadă în mîinile lui Aaron Wassertrum, fără nici un fel de îndoială.

Gîndul la Shemajah Hillel, sprijin şi învăţător, mă liniştește fără să vreau.

Înaintez cu multă băgare de seamă, ridicînd braţul în sus, să nu mă lovesc cu fruntea de tavan, dacă-i mai scund.

Din cînd în cînd, pe urmă din ce în ce mai des, mîna se izbeşte sus de zid, şi culoarul se îngustează într-atît încît trebuie să mă frîng în două ca să pot merge înainte.

Dintr-odată braţul ridicat pipăie în gol.

Mă opresc şi mă uit în sus, încordat.

După o vreme mi se pare că, abia ghicit, un licăr de lumină picură din tavan.

Mă îndrept din şale şi cu amîndouă mîinile pipăi în jur cam la înălţimea capului : e un puţ pătrat, zidit.

Încet, încet, în capătul celălalt deslușesc o umbră în cruce, culcată în plan orizontal. Întins, mă căznesc să înşfăc zăbrelele, să mă trag în sus, şi să mă strecor printre ele.

Acum stau aşezat pe cruce şi privesc în jur.

Dacă nu mă înşală palmele în căutare, pare că aici sfîrşea melcul unei scări, cîndva.

Pipăi în dreapta, în stînga, pînă cînd mi se urăşte, dar în cele din urmă reuşesc să dau de o a doua treaptă. Încep să urc.

Sînt opt trepte cu totul, aproape cît un stat de om fiecare.

Sus, sfîrșesc într-un tavan, un fel de panou, și-n marginile lui, de-a lungul muchiilor, se prelinge o lumină, aceea pe care o zărisem de jos, din subterane.

Mă ghemui, îndepărtîndu-mă cît îmi îngăduie locul, să urmăresc așezarea liniilor și, spre uimirea mea, constat că-i un hexagon așa cum îl vezi înscris în sinagogi.

Ce să fie ?

Ah, înțeleg : e o trapă de lemn în formă de stea.

Îmi proptesc umerii de scîndură și împing în sus cu putere. În clipa următoare iată-mă într-o încăpere scăldată în lumina lunii.

E mică și goală. Nu văd decît o fereastră cu drugi de fier, și, aruncate într-un colț, niște vechituri.

Mă uit lung la pereții goi ; nici o ușă, nici altă deschizătură în afara celei pe care am intrat.

Zăbrelele de la fereastră sînt prea apropiate să pot strecura capul printre ele. Dar îmi dau seama de un lucru :

Odaia se află la înălțimea catului trei, deoarece casele din față au numai două și-s mult mai scunde.

Partea de stradă dinspre mine o întrezăresc cumva, dar sînt orbit de luna care mă lovește drept în față și care aruncă jos o umbră ca de tăciune, împiedicîndu-mă să văd vreun amănunt.

Ulița face parte din cartierul evreiesc, nu încape îndoială, ferestrele din față sînt zidite sau doar schițate prin ancadrament, și numai în ghetto casele își întorc spatele în felul ăsta.

Mă chinui să dau de rostul ciudatei clădiri în care mă aflu :

Să fie un turn lăturalnic al bisericii grecești ? Sau să țină de Sinagoga Altnai ?

Nu, împrejurimile nu se potrivesc.

Mă uit iarăși prin odaie : nimic, dar chiar nimic care să-mi dea vreun indiciu.

Tavanul și pereții sînt goi, cu tencuiala de mult căzută și nu văd nici cui, nici măcar urma vreunei găuri de cui, care-ar trăda că încăperea ar fi fost cîndva locuită.

Pe duşumele praful stă gros de două palme, pare că de zeci de ani n-a călcat picior de om pe aici.

Aș scotoci prin vechiturile din colț, dar mi-e scîrbă. E întuneric beznă acolo și nu-mi dau seama ce-ar putea să fie.

Zdrențe strînse într-o boccea ?

Niște geamantane vechi, negre ?

Întind piciorul și cu tocul trag o parte din ele spre dunga de lumină pe care luna o așterne pieziș prin odaie.

Pare că se desfășoară încet o fișie lată, întunecată.

Un punct strălucitor ca un ochi !

Poate că-i un nasture de metal ?

Pricep : ce se desface din ghemul de zdrențe e o mînecă lungă, de o croială stranie, din vremuri de demult.

Dedesubt, o cutie albă, sau ceva asemănător ; cînd o ating cu piciorul se desface într-o mulțime de felii unsuroase.

O lovesc ușurel : o foaie se desprinde și flutură în lumină.

O gravură ?

Mă aplec : un măscărici ?

Ce părea să fie o cutie e un joc de cărți. Un tarot.

Îl ridic de jos.

Îmi vine să rid : un joc de cărți în locul ăsta bîntuit de stafii ?

Ciudat, însă, zîmbesc în silă. Mă trece un fior.

Caut o explicație banală. Cum or fi ajuns cărțile aici ? Între timp le număr fără să vreau : jocul e întreg, sînt 78

de bucăți. Bag de seamă ceva. Foile sînt parcă de gheață.

Un frig paralizant emană din ele. Acum, cînd țin întreg pachetul în palmă, nu mai pot să-i dau drumul, mi-au înțepenit degetele. Iarăși caut din zbor o explicație logică.

Haina mea e subțire, am rătăcit atîta vreme, cine știe cît, fără palton, fără pălărie prin labirintul subteran. E o noapte de iarnă, zidurile de piatră și gerul de afară, cumplit, se strecoară în odaie odată cu luna. E ciudat că de abia acum simt frigul. Am fost prea încordat să bag de seamă cît sînt de zgribulit.

Acum mă treceau fiorii, unul după altul. Sub pielea încreștită mă pătrundeau adînc, tot mai adînc.

Oasele îmi erau sloi. Fiecare os mi-l simțeam ca de fier, și carnea se lipea, înghețată, de el.

Alerg prin odaie, tropăi, mă lovesc cu brațele cruciș peste umeri. Degeaba. Strîng fălcile, să nu-mi clănțăne dinții în gură.

E moartea, îmi zic, mi-a pus mîna rece pe creștet.

Lupt nebunește cu amorțeala, cu somnul de gheață din care nu te mai trezești — și care mă învăluie, lînos, în mantaua lui de cîlți.

Scrisorile — în odaia mea — scrisorile *ei* ! strigă un glas dinlăuntrul meu, o să dea de ele, dacă mor aici. Și ea și-a pus nădejdea în mine ! Salvarea ei e în mîinile mele ! — Ajutor ! Ajutor ! Ajutor !

Strig la fereastra zăbrelită, jos, în uliță, și aud ecoul răsunînd : Ajutor ! Ajutor ! Ajutor !

Mă arunc jos, pe podele, sar iarăși în picioare. Nu, n-am să mor, n-am voie să mor ! De dragul ei ! Chiar dacă ar trebui să scapăr scîntei din oase ca să mă încălzesc !

Îmi opresc ochii pe boarfele din colț. Mă reped la ele și, cu mîinile tremurînde, le trec peste haine.

E un surtuc purtat și răspurtat, din postav gros de culoarea întunericului. Tăietura e stranie, străveche.

Miroase a mucegai.

Mă ghemui într-un colț. Încet, încet, îmi simt pielea cum se încălzește. Numai oasele — ce senzație îngrozitoare — îmi rămîn de gheață.

Am încremenit ca o stană, numai ochii îmi umblă încolo și încoace — cartea de joc de adineauri — măscăriciul — iat-o în mijlocul odăii prinsă în fîșia de lumină. Nu pot să-mi iau ochii de la ea.

Stau prea departe ca s-o văd lămurit, însă pare că-i desenată de o mînă de copil, stîngace, și colorată în acuarelă. Reprezintă litera ebraică Aleph în chip de bărbat îmbrăcat în costum de gentilom francez din Evul Mediu, cu cioc cărunt ; brațul stîng îl ridică în sus, celălalt e îndreptat în jos.

Fața bărbatului mi-o amintește pe a mea, sau poate mi se pare. Ciocul — nu se potrivește deloc unui măscărici. Mă tîrăsc pînă la cartea de joc și o arunc în colțul cu zdrențe, să scap de prezența ei chinuitoare.

Acum mă privește din întuneric, o pată luminînd livid.

Mă silesc să-mi adun gîndurile, să găsesc calea întoarcerii.

S-aștept dimineața ! Să strig la fereastră să-mi aducă vreun trecător niște lumînări sau o lanternă ! Fără lumină în veci n-am să găsesc drumul înapoi prin galeriile întortocheate, fără sfîrșit ! Sînt atît de sigur de asta, că simt cum mă apucă groaza — sau, dacă fereastra-i prea sus, poate că cineva, suit pe acoperiș, să coboare cu o frînghie... Doamne, Dumnezeule mare, mă cutremur : acum știu unde mă aflu — o încăpere fără intrare — o singură fereastră cu zăbrele — casa dărăpănată din ulița Școlii Vechi, de care se ferea toată lumea — mai coborîse cineva demult, demult de tot, de pe acoperiș, atîrnat de o frînghie, să privească prin geam, și frînghia s-a rupt, și — da,

eram chiar în casa unde, de fiecare dată, golemul se face nevăzut !

Spaimă, o spaimă fără nume, fără scăpare m-a cuprins — nici gîndul la scrisorile ei nu mă mai mișcă ; înlemnit, mintea nu-mi mai judecă, inima parcă mi s-a oprit.

Biigui cu buze țepene : e vîntul, vîntul, suflă înghețat de acolo, din colț — și o țin tot așa, întruna, din ce în ce mai repede, gîfiind. Degeaba. Pata alburie de acolo, cartea de joc, crește, se umflă ca o bășică, întinde tentacule în marginea fișiei de lună, se tîrăște iarăși în umbră — picură stropi undeva, pe aproape — e o închipuire, o părere sau e adevărul adevărat — e aici, e dincolo — jur-împrejur sau altundeva — adînc, în miezul inimii, nu, e afară, în odaie — zgomote învie, parcă un compas lovește în lemn și rămîne cu vîrful înțepenit în el !

Iară și iară — pata alburie... pata alburie... ! O carte de joc, un fleac, o foaie de nimic ! îmi țipă un glas în creier... în zadar... a prins trup — măscăriciul — stă ghemuit în colț, holbat la mine *și mă privește cu ochii și cu chipul meu.*

. . . . . .

Sînt ceasuri de cînd stau neclintit în colț — un schelet înghețat îmbrăcat într-o haină străină, mucedă ! Și în colțul din față : eu. Eu însumi.

Mut. O stană.

Stăm așa, ochi în ochi — fiecare oglinda spaimei celuilalt.

Oare vede și el raza lunii, cum își soarbe drumul pe podele ca melcul, pe îndelete — minutarul unui ornic nevăzut în nesfîrșire —, urcînd tot mai stinsă pe zid ?

L-am țintuit cu privirea. În zadar încearcă să se destrame în ceturile dimineții prelinse prin fereastră.

Îl țin strîns, nu-i dau drumul.

Pas cu pas m-am luptat cu el pentru viața mea — viața care-i a mea, pentru că nu-mi mai aparține.

Și cum se face tot mai mic, încet, încet, adunîndu-se iarăși în Cartea lui de joc, mă ridic, mă duc la el și-l bag în buzunar — măscăriciul.

Jos, ulița-i tot așa de pustie, nici țipenie de om.

Scormonesc prin colțul unde se cerne acum, mohorîtă, lumina dimineții : cioburi, o tingire mîncată de rugină, zdrențe putrede, gîtul unei sticle. Lucruri moarte și, totuși, atît de apropiate.

Pînă și zidurile — în care deslușesc acum brazde și crăpături — îmi par cunoscute. Unde le-am mai văzut ?

Iau pachetul de cărți în mînă și-mi pare că eu le-am desenat cîndva. Cînd ? Demult, demult de tot. Eram copil.

Un tarot cu figuri ebraice — nr. 12 trebuie să fie „Spînzuratul", îmi vine în minte ca din cețuri. Cu capul în jos ? Cu mîinile la spate ? Îl caut. Da. Așa e.

Și iară — parcă în vis și nu — o imagine se închegă : înnegrită de vreme, clădirea unei școli. Strîmbă, gheboasă, pare casa mohorîtă a unei vrăjitoare. Umărul drept e sălțat pieziș, celălalt crescut din coasta zidului vecin... iată-ne cîțiva băieți nici mari, nici mici... undeva, nu se știe unde, o pivniță părăsită...

Privesc în josul meu și nu știu ce să cred : haina ca din alt veac mi-e cu totul străină.

O căruță trece uruind și sar în sus ; privesc afară : nimeni. Doar un cîine rătăcit stă pe gînduri lîngă piatra unei porți.

Ah ! a dat Dumnezeu ! Glasuri ! Aud glasuri de om !

Cu pas mărunt, două bătrîne vin în susul străzii. Trec capul printre drugi și strig.

Se holbează în sus cu gurile căscate, se sfătuiesc. Cînd mă zăresc, țipă ca din gură de șarpe și-o iau la fugă.

Aștept să se adune lumea, să pot să le explic ce mi s-a întîmplat. Trece un ceas și mai bine. Cînd și cînd se arată, bănuitoare, o față palidă ; iscodește și dispare îndată, cu spaima morții înscrisă pe obraji.

Ce să fac ! Să aștept ceasuri în șir, sau poate chiar pînă mîine să pice gaborii — cum le zice Zwack ? Nu. Mai bine să încerc să iau drumul de ieri de unde l-am lăsat, prin subterane, să văd încotro duce. Poate că în timpul zilei se mai strecoară o rază de lumină printre crăpături ?

Cobor pe scară și-o iau mai departe, de unde m-am oprit ieri — calc peste dărîmături, peste mormane de țigle sparte, trec prin beciuri surpate — urc niște rămășițe de trepte și, dintr-odată, iată-mă în vestibulul Școlii, negre ca de tuci, ce-mi apăruse în vis mai adineaori.

Val după val, năvălesc amintirile : bănci mînjite cu cerneală, caiete de arîtmetică, glasuri pițigăiate cîntînd, felii de pîine cu unt strivite între scoarțele cărților de citire, și, plutind peste toate, miros de coji de portocale. Știu acum : am învățat cîndva aici. Dar nu mai stau să cercetez. Pornesc spre casă.

Primul om pe care-l întîlnesc pe ulița Salniter e un evreu bătrîn, cocoșat, cu perciuni cărunți. Îndată ce mă zărește, își acoperă fața cu palmele, și îngînă în ebraică rugăciuni, cu glas plîngăreț.

A stîrnit o mulțime de oameni din ascunzători. Aud țipete în urma mea, o zarvă de nedescris. Mă întorc și văd o gloată mișunînd, tălăzuind pe urmele mele, cu chipurile albe ca varul, schimonosite de spaimă.

Uimit, mă privesc și înțeleg : încă mai port costumul acela medieval, ciudat, pe care l-am îmbrăcat noaptea peste haine. Lumea crede că vede golemul.

Mă trag îndată în dosul unei porți și scot în grabă zdrențele cu iz de mucegai.

În clipa următoare, cu ciomege în mînă, mulțimea se dezlănțuie pe lîngă mine, vociferînd.

X

LUMINA

AM BĂTUT DE CÎTEVA ORI LA UȘA LUI HILLEL, în ziua aceea — nu-mi găseam liniștea : trebuia să-i vorbesc, să-l întreb de rostul acestor ciudate întîmplări. Mi se răspundea mereu că nu s-a întors acasă.

Cum va avea să sosească de la primăria evreiască, fiica lui mă va înștiința de îndată.

Stranie făptură, această Miriam, fata lui Hillel !

Un tip pe care nu l-am mai întîlnit niciodată în viață !

O frumusețe atît de exotică, încît la prima vedere nici nu poate să-ți placă — o privești și parcă îți piere îndrăzneala, fără să știi de ce.

Fața îi e tăiată după canoane pierdute cu mii de ani în urmă — îmi zic, încercînd să mi-o amintesc.

Mă gîndesc ce piatră scumpă s-ar potrivi să șlefuiesc o gemă, dîndu-i expresia artistică pe care o cere. Greutatea începe chiar cu înfățișarea ei : luciul negru-albăstrui al părului și al ochilor depășește orice închipuire. Dar fața ei subțire, nepămînteană, cum s-o înscriu într-o camee, redîndu-i înțelesul adînc printr-o viziune aparte, fără să alunec în academismul stupid al canoanelor consacrate ?

Poate că un mozaic ar fi soluția ideală, dar care să fie materialul ? Ți-ar trebui o viață ca să le potrivești pe toate.

Ce-o fi cu Hillel ?

Mi-e dor de el cum ți-e de un prieten vechi și drag.

Ciudat cum de l-am îndrăgit în cîteva zile — cînd stau să mă gîndesc, n-am vorbit cu el decît o singură dată.

Da, scrisorile — scrisorile *ei*, vreau să le pun bine. Să fiu liniștit, dacă o fi să lipsesc mai multă vreme de acasă.

Le iau din scrin — o să fie mai ferite, în casetă.

O fotografie alunecă printre plicuri. Nu vreau să mă uit, dar e prea tîrziu.

Cu șalul de brocart prins pe după umerii goi — așa cum am zărit-o întîia oară cînd a fugit la mine în odaie din atelierul lui Savioli — mă privește drept în față.

O durere nebună îmi strînge inima. Citesc rîndurile scrise sub fotografie fără să le înțeleg, și numele :

A ta Angelina

Angelina !!!

Îi rostesc numele și în aceeași clipă, sfîșiat de sus pînă jos, se dă la o parte vălul care-mi ascunde anii tinereții.

Durerea e atît de neîndurătoare că simt cum mă prăbușesc. Strîng degetele, mă agăț în gol, gem, îmi mușc palma — Doamne, tu care ești în ceruri, închide-mi ochii ca pînă acum, să fiu iarăși un mort în viață, ai milă !

Răul îmi urcă pînă la gură — mi-o umple — ce gust straniu, dulceag — parcă-i sînge...

Angelina !

Numele îmi curge prin vine — ce mîngîiere nespusă, de neîndurat, o simt și nu e, ca o stafie.

Nu. N-am să mă las. Mă scutur cu silă, scrîşnind din dinţi îi privesc chipul. Mă uit şi mă tot uit pînă cînd, încet, încet, îl iau în stăpînirea mea !

Îl iau în stăpînirea mea !

Aşa cum am făcut azi-noapte cu cartea de joc.

În sfîrşit ! Se aud paşi. Paşi de bărbat.

A sosit !

Zbor la uşă, să-i deschid. Îmi cîntă inima.

Afară stă Shemajah Hillel şi în spate — îmi pare rău, dar nu-mi face plăcere — îmbujorat şi cu ochi rotunzi de copil : bătrînul Zwack.

— Văd că v-aţi mai întremat, maestre Pernath, şi-mi pare bine, îl aud pe Hillel.

De ce-i atît de rece ? De ce îmi spune „dumneavoastră" ?

Mi-e frig dintr-odată. A intrat gerul în odaie, tăios. ucigător.

Ameţit aud parcă în vis pe Zwack turuind cu răsuflarea tăiată de emoţie :

— Ai aflat c-a apărut iarăşi golemul ? Vorbeam de el deunăzi. Tot cartierul evreiesc e în picioare, Vrieslander l-a văzut cu ochii lui. Da, a văzut golemul ! Şi ca de obicei, totul a început cu un omor.

Ascult uimit : un omor ?

Zwack mă ia în răspăr :

— Da' cum de nu ştii nimic, meştere Pernath ? Jos stă doar scris cu litere de-o şchioapă, pe afişele poliţiei lipite la toate colţurile de stradă : Zottmann, ăla grasu', „francmasonul" — ei, ştii bine, vreau să spun Zottmann, directorul de la Asigurările pe viaţă — se pare că a fost omorît. Loiza — ăl de-aici, din casă — a şi fost arestat. Rozina roşcovana a dispărut şi ea, fără urmă. Golemul — golemul — e ceva de spaimă !

Tac, şi caut privirea lui Shemajah Hillel : de ce nu-şi ia ochii de la mine ?

Dintr-odată zîmbeşte din colţul gurii, reţinut.

Îmi vine să-i sar de gît, atît sînt de fericit.

Alerg încolo şi încoace prin odaie, fîstîcit de-atîta bucurie, şi nu-mi găsesc rostul. Ce să aduc mai întîi ? Pahare ? O sticlă cu vin de Burgundia ? Oricum n-am decît una. Ţigări ? În cele din urmă izbutesc să scot o vorbă : — Dar de ce nu luaţi loc ?! Le ofer două scaune în grabă.

Zwack îşi iese din fire.

— De ce tot zîmbeşti, Hillel ? Nu crezi că s-a arătat golemul ? Te pomeneşti că nici nu crezi în golem ?

— N-aş crede în el, nici dacă l-aş vedea aici, în odaie, răspunde Hillel alene, cu ochii la mine. Şi... înţeleg că bate şaua...

Zwack se opreşte cu paharul în mînă :

— Cum să nu crezi în mărturia sutelor de oameni, Hillel ? Ai să vezi, Hillel, şi-ai să-ţi aminteşti de mine : de-acum încolo, omorurile or să se ţină lanţ, în ghetto ! Ştiu eu ce spun : golemul vine cu alai în ceasul rău.

— Aglomerarea unor evenimente asemănătoare nu înseamnă neapărat un miracol, i-o întoarce Hillel. Vorbeşte umblînd prin odaie. Se apropie de fereastră, priveşte prin geam spre prăvălia negustorului de fiare vechi. — Cînd suflă vîntul dezgheţului, se redeşteaptă rădăcinile. Şi cele dulci, şi cele otrăvite.

Înveselit, Zwack clipeşte şăgalnic spre mine, arătînd cu capul spre Hillel.

— Dacă rabbi ar vrea să spună poveşti, le-ar depăna de ţi s-ar zbîrli părul în cap de groază, mormăi ca pentru sine.

Shemajah se întoarse.

— Nu-s rabbi, chiar dacă am dreptul să mă numesc așa. Sînt doar un biet arhivar la primăria evreiască. Îi trec la catastif — pe cei vii și pe cei morți.

Se-ascunde un tîlc în tot ce spune, simt eu. Fără să știe de ce, păpușarul cade și el pe gînduri. Între noi se lasă tăcerea.

— Ascultă, rabbi — să-mi fie cu iertare, am vrut să spun : domnule Hillel, reia Zwack după un timp, îngîndurat — de mult vroiam să întreb ceva. Nu trebuie să-mi răspunzi dacă nu vrei, sau dacă nu ți-e îngăduit...

Shemajah se apropie de masă și se joacă cu paharul de vin, îl sucește și-l răsucește — nu bea ; pesemne că-i interzice ritualul evreiesc.

— Spune, domnule Zwack.

— ... știți ceva despre învățătura ezoterică iudaică ? Despre Cabală ?

— Prea puțin.

— Am auzit că există un document, din care poți să înveți Cabala : Zoharul...

— Da, Zoharul — Cartea Strălucirii.

— Vezi, asta e ! cîrti Zwack. Nu-i strigător la cer că o scriere care conține, zice-se, cheia Scripturilor și a fericirii...

Hillel îi taie vorba :

— ...numai cîteva din chei.

— Bine, bine, totuși cîteva ! — așadar nu e o nedreptate că o scriere ca asta, atît de rară și atît de scumpă, să fie numai la îndemîna celor bogați ? Că-i doar un singur exemplar, după cîte știu, și pe deasupra stă închis într-un muzeu din Londra ? Ba mai e și scrisă în caldeeană, aramaică, sau naiba știe în ce altă limbă. De pildă eu: am avut vreodată prilejul în viață să învăț limbile astea sau să ajung la Londra ?

— Dar oare ai dorit-o într-adevăr ? întreabă Hillel, ușor disprețuitor.

— Drept să spun, nu, recunoaște Zwack oarecum încurcat.

— Atunci de ce te plîngi ? spune Hillel tăios. Cine nu cheamă strigînd cu întreaga-i ființă după spirit, cu toate celulele din trup — așa cum lupți pentru o gură de aer cînd te înăbuși — acela nu poate pătrunde Taina.

„Trebuie să fie totuși o carte cu toate cheile pentru dezlegarea enigmelor lumii de dincolo, nu numai a cîtorva din ele", îmi trece prin minte, și cu mîna pipăi automat măscăriciul pe care-l am în buzunar. N-am apucat să deschid gura, că Zwack a și formulat întrebarea.

Hillel zîmbește enigmatic :

— Fiecare întrebare pe care și-o pune omul își găsește răspunsul chiar în clipa cînd a rostit-o în minte.

— Înțelegi ce vrea să spună ? mă întreabă Zwack.

Nu i-am răspuns. Îmi țin răsuflarea, să nu pierd o vorbă de-a lui Hillel.

Shemajah continuă :

— Viața nu-i altceva decît o sumă de întrebări care au prins formă, purtînd germenele răspunsurilor în ele, și răspunsuri grele de întrebări. Cine o vede într-altfel, n-are minte.

Zwack izbi cu pumnul în masă.

— Chiar așa ! Întrebări mereu altfel puse, și răspunsuri pe care fiecare le înțelege altfel.

— Asta-i și rostul, zice Hillel prietenos. Să dai un singur leac tuturor bolnavilor, asta e îndeletnicirea medicilor. Cine întreabă primește răspunsul ce i se potrivește : dacă n-ar fi așa, ființa n-ar merge pe drumul dorinței. Ce credeți, Scripturile iudaice sînt scrise în consoane numai într-o doară ? — Fiecare trebuie să dezlege singur, și-n felul lui, taina ascunsă în vocale, aflînd sensul destinat numai

lui, ca nu cumva cuvîntul viu să încremenească în dogmă moartă.

Păpuşarul se apără, nestăpînit.

— Vorbe, vorbe, rabbi ! Să-mi zici ultimul măscărici, dacă pricep o iotă din ce spui !

Măscărici !!! Cuvîntul mă loveşte ca trăsnetul. Sînt gata să cad de pe scaun de emoţie.

Hillel se fereşte să mă privească în faţă.

— Ultimul măscărici !!! Cine ştie, poate că tocmai ăsta ţi-e numele, domnule Zwack ! — îl aud spunînd pe Hillel de foarte departe. Nu poţi să fii niciodată prea sigur de tine. Dar, dacă veni vorba de cărţi : domnule Zwack, dumneata joci tarot ?

— Tarot ? Sigur că da. Din copilărie.

— Atunci cum de întrebi de o carte care să cuprindă Cabala în întregul ei, cînd ai ţinut-o în mînă de mii şi mii de ori ?

— Eu ? În mînă ?

Zwack se prinse cu mîinile de cap.

— Da, dumneata ! Nu ţi s-a părut ciudat că jocul de tarot are 22 de atuuri, tot atîtea cîte litere are alfabetul ebraic ? Şi cărţile noastre, cele din Boemia, n-au şi imagini pe deasupra care, în chip vădit, sînt simboluri ? Nebunul, moartea, diavolul, judecata din urmă ? De fapt, cît de tare vrei să-ţi strige viaţa răspunsurile ei în ureche?... Ceea ce nu trebuie neapărat să ştii, e că „taroc" sau „tarot" derivă de fapt din „Tora" ebraică, adică lege, sau din egipteana veche „tarut" : Cel întrebat, sau din străvechea limbă Zend „tarisk" însemnînd : aştept răspunsul. Savanţii însă ar trebui s-o ştie, înainte de a susţine că tarotul datează din timpul lui Carol al VI-lea. Şi după cum Măscăriciul e prima carte din joc, tot aşa şi omul este prima imagine din cartea lui cu imagini, e propriul său dublu !... litera ebraică Aleph, concepută după chipul omu-

lui, cu o mină îndreptată spre cer și cu cealaltă în jos, vrînd să spună : „Cum e sus, așa și jos, cum e jos e și sus". De aceea spuneam adineaori : cine știe dacă te numești Zwack cu adevărat, și nu Măscăriciul ? Să te ferești... în timp ce vorbea, Hillel nu mă slăbea din ochi. Bănuiam că îndărătul cuvintelor lui înțelesuri noi se deschideau, ca o prăpastie.

— Să te ferești, domnule Zwack ! Te avinți pe căi întunecate, de unde nimeni nu se întoarce dacă nu poartă un talisman. Se spune în tradiție că trei bărbați au coborît cîndva, demult de tot, în ținutul întunericului. Unul și-a pierdut mințile, al doilea a orbit, și numai al treilea, rabbi Ben-Akiba, s-a întors acasă nevătămat, povestind că s-a întîlnit cu el însuși. O să-mi răspundeți că-s destui cei ce s-au întîlnit cu ei înșiși ! Goethe, de pildă. De obicei trecînd o punte, sau pe podețul ducînd de pe un mal al rîului pe celălalt, s-au privit ochi în ochi cu ei înșiși, fără să-și iasă din minți. A fost doar oglindirea propriei lor conștiințe, și nu dublul lor adevărat : nu cel ce se numește „Suflul oaselor", „Habal Garmin", și despre care stă scris : „Așa cum a intrat în groapă, în neputrezirea oaselor, așa va învia în ziua Judecății de apoi".

Hillel mă sfredelea cu privirea.

— Cînd îl pomenesc bunicile noastre, spun „că locuiește sus, deasupra pămîntului, într-o încăpere fără ușă, cu o singură fereastră, de unde nu poate comunica. Cine știe să-l farmece, să-l îmblînzească, acela se împrietenește cu el însuși"... În ceea ce privește tarotul, știi tot atît de bine ca mine că, pentru fiecare jucător, cărțile se așează altfel; însă cine știe să dea la mînă cărțile mari, cum se cuvine, acela cîștigă partida... Și acum, haide, domnule Zwack ! Altminteri îi bei tot vinul maestrului Pernath. Mai lasă-i și lui un strop !

XI

ANANGHIE

FULGII SE ZBAT LA FEREASTRĂ, ÎNCIUDAȚI. PAR să dea o bătălie. Stelele de zapadă — regimente de soldați mărunți în mantăi albe, flocoase — gonesc șiruri, șiruri prin fața geamului — timp de cîteva minute — în aceeași direcție, mereu, parcă fugind dinaintea unui dușman. Dintr-odată, sătule de-atîta fugă, par cuprinse de o furie fără rost și se reped înapoi, pînă cînd de sus și de jos, oștile inamice le cad în flancuri, împrăștiindu-le într-un vîrtej nebunesc.

Mi se pare că au trecut luni de zile de cînd am trăit straniile întîmplări de deunăzi. Dacă zvonurile prăpăstioase despre golem nu mi-ar ajunge zilnic la ureche, împrospătîndu-mi aventura trăită, cred că m-aș lăsa în voia îndoielii, socotindu-mă victima unei stări sufletești vecină cu nebunia.

Din coloratele arabescuri țesute de întîmplare în jurul meu, se desprinde, ca o pată stridentă, ce mi-a povestit Zwack despre omorul — încă nelimpezit — al așa-zisului „francmason".

Nu-mi dau seama ce legătură are Loiza, băiatul cu fața ciupită de vărsat, cu afacerea asta. Am eu o bănuială, dar în noaptea cînd lui Prokop i se păruse că aude un zgomt înfricoșător ieșind din gura de canal, la scurtă vreme după aceea îl văzusem pe băiat la „Loizicek". De fapt, nimic nu

mă îndreptățea să cred că strigătul de sub pămînt — poate doar o părere — era chemarea după ajutor a unui om...

Furtuna de zăpadă mă orbește și încep să văd totul în jurul meu ca printr-o grădea de brazde jucăușe. Mă uit din nou, atent, la gema din fața mea. Am făcut un model de ceară după chipul lui Miriam, și-mi pare că se lasă transpus de minune în piatra de lună cu luciu albăstrui. Mă bucur că întîmplarea a făcut să găsesc, printre mineralele puse deoparte, o piatră atît de potrivită. Matricea de blendă, de un negru adînc, îi dă pietrei lumina dorită, și conturul pare desenat de natură înadins, ca să păstreze, pentru totdeauna, imaginea delicatului profil al lui Miriam.

Pornisem cu gîndul să fac o camee dintr-însa, cu chipul lui Osiris, zeul egiptean, plecînd de la viziunea Hermafroditului născută din cartea „Ibbur" pe care pot să o chem în minte ori de cîte ori vreau. Îndată ce-am început s-o lucrez, mi-am dat seama că asemănarea cu fiica lui Hillel era atît de izbitoare, încît mi-am schimbat gîndul...

Cartea „Ibbur" !

Înfiorat, pun vîrful de oțel deoparte. Nu-mi vine să cred că toate cîte au fost într-un răstimp atît de scurt sînt adevărate !

Nici dacă m-aș fi trezit în inima unui pustiu nemărginit, nu m-aș fi simțit atît de stingher, într-o uriașă însingurare, rupt de semenii mei — cum mă simt dintr-odată acum.

Am eu vreo ființă apropiată — în afara lui Hillel — căreia să-i povestesc ce mi s-a întîmplat ?

E adevărat că în liniștea nopților trecute, mi-au venit în amintire anii tinereții — chiar cei din copilărie — și m-am regăsit mereu frămîntat, ars de o sete nespusă, chinuitoare, după minuni, după lumea celor nevăzute de dincolo de viață și de moarte. Însă împlinirea dorinței, iz-

bucnind ca o furtună din senin, mi-a zdrobit bucuria mare din suflet în iureşul ei.

Tremuram la gîndul că am să-mi vin iarăşi în fire, cîndva, şi-am să trăiesc cele întîmplate în zvîcnetul viu, sfredelitor al clipei.

Dar nu acum ! Să-mi gust plăcerea, mai întîi, încet şi pe îndelete ! să simt cum mă apropii de lumină, de strălucirea ce nu încape în cuvinte !

Eram stăpîn pe ea ! Era de-ajuns să mă duc în odaia de-alături, să deschid caseta în care încuiasem cartea „Ibbur", primită în dar din mîna celor nevăzuţi.

Parcă-i o veşnicie de cînd am atins-o, atunci cînd am încuiat alături de ea scrisorile Angelinei !

Din cînd în cînd aud răbufnind în stradă, val după val, zăpada de pe acoperişuri, prăvălită de vînt în faţa caselor. Tăcerea ce urmează se lasă mai adîncă, zgomotele se sting, absorbite în pătura de fulgi.

Vroiam să-mi văd de lucru mai departe — dintr-odată, nişte copite frămîntă pavajul, într-un ritm tăios, de otel, mi se pare că văd cum sar scîntei.

N-am cum să deschid fereastra, să privesc afară : muşchi de gheaţă leagă giurgiuveaua de zid, şi geamurile sînt îngheţate pînă la jumătate. Văd doar pe Charousek, liniştit, alături de Wassertrum — pesemne că stăteau de vorbă — şi cum li se întipăreşte uimirea pe faţă şi creşte, în timp ce se holbează la caleaşca pe care eu nu pot s-o văd.

E soţul Angelinei, îmi fulgeră prin gînd. Nu poate să fie ea. Să vină cu trăsura la mine — în Vadul Cocoşului, aici — să se arate în văzul tuturor ! Nebunie curată ! —

Dar ce să-i spun bărbatului ei, dacă e el și mă ia la întrebări ?

Am să neg totul, bineînțeles.

Iau la rînd, repede, toate posibilitățile : nu poate să fie altcineva decît bărbatul ei. A primit o scrisoare anonimă — de la Wassertrum — că ea a fost văzută aici, la o întîlnire.

Ea a născocit o poveste : că a venit să comande o gemă, sau ceva cam de felul ăsta, la mine.

Cineva bate furtunos la ușă și iat-o pe Angelina în fața mea.

Nu-i în stare să scoată un singur cuvînt, însă expresia ei îmi spune totul : nu mai are cum să se ascundă. S-a isprăvit !

Nu pot să mă împac cu gîndul. Nici să cred că m-am înșelat, că vocea ce-mi șoptea că pot s-o ajut m-a mințit.

O duc spre fotoliu. Îi mîngîi părul în tăcere. Ca un copil frînt de oboseală, își cuibărește capul la pieptul meu.

Auzim vreascurile trosnind în cămin. Lumina joacă, roșie, pe podele, pilpîie aprins, se stinge — pilpîie, se stinge — pilpîie și se stinge...

„Unde-mi ești, inimă de mărgean"... cîntă în mine un glas. Tresar. Unde sînt ? De cînd e aici ?

Încep s-o întreb — încet, cu băgare de seamă să nu învîrt cuțitul în rană.

Crîmpei cu crîmpei aflu tot ce vreau să știu, le potrivesc pe toate într-un mozaic :

— Bărbatul tău știe... ?

— Nu. Încă nu. E plecat din țară.

Aha, deci e vorba de viața doctorului Savioli — Charousek a mirosit bine. Și pentru că viața lui Savioli e în joc, și nu a ei, de aceea se află acum aici, la mine. Nu-i mai pasă de nimic, de ce să se mai ascundă? îmi dau seama.

Wassertrum a fost iarăşi la doctorul Savioli. Prin ameninţări, forţînd uşile, şi-a croit drumul pînă la capătiiul bolnavului.

Bun. Mai departe. Ce vrea de la el ?

Ce vrea ? În parte a ghicit, în parte a aflat : vrea... vrea... vrea ca Savioli să... să-şi facă seama.

Acum ştie ce-i cu ura sălbatică, de nebun, a lui Wassertrum : „Doctorul Savioli l-a împins pe fiul lui, doctorul Wassory, la sinucidere, cîndva."

Mă fulgeră un gînd : să alerg jos, în stradă, să-i spun negustorului totul : Charousek e cel ce l-a lovit din spate — şi nu Savioli, care i-a fost doar unealtă... „Trădare, trădare ! îmi urlă un glas în creieri, vrei să-l dai pe Charousek, bietul de el, ofticosul, pe mîinile acestui ticălos ? El care a vrut să-ţi vie în ajutor, ţie şi ei ?" — Singeram, sfîşiat în două. Un alt gînd, rece ca gheaţa, îmi spune liniştit : „Om fără minte ce eşti ! Nu vezi ce-ai de făcut ? N-ai decît să iei pila de pe masă, s-alergi jos, la ei, şi să i-o înfigi lui Wassertrum în beregată, să-i iasă vîrful prin ceafă !"

Jubilez. Mulţumesc Domnului din adîncul inimii.

. . . . . : : : : : : : : : : : :

Mai departe :

„Şi doctorul Savioli ?"

Nu încape îndoială că are să se omoare, dacă nu-l scapă ea. Înfirmierele stau cu ochii pe el, îl ţin sub morfină, dar dintr-o clipă într-alta poate să se trezească — poate chiar acum — şi — şi — trebuie să plece îndată. n-are voie să lipsească nici o secundă — are să-i scrie bărbatului ei, să-i mărturisească totul — poate să-i ia copilul, numai Savioli să scape cu viaţă — numai în felul ăsta o să-i smulgă lui Wassertrum arma din mînă, arma cu care o ameninţă.

Are să-i dezvăluie secretul înainte ca Wassertrum s-o dea de gol.

„N-ai să faci asta, Angelina !" strig, cu gîndul la pilă şi cu vocea pierdută de bucuria puterilor ce cresc în mine.

Angelina dă să plece în fugă. O ţintuiesc locului.

— Mai stai o clipă, gîndeşte-te : de ce l-ar crede bărbatul tău pe negustor ?

— Dar Wassertrum are dovezi, scrisorile mele, cred, poate şi o fotografie — şi cine mai ştie ce, tot ce era ascuns în biroul de-alături, din atelier !

Scrisori ? Fotografie ? Birou ? Nu mai pot să mă ţin cu firea : o strîng pe Angelina la piept şi o sărut. Îi sărut buzele, fruntea, ochii.

Blond, părul ei cade ca un văl de aur peste faţa mea.

Îi iau mîinile subţiri într-ale mele şi-i spun cu răsuflarea la gură că duşmanul de moarte a lui Wassertrum — un sărman student ceh — a luat scrisorile şi tot ce mai era acolo, şi că acum toate se află la mine, în siguranţă.

Mi-a sărit de gît, plîngînd şi rîzînd în acelaşi timp, şi m-a îmbrăţişat. A fugit la uşă, s-a întors din nou, m-a sărutat încă o dată şi a dispărut.

Năucit, îi mai simţeam răsuflarea pe obraji.

Aud roţile trăsurii tunînd pe pavaj şi grindina copitelor în galop nebunesc. Un minut mai tîrziu e iarăşi linişte. O tăcere copleşitoare, ca de mormînt.

O simt şi în inima mea.

: : : : : : : : : : : : : : : : : : :

Aud scîrţîind uşa încet în spatele meu, şi iată-l pe Charousek lîngă mine.

— Iertaţi-mă, maestre Pernath, am bătut la uşă de cîteva ori dar nu m-aţi auzit, pare-se.

Dau din cap în tăcere.

— Sper că nu v-a trecut prin minte că m-am împăcat cu Wassertrum, văzîndu-mă că stau cu el de vorbă, adineaori ? Sarcastic, zîmbetul lui Charousek îmi spune că glumeşte şi gluma-i crîncenă. Trebuie să ştiţi că norocul e de partea mea. Canalia a început să mă îndrăgească, maestre Pernath... Da, ciudată-i vocea sîngelui, adaugă cu jumătate de glas, parcă vorbind pentru sine.

Nu-l înţeleg, şi-mi vine să cred că mi-a scăpat ceva din ce mi-a spus. Sînt încă atît de tulburat !

— Ţinea morţiş să-mi dea un palton ; continuă Charousek cu voce tare. Am refuzat, firește, mulţumindu-i. Mă arde pielea şi aşa de-ajuns. Pe urmă a insistat să primesc nişte bani.

„I-ai primit ?" îmi stă întrebarea pe limbă. Mă opresc la timp.

Două pete roşii se aprind pe obrajii lui Charousek.

— Banii i-am primit, se înţelege de la sine.

Nu mai ştiu ce să cred !

— Ia-i primit ? bîigui.

— Fericire ca asta n-am crezut că poţi să trăieşti pe pămînt ! Charousek se opri o clipă, strîmbînd din nas. Cît de înălţător e să vezi gospodăria firii, degetul econom al „Proniei Mume", socotind totul şi toate cu prevedere şi înţelepciune ? — vorbea ca din amvon zornăindu-şi banii în buzunar. Adevărat vă spun, e o datorie sfîntă să dau prinos comoara încredinţată de o mînă milostivă, celei mai nobile dintre cauze, pînă la ultima para !

E băut ? Sau a înnebunit de-a binelea ?

Charousek îşi schimbă tonul dintr-odată :

— Ce spuneţi ? Nu-i aşa că-i o glumă drăcească ? Wassertrum să-şi plătească... leacul... cu mîna lui ?

Încep parcă să pricep ce se ascunde îndărătul spusei lui Charousek, şi mă îngrozesc privindu-i ochii arşi de friguri.

— Dar să lăsăm asta, maestre Pernath. Să lichidăm mai întîi treburile în curs. Doamna de adineaori era „ca", nu-i așa ? De ce s-a vîrît aici, în gura lupului ?

Îi povestesc lui Charousek cele întîmplate.

— Wassertrum nu are nimic la mînă, nici o dovadă palpabilă, mă întrerupe voios, altminteri n-ar mai fi cotrobăit aici, în atelier chiar azi de dimineață. Cum de nu l-ați auzit ? A stat o oră și mai bine acolo.

Mă mir cum de le știe pe toate, cu atîta exactitate, și i-o spun.

— Îmi dați voie ? Ia o țigară de pe masă pentru exemplificare, o aprinde și-mi explică : Vedeți, îndată ce deschideți ușa, curentul care urcă din casa scărilor suflă fumul de tutun în direcția asta. E poate singura lege naturală pe care Wassertrum o știe bine și, ca să fie sigur, a construit în zidul fațadei, în dreptul atelierului — după cum știți, casa-i a lui — o mică firidă ascunsă, deschisă, un soi de gură de ventilație — și-a pus înăuntru un steguleț roș. Cînd cineva intră sau iese din odaie, adică deschide ușa cu pricina, Wassertrum o știe îndată, văzînd cum flutură stegulețul. Dar asta o știu și eu, nu numai el — adaugă cu glas tăios. Dacă vreau, pot să-l observ din gura pivniței din față, pe care o soartă darnică și prea milostivă mi-a hărăzit-o drept locuință. E adevărat că gluma asta cu ventilația e patentul prea cinstitului patriarh, dar o știam și eu de ani de zile.

Arunc o vorbă :

— Ce ură supraomenească trebuie că ai împotriva lui, ca să-l pîndești la fiecare pas, la fiecare mișcare ! Și asta de-atîta vreme, precum spui !

— Ură? Charousek zîmbește crispat. Ură ? Ura nu înseamnă nimic. Cuvîntul care să descrie ce simt eu pentru el trebuie creat abia. De fapt nu pe el îl urăsc : urăsc sîngele lui. Mă înțelegeți ? Adulmec ca o fiară și simt îndată,

pe loc, dacă un picur din sîngele lui curge în vinele cuiva, şi — continuă cu fălcile încleştate — ăsta nu-i lucru rar, aici în ghetto.

Se îneacă de emoţie. Aleargă la fereastră şi priveşte afară. Îl aud cum îşi înăbuşe tusea, silit. Tăcem amîndoi.

— Ce-i asta ? tresare dintr-odată şi-mi face semn, grăbit. Iute ! N-aveţi un binoclu de operă sau ceva de felul ăsta ?

Ne-am uitat cu băgare de seamă, ascunşi după perdea.

Iaromir surdomutul stă în faţa intrării în prăvălia negustorului şi, după cît se poate ghici din semnele pe care le face, îi oferă lui Wassertrum pentru vînzare un mic obiect lucitor pe care-l ţine în mînă, ferindu-l cu palma cealaltă. Wassertrum îl înşfacă dintr-o mişcare rapace şi se vîră în vizuină.

Iese îndată — palid ca un mort — şi-l apucă pe Iaromir de piept — se încaieră. Dintr-odată îi dă drumul şi cade pe gînduri. Plin de ciudă, îşi roade buza despicată. Aruncă o privire cercetătoare în sus, spre noi şi, împăcat, îl trage pe Iaromir în prăvălie.

Am aşteptat în jur de un sfert de ceas : pesemne că nu cad uşor la învoială.

Într-un tîrziu surdomutul iese mulţumit şi-şi vede de-ale lui.

— Ce crezi ? îl întreb. Pare că nu-i nimic deosebit. Bietul băiat, i-o fi vîndut ceva din ce a cerşit.

Studentul nu-mi răspunde. Se aşează la masă în tăcere.

Nici el nu dă vreo importanţă celor întîmplate sub ochii noştri. Continuă de unde s-a întrerupt :

— Da, aşa spuneam, că-i urăsc sîngele. Vă rog să mă întrerupeţi, maestre Pernath, dacă vedeţi că-mi ies din fire. Vreau să-mi păstrez cumpătul. N-am voie să-mi irosesc sentimentele nobile. O să-mi pară rău mai tîrziu. Un om care ştie ce-i ruşinea trebuie să vorbească cu sînge

rece, nu să se lase dus de patimă — ca o tîrfă sau ca un poet. De cînd e lumea lume, nu i-a dat nimănui prin cap să-şi „frîngă mîinile", pînă ce actorii n-au născocit gestul, socotindu-l deosebit de „plastic".

Văd că vorbeşte într-o doară, numai ca să-şi recapete liniştea.

Dar nu-i merge. Aleargă înfierbîntat prin odaie, cînd în sus cînd în jos, pune mîna pe un obiect, îl lasă, ia altul şi-l aşează la loc, fără să-şi dea seama ce face.

Şi iată-l în inima temei :

— Sîngele ăsta se trădează în fiecare mişcare, oricît de neînsemnată, oricît de negîndită, a unui ins. Ştiu copii care seamănă cu „el", şi de care lumea zice că-s ai lui — dar nu-i aşa, nu se trag din aceeaşi rădăcină, pe mine nu mă înşeală nimeni. Ani de zile n-am ştiut că doctorul Wassory e fiul lui, dar pot să spun că am mirosit-o.

Aveam darul ăsta încă de copil, într-o vreme cînd nu puteam să bănui ce anume mă leagă de Wassertrum — un moment privirea i se opri, cercetătoare, asupra mea. M-au călcat în picioare, m-au snopit în bătăi — cred că nu-i un loc cît de mic pe trupul meu care să nu ştie ce e durerea — nu mi-au dat să mănînc, nici să beau, încît era gata să-mi pierd minţile, şi mestecam pămîntul mucegăit, dar niciodată n-am putut să-mi urăsc călăii. Nu. *N-am putut* să-i urăsc. Nu mai era loc pentru ură în inima mea. Mă înţelegeţi ? Şi totuşi ea îmi umple fiinţa întreagă.

Wassertrum nu mi-a făcut niciodată nici un rău — adică nu m-a bătut niciodată, nu m-a ocărît, n-a aruncat cu pietre după mine, pe vremea cînd eram un puşti şi-mi făceam veacul acolo, jos. O ştiu cu siguranţă — şi totuşi,

asupra lui se aduna toată ciuda mea, şi setea de răzbunare ce clocotea în mine.

E ciudat că pe cînd eram copil niciodată nu i-am jucat vreun renghi. Cînd alţii o făceau, mă trăgeam deoparte. Stam însă ceasuri în şir sub bolta porţii, ascuns în spatele uşii, uitîndu-mă prin crăpături. Îl tot priveam şi nu mă mai săturam, pînă cînd mi se făcea negru în faţa ochilor de cîtă ură urca în mine — neînţeleasă.

Atunci — cred eu — mi-a încolţit în trup simţul clarviziunii care se trezeşte de îndată ce întîlnesc fiinţe sau chiar obiecte care au vreo legătură cu el. Pesemne că, fără să vreau, i-am învăţat pe de rost toate mişcările, cum îşi poartă haina, cum apucă lucrurile, cum tuşeşte, cum bea — toate acestea mi-au corodat sufletul croindu-şi drum pînă în adîncul lui. Le ghicesc dintr-o privire, cu o precizie fără greş : e moştenirea lui.

Mai tîrziu a devenit o manie. Zvîrleam lucruri nevinovate, chinuit de gîndul că poate le-a atins cu mîna lui — altele, dimpotrivă, le îndrăgeam ca pe nişte prieteni care-i doreau răul.

Charousek tăcu o clipă. Îl vedeam privind în gol. Distrat, îşi trecea degetele peste pilele de pe masă.

— Într-un tîrziu, cîţiva profesori binevoitori au adunat ceva bani pentru mine şi am putut să învăţ carte, filozofia şi medicina — şi, pe deasupra, să gîndesc cu mintea mea. Atunci, încet încet, am înţeles ce este ura : nu poţi să urăşti din toţi rărunchii, aşa cum urăsc eu, decît ceea ce e parte din tine.

Mai tîrziu, cînd am aflat — dibuind pas cu pas — cine era mama şi... şi ce mai este, dacă mai este în viaţă... şi că însuşi trupul meu — se întoarse să nu-i văd faţa — e plin de sîngele lui scîrbos... atunci, Pernath — dar de ce să n-o ştiţi şi dumneavoastră : *e tatăl meu !* — atunci am înţeles unde e rădăcina răului !... Uneori mi se părea că e

o tainică legătură cu faptul că-s ofticos și scuip sînge: trupul meu se apără de tot ceea ce vine de la el, îl respinge cu groază.

Pînă și în vis mă însoțește ura — caută să mă mîngîie cu vedenii, cazne la care îl supun, înspăimîntătoare — dar mă scutur, căci lasă în urma lor gustul fad al nesațului.

Cînd stau și mă gîndesc la mine, mă mir că nu-i nimeni pe lume și nimic vrednic de ura mea — sau cel puțin de antipatia mea — în afară de el și de tot neamul lui. Și parcă mi-e scîrbă de mine, uneori : simt că aș putea să fiu ceea ce se numește un „om bun". Din fericire nu-i așa. E cum v-am mai spus : în sufletul meu nu mai e loc pentru altceva.

Să nu credeți că soarta mea vitregă mă umple cu amărăciune — ce i-a făcut mamei mele am aflat mult mai tîrziu ; am trăit o zi o bucurie, așa cum nu-i dat muritorilor să trăiască. Ați simțit vreodată fiorul evlaviei ? Cea sinceră ? Adîncă, fierbinte ? Pînă în ceasul acela nici eu nu știam ce-i — însă în ziua cînd Wassory s-a sinucis, stam în pragul prăvăliei. L-am văzut cînd a primit vestea. Părea inert — dacă-l priveai cu ochi străini de adevăratul teatru al vieții. Cam un ceas a stat ca de piatră, numai botul de iepure, roș-sîngeriu, și-l rînjise mai mult decît de obicei, și privirea fixă, atît de... atît de stranie... parcă întoarsă înăuntru... atunci, cu nesaț, am sorbit tămîia aripilor de heruvimi... Cunoașteți icoana Maicii Domnului cea Neagră din biserica Tein ? M-am aruncat la picioarele ei, și bezna paradisului mi s-a lăsat în suflet.

...Îl priveam pe Charousek, ochii lui mari, plini de vise și lacrimi, și mi-a venit în minte vorba lui Hillel despre neînțelesele cărări ale întunericului, pe care apucă cei înfrățiți cu moartea.

Charousek continuă :

— Împrejurările exterioare ce-mi „îndreptățesc" ura, cele pe măsura creierului unor judecători simbriași, nu prezintă poate nici un interes pentru dumneavoastră : poți să vezi faptele ca niște borne kilometrice, totuși nu-s decît coji de ouă umplute cu nimic. Sînt pocnetul răsunător, ostentativ, al dopului de șampanie la un banchet de parveniți, pe care cei cu mintea slabă îl iau drept evenimentul de seamă al ospățului.

Wassertrum a silit-o pe mama să fie a lui, cine știe prin ce mijloace drăcești, ca toți cei de teapa asta — dacă nu altcumva, într-un fel și mai cumplit. Pe urmă... pe urmă a vîndut-o la un bordel... nu-i lucru greu, dacă tovarășii tăi de afaceri sînt jurisconsulții poliției. Dar n-a făcut-o pentru că era sătul de ea, vai, nu ! Îi știu inima, i-o știu pînă în cele mai ferite ascunzișuri : a vîndut-o în ziua cînd și-a dat seama că o iubește. Ceea ce face un om ca el poate să pară absurd, dar de ieșit nu iese dintr-ale lui. Chiar dacă-i plătit cu bani grei, hîrciogul din el chițcăie îndată ce un cumpărător vine să-i ia una din vechituri : nu simte altceva decît că e silit să dea, să se rupă de ceva ce-i al lui. Noțiunea „a avea" cred c-ar dori s-o înghită, și dacă ar fi în stare să aibă vreun ideal, atunci visul lui ar fi să se contopească cu noțiunea abstractă : avut...

Și atunci a simțit crescînd în el, mare cît un munte, teama că nu va mai fi stăpîn pe el — teama că va dărui ceva din puterea lui de dragoste, și nu cu vrerea, ci *fără* vrerea lui. Să porți în tine o prezență nevăzută, care îți ține voința în lanț — voința, sau ceea ce ai dori să fie voința ta — e o stare de neîndurat. Asta a fost începutul. Ce-a urmat s-a pornit ca un mecanism. Așa cum de voie, de nevoie, știuca, îndată ce-i trece prin față un obiect sclipitor, se repede la el.

A fost în firea lucrurilor s-o scoată pe mama la mezat. Ba asta îi mai domolea și alte porniri care dormitau în-

tr-însul! lăcomia de aur, plăcerea perversă de a se chinui... Iertați-mă, maestre Pernath — glasul îi răsună dintr-odată atît de aspru și de rece, încît m-a speriat — iertați-mă dacă fac pe deșteptul, dar știți, la universitate îți cad tot felul de cărți neroade în mînă și, fără să vrei, deprinzi un fel de a vorbi pretențios și stupid.

Ca să nu-l jignesc m-am silit să zîmbesc, dar înțelegeam că se luptă să nu-l podidească lacrimile.

Trebuie să-l ajut într-un fel sau altul — mă gîndesc — cel puțin să încerc pe cît pot să-i îndulcesc traiul. Scot dintr-un sertar ultima hîrtie de o sută de guldeni pe care o mai am în casă, și-o bag în buzunar.

— Mai tîrziu cînd ai să trăiești între alți oameni și-o să practici medicina, ai să-ți găsești liniștea, domnule Charousek — i-am spus cu gîndul să îndrept discuția într-o direcție mai puțin dramatică — îți dai în curînd doctoratul ?

— Da. E datoria mea s-o fac, de dragul celor care m-au ajutat. Cu toate că n-are nici un rost — zilele mele sînt numărate.

Încerc să protestez, așa cum se obișnuiește, că prea le vede în negru pe toate — dar el îmi taie vorba, zîmbind :

— E mai bine așa. Dealtminteri, n-are nici un haz să faci pe măscăriciul tămăduitor, pentru ca în cele din urmă, după o carieră de otrăvitor de fîntîni cu diplomă, să pui mîna pe un titlu de nobleță, nemaiținînd seama de faptul — adăugă mucalit — că s-a zis și cu binecuvîntata mea activitate de pe lumea asta din ghetto.

Își luă pălăria.

— Nu mai vreau să vă reții. Ori poate mai e ceva de discutat în cazul Savioli ? Nu cred. Oricum, vă rog să-mi dați de știre îndată ce veți afla ceva nou. Știți, cînd vreți să vin să vă văd, atîrnați o oglindă aici, la fereastră. Nu cumva să puneți piciorul în pivniță la mine : Wassertrum

are să bănuie îndată că avem ceva de împărțit. Sînt tare curios să știu ce-o să facă acum, după ce a văzut că doamna cu pricina a venit la dumneavoastră. Să-i spuneți în chipul cel mai firesc că v-a adus să-i drageți o bijuterie. Dacă insistă, n-aveți decît să faceți pe nebunul !

Nu se ivise prilejul să-i ofer bancnota. De aceea, mi-am luat ceara de modelat de pe pervazul ferestrei, spunîndu-i :

— Haide, te însoțesc pe scări o bucată — și am adăugat, mințind : — Mă așteaptă Hillel.

S-a oprit, uimit.

— Sînteți prieteni ?

— Oarecum. Îl cunoști ? Sau îl bănuiești cumva și pe el ? l-am întrebat, zîmbind fără să vreau.

— Ferească sfîntul !

— De ce ești atît de grav, dintr-odată ?

— Nici eu nu știu de ce. Trebuie să fie ceva care-mi scapă : ori de cîte ori îl întîlnesc pe stradă, îmi vine să cad în genunchi, ca înaintea unui preot care ține în mînă prescura de împărtășanie. Vedeți, maestre Pernath, iată un om, care în fiecare fibră a trupului său e contrariul lui Wassertrum. Creștinii din cartier, de pildă, greșit informați ca întotdeauna, îl cred un zgîrie-brînză, ce-și dosește milioanele, cînd el de fapt e sărac lipit pămîntului.

Am tresărit.

— Sărac ?

— Da. Mai sărac decît mine, dacă asta e cu putință. Cuvîntul „a lua" nu-l știe, cred, decît din cărți. Cînd iese de la primărie la ziua întîi a lunii, milogii evrei o iau la fugă dinaintea lui, știind că-i în stare să le dea de pomană pînă și puținul lui muncit, chiar dacă la cîteva zile, el și fata lui nu vor avea ce duce la gură. Dacă e vreun adevăr în străvechea legendă din Talmud, că din cele douăsprezece triburi iudaice, zece sînt blestemate și numai două binecuvîntate, atunci în el s-au întrupat cele două sfinte. și în

Wassertrum celelalte zece, toate la un loc. N-ați băgat de seamă că pe Wassertrum îl ia cu rece și cu cald ori de cîte ori Hillel trece pe lîngă el ?, Da, da, vă spun eu, e ceva nemaipomenit ! Vedeți, sîngele lor cu nici un chip nu se poate amesteca : copiii s-ar naște morți. Asta presupunînd că mamele nu s-ar prăpădi de spaimă mai înainte. Dealtminteri, Hillel e singurul om de care Wassertrum nu cutează să se apropie — se ferește de el așa cum te ferești de foc. Bănuiesc că în ochii lui, Hillel e ceva de neînțeles, enigma în plinătatea ei. Poate că miroase în el cabalistul.

Coborîm scările.

— Crezi că mai sînt cabaliști în zilele noastre — sau că e vreo noimă în Cabala asta ? îl întreb, curios să văd ce-mi răspunde.

Pare să nu fi auzit.

Îl mai întreb o dată.

Schimbă vorba, grăbit, arătînd spre una din uși, înjghebată din capace de lăzi, bătute în cuie.

— Aveți niște noi vecini, o familie de evrei săraci : scripcarul Naphtuli Shaffranele, scrîntitul la minte, cu fata, ginerele și nepoții. Cînd se lasă seara și rămîne singur cu fetițele îl apucă năbădăile : le leagă de degetele mari de la mîini, să n-o ia din loc, le vîră într-un coteț de găini și le dă lecții de „canto", cum zice el, ca mai tîrziu să-și poată cîștiga singure pîinea. Adică le învață cîntece din cele mai aiurite pe care mi-a fost dat să aud vreodată, texte nemțești, niște frînturi ciupite cine mai știe de pe unde, și pe care mintea lui întunecată le socoate cîntece prusace de luptă, sau ceva în felul ăsta.

Într-adevăr, abia auzită, o muzică ciudată răzbate pe coridor. Un arcuș scrîșnește, țipă pe un singur ton ascuțit, mereu același, un șlagăr la modă, și două glasuri de copii, subțiri ca firul de ață, îl îngînă.

Sună atît de comic și în același timp atît de absurd, încît mă apucă rîsul.

— Ginerele lui Shaffranek — nevastă-sa vinde pușcămii de la școală zeamă de castraveți la pahar, în piața de ouă — aleargă cît e ziua de lungă prin birouri, urmă Charousek înverșunat — și cerșește timbre vechi. Le sortează, și cînd dă de cele cu ștampila pusă numai pe o margine, le așează una peste alta, și le taie. Lipește jumătățile neștampilate împreună și le vinde ca noi. La început afacerea mergea strună, îi aducea uneori pînă la un gulden pe zi. Mai tîrziu au prins de veste grangurii evrei și s-au apucat ei de treabă. Caimacul e al lor.

— Charousek — îl întreb dintr-odată — spune-mi, dacă ți-ar prisosi banii n-ai încerca să îndulcești zilele altora ?

Ajunsesem în fața ușii lui Hillel și bătusem în ea.

— Credeți că am decăzut într-atît încît să n-o fac ? mă întreabă surprins.

Auzeam pașii lui Miriam apropindu-se de ușă. Am așteptat pînă a apăsat pe clanță și în aceeași clipă i-am vîrît lui Charousek bancnota în buzunar :

— Nu. Nu cred. Dar pe mine așa ar trebui să mă socoți, dacă n-aș face-o.

Înainte de-a apuca să scoată o vorbă, i-am strîns mîna și-am închis ușa după mine. În timp ce Miriam îmi ura bun sosit, am tras cu urechea.

Mai întîi a rămas țintuit locului. Am auzit un hohot de plîns înecat și, mai tîrziu pași șovăitori coborînd scara. Ca ai unei ființe care trebuie să se sprijine de balustradă.

* * * * * * * * * * * * * * * *

Intram pentru prima dată în odaia lui Hillel.

Era goală ca o chilie. Podeaua, așternută cu nisip, albea de curățenie. Două scaune, o masă și un scrin. Atît. Cîte o estradă de lemn în dreapta și în stînga pereților.

Miriam stă în faţa mea, lîngă fereastră şi eu lucrez la ceara mea de modelat.

— Trebuie neapărat să ai chipul cuiva în faţa ochilor ca să-i prinzi asemănarea ? întreabă ea timid, numai ca să rupă tăcerea.

Sfioşi, ne ferim privirile unul de celălalt. Ruşinată de odaia sărăcăcioasă, se frămîntă, nu ştie încotro să-şi îndrepte ochii. Mie îmi ard obrajii de remuşcare. De ce nu m-am sinchisit pînă acum de soarta lor ?

Trebuie, totuşi, să-i răspund ceva !

— Nu atît ca să-i prinzi asemănarea, cît să compari dacă se potriveşte cu viziunea interioară — simţeam cum vorbesc alături de adevăr.

Ani de-a rîndul am admirat principiul eronat al pictorilor, care-ţi cere să studiezi după natură, aşa cum o vezi, ca să poţi face artă — şi-l urmasem orbeşte. De abia din ceasul în care mă trezise Hillel, în noaptea aceea, mi s-a deschis ochiul lăuntric ; văzul cu pleoapele închise, pe care-l pierzi îndată ce deschizi ochii — darul pe care toţi cred că îl au, cînd printre atîtea milioane de oameni, nimeni nu-l are cu adevărat.

Cum de puteam să vorbesc cu atîta uşurinţă, fie chiar numai de posibilitatea de a măsura dreptarul unei viziuni spirituale cu mijloacele grosolane ale vederii obişnuite !

Miriam părea să gîndească la fel, judecînd după mirarea care i se întipărise pe faţă.

— Ei, nu trebuie s-o iei chiar aşa, chiar în literă, i-am spus ca să mă scuz.

Priveşte cu luare-aminte cum adîncesc relieful cu dăltiţa.

— Trebuie că-i îngrozitor de greu să transpui totul în piatră, pînă la cel mai mic amănunt ?

— Hm, e o treabă mai mult mecanică, să zic aşa.

Tăcere.

— Pot să văd gema, cînd e gata ? mă întreabă.

— E doar pentru dumneata, Miriam.

— Nu, nu ! Nu se poate... e... e ceva... — își frămîntă mîinile nervos.

— Cum, nici un fleac ca ăsta nu vrei să primești de la mine ? o întrerup grăbit — aș dori să pot face mai mult pentru dumneata.

Își întoarce fața dintr-odată.

Vai, ce-am făcut ! Nu cumva am jignit-o ? Părea că am făcut o aluzie la sărăcia ei.

Cum s-o dreg ? Să nu calc și mai rău pe alături.

Îmi iau inima în dinți :

— Ascultă-mă, Miriam ! Te rog. Datorez atît de mult tatălui dumitale... ceva ce nu se poate măsura, nici cîntări...

Mă privește cu îndoială. Nu înțelege.

— ...da, da : nespus de mult. Mult mai mult decît viața.

— Pentru că v-a dat o mînă de ajutor cînd v-ați pierdut cunoștința ? Era firesc, și-atîta tot.

Îmi dau seama că nu știe ce mă leagă de părintele ei.

Dibui încet, cu băgare de seamă, ca să nu trădez ceea ce el îi ascunde.

— Mai presus de sprijinul dat din afară, stă cel lăuntric, cred eu. Mă gîndesc la influența spirituală pe care un om o trece asupra altuia. Înțelegi ce vreau să spun, Miriam ? Poți să vindeci pe cineva și sufletește, nu numai trupește.

— Și tata a...

— Da, asta a făcut tatăl dumitale pentru mine ! Îi iau mîna. Nu înțelegi că doresc din tot sufletul să-i fac o plăcere — dacă nu lui, cel puțin cuiva care să-i fie aproape, cum ești dumneata ? Te rog, ai încredere în mine ! — n-ai nici o dorință pe care să ți-o pot împlini ?

Dădu din cap că nu :

— Credeți că mă simt nefericită, aici ?

— O, nu ! Dar poate că ai griji, necazuri, pe care ți le-aș putea ușura. Ești datoare — m-auzi ? —, datoare să le împarți cu mine. De ce trăiți amîndoi aici, în ulița asta tristă și întunecată, dacă nu de nevoie ? Ești atît de tînără, Miriam, și...

— Dar dumneavoastră nu locuiți tot aici, domnule Pernath, mă întrerupse zîmbind, oare ce vă ține legat de casa asta ?

Tresar. Da, chiar așa, de ce locuiesc de fapt aici ? Nu pot să-mi explic : ce mă leagă de casa asta ? îmi repet în gînd, cu mintea în altă parte. Nu înțeleg de ce, și o clipă uit de toate — dintr-odată, iată-mă sus, undeva, nu știu unde — o grădină, socul e în floare, ce mireasmă vrăjită — privesc în jos, înspre oraș...

— Am răscolit vreo durere ? V-am făcut rău ? aud vocea lui Miriam de departe, venită ca din altă lume.

Trebuie să fi stat multă vreme, așa, încremenit, dacă-i atît de speriată.

Să-i spun, să nu-i spun ? Dintr-odată, tumultuos, valul mă ia pe sus, și-i spun lui Miriam tot ce am pe suflet.

Îi povestesc ca unui vechi și drag prieten, alături de care ai trăit o viață și de care nu te-ai ferit niciodată. Îi spun ce e cu mine, cum dintr-o povestire a lui Zwack am aflat că în anii tinereții m-am îmbolnăvit de nervi, și că amintirile din trecut mi-au fost răpite — cum în ultima vreme răsar din ce în ce mai adesea, izvorînd pesemne din zilele de demult. Și că tremur la gîndul că într-un ceas, într-o clipă mi se vor dezvălui toate, cu totul, și că o să mă sfîșie din nou.

Nu i-am suflat însă nici o vorbă despre tot ceea ce credeam că se leagă de tatăl ei : întîmplările din subterane și toate celelalte.

Se apropie de mine, îmi soarbe vorbele cu răsuflarea tăiată. Cît de bine mă simt !

Iată, în cele din urmă, omul gata să mă asculte ori de cîte ori singurătatea spirituală o să mă apese.

— E adevărat, Hillel e aici, mereu, dar îl vedeam ca pe o ființă de dincolo de nori, apărea și dispărea ca o lumină, de care nu mă puteam apropia oricînd.

I-am spus-o, și m-a înțeles. Tot așa îl vedea și ea, cu toate că îi era tată.

O iubea nespus de mult, la fel și ea pe el.

— Totuși, ai zice că ne desparte un perete de sticlă, îmi mărturisește, pe care nu pot să-l trec. Așa-i de cînd mă știu. Copilă, îmi apărea în vis lîngă pat, în veșmintele Marelui Preot : pe piept îi străluceau tablele de aur ale lui Moise cu cele douăsprezece nestemate, și raze albastre, vii, îi izvorau din tîmple. Cred că iubirea lui e din cele ce trăiesc și dincolo de mormînt, prea mare s-o putem cuprinde. Așa spunea și mama, cînd șușoteam împreună, să nu ne audă.

Tresări, și-o apucă un tremur. Am vrut să mă ridic, dar m-a oprit :

— Nu vă neliniștiți, nu-i nimic. Mi-am amintit ceva. Cînd s-a stins mama — numai eu știu cît de mult a iubit-o, eram o fetiță pe vremea aceea —, mi s-a părut că durerea îmi taie răsuflarea. Am alergat la el, m-am agățat de haina lui, vroiam să țip și nu puteam, parcă înțepenisem și... și atunci... — un fior rece mă trece prin spate, ori de cîte ori îmi amintesc — m-a privit zîmbind, m-a sărutat pe frunte și mi-a trecut mîna peste ochi... Din ceasul acela pînă în ziua de azi, parcă mi-a stirpit durerea din suflet de a fi pierdut-o pe mama. O duceau la groapă și n-aveam nici o lacrimă în ochi : priveam soarele pe cer, mîna lui Dumnezeu cea plină de raze, și mă miram văzînd oamenii plîngînd. Tata mergea în urma sicriului, eu lîngă el, și de cîte ori ridicam ochii în sus, îmi zîmbea blînd și simțeam cum mulțimea se înfiora de spaimă, cînd se uita la noi..

— Eşti fericită, Miriam ? Fericită cu adevărat ? Nu te înfiorezeşti la gîndul că tatăl dumitale se află mult deasupra hotarelor omeneşti ? o întreb în şoaptă.

Miriam clatină vesel din cap :

— Trăiesc ca într-un somn al fericirii. Cînd m-aţi întrebat adineaori dacă am vreun necaz, şi de ce locuim aici, parcă mi-a venit să rîd. Natura — e frumoasă... natura ? Copacii... sînt verzi, cerul albastru — dar, îndată ce-am închis ochii, îmi apar cu mult mai frumoşi. Ar trebui să fiu pe o cîmpie, ca să-i văd ?... Şi nevoile... şi foamea sînt răscumpărate de-o mie de ori de nădejde şi de aşteptare.

— Aşteptare ? întreb, mirat.

— Aşteptare. Da. Aştept să se întîmple minunea. Nu ştiţi ce înseamnă asta ? Chiar nu ştiţi ? Vai, cît sînteţi de sărac ! Cît de puţini ştiu ! Vedeţi, de aceea nu ies în lume niciodată, şi nu stau de vorbă cu nimeni. Am avut cîndva nişte prietene — evreice ca şi mine, bineînţeles —, stam de vorbă, dar parcă nu vorbeam aceeaşi limbă : nu mă înţelegeau, nici eu pe ele. Cînd le-am vorbit de minuni, mai întîi au crezut că glumesc. Mai tîrziu, cînd au văzut că nu-i de glumă, ba mai mult, că nu înţeleg prin minune nici măcar ceea ce nemţii cu ochelari pe nas numesc aşa : adică, de pildă, legea de care ascultă firul de iarbă cînd creşte, ci mai curînd contrariul — atunci le-ar fi plăcut să mă creadă nebună. Dar nici asta nu puteau : mintea îmi mergea destul de iute, învăţasem ebraica şi aramaica, ştiam să citesc în Targumim şi Midraschim — şi cîte şi mai cîte, de fapt lucruri fără însemnătate. În cele din urmă, s-au oprit asupra unui cuvînt — au zis că sînt o „exaltată", ceea ce de fapt nu vrea să spună nimic.

Ori de cîte ori încercam să le lămuresc că lucrul cel mai important pentru mine — chiar esenţialul — din Scriptură şi din alte cărţi sacre era minunea, numai şi numai

minunea, și nu preceptele de morală și etică, care-s doar căi ascunse prin care poți s-ajungi la ea — îmi răspundeau banalități. Nu le era la îndemînă să-mi spună că nu pot să creadă din litera Scripturii decît ceea ce ar fi putut sta scris, tot atît de bine, și într-o carte de legi burgheză. Era de-ajuns să audă cuvîntul minune, că se și fîstîceau. Îmi spuneau că le fuge pămîntul de sub picioare.

Ca și cum ar putea să fie ceva mai minunat decît să-ți fugă pămîntul de sub picioare !

Dacă lumea există, e ca s-o desființăm cu gîndul — l-am auzit spunînd pe tata, cîndva —, de abia din clipa aceea se pornește viața. Nu știu ce înțelegea el prin „viață", dar uneori simțeam că într-o zi am să mă „trezesc". Chiar dacă nu-mi puteam închipui cum o să fie starea aceea. Și mai înainte, trebuiau să se facă văzute minunile — așa îmi umbla mereu prin minte.

— Dar de trăit, ai trăit vreodată una, ca să tot aștepți ? mă întrebau. Și cînd le răspundeam că nu, vedeam cum se înveselesc, triumfătoare. Spuneți-mi, domnule Pernath, puteți să înțelegeți cum sînt făcute inimile astea ? N-am vrut să le destăinui c-am trăit minuni — e drept, mărunte — poate chiar foarte mărunte... și ochii lui Miriam se aprind.

Îi aud vocea sugrumată de lacrimile bucuriei.

— ...dar mă veți înțelege, de multe ori, săptămîni în șir, ba chiar luni de zile — și glasul îi coborî în șoaptă — am trăit numai din minuni.

Cînd nu mai era pîine în casă, nici măcar o coajă, atunci știam : e ceasul ! Stam și așteptam. Așteptam pînă cînd inima-mi bătea atît de tare, că-mi pierea răsuflarea. Și-atunci, dintr-odată, simțeam că parcă mă trage ața într-un loc — coboram în fugă și alergam încoace și încolo pe străzi, cu sufletul la gură, s-ajung acasă înaintea tatei. Și de fiecare dată mă întorceam acasă cu un ban. Odată

mai mult, altădată mai puțin, dar întotdeauna de-ajuns pentru cele trebuincioase. Uneori, zăream un gulden chiar în mijlocul străzii. Sclipea de departe, și oamenii călcau peste el, alunecau pe el, dar de văzut, nu-l vedea nimeni. Da, și-am căpătat atîta îndrăzneală, că uneori nici nu mai ieșeam în stradă ; m-apucam să scormon pe jos alături, în bucătărie, să văd dacă nu dau de o bucată de pîine sau de un ban căzut de undeva din cer.

...Un gînd îmi trece prin minte și simt cum zîmbesc de bucurie.

M-a văzut.

— Să nu rideți de mine, domnule Pernath, se roagă. Credeți-mă, sînt sigură că minunile astea or să fie mai mari, și într-o zi...

O liniștesc :

— Nici prin cap nu-mi trece să rid, Miriam ! Cum poți să-ți închipui una ca asta ! Sînt doar fericit, nespus de fericit că nu ești ca toți ceilalți, care înapoia oricărei întîmplări caută o cauză obișnuită și se încruntă cînd se arată a fi altfel — nouă ne vine să strigăm : Ce noroc !

Îmi întinde mîna :

— Nu-i așa, domnule Pernath, că de acum încolo n-o să mai spuneți că vreți să mă — să ne — dați vreun ajutor ? Acum, doar știți că mi-ați răpi prilejul să-mi trăiesc minunea ?

Îi făgăduiesc. Cu o reținere, pe care o păstrez pentru mine.

În clipa aceea se deschide ușa și intră Hillel.

Miriam îi sare de gît, în timp ce-mi urează bun venit. E cald și prietenos, dar îmi vorbește cu dumneavoastră.

Pare că-l apasă ceva — e obosit, îndoit, poate.

Poate că-s umbrele serii care s-așternu în odaie.

— Aţi venit desigur să-mi cereţi un sfat, începe, îndată ce Miriam părăseşte odaia. E vorba de doamna aceea străină...

Surprins, vreau să-l întrerup, dar îmi taie vorba :

— Ştiu de la studentul Charousek. L-am întîlnit pe stradă şi l-am oprit, atît mi s-a părut de schimbat. Mi-a spus tot ce avea pe suflet. Mi-a spus şi că i-aţi dat nişte bani.

Mă priveşte drept în ochi, cercetător, şi vorbeşte într-un chip ciudat, apăsînd pe fiecare cuvînt. Nu înţeleg unde vrea să ajungă.

— Da, aţi făcut să picure cîţiva stropi de fericire din cer... şi... şi poate că în ceea ce-l priveşte, aţi făcut un bine, dar — se gîndeşte o clipă —, alteori îţi faci şi ţie un rău, şi altuia. Nu-i chiar aşa de uşor să dai un ajutor cuiva pe cît vi se pare, dragul meu prieten ! Altminteri, lumea ar fi fost de mult mîntuită ! Sau nu mă credeţi, poate ?

— Dar dumneavoastră, Hillel, nu daţi săracilor ? Uneori pînă la ultimul ban ?

Clătină din cap, zîmbind :

— Mi se pare că peste noapte v-aţi făcut talmudist, dacă la o întrebare îmi răspundeţi printr-alta. De, n-ai cum să discuţi aşa.

Se opri, aşteptînd parcă un răspuns. Iară nu înţeleg ce vrea de fapt de la mine.

— Ca să mă întorc la oile noastre, continuă cu glas schimbat. Nu cred că protejata dumneavoastră — mă refer la doamna cu pricina — e, pentru moment, în primejdie. Lăsaţi lucrurile să curgă de la sine. E drept că „omul înţelept îşi cumpără vara sanie şi iarna car" dar mai bine-i, zic eu, să stai locului, aşteptîndu-te la toate. Poate că soarta mi-l scoate pe Aaron Wassertrum în cale — dar trebuie să pornească de la el — eu nu fac nici un pas,

să vină el la mine — și-atunci am să-i vorbesc. Dacă o să vrea sau nu să-mi asculte sfatul, e treaba lui. Eu mă spăl pe mîini.

Încercam să-i citesc pe față gîndul. Niciodată nu-l auzisem vorbind atît de rece, cu un glas atît de amenințător. Dincolo de adîncul ochilor lui negri, se adîncea abisul.

„Între el și mine e ceva ca un perete de sticlă". — o auzeam pe Miriam spunînd.

I-am întins mîna în tăcere și am ieșit din odaie.

M-a însoțit pînă în prag. În timp ce urcam scara, am întors capul și l-am văzut făcîndu-mi semn cu mîna, prietenos, parcă vrînd să-mi mai spună ceva și neputînd.

XII

SPAIMA

AVEAM DE GÎND SĂ-MI IAU BLANA ŞI BASTONUL şi să mă duc să cinez la cîrciuma „La Uite-l Nu e" unde, seară de seară, Zwack, Vrieslander şi Prokop stau la taclale, spunîndu-şi poveşti, aiurea, pînă în noapte. M-am răzgîndit însă, din clipa cînd am intrat în odaie — ca şi cum mîini nevăzute ar fi smuls o pînză — sau altceva — de pe mine.

Simţeam o încordare neînţeleasă, în jurul meu. Totuşi, palpabilă. Într-o clipă m-am molipsit şi eu. Neliniştit, tulburat, nu ştiu ce să fac mai întîi : să aprind lumina, să încui uşa, să mă aşez pe un scaun sau să umblu ?

Să se fi strecurat cineva înăuntru în lipsa mea, şi acum să stea ascuns ? Să fie teama cuiva care se fereşte să nu se dea în vileag — teamă pe care mi-o trece şi mie ? Sau Wassertrum e cumva pe aici ?

Caut după perdele, deschid dulapul, arunc o privire în odaia de alături. Nimeni.

Caseta e la locul ei, neatinsă.

N-ar fi mai cuminte să ard scrisorile, acum, ca să scap de o grijă odată pentru totdeauna ?

Duc mîna la buzunarul vestei — dar de ce în clipa asta ? E timp destul pînă mîine de dimineaţă.

Să fac lumină, întîi !

Nu dau de chibrituri.

Dar ușa, e închisă ? Mă îndrept spre ea, Mă opresc. Spaimă !

De unde a răsărit așa, pe neașteptate ?

Mă învinuiesc că sînt un fricos. Gîndul s-a oprit. La jumătate.

O idee năstrușnică îmi trece prin cap : să mă sui pe masă, repede, repede, să iau un scaun, să-l trag la mine și să-„l" lovesc în creștet, de sus în jos, cînd s-o tîrî aici, pe podele — aproape.

„Dar nu e nimeni aici, îmi spun cu glas tare, înciudat, și te-ai temut tu vreodată în viață ? "

Degeaba. Aerul pe care-l trag în piept e subțire, taie ca eterul.

De-aș putea să văd ceva : chiar ceva de groază. Teama s-ar risipi îndată.

Nu se arată nimic.

Cu ochii mari deschiși mă uit prin toate colțurile.

Nimic.

Jur-împrejur, numai lucruri familiare : mobila, sipetul, lampa, tabloul, pendula — vechi prieteni neînsuflețiți, credincioși.

Speram să-i văd schimbîndu-se la față, sub ochii mei — ca să pot crede că spaima care mă strînge de gît e o halucinație.

N-am parte nici de asta ! Încremeniți, rămîn așa cum sînt. Nefiresc de încremeniți în penumbra ce îi învăluie.

Simt — da —, sînt sub aceeași vrajă ca și mine. „Nu îndrăznesc să mișt cîtuși de puțin."

N-aud tic-tacul pendulei.

Pînda din jur absoarbe orice sunet.

Zgîlțîi masa și mă mir că aud un zgomot.

De-ar șuiera vîntul în jurul casei, cel puțin ! Nu. Nici atît ! Sau de-ar trosni un vreasc în cămin : focul s-a stins.

Și mereu, neîntreruptă, pînda spaimei împrejur — deasă, curge fără încetare, ca apa.

În zadar stau cu simțurile încordate, gata să sară! Nu mai pot! Locul e plin de ochi pe care nu-i văd, de mîini bîjbîind la întîmplare, pe care nu pot să le apuc!

E spaima născută din ea însăși, necontenit, groaza paralizantă de ceva fără înțeles, de ceea ce e și nu e. N-are chip — ghicesc — și roade hotarele gîndului.

Mă îndrept în scaun. Aștept.

Aștept un sfert de ceas și mai bine: poate că acel ceva se lasă ademenit, mi se strecoară în spate și — reușesc să pun mîna pe el?

Mă întorc brusc. Nimic.

Același „nimic" care-mi soarbe măduva oaselor, care nu e și totuși îmi umple încăperea cu o viață înfiorată.

S-o iau din loc? Cine mă ține?

„Ar ieși odată cu mine" — simt dintr-odată, cu o siguranță în care nu e loc pentru îndoială. Știu bine că n-are nici un rost să fac lumină — totuși caut chibriturile, și le găsesc.

Fitilul nu vrea să se aprindă — pîlpîie mocnit, flacăra nici nu moare, nici nu trăiește. Cînd prinde ființă, plăpîndă după atîta luptă, arde palid, fără strălucire, galbenă cu sclipăt de alamă murdară. Nu, mai bine e pe întuneric.

Sting lumînarea și m-arunc îmbrăcat pe pat. Număr bătăile inimii: unu, doi, trei... patru... pînă la o mie, și iară o iau de la capăt — ceasuri întregi, zile, săptămîni, așa mi se pare, pînă cînd mi se usucă buzele și mi se zbîrlește părul în cap.

Nici o clipă de ușurare.

Nici una.

Încep să rostesc cuvinte la întîmplare, așa cum îmi vin pe limbă: „prinț, copac, copil, carte" — le repet, întruna, crispat, pînă cînd se preschimbă în niște sunete

fără noimă, înfricoșătoare, venite din vremuri barbare, de dinainte de istorie. Mă străduiesc din răsputeri să le pătrund din nou înțelesul: P-R-I-N-Ț? C-A-R-T-E?

Sînt nebun? Sau mort?

Pipăi în jurul meu.

Să mă ridic în picioare!

Să mă așez!

Mă las să cad în fotoliu.

De ce nu vine moartea să mă ia!

Să nu mai simt groaza pîndind, secătuită de sînge! „Nu-mai-vreau! — Nu-mai-vreau!" țip. „Nu m-auziți?"

Cad înapoi, sleit.

Nu înțeleg cum de mai sînt în viață. Stors, părăsit de gînduri, privesc drept înainte, cu ochii pironiți în gol.

. . . . . .

„De ce-mi întinde boabele cu atîta insistență?" Gîndul înaintează spre mine, val, se trage, vine iar. Se trage, vine iar.

Pe nesimțite, îmi dau seama că în fața mea stă o făptură ciudată — cine știe de cînd, poate de cînd m-am așezat în fotoliu — și întinde o mînă spre mine.

O făptură cenușie — lată în umeri, cît un bărbat îndesat — se sprijină într-un toiag noduros de lemn alb, răsucit în spirală.

În loc de cap, un ghem cețos, fără culoare.

Un miros tulbure vine dinspre ea, de lemn de santal și de gresie spălată de ape.

Sînt fără nici o apărare, și simt că mă pierd. Chinul și groaza care m-au ros atîta vreme s-au închegat ca un nod de spaimă, și au prins trup în această făptură.

Simțul de conservare mă zgîlțîie, îmi țipă în ureche nu cumva să încerc să văd ce chip are vedenia — dacă vreau

să nu înnebunesc de groază. Mă atrage ca un magnet — nu pot să-mi iau ochii de la bulgărul de pîclă alburie ; îi caut ochii, nasul, gura.

Oricît m-aș strădui, rotundul de fum rămîne nemișcat. Izbutesc să așez fel de fel de capete pe trunchiul arătării, dar știu că-i numai închipuire.

Se destramă îndată ce le-am plăsmuit.

Un cap de ibis egiptean stăruie o frîntură mai mult.

Conturul stafiei tremură, vălurit, se strînge, se dilată — parcă o răsuflare înceată i-ar înfiora întreaga ființă — singura mișcare ce-o pot vedea. În loc de picioare, două cioturi ating podeaua : cenușie, golită de sînge, carnea stă răsfrîntă în două umflături pe margini.

Incremenită, făptura îmi întinde palma deschisă.

În ea zăresc niște grăunțe mici, ca boaba de fasole, roșii, cu stropi negri pe margini.

Ce să fac ?

Simt nedeslușit : o uriașă răspundere îmi apasă pe umeri — o răspundere depășind mult cele pămîntești — dacă nu fac ce se cere.

Două talgere stau în cumpănă, nu știu unde, pe tărîmul cauzelor — în fiecare atîrnă cîte o jumătate din zidirea lumii ; pe care aș arunca un fir de praf, aceea s-ar lăsa în adînc.

Înțeleg : asta era pînda dimprejur. „Nu miști un deget ! — mă sfătuiește rațiunea — chiar dacă moartea te-ar ocoli în veci de veci, să nu te izbăvească din acest chin".

Da, dar și asta e o alegere : înseamnă că n-am vrut să iau grăuntele, îmi șoptește un glas lăuntric. N-ai cum să dai îndărăt.

Privesc în jur după ajutor : un semn, un indiciu, ceva ce să-mi arate ce să fac !

Nimic.

În mine nici atît : nici un presimț, nici o idee — totul e mort. Stins.

Îmi dau seama : viața-a mii de oameni cîntărește ca un fulg în clipele astea, cutremurătoare.

O fi noapte, tîrziu, nu mai zăresc pereții din odaie. În atelier, alături, aud pași apăsați : cineva mută dulapurile din loc, deschide sertare, le aruncă cu zgomot pe podea, și mi se pare că recunosc glasul lui Wassertrum, vocea lui răgușită de bas, înjurînd sălbatec : nu ascult. Mă lasă rece, parcă ar foșni un șoricel, și atît. Închid ochii.

Șiruri, șiruri, chipuri de oameni trec pe lîngă mine. Cu pleoapele lăsate — măști împietrite de morți — sînt cei din neamul meu, bătrîni din bătrîni.

Aceeași formă de țeastă, chiar dacă tipul e deosebit — ieșiți din cripte — unii cu părul neted sau pieptănat cu cărare, alții cu bucle, ceilalți tunși scurt, ori purtînd peruci pudrate sau șuvițe răsucite în inele — vreme după vreme, veac după veac, pînă cînd trăsăturile îmi par mai cunoscute și se topesc într-una, ultima — chipul golemului, și lanțul strămoșesc se curmă.

În clipa aceea întunericul din odaie se destramă într-un uriaș gol nemărginit. Știu că sînt la mijloc, ghemuit în fotoliu ; în față umbra cenușie întinde brațul spre mine.

Deschid ochii și văd ființe ciudate adunate în jur. Stau în două cercuri care se întretaie în formă de opt.

Cei dintr-un cerc sînt învăluiți în veșminte cu licăr violet, ceilalți pîlpîie în umbră neagră-roșiatică. Un neam de oameni străini, înalți, nefiresc de subțiri. Au chipul ascuns în pînze ce lucesc.

Îmi sare inima din loc : a sosit ceasul hotărîrii, o știu — degetele mi se înfioară, se îndreaptă spre grăunțe ; și un tremur trece prin cercul purpuriu.

Să nu le iau ? tremurul îi cuprinde pe cei din cercul albăstrui. Privesc țintă spre omul fără cap — e tot aici, neclintit, ca înainte.

Și lui i se oprise răsuflarea.

Ridic mîna — încă nu știu ce-am să fac — și lovesc palma întinsă a stafiei. Boabele se rostogolesc pe podea.

O clipă — o fulgerare — mă pierd, prăbușit parcă în adînc, în nesfîrșire, pînă cînd simt iară pămîntul sub picioare.

Făptura cenușie a pierit. Și ființele din cercul roșiatic. Chipurile albăstrii s-au strîns inel în jurul meu. Poartă pe piept un înscris în hieroglife de aur, și ridică între arătător și degetul mare — ca pentru un jurămînt — boabele roșii pe care le aruncasem din mîna stafiei fără cap.

Aud măzărichea lovind în geamuri, și tunetul sfîșie văzduhul.

Turbat, viscolul bîntuie peste oraș. Dinspre rîu, în răstimpuri ritmate, se aude răzbătînd prin urletul furtunii bubuitul gheții sfărîmate pe Vltava. Odaia scapără în lumina fulgerelor căzînd fără întrerupere, unul după altul. Mă cuprinde sfîrșeala, îmi tremură genunchii, sînt nevoit să mă-așez.

„Fii liniștit — spune un glas alături de mine — fii fără grijă, azi e Lelschimurim : noaptea ocrotirii."

: : : : : : : : : : : : : : :

Furtuna se domolește încet, încet, zgomotul asurzitor trece într-un frămînt monoton, măzărichea bate pe acoperișuri.

Îmi simt trupul moale și lînced — de abia văd, de abia aud ce se petrece în jurul meu, ca într-un vis.

Cineva din cercul din jur rostește cuvintele :

„Cel pe care-l căutați nu-i aici".

Ceilalți îi răspund ceva într-o limbă necunoscută.

Altcineva spune o frază în șoaptă, din care n-aud decît un nume :

„Enoh"

Aprig, vîntul poartă geamătul bulgărilor de gheață sfărîmați pînă sub fereastră.

Cineva iese din cerc, se așează înaintea mea și arată spre hieroglifele ce le poartă pe piept — aceleași litere apar la toți — și mă întreabă dacă știu să le citesc.

Sleit, bîigui că nu. Întinde mîna spre mine și-acum inscrisul strălucește pe pietul meu, în litere latine, mai întîi :

CHABRAT ZEREH AUR BOCHER

Și iarăși se preschimbă, încet, în cele necunoscute mie... Cad într-un somn adînc, fără vise, cum n-am mai avut din noaptea în care Hillel mi-a dezlegat limba.

XIII

INSTINCT

CEASURILE DIN ULTIMA ZI AU TRECUT CA-N zbor. Abia dacă am apucat să mai iau ceva în gură.

Simțeam un îndemn să-mi cheltui puterile în afară, și nu m-am ridicat de la masa de lucru de dimineață pînă seara.

Gema era gata, și Miriam se bucurase de ea ca un copil.

Reparasem și litera din cartea „Ibbur".

Adîncit în fotoliu, las întîmplările din ultimele ceasuri să-mi treacă încet, liniștit, prin față :

A doua zi după viscol, m-am pomenit dis de dimineață cu bătrîna care mă îngrijește dînd năvală în odaie, cu vestea că podul de piatră s-a prăbușit peste noapte.

Ce ciudat ! s-a năruit ! Poate chiar în ceasul în care grăunțele acelea, eu le... nu, nu vreau să mă gîndesc la asta, nici să caut vreo explicație... am să las totul în beznă pînă ce se va limpezi de la sine — nu, nu, nu vreau să răscolesc nimic !

Treceam podul, parcă a fost ieri, privind statuile de piatră — și acum iată-l năruit — podul — stătuse atîtea veacuri în picioare.

Parcă mă încearcă tristețea la gîndul că n-o să mai calc pe lespezile lui. Chiar dacă-l vor zidi din nou, nu mai e podul de altădată, bătrîne pietre, tainice ca vremea.

Ceas după ceas, în timp ce lucram la gemă, mi-am amintit — și-mi părea atît de firesc, de pareă nu-mi pierise niciodată din minte— cum privisem statuia sfintei Luftgard și pe toate celelalte, de-atîtea și de-atîtea ori, mai întîi copil, și apoi în anii ce-au urmat ; acum zac îngropate în volbura apei.

Revăzusem în gînd mulțimea de lucruri mărunte, îndrăgite în anii tinereții — îi văzusem pe tata, pe mama și pe toți colegii de școală. Numai casa în care locuisem nu mi-o aminteam.

Știam că într-o zi, pe neașteptate, are să-mi apară în minte, așa cum era în zilele de altădată — și gîndul ăsta mă făcea fericit.

S-ar fi zis că, dintr-odată, totul merge de la sine, totul era firesc și simplu — mă simțeam nespus de bine.

Alaltăieri, cînd luasem cartea „Ibbur" din casetă — n-avea nimic, ciudat într-însa. Arăta ca orice altă carte veche, obișnuită, cu foi pergament împodobite cu inițiale de preț — și mi s-a părut că e firesc să fie așa.

Nu puteam să cred că altădată ar fi putut să fie și altminteri : stranie, fantomatică !

Era scrisă în ebraică, pentru mine de neînțeles.

Cînd are să vină necunoscutul s-o ia ?

Bucuria de viață, înfiripată în timp ce lucram, e iarăși trează — proaspătă, vie, alungă gîndurile nopții stînd la pîndă, gata să mă năpădească din nou.

Iute, iau fotografia Angelinei — am tăiat dedicația de sub ea — și o sărut.

Știu, n-are rost, e o slăbiciune prostească — dar de ce n-aș sta să visez și eu — la fericire ? Să opresc în loc clipa sclipind în lumină ? Să mă bucur de ea cum te bucuri de un balon de săpun ?

De ce nu mi s-ar împlini dorul inimii, chiar de-ar fi o amăgire ? De ce n-aș deveni peste noapte un om cu

faimă ? De-o scamă cu ea, chiar dacă nu sînt de neam ales ? Cel puțin pe aceeași treaptă cu doctorul Savioli ? Mă gîndesc la gema lui Miriam : dacă și altele îmi izbutesc la fel, sînt un om făcut : nici marii artiști, cei de demult, n-au lucrat ceva mai frumos !

Dar dacă moare soțul Angelinei, așa ca din întîmplare ?

Mă ia cu frig și cu cald : o întîmplare măruntă, și speranțele mele — speranțe nebune — prind trup. Norocul îmi atîrnă de un fir, gata să se rupă oricînd — și-atunci îmi cade în poală.

Cîte minunății, fel de fel, mi s-au întîmplat pînă acum ! Lucruri la care oamenii nici în vis nu visează !

E sau nu e o minune că în răstimpul cîtorva săptămîni s-au trezit în mine talente cu totul și cu totul deosebite ?

Și-s doar la început de drum !

N-am și eu dreptul la fericire ?

De ce ar fi mistica o renunțare la dorință ?

Nu vreau să plec urechea la „da"-ul pe care-l șoptește cineva în mine — să pot visa, fie chiar numai un ceas, un minut, o viață de om, cît de scurtă, vai !

Și visez cu ochii deschiși :

Se făcea că pietrele scumpe de pe masă se măresc și mă înconjoară, jocuri de ape în căderi irizate. Copaci din opal, pîlcuri, unduie în lumina cerului, luciu albastru ca aripa fluturelui tropical gigant, și se răsfrîng în ploaie de scîntei peste cîmpii nețărmurite, aburind în aromele verii.

Însetat, îmi răcoresc trupul în spuma izvoarelor, vuind printre stîncile lucii de sidef.

Fierbinte, vîntul trece mîngîios peste costișe — mă îmbată cu miros de iasomie, zambile și narcise.

. . . . . .

Nu, nu se mai poate! Sting jocul imaginilor. Mi-e sete.

Aste-s chinurile raiului.

Deschid în grabă fereastra, și las vîntul să-mi mîngîie fruntea.

Miroase a primăvară... e aproape...

Miriam!

Gîndul mă duce la Miriam. Cum se sprijinise de perete, să nu cadă, cînd a venit să-mi povestească minunea, adevărata minune ce i se întîmplase: găsise un ban de aur în piinea pe care brutarul o strecoară pe geamul bucătăriei, prin zăbrele...

Duc mîna la buzunarul unde țin banii... sper că nici azi nu-i prea tîrziu, să ajung să-i strecor la timp, ca un vrăjitor, un alt ducat!

Zi de zi a venit să mă vadă, să-mi țină de urît — cum spunea — dar aproape că nu scotea un cuvînt, era atît de copleșită de marea „minune". O răscolise pînă în străfunduri, și cînd îmi aminteam cum, dintr-odată, fără veste — numai la gîndul celor întîmplate — se făcea albă ca varul, mi se strîngea inima și mă simțeam vinovat, gîndind că poate, din necugetare, stîrnisem într-însa cine știe ce adîncuri, cine știe ce prăpăstii fără fund.

Și parcă-l auzeam pe Hillel, ultimele lui cuvinte, obscure — mi se părea că bate într-acolo, și mă treceau fiori de gheață pe spinare. Gîndul mi-era curat, dar asta nu însemna nimic — scopul nu scuză mijloacele, vedeam prea bine.

Dar dacă intenția de a „ajuta" e doar aparent curată? Dacă ascunde o minciună? Dorința egoistă, neștiută de mine, de-a juca pe binefăcătorul?

Nu mai știu ce să cred despre mine.

Un lucru e limpede : m-am purtat prea ușuratec față de Miriam.

Numai faptul că este fata lui Hillel și e de-ajuns ca să fie altfel decît celelalte.

Cum de m-am încumetat să dau năvală, așa, pe negîndite, în viața unui suflet care se află, poate, pe o treaptă mai înaltă decît mine !

Trebuia să-i fi luat în seamă tăietura feței, mai potrivită cu cea de-a șasea dinastie egipteană — poate și mai spiritualizată — decît cu a noastră, unde domină tipul rațional.

„Numai norodul nu se încrede în aparențe", citisem undeva, nu-mi mai amintesc unde. Cît adevăr în această zicală !

Acum Miriam și cu mine eram prieteni buni : de ce nu i-aș mărturisi că eu sînt cel care i-a strecurat în pîine, zi de zi, moneda de aur ?

Ar fi o lovitură prea neașteptată.

Ar năuci-o.

Trebuie s-o iau încet, cu băgare de seamă.

Să-i dau alt chip minunii — mai domol ? În loc să vîr banul în pîine, să-l așez pe o treaptă, la scară, să dea de el cînd deschide ușa ? Sau ceva în felul ăsta. Am să găsesc eu ceva mai puțin izbitor — un mijloc oarecare ca s-o ademenesc să lase încet drumul minunii și s-apuce pe cel al vieții de fiecare zi, cea obișnuită. Așa mă mîngîiam cu gîndul.

Sau să tai nodul gordian ? Să-i mărturisesc tatălui și să-i cer sfatul ? Simt că-mi ard obrajii de rușine. Am s-o fac la urmă de tot, dacă dau greș cu celelalte.

Nu mai e timp de pierdut ! Am să trec la fapte.

O idee : s-o înduplec să facă ceva cu totul neobișnuit, s-o rup pentru cîteva ceasuri de tot ce-o înconjoară, să vadă, să audă, să simtă altceva.

Am să iau o trăsură și o să facem o plimbare. Cine o să ne afle dacă o să ne ferim de cartierul evreiesc ?

Poate că vrea să vadă podul năruit ?

Și dacă i se pare prea de tot ca s-o însoțesc eu, să-l ia pe bătrînul Zwack cu ea, sau pe una din prietenele de altădată.

Sînt hotărît : n-am s-o las să spună nu.

: : : : : : : : : : : : : : : :

În prag dau peste un bărbat, aproape că-l răstorn. Wassertrum !

O fi pîndit prin gaura cheii : sta plecat înainte, cînd ne-am lovit.

— Pe mine mă căutați ? îl întreb aspru.

Bîiguie cîteva vorbe de scuză, în jargonul lui nesuferit, și înceviințează.

Îl poftesc să intre și să ia loc. Oprit în fața mesei... își frămîntă borul pălăriei în mîini. O dușmănie neîmpăcată — pe care zadarnic încearcă s-o ascundă — i se citește pe față și în fiecare mișcare.

Niciodată nu l-am văzut de aproape. Nu atît urîțenia lui e respingătoare — ce-i drept, e de spaimă, mai curînd ți se face milă de el, arată ca o ființă căreia natura, scîrbită și furioasă, i-a stîlcit cu călcîiul fața la naștere — cît altceva, greu de definit, care emană din el.

„Sîngele" — cum i-a spus Charousek atît de bine.

Fără să vreau, îmi șterg mîna pe care i-am întins-o cînd a intrat.

M-am ferit să mă vadă, dar a băgat de seamă, fără îndoială : i s-a aprins ura în privire, cu toate că-şi dă silinţa să n-o arate.

— Da, grozav mai arată aici ! începe şovăitor, văzînd că nu mă sinchisesc să deschid vorba.

Şi închide ochii, în chip ciudat. Poate ca să nu-mi întîlnească privirea ? Sau crede că în felul ăsta pare mai nevinovat ?

Se vede că se sileşte din răsputeri să vorbească o limbă aleasă.

Nu m-am simţit obligat să-i răspund. Aşteptam să văd ce urmează.

Stingherit, a luat în mînă pila care — Dumnezeu ştie cum — rămăsese pe masă din clipa în care Charousek venise la mine. Dar i-a dat îndată drumul, ca ars, de parcă l-ar fi muşcat un şarpe. M-a uimit cît de sensibil poate să fie în subconştient.

— Desigur, ţine de meseric, să ai lucruri mai acătării în casă — vorbeşte de parcă şi-ar smulge cuvintele de pe limbă — cînd... cînd primeşti vizite atît de simandicoase. Clipeşte, să vadă ce impresie a făcut asupra mea, dar i se pare că-i prea devreme, şi închide iarăşi ochii, repede.

Îl string cu uşa :

— Vorbeşti de doamna care a fost aici deunăzi ? Spune deschis, ce vrei să ştii ?

Şovăie o clipă şi dintr-odată, mă apucă brusc de încheietura mîinii şi mă trage la fereastră.

Felul ăsta ciudat, fără rost, îmi aminteşte cum l-a tîrît în văgăuna lui, cu cîteva zile în urmă, pe Iaromir, surdomutul.

În degetele strînse ca o gheară, îmi arată un obiect strălucitor :

— Ce credeți, domnule Pernath, se mai poate drege ceva la el ?

E un ceas de aur. Capacele poartă urme de lovituri, s-ar zice că cineva le-a ciocănit într-adins.

Iau lupa : balamalele sînt pe jumătate rupte iar pe fața dinăuntru — parcă e gravat ceva ? Abia dacă se mai poate citi, sînt și niște zgîrieturi proaspete pe deasupra, făcute de curînd. Descifrez încet :

C-rl Zott-mann

Zottman ? Zottmann ? — Unde am citit numele ăsta ? Zottmann ? nu pot să-mi amintesc. Zottmann ?

Wassertrum aproape că-mi smulge lupa din mînă :

— Mecanismul n-are nimic. M-am uitat eu. Cu montura e ceva în neregulă.

— Trebuie îndreptat ușor din ciocan — cîteva mici lipituri, ici-colo. Atît. Poate să ți-l facă orice bijutier, domnule Wassertrum.

— Nu, nu așa ! Țin să fie o lucrare solidă — ceva — ceva artistic, cum să spun ! mă întrerupe grăbit.

Pare neliniștit, aproape înfricoșat.

— Bine, dacă ții neapărat.

— Și încă cum ! Glasul i se sparge, atît e de înfrigurat. Vreau să-l port chiar eu ceasul ăsta. Și dacă-l arăt cuiva, vreau să pot spune : ia priviți cum lucrează domnul de Pernath !

Îmi face silă individul : îmi scuipă de-a dreptul lingușirile în obraz !

— Vino să-l iei peste un ceas.

Wassertrum se zvîrcolește :

— Nu, nici vorbă. Trei zile, patru, zile — o săptămînă întreagă. Cît vreți. M-aș căi o viață întreagă că v-am grăbit.

Ce-i cu el, de se pierde așa cu firea ? Mă duc în odaia de-alături să încui ceasul în casetă. Fotografia Angelinei e chiar deasupra. Închid iute capacul la loc — să nu mă fi urmărit cu privirea.

Cînd mă întorc, văd că s-a făcut galben ca ceara.

Mă uit țintă la el : nu — e cu neputință ! N-a putut să vadă nimic !

Dintr-odată, își lasă graba deoparte. Trage un scaun și se așează.

Nu mai stă cu pleoapele închise — își holbează ochii de pește la nasturele de sus de la vesta mea.

Tăcere.

— Sigur că madmazela v-a spus să vă faceți niznai, la o adică. Ei ? izbucnește el deodată, tam nesam, lovind cu pumnul în masă.

E ceva înfricoșător în trecerea asta tăioasă de la un fel de a vorbi la altul — de la lingușire la mojicie. Mi se pare firesc ca, dintre oameni, cei mai mulți și mai ales femeile să-i cadă pradă îndată — dacă are cea mai mică armă împotriva lor.

Îmi vine să sar în sus, mai întîi, să-l apuc de gît și să-l arunc pe ușă afară. Mă răzgîndesc : e mai bine să-l trag de limbă.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, domnule Wassertrum, încerc să par cît mai nevinovat. Madmazela ? Ce-o fi aia ?

— Să te învăț eu să vorbești ? îmi zvîrle în față grosolan. O să fie nevoie să ridici mîna la judecată, ca s-o scoți basma curată. Mă înțelegi ? Ce dracu' ! Țipă : — Pe mine n-o să mă duci de nas, că „dînsa" n-a fugit de dincolo — arată cu degetul spre atelier — la 'mneata în odaie, doar cu o cuvertură în spate — și-atît.

Am simțit că-mi năvălește sîngele în obraji : am apucat canalia de piept și am zgîlțîit-o cu putere !

— Îţi rup oasele dacă mai scoţi o vorbă în tonul ăsta ? Mă-nţelegi ?

Palid ca un mort, se lăsă să cadă pe un scaun, bolborosind :

— Ce-i ? Ce se întîmplă ? Vorbii şi eu aşa, într-o doară.

Păşesc încolo şi încoace prin odaie, să mă liniştesc. Nici nu-l aud ce îndrugă ca să se scuze.

Mă aşez lîngă el, hotărît să limpezesc lucrurile odată pentru totdeauna, cel puţin în ceea ce o priveşte pe Angelina. Dacă nu cu binele, atunci cu răul. Am să-l silesc să facă primul pas, să dea cărţile pe faţă.

Fără să iau seama la el de cîte ori sare să mă întrerupă, îi spun de la obraz că orice încercare de şantaj — şi apăs înadins pe cuvînt — nu l-ar duce nicăieri. N-are nici o dovadă, nici una singură, pentru învinuirile ce ar putea să le aducă. Iar dacă voi fi chemat să dau mărturie, admiţînd prin absurd că s-ar ajunge pînă acolo, am să ştiu eu cum să mă strecor. Angelina mi-e mult prea aproape ca să nu-i sar în ajutor la nevoie, oricît mi-ar veni de greu, şi nu mă sfiesc nicidecum să jur strîmb !

Îi jucau toţi muşchii feţei, buza de iepure i se despicase pînă sub nas, rînjea, arătîndu-şi dinţii şi bolborosea întruna, ca un curcan, luîndu-mi vorba din gură :

— Da' ce am eu cu madmazela ! Staţi o clipă să vă spun... ! Turba, la capătul răbdării, văzînd că nu mă las scos dintr-ale mele. — Eu cu Savioli am ce am, fir-ar al dracului de ciine blestemat să fie — lua-l-ar... urlă dintr-odată, cu clăbuci la gură.

Mă opresc : iată-l în cele din urmă ajuns acolo unde-l vroiam. Dar se stăpîneşte îndată. E iarăşi cu ochii la nasturele de la haină.

— Ascultă-mă, Pernath, — se sileşte să vorbească negustoreşte, rece şi măsurat. Ce-o tot dai înainte cu mad...:

cu doamna aia ? E căsătorită ? Foarte bine. Şi ce-i dacă s-a înhăitat cu — cu puşlamaua aia ? Ce am eu cu asta ? Îmi umblă cu mîinile pe sub nas, ţinînd vîrfurile degetelor împreunate ca şi cum ar ţine un praf de sare în ele... să se spele pe cap cum i-o plăcea ! Sînt om de lume. Dumneata la fel. Ştim amîndoi cum vine treaba. Nu ? Eu alta nu vreau decît banii mei. Mă înţelegi, Pernath ?

Îl ascult uimit.

— Bani ? Îţi datorează doctorul Savioli ceva ?

Wassertrum o cîrmi :

— Am eu o socoteală cu el. Nu-i tot aia ?

— Vrei să-l omori ! Asta e ! ţip.

Sare în sus. Se clatină pe picioare. Înghite în sec de cîteva ori.

— Da ! Să-l omori, asta-i ! Ce mai încoace-încolo ! Îi arăt uşa. — Afară ! Ieşi afară !

Îşi ia încet pălăria, o pune pe cap şi se întoarce spre uşă. Se mai opreşte o dată, şi spune, cu o linişte de care nu l-aş fi crezut niciodată în stare :

— Fie şi-aşa. Am vrut să te las deoparte. Bine. Dacă nu, nu. Bărbierul milos îţi coace buba. Să fi avut mai multă minte : Savioli ăsta nu-ţi stă în cale ? Acu' — îşi încleştă mîinile ca şi cum ar fi strîns pe cineva de gît, acu' — pe toţi trei — uite aşa am să vă curăţ !

O cruzime drăcească i s-a întipărit pe faţă. Pare atît de sigur de el încît îmi îngheaţă sîngele în vine. Are o armă, fără îndoială, de care nu ştiu nici eu, nici Charousek. Simt că pămîntul mi se clatină sub picioare.

„Pila ! Pila !" şopteşte o voce în mine. Măsor din ochi distanţa : un pas pînă la masă — doi paşi pînă la Wassertrum — mă pregătesc să sar — cînd, în prag, răsărit ca din pămînt, iată-l pe Hillel.

Mi se face negru în faţa ochilor.

Văd ca prin ceață că Hillel nu se clintește din loc, în timp ce Wassertrum, pas cu pas, dă înapoi spre perete.

Îl aud pe Hillel spunînd :

— Aaron, știi vorba : *toți evreii răspund unul pentru celălalt.* Nu întinde coarda ! — Adaugă cîteva cuvinte în ebraică pe care nu le înțeleg.

— Altă treabă n-ai decît să tragi cu urechea la ușă ? se răsti Wassertrum cu buzele tremurînd.

— Dacă am tras cu urechea sau nu, mă privește numai pe mine — și Hillel încheie iarăși cu o frază în ebraică ; de rîndul ăsta, părea să fie o amenințare.

Mă așteptam să izbucnească o ceartă. Însă Wassertrum nu scoase o vorbă. Stătu o clipă pe gînduri și ieși afară, sfidător.

Îl priveam pe Hillel, încordat. Îmi făcu semn să tac. Aștepta ceva, fără îndoială, prea era atent la ce se întîmpla pe coridor. Am vrut să închid ușa, dar m-a oprit în loc din mînă, nerăbdător.

Să fi trecut un minut, nu mai mult, și cu pași tîrșîiți negustorul urcă scara înapoi. Fără să scoată o vorbă, Hillel ieși din odaie, făcîndu-i loc.

Wassertrum așteptă să se îndepărteze și mormăi, îndîrjit :

— Dă ceasu' înapoi !

XIV

FEMEIE

CE-O FI CU CHAROUSEK ?

Au trecut aproape douăzeci și patru de ore și nu s-a arătat.

Să fi uitat de învoială ? Sau poate nu vedea semnul ?

Mă duc la fereastră și îndrept oglinda în așa fel, încît raza de soare bătînd în ea să cadă întocmai pe ferestruica cu zăbrele din pivnița unde locuiește.

Intervenția lui Hillel — ieri — m-a liniștit oarecum. Mi-ar fi dat de știre, știu sigur, dacă mă pîndea vreo primejdie.

Mai mult : Wassertrum n-a putut să facă cine știe ce între timp. Îndată ce a plecat de la mine, s-a întors în prăvălie — arunc o privire în jos : da, chiar așa, rezemat înapoia plăcilor de tuci stă nemișcat, întocmai cum l-am văzut azi de dimineață.

Nu mai pot s-aștept așa, la nesfîrșit !

Primăvara adie blînd prin fereastra deschisă în odaia de-alături — mă apucă dorul, ca o boală !

Picurii din marginea ulucului ! Și firele subțiri de apă lucind în soare !

O ață nevăzută mă trage să ies din casă !

Umblu în sus și în jos prin odaie, ars de nerăbdare. Mă arunc pe un scaun, mă ridic.

Bolnavă, nelămurită, dragostea îmi încolțește în piept și nu mă lasă !

M-a chinuit o noapte întreagă. Într-un rînd, Angelina mi se cuibărea la piept — mai tîrziu stam de vorbă cu Miriam, liniștit — imaginea se șterge — și iarăși Angelina mă strîngea în brațe, mă săruta, îi simțeam aroma părului, blana moale de zibelină, gîdilîndu-mă pe gît, alunecîndu-i moale de pe umerii dezgoliți — se prefăcea în Rozina dansînd, cu pleoapele grele de alcool — în frac — goală ; eram aţipit și totuși treaz. Dulce veghe, mistuitoare, între zi și noapte !

În zori, la capul patului, răsare făptura de umbră, dublul meu, Habal Garmin, „suflul oaselor", de care mi-a vorbit Hillel. Văd după cum mă privește : e în puterea mea, *trebuie* să-mi răspundă, orice l-aș întreba, de cele de-aici sau de cele de dincolo. Atît așteaptă. Dar setea de neștiutul tainei piere, stinsă de sîngele ce-mi clocotește în vine, se pierde în solul arid al raţiunii. Alung năluca și-i poruncesc să ia chipul Angelinei. Se ghemuie într-o literă, Aleph, crește iarăși, luînd înfățișarea femeii colos, despuiate, așa cum mi se arătase în cartea „Ibbur", cu bătaia pulsului ca un cutremur de pămînt — se pleacă peste mine și-i sorb mirosul ieșind din carnea ei fierbinte, îmbătător.

: : : : : : : : : : : : : :

De ce întîrzie Charousek ? Se aude dangăt de clopot din turle de biserici.

Un sfert de ceas îl mai aștept, nu mai mult — și-am plecat ! Să umblu prin străzile cu lume îmbrăcată ca de sărbătoare, prin forfota veselă a cartierelor bogate, să văd femei frumoase, elegante, cu mîinile lungi și picioare subțiri !

Poate că-l întîlnesc și pe Charousek, îmi zic, căutîndu-mi o scuză.

Iau din raft jocul vechi de tarot — să-mi trec vremea mai repede.

Poate că mă inspiră vreo figură pentru camcea la care mă gîndesc ?

Caut Măscăriciul. Nu-l găsesc. Unde s-o fi rătăcit ? Iau din nou cărțile la mînă, una cîte una, și mă las furat de gînduri. Care o fi rostul lor ascuns ? „Spînzuratul", mai ales — ce poate să însemne ?

Un bărbat atîrnat de o funie între cer și pămînt, cu capul în jos, cu brațele legate la spate, partea de jos a coapsei drepte se frînge peste piciorul stîng, desenînd parcă o cruce deasupra unui triunghi răsturnat ?

Un simbol de nedezlegat.

Iată-l, în cele din urmă ! A venit Charousek.

Sau nu ?

Ce surpriză ! Ce bucurie ! E Miriam.

— Știi, Miriam, tocmai aveam de gînd să vin la dumneata, să te poftesc să mergem la plimbare, amîndoi.

Nu era chiar adevărul adevărat, dar n-am mai stat să despic firul în patru.

— Nu-i așa că n-ai să spui nu ?! Mi-e inima atît de ușoară, azi, și dumneata, Miriam, trebuie să pui coroană bucuriei mele.

— Să ne plimbăm ? Cu trăsura ? repetă, și e atît de uimită, încît izbucnesc în rîs.

— Invitația mea-i o minune chiar atît de mare ?

— Nu, nu. Dar — își caută cuvintele — e nemaipomenit de ciudată. O plimbare cu trăsura !

— Nu-i chiar deloc ciudată, dacă stai să te gîndeşti : sute şi mii de oameni se plimbă — de fapt nu fac nimic altceva o viaţă întreagă.

— Da. Alţi oameni ! încuviinţează, încă nedumerită.

Îi prind mîinile amîndouă :

— Oricît s-ar bucura ceilalţi în viaţă, dorinţa mea e ca dumneata, Miriam, să ai parte de o bucurie cu mult, cu mult mai mare.

E palidă dintr-odată ca ceara, şi în ochi parcă i se lasă o ceaţă. Citesc în ei gîndul care o frămîntă.

Un cuţit îmi trece prin inimă.

— Nu trebuie s-o porţi chiar întruna cu dumneata, Miriam — îi spun — minunea. Făgăduieşte-mi, te rog, din... din prietenie ?

Simte teama din vorbele mele şi mă priveşte mirată.

— Dacă ai privi viaţa într-altfel, m-aş putea bucura de bucuria dumitale — dar aşa ? Ştii că mă îngrijorezi, Miriam ? Da, mi-e grijă pentru, cum să-ţi spun ?, pentru sănătatea dumitale sufletească ! Să n-o iei chiar aşa, cum ţi-o spun, dar aş vrea ca minunea să nu se fi întîmplat niciodată.

Mă aşteptam să mă contrazică, dar dă numai din cap, dusă pe gînduri.

— Te frămînţi, te mistui. Nu-i aşa, Miriam ?

Se reculege :

— Uneori, mai c-aş dori şi eu să nu se fi întîmplat.

Iată o rază de speranţă pentru mine.

— Cînd mă gîndesc, vorbeşte rar şi parcă pierdută într-un vis, că s-ar putea să fiu nevoită, cîndva, să trăiesc fără asemenea minuni.

— Ai putea să te îmbogăţeşti peste noapte şi atunci n-ai mai avea nevoie — îi tai vorba, necugetat. Mă opresc îndată, văzînd spaima ce i se întipăreşte pe faţă — vreau să spun : ai putea să scapi dintr-odată, în chip firesc, de

grijile dumitale și atunci minunile pe care le-ai trăi ar fi de ordin spiritual : trăiri interioare.

Clatină din cap și o aud că spune aspru :

— Trăirile interioare nu sînt minuni. Dealtminteri, — și-i un lucru de mirare — sînt mulți care nici nu știu ce-i o trăire interioară. Din copilărie, zi de zi, noapte de noapte, trăiesc — se oprește și ghicesc că-mi ascunde ceva — poate o textură de întîmplări în nevăzut, la fel ca mine — nu, n-are nici o legătură. Chiar dacă cineva ar tămădui bolnavii prin punerea mîinilor, n-aș putea să numesc asta o minune. Abia cînd materia inertă — pămîntul — e însuflețită de spirit și legile naturii sînt înfrînte, abia atunci se va fi întîmplat ceea ce îmi doresc eu de cînd mă știu. Mi-a spus tata odată că-s două filoane în Cabală : unul magic, celălalt abstract, care nu se îmbină. Cel magic poate să-l absoarbă pe cel abstract, dar inversul nicicînd și niciodată. Cel magic este *un dar*. Celălalt ți-l poți însuși prin străduință, dar numai cu ajutorul unui învățător. Reia firul dintîi : — De dar mi-e mie sete. Ce pot să cuceresc mă lasă rece, nu prețuiește în ochii mei nici cît praful de pe jos. Cînd mă gîndesc că s-ar putea să fiu nevoită, cum spuneam adineaori, să trăiesc, cîndva, fără minuni — vedeam cum i se crispează degetele, și-mi venea să mă sfîșii de remușcare și jale — numai la gîndul ăsta simt că mor.

— De aceea ai fi vrut să nu se fi întîmplat niciodată minunea ? o cercetez.

— Numai în parte. Mai e încă ceva. Eu, eu — se gîndi o clipă — nu eram de-ajuns de coaptă pentru felul ăsta de minuni. Așa e. Cum să vă spun ? Să zicem, de pildă, că ani de zile, în fiecare noapte, aș fi avut același vis, care se țese mereu mai departe și în care cineva — să-i spunem : o ființă dintr-altă lume — mă învață, arătîndu-mi, ca într-o oglindire și în prefacerile ei succesive, cît de departe sînt

încă de dimensiunea magică ce mi-ar îngădui să trăiesc o „minune". Mai mult, mi-o dovedește și în problemele care mă preocupă uneori în timpul zilei, și pe care le judec rațional ; îmi dă lămuriri pe care pot să le verific oricînd. O să mă înțelegi : o asemenea prezență ține loc de fericire, cea mai mare ce ar putea fi trăită pe pămînt ; e puntea ce mă leagă de „dincolo", scara lui Iacov care mă înalță în lumină deasupra întunericului vieții diurne ; mi-e îndrumător și prieten ; în „el" îmi pun nădejdea că n-am să mă rătăcesc prin beznă și nebunie, de-a lungul căilor întunecate pe care le bate sufletul meu. Nu m-a mințit niciodată. Și iată că pe neașteptate, împotriva a tot ce mi-a spus, dau de o „minune". Pe cine să cred ? Oare ce mi-a fost plinul vieții de-a lungul anilor, să fi fost o înșelăciune ? Dacă ar fi să mă îndoiesc, înseamnă că mă prăbușesc cu capul înainte, într-o prăpastie fără fund. Totuși minunea s-a întîmplat ! Aș cînta de bucurie, dacă...

— Dacă... ? — o întrerup cu răsuflarea tăiată.

Poate că-i scapă o vorbă izbăvitoare, și pot să-i mărturisesc totul.

— ...dacă aș afla că m-am înșelat și că n-a fost o minune ! — Dar știu, o simt cu întreaga ființă, așa cum știu că sînt aici, acum — m-aș prăpădi — simt că mi se oprește inima — m-aș prăpădi dacă aș fi smulsă din cer înapoi, să cobor iarăși pe pămînt. E dincolo de puterile unui om !

— Roagă-l pe tatăl dumitale să te ajute, îi spun cu groaza în suflet.

— Pe tatăl meu ? Să mă ajute ? mă privește fără să înțeleagă : — cînd am de ales între două căi, cum s-o găsească pe a treia ? Știi care ar fi scăparea mea, singura ? Să mi se întîmple ce ți s-a întîmplat dumitale : să uit în minutul ăsta tot ce-am lăsat în urmă : viața întreagă pînă

în ziua de azi. E ciudat, nu-i așa ? ce dumitale îți pare că-i nenorocire, pentru mine ar fi marea, unica fericire !

Am tăcut amîndoi. Dintr-odată, îmi ia mîna într-a ei, zîmbește, și-mi spune parcă înviorată :

— Nu vreau să fii mîhnit din cauza mea — ea să mă mîngîie pe mine ! pe mine ! — erai atît de vesel adineaori, atît de fericit, că afară e primăvară ! și acum ești întristarea însăși. N-ar fi trebuit să-ți spun nimic. Alungă din minte tot ce ți-am spus, uită, fii vesel ca mai înainte. Și eu sînt veselă ! Atît de veselă !

— Dumneata, Miriam ? Veselă ? o întrerup, amar.

I se citește convingerea pe față :

— Da ! E adevărat ! Sînt veselă ! Cînd m-am urcat la dumneata, eram îngrijorată nu știu de ce mă chinuia prestiința că ești într-o mare primejdie — o ascultam atent — însă în loc să mă bucur că te-am găsit zdravăn și sănătos, am venit cu necazurile mele și...

Mă silesc să par vesel :

— Poți să le îndrepți pe toate, dacă ieși cu mine la plimbare.

Mă străduiesc să pun în glas o undă de zburdălnicie :

— Vreau să văd, Miriam, dacă am să fiu în stare să-ți schimb gîndurile tulburi acum. Orice ai spune, nu ești un vrăjitor egiptean : ești o fată tînără, deocamdată, și vîntul de primăvară mai poate să-ți joace un renghi.

Se înseninează dintr-odată :

— Ce-i azi cu dumneata, domnule Pernath ? Nu te-am mai văzut niciodată așa ! Știi, „vîntul de primăvară" la noi, fetele evreice, bate după voia părinților, e lucru știut. Ce să faci decît să-i asculți ? Așa și facem, bineînțeles : ne-a intrat în sînge. Mie nu — adaugă, serioasă. Și mama a dat din mîini și din picioare cînd au vrut s-o dea după urîtul ăla de Aaron Wassertrum.

— Cum ? Mama dumitale ? Cu negustorul de vechituri de jos ?

Miriam încuviinţă din cap.

— Slavă Domnului, că nu s-a făcut. Desigur că pentru el, sărmanul, a fost o lovitură de moarte.

— Sărmanul, zici ? izbucnesc. E un criminal.

Clatină din cap, îngîndurată :

— Aşa-i, e un criminal. Dar într-o piele ca a lui, n-ai încotro, eşti ori criminal, ori profet.

Mă apropii, curios :

— Ce mai ştii despre el ? Mă interesează. Am eu...

— Dacă i-ai fi văzut prăvălia pe dinăuntru, domnule Pernath, ai şti cum arată sufletul lui. O spun pentru că am fost descori la el cînd eram copil. De ce te miri ? A fost întotdeauna bun cu mine, şi prietenos. Îmi amintesc că, într-un rînd, mi-a şi dăruit o piatră mare, sclipitoare, care mă fermecase printre lucrurile lui. Mama a zis că-i un diamant, şi a trebuit să i-l duc înapoi, bineînţeles.

Mai întîi n-a vrut să-l ia cu nici un chip. Pe urmă mi l-a smuls din mînă şi a dat cu el, plin de ciudă, de pămînt. Am văzut cum i s-au umplut ochii de lacrimi — pe atunci, ştiam o vorbă, două de ebraică, un pic, şi-am priceput că îngăima : „Totul e blestemat — pe ce pun mîna, totu-i blestemat !"... Nu mi-au dat voie să mă mai duc la el, în prăvălie, şi nici el nu m-a mai chemat. Niciodată. Ştiu şi de ce : dacă n-aş fi încercat să-l mîngîi, ar fi rămas toate cum fuseseră. Dar fiindcă mă durea în suflet, mi-era milă de el — şi i-o spuneam — n-a mai vrut să ştie de mine. Nu înţelegi, domnule Pernath ? E atît de simplu : e un posedat ! Un om ce se fereşte de tine îndată ce i te apropii de inimă, şi nici mort nu-l mai scoţi din bănuielile lui ! Se crede mai pocit decît e — dacă asta e cu putinţă ! De aici i se trage totul, şi felul lui de a gîndi, şi purtarea. Pare-se că nevasta lui ţinea mult la el, poate mai mult din milă

decît din iubire — așa umbla vorba printre oameni. Singurul care n-a vrut s-o creadă a fost el. Adulmecă ura și trădarea pretutindeni.

Numai cu fiul lui a făcut o excepție. Poate prin faptul că a crescut sub ochii lui, că a fost de față cînd în copil încolțea fiecare însușire, de la începutul începutului, ca să zic așa. De aceea, niciodată n-a fost vreun loc pe unde să se insinueze bănuiala. Sau poate că-i ceva ținînd de sîngele semit... tot plinul de iubire de care e în stare să-l dăruie odraslei ? Dintr-o teamă instinctivă, o teamă a rasei noastre, să nu pierim mai înainte să fi îndeplinit misiunea, o misiune uitată, abia presimțită înăuntrul nostru ? Cine poate să știe ?

E uimitor cum un om fără carte ca el a știut să-și crească copilul — cu atîta prevedere și chiar înțelepciune. Cu ascuțimile unui psiholog, a înlăturat din calea băiatului orice ar fi putut contribui la dezvoltarea conștiinței sale morale, gîndind să-l ferească pe viitor de orice suferință sufletească.

L-a dat în grija unui savant distins care susținea că animalele n-ar avea simțire și că își manifestă durerea printr-un simplu reflex mecanic.

Să stoarcă din orice făptură oricîtă bucurie și desfătare ar pofti, să zvîrle coaja nefolositoare : iată punctul de pornire al sistemului său de educație, plin de prevedere.

- Că banul, stindard și cheie a puterii, avea rolul cel mare, nu-i greu de ghicit, domnule Pernath. Și, după cum cu grijă își ascunde averea, ca hotarele influenței lui să rămînă în umbră, tot așa a născocit mijlocul de a-l înlesni pe fiul lui, apărîndu-l deopotrivă de zbuciumul unei vieți ce ar fi părut nevoiașă : i-a dat să soarbă din drăceasca minciună a „frumosului", l-a învățat gestica exterioară și interioară a esteticii : crin de cîmp în față, dincolo pasăre de pradă.

Firește, povestea cu „frumosul" n-a inventat-o el, trebuie să fi fost un sfat cules de la vreun cărturar, și pe care l-a sporit.

Că mai tîrziu feciorul n-a vrut să știe de el, că l-a renegat unde și cînd i-a venit lui mai bine — nu i-a luat-o în nume de rău niciodată. Dimpotrivă, socotea că e de datoria lui : îl iubea pînă la uitarea de sine — cum ți-am mai spus odată despre tatăl meu : „iubirea aceea pînă dincolo de mormînt."

Miriam tăcu o clipă, și-i citeam pe față și în glasul schimbat că-și depăna mut gîndul mai departe :

— Arborele iudaic dă roade ciudate.

— Spune-mi, Miriam, o întreb, n-ai auzit niciodată dacă Wassertrum are sau nu o figură mare de ceară în prăvălie ? Nu mai știu cine mi-a povestit, poate că a fost numai un vis...

— Nu, nu, așa e, domnule Pernath : e o figură de ceară, mare cît un om. Stă în colțul unde își are culcușul o saltea de paie printre vechiturile vraiște, în cea mai turbată dezordine. A luat-o de la bîlci, cu ani în urmă, de la unul căruia îi dăduse bani cu camătă — a luat-o pentru că semăna leit cu o fată — o creștină — pe care a iubit-o cîndva.

„Mama lui Charousek !" îmi vine în minte.

— Nu-i știi numele, Miriam ?

Miriam clătină capul.

— Dacă vrei să știi cu tot dinadinsul, pot să întreb.

— O, Doamne, nu, Miriam ! Nu țin deloc.

După cum îi scapără ochii, văd că s-a aprins. Să n-o las iară într-ale ei, îmi zic.

— Ce mă interesează, cu adevărat, e ceea ce ai spus adineaori, așa, în treacăt. Mă gîndesc la „vîntul de primăvară" — tatăl dumitale nu te-ar sili desigur, să iei pe cine nu vrei ?

Izbucni veselă în rîs :

— Tata ? Nici gînd !

— Norocul meu !

— Cum așa ? întreabă nevinovată.

— Mai am șanse, atunci.

Am spus-o în glumă și nici eu n-a luat-o altfel. Totuși, se ridică îndată de pe scaun și se duce la fereastră, să nu văd cum i se aprind obrajii.

Ca s-o scot din încurcătură, o întorc :

— Mie te-aș ruga, totuși, să-mi spui, ca unui vechi prieten, cînd o să fie ceva. Sau te gîndești să rămîi nemăritată ?

— Nu, nu ! — se apără cu atîta hotărîre, încît zîmbesc fără să vreau. Odată și odată trebuie să mă mărit !

— Bineînțeles ! Așa se și cuvine !

E înfrigurată ca o adolescentă.

— Nu poți fi serios nici măcar un minut, domnule Pernath ?

Cuminte iau o înfățișare de profesor.

Se așează din nou la locul ei.

— Deci : cînd zic că trebuie să mă mărit odată și odată, e că pînă acum nu mi-am prea bătut capul cu asta. Însă dacă, venind pe lume ca femeie, m-aș hotărî să nu fac copii, înseamnă că n-am înțeles rostul vieții.

Pentru întîia oară de cînd o cunosc, văd în trăsăturile ei femeia.

— Un vis printre visurile mele, continuă încet, e să-mi închipui că țelul unei vieți, împlinirea ei le pot găsi două ființe topindu-se într-una, în ceea ce — n-ai auzit niciodată de vechiul cult egiptean al lui Osiris ? — topindu-se în ceea ce înțelegem prin simbolul „hermafroditului".

Ascult încordat :

— Hermafroditul : vreau să spun, magica contopire a părții bărbătești și celei femeiești din specia umană într-un

aliaj nou, mai înalt : i-aș zice semizeu. Iată țelul ! Dar nu și împlinirea : începutul unui nou drum — neîntrerupt, fără sfîrșit.

— Și speri să-l găsești vreodată, întreb cutremurat, pe cel pe care-l cauți ? Dacă cumva trăiește într-altă țară, undeva departe sau, poate, nici nu-i aici, pe pămînt ?

— Nu știu, spune simplu, pot doar s-aștept. Dacă spațiul și timpul îl țin departe de mine — ceea ce nu cred, altminteri de ce aș fi legată aici de ghetto ? sau ne desparte prăpastia nerecunoașterii ; ne întîlnim, și nu ne recunoaștem — atunci viața mea va fi fost fără rost, jocul absurd al unui demon nătîng. Dar te rog, să nu mai vorbim de asta, se rugă de mine. Îndată ce-l pui în cuvinte, gîndul ăsta capătă un gust neplăcut, pămîntesc, și n-aș vrea...

Se întrerupe.

— Ce n-ai vrea, Miriam ?

Ridică mîna, se scoală repede de pe scaun, zicînd :

— Vă sosesc musafiri, domnule Pernath !

Se aud foșnind mătăsuri pe culoar.

Cineva bate în ușă furtunos.

Angelina !

Miriam dă să plece. O opresc :

— Îmi dați voie să vă prezint : fiica unui prieten iubit, doamna contesă...

— Nici n-ai unde să tragi trăsura ! Unde te întorci, pavajul e stricat ! Cînd o să te muți odată de-aici, maestre Pernath, într-un loc mai omenesc ? Afară zăpada se topește, cerul e o minune, de-ți dezmiardă inima, și dumneata stai în văgăuna asta cu stalactite, ca un broscoi bătrîn — dealtfel să știi că am fost ieri la bijutierul meu, și mi-a spus că ești un mare artist, cel mai fin șlefuitor de geme din ziua de azi, dacă nu cumva cel mai mare din cîți au fost vreodată !?

Angelina vorbea cum curg apele în cădere — eram

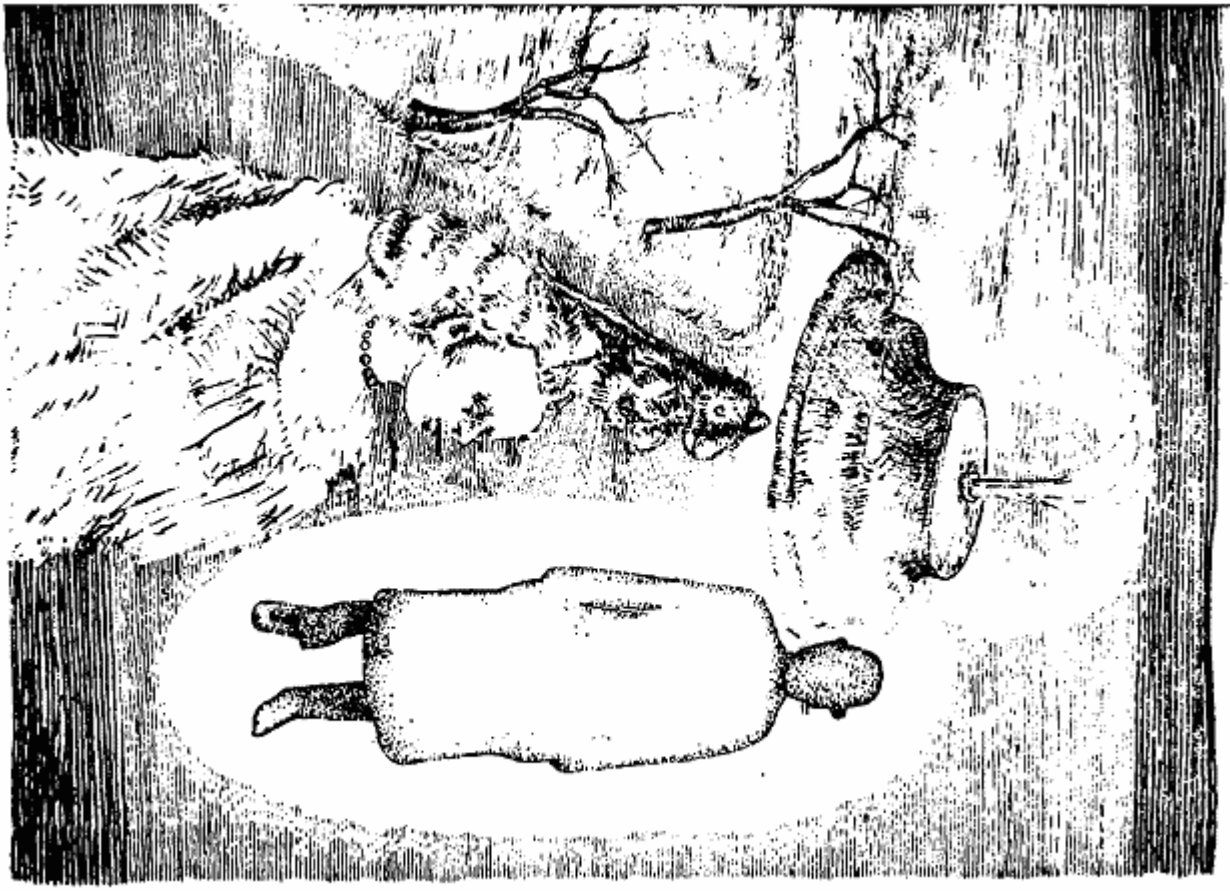

vrăjit. Nu vedeam nimic altceva decît ochii ei strălucitori, picioarele mici în cizmulițele de lac, fața-i capricioasă luminînd din iureșul de blănuri scumpe, și vîrfurile trandafirii ale urechilor.

Abia dacă mai răsufla.

— Trăsura așteaptă în colț. Mi-era teamă că nu te găsesc acasă. Sper că n-ai luat prînzul ? Mai întîi mergem — stai, unde să mergem mai întîi ? Să ne ducem — așteaptă : ... da, da, poate în livadă, sau — ce mai încoace-încolo, oriunde sub cerul albastru, doar să miroasă a muguri și a iarbă încolțită. Vino, ia-ți pălăria. Ai să iei masa cu mine și o să stăm pînă seara în povești. Ia-ți pălăria ! Ce aștepți ? Jos, avem o pătură moale și caldă : ne învelim pînă în gît, și ne strîngem unul în altul pînă cînd ne încălzim !

— Ce să mai spun ?... aveam tocmai de gînd să ies la plimbare cu fiica prietenului meu...

Grăbită, Miriam și-a luat rămas bun de la Angelina, înainte ca eu să apuc să sfîrșesc.

O însoțesc pînă la ușă, cu toate că, amabilă, încearcă să mă oprească.

— Ascultă, Miriam, n-am cum să-ți spun aici, pe scară, cît de mult țin la dumneata... mi-ar fi de o mie de ori mai drag să...

— Nu puteți s-o lăsați pe doamna să aștepte, domnule Pernath, stăruie. La revedere ! și petrecere frumoasă !

Vorbea cu drăgălășenie, neprefăcut și firesc. I-am văzut însă ochii întunecîndu-se.

A coborît scara în grabă. Simțeam cum mi se pune un nod în gît.

Era ca și cum aș fi pierdut o lume.

. . . . . .

Stam lîngă Angelina și mi se părea că sînt beat. Treceam în trap nebunesc pe străzile îmbulzite.

Viața pulsa în jurul meu ca valul izbindu-se de stînci ; ametit, nu mai zăream din imaginile lunecate în fugă decît frînturi de lumini : pietre prețioase scăpărînd în cerceii și lanțurile de la manșon, jobene lucitoare, mănuși albe de cucoane, un ciine cu panglică roz la gît lătrînd și vrînd să muște roțile, cai negri înspumați cu hamurile bătute în argint trecînd în goană pe lîngă noi în sens invers, o vitrină scînteind de giuvaeruri și perle în șiraguri — luciri de mătăsuri pe șolduri de fată, înalte.

Izbindu-ne în față, vîntul tăios îmi făcea și mai tulburător trupul cald al Angelinei lipit de mine.

La răspîntii, sergenții, plini de respect, se dădeau în lături cînd treceam în goană pe lîngă ei.

Mai tîrziu înaintam la pas de-a lungul cheiului, într-un șir neîntrerupt de trăsuri, pe lîngă podul de piatră năruit, înghesuiți de o mulțime de gură cască.

Nu m-am uitat decît în treacăt : orice cuvînt ieșit din gura Angelinei, genele ei, jocul grăbit al buzelor — cîntăreau nespus mai mult decît o privire aruncată acolo, jos, spre lespezile prăvălite punînd stavilă sloiurilor de gheață.

Alei prin parc. Apoi — pămînt bătucit, elastic. Foșnet de frunze sub copite, aerul umed, copaci uriași cu crengile despuiate și cuiburi de ciori, verdele stins al ierbii din pajiștile presărate cu ochiuri alburii de zăpadă — treceau pe lîngă mine ca într-un vis.

Aproape nepăsătoare, Angelina aduce în treacăt vorba despre doctorul Savioli.

— Acum, cînd nu mai e nici o primejdie — spune ea naivă și fermecătoare, ca un copil — și știu că se simte mai bine, toate prin cîte am trecut mi se par groaznic de plictisitoare. Vreau să mă bucur iarăși, să închid ochii, să mă scald în spuma sclipitoare a vieții. Cred că toate fe-

meile simt la fel. Numai că n-o mărturisesc. Sau sînt atît de proaste, că nici nu-şi dau seama. Nu crezi ?

Nu ascultă ce-i răspund.

— Dealtfel, femeile n-au nici un haz. Să n-o iei ca o linguşire, dar ăsta-i secretul : prezenţa unui bărbat simpatic e nesfîrşit mai plăcută decît o conversaţie, oricît de vie, cu o femeie fie ea şi foc de deşteaptă. De fapt, nici n-ai ce vorbi — fleacuri, nimicuri, pălăvrăgeli ! Rochii, găteală — şi atît. Moda nu se schimbă prea des. Nu-i aşa că sînt frivolă ? — întreabă dintr-odată cochetă. Sub farmecul ei, mă stăpînesc ca să nu-i iau căpşorul în mîini şi s-o sărut pe ceafă. Spune-mi că sînt frivolă !

Cuibărită la pieptul meu, se mlădie, lipită de mine.

Am ieşit din alee pe lîngă nişte pîlcuri de arbuşti ornamentali înfăşuraţi în paie ; sub învelişul lor, amintesc trunchiuri de monştri cu membrele şi capetele retezate

Aşezaţi pe bănci, oameni stau la soare ; privesc după noi apropiindu-şi capetele.

Duşi pe gînduri, tăcem. Cît de deosebită e Angelina de cea trăind în închipuirea mea, pînă acum ! Parcă abia astăzi intra în prezent ! Oare e aceeaşi femeie pe care am îmbărbătat-o atunci, în catedrală ?

Nu pot să-mi iau ochii de la buzele ei întredeschise

Tăcea. Părea că urmăreşte un gînd.

Trăsura întoarse, trecînd printr-o pajişte umedă.

Mirosea a pămînt care se trezeşte.

— Ştiţi... doamnă... ?

— Spune-mi, te rog, Angelina — mă întrerupe încet.

— Ştii, Angelina... azi-noapte... te-am visat toată noaptea ! îi spun într-un suflet.

Se smuceşte, vrînd parcă să-şi tragă braţul de sub al meu, mă priveşte cu ochi mari.

— Ce ciudat ! Şi eu pe dumneata ! La asta mă gîndeam acum !

Tăcem iară amîndoi. Ghicesc că am avut același vis.

Îi simțeam sîngele tresărind. Brațul îi tremura ușor pe pieptul meu. Crispată, privea dincolo de mine prin geamul trăsurii.

I-am luat mîna, am dus-o încet la buze, i-am tras mănușa parfumată — am auzit-o răsuflînd mai iute — și împătimat, mi-am înfipt dinții în palma ei fierbinte.

. . : : : : : : : : : : : : : :

Cîteva ceasuri mai tîrziu, coboram spre oraș. Mergeam ca beat prin ceturile serii, luînd-o cînd pe o stradă, cînd pe alta, la întîmplare. Mă învîrteam în cerc fără să știu.

La rîu, aplecat peste balustrada de fier, mă uitam la valurile clocotind sub mine.

Simțeam încă brațul Angelinei lanț pe după gît, vedeam marginea de piatră a havuzului cu frunze de ulm putrezite, unde cu ani în urmă, ne luaserăm rămas bun — și o vedeam iarăși așa cum era acum, cu capul rezemat de umărul meu, rătăcind lîngă mine prin parcul castelului ei, în umbră și răcoarea umedă.

Așezat pe o bancă, mi-am tras pălăria peste față, ca să pot visa în voie.

Apele vuiau dincolo de dig, și mugetul lor înghițea ultimele zgomote ale orașului aflat în pragul somnului.

Din cînd în cînd înfășuram mai strîns mantaua peste umeri, și priveam înspre rîu : de fiecare dată se adîncea mai mult în umbră, pînă cînd, strivit de greul nopții, curgea în ape negre-cenușii, cu spuma stăvilarului bătînd pieziș — dungă albă, fascinantă — pînă în malul celălalt.

Mă înfioram la gîndul că trebuie să mă întorc în casa mea posomorîtă.

Strălucirea unei după-amiezi atît de scurte mă înstrăinase pentru totdeauna de locuința mea.

Cît avea să țină fericirea ? O săptămînă, două, poate numai cîteva zile — și-n urma ei o să lase numai o prea frumoasă, melancolică amintire. Atît.

Și atunci ?

Și atunci nu mai îmi aflam rostul nici aici, nici dincolo, nici de o parte și nici de cealaltă a apei.

Mă scol să plec. Vreau să mai arunc o privire prin grilajul parcului, să-i văd castelul încă odată, fereastra înapoia căreia doarme, înainte să mă întorc în ghetto, în întunericul lui.

O iau pe unde am venit. S-a lăsat ceața, merg dibuind de-a lungul șirurilor de case, prin piețe aținite, pe lîngă monumente amenințînd din întuneric, printre gherete în paragină și înfloriturile fațadelor baroce. Aburită, sclipirea unui felinar rotea fantastice cercuri de ceață, uriașe, în culori stinse de curcubeu — se adună, lividă, într-un ochi galben, sfredelitor, pierzîndu-se în urma mea, destrămată.

Calc pe niște trepte de piatră, lespezi acoperite cu pietriș. Unde sînt ? Un urcuș abrupt, ducînd drept în sus ? În dreapta și în stînga, netede, zidurile unei grădini. Desfrunzit, un copac își întinde crengile peste drum. Par să cadă din cer : trunchiul e ascuns după zidul de ceață.

Putrede, cîteva ramuri subțiri se rup trosnind cînd le ating în trecere cu pălăria — cad pe lîngă mine în prăpastia de piclă cenușie care îmi ascunde picioarele.

Un punct strălucitor : lumină singuratecă — undeva, departe, taină între cer și pămînt.

Am greșit drumul. Nu poate să fie decît „vechea scară de la castel", de pe lîngă taluzul grădinilor din Fürstenberg.

Calc pe pămînt lutos o bucată de drum. Urmează o cărare pietruită.

O umbră răsare, se înalță, cu o căciulă neagră și ștuguiată pe cap : e „Daliborka", turnul foamei, în care lîncezeau oameni, odinioară, în timp ce stăpînii hărțuiau vinatul, jos, în Șanțul Cerbului.

Îngustă, cotită, o ulicioară țesută cu ocnițe urcă într-o spirală, largă cît să încapă umerii — și iată-mă înaintea unui șir de case, cît mine de înalte.

Întind brațul, le-ating acoperișul.

Am nimerit în ulița Aurarilor ! Aici, în Evul Mediu, alchimiștii iscodeau după piatra filozofală și otrăveau razele lunii.

Altă ieșire nu-i decît drumul pe care am venit.

Dibui, fără s-o găsesc, spărtura din zid prin care am intrat — și dau de un gard de lemn.

N-am încotro, trebuie să trezesc pe cineva, să-mi arate drumul — îmi zic. Ciudat că o casă taie fundacul — e mai înaltă decît celelalte, și parcă-i locuită ? Nu-mi amintesc s-o fi văzut cîndva.

Să fie dată cu var, de lumînează atît de alb prin ceață?

Mă strecor printre pălimari, calc pe o fișie îngustă de grădină, și-mi lipesc fruntea de geam : peste tot, întuneric. Bat în fereastră. Înăuntru, mai bătrîn ca vremea, un bărbat cu luminarea aprinsă în mînă trece pragul unei uși cu pași șovăitori, ajunge în mijlocul odăii, se oprește, întoarce capul încet spre retortele de alchimie rînduite la perete, se uită îngîndurat la pînzele de păianjen din colțuri, țesute uriaș, și apoi spre mine, cu stăruință, lung.

Umbra pometilor îi cade pe orbite : adînci, par găvanele unei țeste de mumii.

Nu mă vede.

Bat în geam.

Nu mă aude. Ieșe în tăcere cu pași de somnambul.

Aștept. Degeaba.

Bat în poarta casei : nu deschide nimeni.

Nu-mi rămîne decît să caut. Pînă cînd dau de o ieșire și părăsesc locurile.

N-ar fi oare mai bine — mă gîndesc — să mă duc iară printre oameni ? — Să-mi regăsesc prietenii : Zwack, Prokop și Vrieslander, poate „La Uite-l nu e", unde stau la taclale, fără îndoială — să uit măcar pentru cîteva ceasuri de dorul sărutărilor Angelinei, care mă sfîrșește ?

Plec.

Un trifoi de morți, așa stau așezați în jurul mesei — veche și mîncate de carii — cu cîte o lulea de lut albă, subțire, înfiptă între dinți, și umplu încăperea cu nori deși de fum.

Abia că le zăresc trăsăturile : pereții întunecați sorb lumina săracă a lămpii de modă veche.

În colț, slabă ca un arac, zgîrcită la vorbă, cu obrazul emaciat, chelnerița dă din andrele la veșnicul ei ciorap, cu ochii spălăciți și nasul gălbui ca un cioc de rață !

Pături roșii atîrnă în dreptul ușilor închise, și vocile oaspeților de alături pătrund înăbușite, ca zumzetul albinelor.

Cu pălăria conică și borul drept, mustața în furculiță, cu fața de plumb și cicatricea de sub ochi, Vrieslander arată ca un olandez înecat, dintru-n veac ce nu mai e.

Josua Prokop și-a înfipt o furculiță în buclele lui de muzicant, clămpăne întruna cu degete osoase, fantomatice,

lungi, şi-l admiră pe Zwack înfăşurînd căznit hăinuţa purpurie a unei marionete pe pîntecele unei sticle de arak.

— Ăsta-i Babinski, mă lămureşte Vrieslander cu toată seriozitatea. Nu ştii cine-i Babinski ? Zwack, spune-i îndată cine a fost Babinski !

— Babinski — se dezlănţuie Zwack fără să-şi ridice o clipă ochii de pe lucru — a fost cîndva la Praga un tîlhar faimos. Ani şi ani şi-a văzut de meseria lui infamă, şi nimeni n-a ştiut nimic. Într-un tîrziu, s-a întîmplat ca din rîndul familiilor cu vază, cînd unul, cînd altul, să lipsească de la masă. Şi dus a fost. La început nimeni n-a spus nimic — chestia avînd şi o parte bună : se pregăteau mai puţine bucate. Azi aşa, mîine aşa, de la o vreme lucrul n-a mai putut fi trecut cu vederea, reputaţia socială fiind primejduită : lumea ar fi început să cleveteasc㠖.

Mai ales cînd era vorba de dispariţia fetelor de măritat.

Ca să nu mai vorbim de respectul de sine care — măcar de ochii lumii — cerea să se dea greutatea cuvenită, după datini burgheze, convieţuirii în familie.

Rubricile de ziar : „Întoarce-te, totul iertat" se înmulţeau văzînd cu ochii ; împrejurare pe care Babinski, uşuratec ca mai toţi criminalii de profesie, n-a luat-o în seamă — şi faptul, în cele din urmă, a pus lumea pe gînduri.

La Krci, cătun încîntător de lîngă Praga, Babinski, fire idilică în viaţa de toate zilele, îşi înjghebase cu vremea o gospodărie, nu cine ştie cît de mare, dar foarte primitoare. Casa, curată ca un pahar şi, în faţă, o palmă de grădină unde înfloreau muşcate.

Fiindcă veniturile nu-i permiteau să se extindă, s-a văzut nevoit, ca să poată îngropa leşurile victimelor fără să bată la ochi, să pună în locul brazdei de flori pe care

și-ar fi dorit-o, o brazdă de iarbă, simplă dar potrivită împrejurărilor ; un dîmb verde, funcțional, putînd fi lungit și lățit fără prea multă osteneală, ori de cîte ori producția sau anotimpul o cereau.

Pe acel loc sfînt, Babinski se odihnea de truda zilei : seară de seară se așeza în razele asfințitului, zicînd din fluier cîntece de jale.

— Stai ! îl întrerupse Josua Prokop aspru, scoate o cheie din buzunar, o pune la gură în chip de clarinet și începe : „Timțirlim tambulska eh..."

— Te pomenești c-ai fost de față, de știi cîntecul ? se miră Vrieslander.

Prokop îl fulgeră cu privirea :

— Nu. Babinski a trăit cu multă vreme în urmă. Dar știu cam ce ar fi putut să cînte, sînt doar compozitor. Dumneata nu poți să judeci, n-ai ureche muzicală — „Timțirlim tambulska eh !"

Zwack ascultă cu emoție pînă cînd Prokop își vîră iară cheia în buzunar, și continuă :

— Moviliția creștea, și tot creștea și, cu vremea, vecinii au intrat la bănuieli. Meritul de a fi pus capăt pentru totdeauna egoistei îndeletniciri ale acestui monstru îi revine unui polițai din suburbia Zizkov, care, printr-o întîmplare, de departe, l-a zărit cum gîtuia o doamnă bătrînă din înalta societate.

Babinski a fost arestat în „tusculum"-ul lui.

Ținînd seama de circumstanțele atenuante ale unei reputații altminteri nepătate, tribunalul l-a condamnat la moarte prin streang ; a însărcinat totodată firma Frații Leipen — frînghii cu grosul și amănuntul — să furnizeze instrumentația necesară, în măsura în care asta ținea de specialitatea lor, și s-o predea contra chitanță, la prețul pieții, în contul unei înalte instituții financiare de stat.

Frînghia s-a rupt, așa a vrut soarta, și pedeapsa i-a fost comutată în închisoare pe viață.

A ispășit tîlharul douăzeci de ani împliniți după zidurile închisorii sfîntului Pancratie și n-a cîrtit ; șeful instituției are și azi cuvinte de laudă pentru purtarea lui exemplară. Mai mult, i s-a permis chiar, din cînd în cînd, să cînte din flaut cu prilejul zilei de naștere a Prea Înaltului nostru Suveran.

Prokop căută cheia din buzunar, dar Zwack îl opri :

— O amnistie generală i-a anulat restul pedepsei, și iată-l portar la mănăstirea Surorilor Milostive.

Munca ușoară care i se cerea la grădină s-a arătat a fi o joacă pentru el, datorită marei îndemînări la săpat dobîndită în timpul activității sale anterioare. Așa că timpul liber și-l petrecea citind cărți alese cu grijă întru curățirea inimii și limpezirea minții.

Ce-a urmat a fost cît se poate de îmbucurător.

Ori de cîte ori starețа îl trimetea la cîrciumă, sîmbătă seara, ca să mai prindă oleacă de inimă, se întorcea acasă înainte de căderea nopții, spunînd că ticăloșirea moralei generale îi strica cheful, că, datorită adunăturii deocheate de vagabonzi și coate-goale bîntuind șoselele, era mai cuminte pentru orice om pașnic să-și îndrepte pașii spre casă cît de devreme.

Pe vremea aceea, lucrătorii în ceară din Praga prinseseră prostul obicei de-a pune în vînzare mici figurine cu mantale roșii, înfățișîndu-l pe tîlharul Babinski.

Nu lipseau din casa nici unuia dintre familiile îndoliate.

De obicei erau ținute prin vitrine, sub clopot de sticlă, și ori de cîte ori Babinski zărea cîte o figurină se făcea negru de supărare.

„Ce lipsă de demnitate strigătoare la cer : e o grosolănie nemaipomenită să-i tot vîri omului sub nas păcatele tinereții — obișnuia să spună în asemenea cazuri — și-i

profund regretabil că autoritatea publică nu ia nici o măsură ca să remedieze situația asta de-a dreptul scandaloasă !"

Pe patul de moarte s-a exprimat în aceiași termeni

N-a fost degeaba. Curînd după aceea, stăpînirea a dispus retragerea din comerț a scandaloaselor statuete Babinski.

Zwack soarbe cu sete din paharul cu grog ; rînjesc tustrei ca dracii. Întorc capul binișor la spălăcita de chelneriță și-o văd strivind o lacrimă printre gene.

— Ei, dar dumneata nu te produci cu nimic, stimate colega și șlefuitor de geme ? În afară de faptul că o să faci cinste, bineînțeles, drept mulțumire pentru desfătarea artistică ? mă întreabă Vrieslander după o lungă tăcere.

Le povestesc peregrinarea prin ceață.

Cînd ajung cu istoria în locul unde am zărit casa albă, toți trei, încordați, își scot lulelele din gură. Cînd închei, Prokop bate cu pumnul în masă :

— Asta-i curată... ! Cîte legende sînt, tot atîtea le trăiește și năzdrăvanul de Pernath, și încă pe pielea lui !... Apropo, golemul de atunci : treaba s-a limpezit.

— Cum adică s-a limpezit ? întreb uluit.

— Îl știi pe Hașile, cerșetorul nebun ? Nu ? Ei bine : Hașile era golemul.

— Un cerșetor, golemul ?

— Da, da. Hașile era golemul. Azi, strigoiul se plimba ziua-n amiaza mare pe ulița Salniter, cu inima împăcată,

în faimosul costum din veacul al XVII-lea. L-a prins hingherul cu laţul.

— Ce vrea să spună asta ? Nu pricep nimic ! mă aprind.

— Dacă-ţi spun că era Haşile ! Hainele, cică, le-a găsit mai de mult, aruncate în dosul unei porţi. Ca să revenim la casa aia albă : treaba e cum nu se poate mai interesantă! O legendă veche spune că acolo sus, pe Uliţa Alchimiştilor, e o casă — dar n-o vezi decît pe ceaţă, şi numai dacă eşti „copil de duminică". Îi zice : Zidul la ultimul felinar. Cînd urci acolo în timpul zilei, vezi numai o piatră mare, cenuşie — în dosul ei se cască o prăpastie, drept în Şanţul Cerbului. Te-a ferit norocul, Pernath, că n-ai făcut încă un pas : cădeai în gol şi-ţi frîngeai gîtul !

Sub piatră, zice-se, zace un tezaur. Piatra au pus-o cei din cinul Fraţilor Asiaţi — care au întemeiat Praga, după cît se pare — temelia la o casă în care, la sfîrşitul vremurilor, o să locuiască un om — mai bine zis un hermafrodit — o făptură unind într-însa bărbatul şi femeia. O să poarte o emblemă cu chip de iepure — în treacăt fie spus : iepurele era simbolul lui Osiris, de aici datina cu iepurele de Paşti.

Pînă la împlinirea vremii, se spune că Mathusalem stă acolo de pază, în carne şi oase, nu care cumva Satana să filfiie peste piatră şi să-i ardă un fiu : pe aşa-numitul Armilos. N-ai auzit de Armilos ? Se ştie chiar — adică bătrînii rabini o ştiu — cum o să arate dacă vine pe lume : o să aibă păr de aur, înnodat la spate în chică, două creştete, ochii două coase şi braţele lungi pînă în pămînt !

— Uite un fante de zile mari, care trebuie desenat, mormăie Vrieslander căutînd un creion.

— Deci : Pernath, dacă o să ai vreodată norocul să te faci hermafrodit şi, *en passant*, să dai de comoara îngropată, încheie Prokop — nu uita că ţi-am fost dintotdeauna prieten, şi încă cel mai bun !

...Nu-mi ardea de glumă. Eram cu inima strînsă.

Zwack o fi băgat de seamă că nu sînt în apele mele, chiar dacă nu ştie de ce, şi îmi vine în ajutor :

— Oricum, e tare ciudat că Pernath a avut o vedenie chiar în locul legat de o legendă străveche ! Sînt legături, înlănţuiri, din a căror strînsoare omul nu poate ieşi, cînd sufletul lui are putinţa să întrezărească forme ce rămîn ascunse simţurilor de fiecare zi. N-am ce face : orice s-ar zice, supranaturalul rămîne lucrul cel mai atrăgător din lume ! Ce ziceţi ?

Vrieslander şi Prokop au căzut pe gînduri. Orice răspuns pare de prisos.

— Dar dumneata, Eulalia, ce crezi ? repetă Zwack, întors înspre colţul odăii.

Bătrîna chelneriţă se scarpină în cap cu andreaua, oftează cu obrajii aprinşi, şi o aud zicînd :

— Ia mai dă-o încolo ! Dumneata eşti înrăit !

— Da' afurisită mai fu ziua de azi — începu Vrieslander după ce ne-am mai potolit rîsul —, nu ştiu de ce, dar nu-mi găseam locul, şi nici pensula n-am putut s-o iau în mînă. Tot mereu mă ducea gîndul la Rozina, la Rozina dansînd în frac !

— Au găsit-o ? întreb.

— „Găsit" e bine zis. Poliţia de moravuri a înhăţat-o pentru un angajament mai lung ! — poate că a luat-o la ochi domnul comisar — în seara aceea, la „Loizicek" ! Acum e într-o activitate febrilă, factor de nădejde în promovarea traficului de străini din cartierul evreiesc. S-o vezi, n-o recunoşti : s-a împlinit, s-a rotunjit, nici nu ştii cînd. E dată dracului !

— Cînd te gîndești ce poate să facă o femeie dintr-un bărbat, lăsîndu-l doar să se îndrăgostească de ea : e de necrezut ! — aruncă Zwack. Ca să scoată banii, să poată merge la ea, Iaromir, bietul băiat, s-a făcut peste noapte siluetist. Umblă prin restaurante, decupînd siluete pentru cei doritori să-și facă portretul așa.

— Ce tot spui ? S-a făcut chiar așa de drăguță Rozina ? Nu cumva i-ai furat o guriță, Vrieslander ?

Chelnerița sare în sus și iese indignată din odaie.

— Uite, cloșca bătrînă ! Astea-i lipsèau — istericalele și virtutea ! Poftim ! mormăie Prokop cu ciudă în urma ei.

— Ce vrei, a plecat cînd trebuia. Dealtfel, și-a încheiat ciorapul, îl îmbunează Zwack.

Birtașul aduce un alt rînd de grog : dintr-una într-alta, spiritele se încing. Înfrigurat, simt cum mi se aprinde sîngele în vine. Mă străduiesc să-mi țin firea, dar cu cît mă închid în mine și mă gîndesc la Angelina, cu atît îmi vîjîie urechile mai tare.

La iuțeală îmi iau rămas bun.

Ceața-i mai străvezie acum, mă înțeapă cu așchii de gheață. Dar nu pot să citesc numele străzilor pe tăblițe și rătăcesc drumul spre casă.

Mă trezesc într-altă străduță. Cînd să mă întorc, aud că cineva mă strigă pe nume :

— Domnule Pernath ! Domnule Pernath !

Mă uit în jur, mă uit în sus.

Nimeni !

Lîngă mine se deschide o poartă — deasupra, o lanternă roșie arde discret — și o siluetă luminoasă — așa îmi apare — stă în capătul vestibulului.

Iarăși :

— Domnule Pernath ! Domnule Pernath ! în şoaptă.

Intru uimit pe culoar — braţe calde de femeie mă iau pe după git — în raza de lumină furişată prin crăpătura unei uşi ce se deschide încet, văd că e Rozina, lipită strîns de mine, fierbinte.

XV

VICLENIE

O zi cenușie, oarbă.

Dormisem pînă dimineața tîrziu — un somn fără vise, nesimțitor, ca o cădere în moarte.

Bătrîna nu venise la lucru, sau uitase să aprindă focul.

În vatră : o mînă de cenușă.

Pe mobile, praful gros de un deget.

Podeaua nemăturată.

Mă plimb zgribulit în jos și în sus.

Un miros respingător de basamac zăcut umple odaia. Paltonul, hainele duhnesc a fum înăcrit de tutun.

Deschid repede fereastra și-o închid : un suflu rece, uricios, urcă din stradă. Insuportabil.

Vrăbii cu penele ude s-au ghemuit pe streșini, nemișcate.

Oriunde-mi rotesc ochii, totul e mohorît, fără culoare. Îmi simt sufletul zdrențuit, ferfeniță.

Perna din fotoliu — ce roasă e ! Părul de cal țîșnește prin margini.

Să chem tapițerul... ba nu, poate să rămînă și-așa... cît o mai ține o viață de om, deșartă, și totul se preface în zdrențe !

Și acolo, jerpeliturile atîrnînd la ferestre, fără gust și fără rost !

De ce să nu le răsucesc ? să fac un ştreang din ele şi să mi-l leg de gît ?

N-am să mai dau ochii, niciodată, cu lucrurile astea care-mi ofensează privirea — s-a zis cu cenuşiul care mă macină, şi cu jalea ! Pentru totdeauna !

Da. Asta e. Să pun capăt la toate.

Chiar azi.

Ba chiar acum, în clipa asta — înainte de amiază. Nu mă duc să-mi iau masa. Ce gînd scîrbos, să pleci din lume cu burta plină ! Să zaci în pămîntul umed, şi să-ţi putrezească în maţe tot ce n-ai mistuit !

Şi soarele ăsta, de n-ar mai bate, să-i scînteie omului în inimă, şi să-l mintă de la obraz că viaţa e numai bucurie!

Nu, nu mă mai las batjocorit, nu mai vreau să fiu jucăria unei soarte incerte, fără nici o ţintă, care mă înalţă şi mă împinge iară în mocirlă, nu cumva să nu înţeleg deşertăciunea a tot ce-i pămîntesc. Ca şi cum n-o ştiam de mult — orice copil o ştie, pînă şi ciinele de pe stradă !

Biata Miriam ! De-aş fi putut măcar s-o ajut !

Trebuie să mă hotărăsc — ce mai încoace şi-ncolo — înainte ca instinctul de conservare, acest blestemat, să învie iarăşi şi să mă amăgească.

La ce mi-au folosit toate soliile venite din împărăţia neputrezirii ?

La nimic.

Nimic şi iar nimic.

M-am învîrtit în cerc, şi-atît — şi-acum pămîntul e de nesuferit.

Socotesc în cap cîţi bani am la bancă.

Da. Aşa am să fac. E măruntă, dar e singura faptă — din cele multe şi de nimic din viaţa mea — care ar putea să însemne ceva !

Tot ce am — alături de cele cîteva pietre preţioase din sertar — fac pachet şi-l trimet lui Miriam. O să

se înlesnească cîțiva ani de grija zilei de mîine. Am să-i scriu și lui Hillel, să-i spun cum vine treaba cu „minunea".

Numai el poate s-o ajute.

Simt : da, el ar ști s-o sfătuiască.

Caut pietrele, le pun în buzunar, mă uit la ceas : dacă mă duc acum la bancă — într-o oră le-am rînduit pe toate.

Să-i mai cumpăr niște trandafiri Angelinei !... roșii... țipă durerea din mine și dorul sălbatec. O zi să mai trăiesc, una singură — și atît !

Da ? Și s-o iau iarăși de la capăt, să mă zbat, să mă zvîrcolesc în disperare ?

Nu mai amîn nici o clipă. Parcă sînt mai liniștit de cînd nu mă mai las înduplecat de mine.

Mă uit în jur. Ce mai am de făcut ?

Aha ! Pila ! O vîr în buzunar — am s-o arunc în stradă, undeva, cum aveam de gînd s-o fac mai demult.

O urăsc ! M-a adus la un pas de crimă !

. . . . . .

Cine vine să mă plictisească iară ?

E negustorul de vechituri.

— O clipă, domnule de Pernath, se roagă, parcă descumpănit cînd îi dau să înțeleagă că n-am timp pentru el. Numai o clipă ! Două vorbe !

Nădușeala îi curge pe obraji și tremură din cap pînă în picioare.

— Cum să stăm de vorbă, să nu dea nimeni peste noi, domnule de Pernath ? N-aș vrea să ne trezim iară cu... cu Hillel. Mai bine să încuiați ușa, sau haidem în odaia de-alături — și mă smucește după el, în felul lui brutal.

Privește cu teamă în jur, și-mi șoptește cu glas răgușit:

— M-am gîndit, știți, la chestia aia. E mai bine așa. Nu ieșea nimic. Oricum. Da, da. Ce e fost a fost.

Caut să citesc în ochii lui.

Îmi înfruntă privirea, dar mîna i se încleștează pe speteaza scaunului, atît e de încordat.

— Mă bucură, domnule Wassertrum, îi spun pe cît pot de prietenos. Viața-i și așa atît de tristă, că n-are rost s-o mai otrăvim și cu ură.

— Vai, vorbiți ca din carte ! mormăie el ușurat ; răscolește prin buzunarele pantalonilor și scoate iarăși ceasul de aur cu capacul ciocănit. Și ca să vedeți că m-aduce un gînd cinstit, vă rog să primiți acest lucru de nimic din partea mea. E un dar.

— Dar nu se poate, mă împotrivesc, doar nu veți fi crezînd... și mă opresc, amintindu-mi ce mi-a spus Miriam. Întind mîna, să nu-l jignesc.

N-o ia în seamă. Alb ca varul, ascultă și, horcăind :

— Ca să vezi ! Poftim ! Știam eu ! Vine Hillel ! Bate !

Ascult și eu, mă duc în camera cealaltă și, ca să-l liniștesc trag ușa dintre odăi după mine, închizînd-o pe jumătate.

De data asta nu e Hillel. Charoušek trece pragul, duce degetul la buze în semn că știe cine-i alături și, în secunda următoare, se dezlănțuie într-un potop de cuvinte :

— O, prea cinstite, prea iubite maestre Pernath ! Nu găsesc cuvinte să vă exprim bucuria de a vă găsi singur acasă, bine, sănătos !...

Vorbea emfatic și artificial ca un actor, într-un contrast atît de mare cu fața lui schimonosită, încît m-a apucat un soi de groază.

— Niciodată n-aș fi îndrăznit să vin la dumneavoastră, maestre, în zdrențele în care m-ați zărit umblînd pe

stradă — dar ce zic, zărit, nu, cînd aţi binevoit să-mi întindeţi mîna.

Dacă mă pot înfăţişa astăzi înaintea dumneavoastră cu guler alb şi în haine curate — cui credeţi că i-o datorez ? Unui om dintre cei mai nobili ai oraşului — din păcate de prea multe ori neînţeles, vai ! Mă copleşeşte emoţia numai cînd mă gîndesc la el !

Trăieşte în condiţii modeste, şi totuşi e cu mîna largă faţă de săraci şi de cei nevoiaşi. Dintotdeauna, cînd îl vedeam stînd întristat în pragul prăvăliei, simţeam imboldul să mă duc să-i strîng mîna în tăcere.

Acum cîteva zile, cînd treceam pe acolo, m-a chemat la el, mi-a dat nişte bani, şi aşa s-a întîmplat că mi-am cumpărat un costum în rate.

Ştiţi, domnule Pernath, cine-i binefăcătorul meu ? O spun cu mîndrie, căci de la început am fost singurul în măsură să bănuiesc ce inimă de aur îi bate în piept : e domnul Aaron Wassertrum !

Mi-am dat seama că studentul, înscenînd această comedie, bătea şaua pentru negustor, dar nu înţelegeam unde vroia să ajungă. Oricum, prea era groasă linguşirea să-l poată amăgi pe neîncrezătorul Wassertrum ! După cît arătam de îndoit, Charousek se vede că mi-a ghicit gîndul, şi-a dat din cap, rînjind. Însă felul cum a continuat mi-a dovedit că-şi cunoştea omul, şi că ştia pînă unde să întindă coarda.

— Da, da ! Domnul — Aaron — Wassertrum ! Mă doare sufletul că nu pot să-i spun în faţă cît îi sînt de îndatorat, şi vă rog din inimă, prea stimate maestre, să nu-i destăinuiţi niciodată că am venit la dumneavoastră, şi că v-am povestit totul. Ştiu, egoismul oamenilor i-a otrăvit zilele, i-a sădit neîncrederea în inimă, adînc, o neîncredere incurabilă, dar uşor de înţeles.

Chiar de n-aș fi un medic al sufletului, simțirea mi-ar spune că e mai bine ca domnul Wassertrum să nu afie niciodată, nici din gura mea, ce înaltă părere am despre el. I-aș sădi îndoiala în inima-i nefericită ! Departe de mine gîndul ! Mai bine să mă creadă nerecunoscător.

Maestre Pernath ! Și eu sînt un om fără noroc, de copil știu ce înseamnă să fii singur pe lume, și părăsit de toți ! Nu știu nici cum îl chema pe tata ! Nici pe măicuța mea n-am văzut-o la față, niciodată. Trebuie să fi murit de tînără...

Glasul lui Charousek se mlădie, misterios și insinuant :

— Și era, știu sigur, o fire gravă, melancolică, din acelea care nu știu să spună cît de mare, de nesfîrșită le e dragostea ; tot așa e și domnul Wassertrum.

Am găsit o pagină răzleață din jurnalul mamei — o port mereu la piept — și în ea scrie că, urît cum era, ea pe tata l-a iubit cum nici o femeie n-a iubit un bărbat pe pămînt.

Se pare că nu i-a spus-o niciodată. Poate că a oprit-o ceva, ceva ce și pe mine mă împiedică să-i spun domnului Wassertrum cît îi sînt de recunoscător — chiar dacă mi s-ar rupe inima.

Am mai desprins ceva din fila de jurnal, cu toate că e greu de citit, atîtea lacrimi au curs peste rînduri : Tata — oricine ar fi fost, fie-i ștearsă amintirea din cer și de pe pămînt ! — trebuie să-i fi făcut mamei un rău mare, de neînchipuit !

Dintr-odată, Charousek căzu în genunchi, zdruncinînd dușumeaua. Strigă cu glas zguduitor, că nu mai știam : joacă teatru sau a înnebunit de-a binelea :

— Atotputernice, al cărui nume nu-i îngăduit omului să-l rostească, stau aici în genunchi, înaintea Ta : blestemat, blestemat, blestemat fie tatăl meu, în veci de veci !

Ultimele cuvinte păreau mai mult muşcate decît rostite. Cu ochii mari deschişi, ascultă o secundă, încordat şi se strîmbă într-o schimă drăcească. Mi s-a părut şi mie că-l aud pe Wassertrum gemînd alături.

— Iertaţi-mă, maestre — continuă Charousek, după o tăcere, prefăcîndu-se că glasul i se îneacă de emoţie — dar şi seara şi dimineaţa mă rog Celui Atotputernic să-i dea tatii — oricine ar fi — cel mai groaznic sfîrşit din cîte se pot închipui.

Am vrut să-i răspund, dar Charousek m-a oprit, grăbit :

— Acum însă, maestre Pernath, ajung şi la rugămintea mea !

Domnul Wassertrum avea un protejat, drag inimii lui peste măsură — poate să-i fi fost nepot. Unii zic că-i era fiu, dar nu vreau s-o cred, pentru că ar fi purtat acelaşi nume. În realitate se numea Wassory, doctorul Theodor Wassory.

Îmi vin lacrimile în ochi cînd mă gîndesc la el. Îl iubeam nespus de mult, ai fi zis că sîntem legaţi prin rudenie, atît de adîncă era dragostea ce i-o purtam.

Charousek hohoti scurt, ca şi cum i s-ar fi înecat glasul de înduioşare :

— Vai, acest suflet mare a trebuit să piară de pe faţa pămîntului, vai, vai !

N-am să ştiu niciodată de ce şi-a luat zilele, el, cu mîna lui ! Am fost printre cei chemaţi în ajutor... vai, prea tîrziu... prea tîrziu... mult prea tîrziu ! Cînd, lîngă catafalc, îi acopeream mîna rece şi palidă cu sărutări, atunci — de ce n-aş spune-o, maestre Pernath, că doar n-a fost un furt ? — am luat un trandafir de pe pieptul mortului şi o sticluţă de pe masă. Cu ea nefericitul şi-a pus prea grabnic capăt vieţii aflate în plină floare.

Charousek scoase o sticluță de doctorii și continuă, tremurînd :

— Pun aici, pe masa dumitale, trandafirul uscat și fiola — amintiri de la prietenul care s-a dus.

Ori de cîte ori, în ceasurile cînd mă apăsa singurătatea, cînd cu inima pustie și în dorul mamei moarte îmi chemam sfîrșitul, luam fiola în mînă și-mi găseam în ea alinare. Știam : *e de-ajuns să torni cîteva picături pe o batistă și s-o miroși.* Îndată, fără nici o durere, treci plutind pe tărîmul unde dragul și bunul meu Theodor se odihnește după cazna din valea plîngerii.

Și acum, prea stimate maestre, vă rog — și de aceea am și venit — luați-le pe amîndouă și duceți-le domnului Wassertrum.

Să-i spuneți că le-ați primit de la un apropiat al doctorului Wassory, al cărui nume nu-l puteți rosti — poate al unei doamne.

Vă va crede, și-i va rămîne ca o amintire, cum mi-a fost mie scumpă amintire.

Așa, fără să știe, îi voi fi mulțumit. Sînt sărac și altceva nu am, dar mă bucur să știu că lucrurile sînt amîndouă ale lui, acum, și că nu bănuiește că vin de la mine.

Mi-ar fi o mîngîiere nespus de dulce.

Și acum, rămîneți cu bine, scumpe maestre, vă mulțumesc dinainte de multe mii de ori.

Mă strînge de mînă, îmi face cu ochiul și, văzînd că tot nu-l înțeleg, îmi șoptește ceva abia auzit.

— O clipă, domnule Charousek, vin să vă însoțesc, rostesc mecanic vorbele pe care i le citesc pe buze, și ies odată cu el.

Ne-am oprit pe palierul întunecos de la etajul întîi, și am vrut să-mi iau rămas bun de la Charousek.

— Mi-am dat seama ce urmăreai cu comedia dumitale ! Vrei... vrei ca Wassertrum să ia sticluța cu otravă ! îi spun de la obraz.

— Bineînțeles, recunoaște Charousek, senin.

— Și dumneata îți închipui că am să-ți dau o mînă de ajutor ?

— Nu e nevoie.

Charousek clatină din cap.

— Dar n-ai zis adineaori că trebuie să duc sticluța lui Wassertrum ?

— Cînd vă veți întoarce, veți vedea că a și băgat-o în buzunar.

— Cum poți să crezi așa ceva ? întreb mirat. Un om ca Wassertrum nu-și ia viața niciodată — e mult prea laș — nici nu se ia după primul impuls.

— Văd că nu știți ce înseamnă otrava insinuantă a sugestiei, mă întrerupe Charousek cu gravitate. Dacă aș fi folosit cuvinte de toate zilele, poate că dreptatea ar fi fost de partea dumneavoastră. Dăr mi-am calculat pînă și cea mai mică intonație. Numai patosul, cel mai dezgustător, lucrează asupra unei canalii ca asta ! Credeți-mă ! Aș fi putut să vă desenez cu creionul cum schimba fețe, fețe la fiecare frază de-a mea ! Nici un „Kitsch", cum îi spun pictorii, nu e destul de infam să nu stoarcă lacrimi gloatei stricate pînă în măduvă — să n-o lovească drept în inimă ! Și dacă n-ar fi așa, credeți că teatrele n-ar fi fost desființate de mult, prin foc și sabie ? Plevușca lăcrimează ușor. Vezi nenorociți flămînzind cu miile, și nimeni nu varsă o lacrimă — dar cînd un cabotin travestit în țărănoi dă ochii peste cap, lumea urlă cum urlă ciinii.

Poate că pînă mîine tata Wassertrum a și uitat că și-a făcut sînge rău ; însă la vremea ei, în ceasul cînd stă și-și rumegă amarul, fiecare vorbă pe care am spus-o o să prindă iarăși viață în sufletul lui !

Și-n clipa cînd inima îi zice prohodul, e de-ajuns să-i dai un brînci — am eu grijă de asta ! — chiar și dîrdîind

de frică tot o să întindă laba după otravă ! Să-i fie la îndemînă, asta e. Ca și lui Theodor, drăguțul de el, dacă nu i-o puneam sub nas, n-o lua așa, cu una, cu două !

— Charousek, mă înspăimînți ! strig, îngrozit. Nu simți nici o...

Îmi pune repede mîna peste gură, mă împinge într-o firidă :

— Taci ! Vine !

Cu pași șovăitori, ținîndu-se de pereți, Wassertrum coboară scara. Trece pe lîngă noi, împleticit.

Charousek îmi strînge mîna îndată și se furișează după el.

Întors în odaie, văd că trandafirul și sticluța nu mai sînt pe masă : în locul lor, stilcit și rupt, stă ceasul de aur.

. . . . . .

Trebuie să aștept opt zile, să mi se poată remite banii, acesta-i termenul curent de lichidare — îmi spun la bancă.

Să cheme directorul, sînt foarte grăbit, plec la drum într-un ceas — născocesc un pretext.

Cu directorul nu se poate vorbi, nici n-ar putea să schimbe ceva din procedura obișnuită a băncii, mi se răspunde — și un ins cu ochiul de sticlă, venit odată cu mine la ghișeu, izbucnește în rîs.

Opt zile — cenușii, groaznice — în care s-aștept moartea !

Răstimpul mi se pare o veșnicie.

Atît sînt de abătut, că nu-mi dau seama că mă plimb în sus și în jos în fața unei cafenele.

În cele din urmă, intru ca să scap de individul respingător cu ochiul de sticlă, care se ține scai de mine de la bancă, se învîrte întruna în preajma mea și, ori de cîte ori îl privesc, se uită pe jos de parcă ar fi pierdut ceva.

E îmbrăcat într-o haină în carouri, de culoare deschisă, mult prea strîmtă pentru el, și pantalonii, largi ca niște burlane, îi atîrnă negri și unsuroși. La cizma stîngă, un petec de piele oval stă umflat în afară, de parcă dedesubt, la degetul de la picior, ar purta un inel cu sigiliu.

Nici nu m-am așezat bine că-l văd intrînd. Ia loc la masa de-alături.

Crezînd că-i vreun cerșetor, îmi caut portmoneul, cînd, pe degetele lui boante de măcelar, zăresc sclipind un diamant — mare.

Stau în cafenea ceasuri la rînd, și simt că înnebunesc de atîta frămîntare și zbucium. Încotro s-o iau ? Acasă ? Pe străzi în neștire ? Una-i mai cumplită decît cealaltă.

Aerul stătut, țăcănitul tîmp al bilelor de biliard ; tusea seacă, neîntreruptă, dindărătul unui ziar citit cu ochi miopi de cineva din față ; un locotenent de infanterie cu picioare de barză, care, cînd se scobește în nas, cînd își potrivește mustața cu degete îngălbenite de tutun, privindu-se într-o oglinjoară ; hărmălaia ce-ți face scîrbă, a unor italieni în catifele brune, clocotind ca într-un ceaun, năduși la masa de joc, răcnind de cîte ori trînteau cîte un atu bătut cu nodurile de la mîini, sau scuipînd cu greață pe podele. Și să le vezi pe toate de trei, de patru ori în oglinzile din perete !

Simțeam cum mă vampirizau încet-încet, sorbindu-mi sîngele din vine...

S-a lăsat întunericul și un chelner cu călcătura lată și genunchii moi bîjbîie cu o bară spre lustrele cu gaz și dă din cap văzînd că nu se hotărăsc să se aprindă.

Ori de cîte ori întorc capul, surprind privirea de lup, sașie, a omului cu ochiul de sticlă. Se ascunde îndată după ziar, sau își moaie mustața jegoasă în ceașca de cafea demult goltă.

Pălăria tare și rotundă și-a îndesat-o pînă la urechi, de-i stau aproape orizontal. Dar nu dă nici un semn că ar vrea să plece.

Nu mai pot !

Plătesc și ies.

Cînd să închid ușa, cineva îmi smulge clanța din mînă. Mă întorc :

E El !

Supărat, dau s-o iau la stînga, spre cartierul evreiesc, însă își vîră umărul într-al meu și mă oprește.

— Acum e prea de tot ! răcnesc.

— La dreapta ! spune scurt.

— Ce înseamnă asta ?

Mă măsoară cu neobrăzare.

— Ești Pernath !

— Vreți să spuneți : domnul Pernath !

Ride batjocoritor.

— Lasă mofturile și vino cu mine !

— Ești nebun ? Da' cine ești dumneata, la urma urmelor ? izbucnesc.

Tace. Își deschide haina și-mi arată cu băgare de seamă vulturul de tinichea tocită din căptușeală.

Înțeleg : ticălosul e un agent secret și mă arestează.

— Spuneți-mi, pentru numele lui Dumnezeu, ce se întîmplă ?

— O să afli acu'. La departament, îmi răspunde grosolan. Marș înainte !

Îi propun să luăm o trăsură.

— Gura !

Mergem la poliție.

Un jandarm mă duce pînă în dreptul unei uși.

ALOIS OTSCHIN
Consilier polițienesc

citesc pe tăbliță de porțelan.

— Puteți să intrați, îmi spune jandarmul.

Două mese de scris cu pupitre de-un metru stau față în față.

Între ele, trei, patru scaune cu picioare răschirate.

Tabloul Kaiserului pe perete.

În pervaz, un borcan cu peștișori aurii.

Încolo nimic.

După pupitrul din stînga, un picior strîmb, cu laba întoarsă, lingă un pislar gros, sub pantalonii cenușii, scămoșați.

Aud foșnind. Careva mormăie cîteva cuvinte cehești, și domnul consilier polițienesc răsare numaidecît dinapoia mesei din dreapta. Vine spre mine.

E mărunt, cu țăcălia căruntă. De fiecare dată cînd deschide gura își arată dinții mai întîi rînjind ca cineva cînd e orbit de soare.

Își strînge pleoapele clipind des după ochelari. Schimonositura îl face să pară atît de ticălos, încît te trec fiori.

— Vă numiți Athanasius Pernath și sînteți — privește pe o foaie pe care nu scrie nimic — tăietor de geme.

De sub cealaltă masă, piciorul cu laba strîmbă prinde viață : se freacă de piciorul scaunului și aud o peniță scîrțîind.

— Da. Pernath. Tăietor de geme.

— Așa, așa, ne apropiem, domnule... Pernath — da, Pernath. Da, da, da.

Domnul consilier e dintr-odată de o covîrșitoare amabilitate : parcă a primit vestea cea mai îmbucurătoare din

lume și, cu amîndouă mîinile întinse, se străduie ca un caraghios să pară om de treabă :

— Vrasăzică, domnule Pernath, ia povestiți-mi, vă rog, cum vă petreceți timpul ?

— Nu cred că vă privește, domnule Otschin, răspund rece.

Își mijește ochii, așteaptă o clipă — și fulgeră :

— De cînd e contesa cu Savioli ?

Mă așteptam să aud întrebarea și o ascult fără să clipesc.

Mă ia la întrebări, în răspăr, face tot ce poate să mă încurce, ca să mă contrazic. Cu toate că inima-mi bate gata să-mi sară din piept, nu mă trădez. O țin sus și tare că n-am auzit de numele Savioli, că pe Angelina o cunosc prin tatăl meu, și că a comandat în mai multe rînduri la mine camee.

Simt că polițaiul își dă seama că-l mint și că fierbe în sinea lui că nu reușește să scoată nimic de la mine.

Stă o clipă pe gînduri, mă apucă de haină și mă trage spre el, face semn cu degetul mare înspre masa din stînga și-mi șoptește în ureche :

— Athanasie ! Tatăl dumitale — odihnească în pace — mi-a fost prieten apropiat. Vreau să te salvez ! Trebuie, însă, să-mi spui tot ce știi despre contesă. Totul.

Nu înțeleg la ce face aluzie.

— Ce înțelegeți prin : „vreau să te salvez ?“ întreb cu glas tare.

Laba strîmbă bate nervos în podea. Consilierul se face cenușiu de ură. Își răsucește buza în sus. Așteaptă. Știu că o să se dezlănțuie îndată — sistemul lui de a te lua pe neașteptate îmi amintește de Wassertrum. Aștept și eu — și iată răsărind iscoditor, după pupitru, un chip de țap, proprietarul piciorului cu laba strîmbă... și dintr-odată consilierul scoate un țipăt răsunător :

— Ucigaşule !

Îmi piere glasul de uimire.

Consilierul se arată şi el surprins de liniştea mea, dar o ascunde abil, trăgînd un scaun şi poftindu-mă să iau loc.

— Deci, refuzaţi să-mi daţi informaţia cerută despre contesă, domnule Pernath ?

— Nu pot să v-o dau, domnule consilier, cel puţin nu în sensul dorit de dumneavoastră. Întîi şi întîi nu cunosc pe nimeni cu numele de Savioli, şi în al doilea rînd sînt încredinţat că e o calomnie să se spună despre contesă că-şi înşeală soţul.

— Sînteţi dispus să întăriţi sub jurămînt ?

Mi se opreşte răsuflarea.

— Da ! Oricînd !

— Bine. Hm.

Urmează o lungă tăcere, în care poliţaiul îşi adună gîndurile, încordat.

Mă priveşte din nou, şi de data asta se preface că-i îndurerat, ca un comediant : înecată în lacrimi, vocea lui mi-l aminteşte pe Charousek :

— Mie poţi să-mi spui, Athanasie — mie, vechiul prieten al tatălui dumitale — te-am purtat pe braţe — mă ţin să nu izbucnesc în rîs ; dacă are zece ani mai mult ca mine ! — nu-i aşa, Athanasie, că erai în legitimă apărare ?

Figura de ţap apare iarăşi.

— Ce legitimă apărare ? întreb nedumerit.

— Povestea cu... *Zottmann !* izbucneşte consilierul, ţipînd, aruncîndu-mi numele în faţă.

Cuvîntul se înfige în mine ca un pumnal : Zottmann ! Zottmann ! Ceasul ! Numele Zottmann era gravat în interiorul ceasului !

Simt că tot sîngele îmi năvălește în inimă : Wassertrum, monstrul, mi-a dat ceasul ca să îndrepte bănuiala asupra mea !

Consilierul leapădă îndată masca, rînjește și-și mijește ochii :

— Deci recunoști c-ai ucis, Pernath !

— E o eroare, o groaznică eroare. Pentru numele lui Dumnezeu, vă rog să m-ascultați ! Vă pot explica totul, domnule consilier ! strig.

— Acum să-mi spuneți tot în legătură cu doamna contesă, mă întrerupe grăbit — vă fac atent : cu asta vă îmbunătățiți situația.

— Nu pot să spun mai mult decît am spus : contesa e nevinovată.

Strînge din dinți și se întoarce către țap :

— Scrieți : Deci, Pernath recunoaște că a omorît pe agentul de asigurări Karl Zottmann.

Mă apucă o furie nebună.

— Canalie de polițist ! urlu cît mă ține gura, cum îndrăznești !

Mă uit în jur după un obiect greu.

In clipa următoare doi polițiști m-au și înhățat și mi-au pus cătușele.

Consilierul se înfoaie ca cocoșul pe o grămadă de gunoi :

— Da ? Și cum e cu ceasul ăsta ? — ține în mînă, scos nu știu de unde, ceasul stîlcit : nenorocitul de Zottmann mai trăia cînd l-ați jefuit, sau nu ?

Îmi recîștigasem liniștea și cu voce clară declar :

— Ceasul mi-a fost dăruit azi de dimineață de negustorul de vechituri Aaron Wassertrum.

Cineva rîde nechezat. Sub masa de scris laba întoarsă și papucul joacă tontoroiul.

XVI

CHIN

CU MÎINILE LEGATE, URMAT DE UN JANDARM cu baioneta la armă, a trebuit să trec prin uliţele cu felinarele aprinse.

Hăulind, copiii străzii se ţineau după mine ciorchine; femei ieşeau la ferestre ameninţînd cu linguri de bucătărie şi înjurînd în urma mea.

Încă de departe văd apropiindu-se, masiv, cubul de piatră al Palatului de Justiţie, avînd înscris pe fronton:

„Justiţia care pedepseşte
e ocrotitoarea celor cinstiţi."

Mă înghit, pe rînd, o poartă uriaşă şi o antecameră duhnind a bucătărie.

Cu sabie, uniformă şi chipiu, dar desculţ şi în izmene lungi, legate în jurul gleznelor, un ins bărbos se scoală şi pune deoparte rişniţa de cafea pe care o ţinea între genunchi. Îmi porunceşte să-mi scot hainele.

Îmi caută prin buzunare, le goleşte pe rînd şi mă întreabă dacă am ploşniţe.

Cînd spun că nu, îmi trage inelele de pe degete şi-mi spune că-i bine aşa, că pot să mă îmbrac.

Mă urcă cîteva etaje, de-a lungul unor coridoare unde, în firida ferestrelor, stau ferecate lăzi mari, cenuşii.

Uşi de fier zăvorîte cu drugi, cu vizoare zăbrelite, şi cîte o flacără de gaz arzînd deasupra se înşiră neîntrerupt, unele după altele, de-a lungul zidului.

Un temnicer uriaș, cu înfățișare de soldat — prima față de om cinstit după atîtea ceasuri —, descuie una dintre uși, mă împinge într-o gaură întunecată ca într-un dulap cu aerul pestilențial, și încuie după mine.

E întuneric beznă. Îmi caut drumul pipăind împrejur. Dau cu genunchiul de un hîrdău de tablă.

Un metru pătrat de fereastră, sus, pe latura îngustă, cerne lumina mată a cerului noptatec.

Încăperea e încinsă ca un cuptor, duhnește a haine împuțite.

Cînd ochii mi se obișnuiesc cu întunecimea, văd pe trei dintre priciuri — al patrulea e gol — oameni în haine de deținuți, cenușii ; stau cu coatele sprijinite pe genunchi și fețele îngropate în palme.

Nimeni nu scoate un cuvînt.

Mă așez pe priciul gol și aștept. Aștept. Aștept.

Un ceas.

Două — trei ceasuri !

Cînd mi se pare că aud umblet pe afară, sar în sus : Iată-i, au venit să mă ia, să mă ducă la anchetă.

Mă înșel de fiecare dată. Pașii se pierd pe coridor, iară și iară.

Îmi smulg gulerul — mi se pare că mă înăbuș.

Aud, unul după altul, deținuții lungindu-se pe priciuri, gemînd.

— Dar fereastra de sus nu se poate deschide ? întreb în întuneric, disperat.

Aproape că mă sperie glasul meu.

— Nu merge, vine răspunsul de pe o saltea de paie, posac.

Totuși, pipăi cu mîna de-a lungul peretelui : la înălțimea pieptului, dau de scîndură pusă de-a curmezișul... două ulcioare cu apă... niște coji de pîine.

Mă cațăr cu greu. Ținîndu-mă de gratii, îmi lipesc fața de crăpăturile dintre geamuri, încerc să trag în piept aer proaspăt.

Stau așa. Stau pînă cînd îmi tremură genunchii. În fața ochilor, pîcla neagră încenușată a nopții, mereu aceeași.

Reci, drugii de fier înnădușesc.

În curînd o să fie miezul nopții.

Aud sforăind în spatele meu. Unul pare că nu doarme : se sucește, se răsucește pe paie, geme.

Nu vine odată dimineața ! Ah ! Bate iarăși !

Număr cu buze tremurînde :

Un, doi, trei. Slavă Domnului, încă un ceas, două și-o să se lumineze. Bate mai departe :

Patru ? Cinci ? Îmi curge sudoarea pe frunte.

Șase ? Șapte... e ceasul unsprezece.

A trecut doar un ceas de cînd am auzit bătînd ultima oară.

Încetul cu încetul gîndurile mi se limpezesc :

Wassertrum mi-a trecut ceasul lui Zottmann — însul dispărut — ca să arunce bănuiala asupra mea.

El trebuie să fie criminalul ; altfel cum de-a ajuns ceasul în mîinile lui ? Să fi găsit cadavrul ? Și să-l fi jefuit după aia ? Atunci și-ar fi luat recompensa de-o mie de guldeni, oferiți de autorități pentru descoperirea celui dispărut. Nu, nu putea să fie așa : afișele mai stau la toate colțurile de stradă, le-am văzut în drum spre închisoare.

Că Wassertrum m-a denunțat era limpede ca ziua!

Și, tot așa, că se înțelesese cu chestorul poliției, cel puțin în ce o privea pe Angelina. Altminteri, de ce întrebările despre Savioli?

Pe de altă parte, e clar că Wassertrum nu avea încă în mînă scrisorile Angelinei.

Rumeg...

Deodată, ca străfulgerat, văd totul într-o limpezime ucigătoare, ca și cum aș fi fost de față.

Da, așa trebuie să fi fost: Cotrobăind la mine acasă, împreună cu complicele lui, polițaiul, Wassertrum a dat de casetă, a luat-o, bănuind că sînt dovezi în ea, — n-a putut s-o deschidă pe loc, cheia fiind la mine, și poate că în clipa asta — încearcă s-o spargă acolo în hruba lui.

Simt că înnebunesc, mă prind de gratii și le zgîlțîi și-l văd pe Wassertrum în gînd, cum răscolește scrisorile Angelinei...

De-aș putea măcar să-l înștiințez pe Charousek, să-i dea de știre, cît mai e timp, lui Savioli!

O clipă mă agăț de speranța că vestea arestării mele s-a răspîndit ca fulgerul prin cartierul evreiesc — și-mi pun încrederea în Charousek ca într-un înger salvator. Îl întrece pe negustor în viclenia-i drăcească! „Îi sar de beregată în clipa chiar cînd vrea să-l înhațe pe doctorul Savioli!", spusese Charousek cîndva.

În clipa următoare, mă răzgîndesc, mușcat de o teamă sălbatecă: Și dacă Charousek ajunge prea tîrziu?

Atunci Angelina e pierdută...

Îmi muște buzele pînă la sînge și-mi vine să-mi rup carnea de pe mine la gîndul că n-am ars scrisorile atunci, pe loc... jur că am să-l șterg pe Wassertrum de pe fața pămîntului chiar în ceasul cînd or să-mi dea drumul.

Ori mor de mîna mea, ori cu laţul de gît — totuna-i.

Anchetatorul o să mă creadă pe cuvînt, dacă-i prezint povestea cu ceasul într-o lumină verosimilă şi-i spun că Wassertrum m-a ameninţat — de asta nu mă îndoiesc nici o clipă.

Chiar mîine o să fiu liber; poate că justiţia o să-l aresteze şi pe Wassertrum pentru învinuire calomnioasă de asasinat.

Număr ceasurile, mă rog să treacă mai repede; mă uit afară în ceaţa întunecată.

Trece vremea, lungă, nesfîrşită; se luminează. O umbră întunecată, din ce în ce mai desluşită, se desprinde din ceaţă: o faţă uriaşă de aramă. E cadranul unui ornic vechi din turn. Dar limbile îi lipsesc — altă năpastă!

Bate ceasul cinci.

Îi aud pe întemniţaţi trezindu-se şi căscînd. Vorbesc între ei ceheşte.

Un glas îmi sună cunoscut: mă răsucesc, cobor de pe scîndură şi-l văd pe Loiza, ciupitul de vărsat, şezînd pe priciul din faţă. Se uită la mine, înlemnit.

Ceilalţi, doi flăcăi îndrăzneţi, mă măsoară de sus.

— Delapidator, îh! îl întreabă unul pe celălalt cu glas coborît, şi-i dă cu cotul.

Cel întrebat mormăie, dispreţuitor, scormone prin salteaua de paie, scoate o hîrtie neagră şi o aşează pe jos.

Ia ulciorul, toarnă un pic de apă pe hîrtie, se lasă în genunchi şi, ca în oglindă — îşi potriveşte moţul de pe frunte.

Zvîntă hîrtia cu o nespusă gingăşie şi o doseşte iarăşi sub saltea.

— Pan Pernath, pan Pernath, murmură Loiza neîntrerupt, cu ochii holbaţi în gol, ca la o stafie.

— Domnii se cunosc, precum văz, spune nepieptănatul în dialectul însurubat al vienezului ceh, și-mi face, batjocoritor, jumate plecăciune : Cu voia 'mneata, numele meu e Vossatka. Vossatka cel negru. Incendiator — adaugă, mîndru, lăsînd să-i alunece glasul cu o octavă mai jos.

Frezatul scuipă printre dinți, mă privește o clipă de sus, își bate cu degetul în piept și spune, laconic :

— Spargere.

Tac.

— Și pentru ce sînteți aici, dom'le conte ? întreabă vienezul după o tăcere.

Stau o clipă pe gînduri și spun liniștit :

— Omor cu jaf.

Cei doi tresar, uimiți, și o venerație fără margini li se citește pe față. Strigă într-un glas :

— Reșpect, reșpect !

Văzînd că nu-i iau în seamă, se trag într-un colț și vorbesc mai departe în șoaptă.

Numai ce frezatul se scoală, vine la mine, îmi pipăie bicepsii și se întoarce, clătinînd capul, lîngă prietenul lui.

— Tot sub învinuirea omorului lui Zottmann ești aici ? îl întreb pe Loiza, luindu-l deoparte.

Dă din cap.

— Da. De mult.

Și iarăși, unul după altul, se înșiră ceasurile.

Închid ochii și mă prefac că dorm.

— Domnule Pernath, domnule Pernath ! îl aud șoptind pe Loiza.

— Da !

Mă prefac că mă trezesc.

— Domnule Pernath ? Vă rog să mă iertați... vă rog... nu știți cumva ce-i cu Rozina ?... E acasă ?, întreabă bîl-

bîlndu-se, sărmanul băiat. Mi se face milă de el, cînd îl văd cum stă cu ochii roşii şi umflaţi pironiţi pe buzele mele, şi-şi încleştează mîinile de emoţie.

— O duce bine. E... acum e chelneriţă „La Uite-l! Nu e", îl mint.

Răsuflă uşurat.

Doi deţinuţi aduc în tăcere gamelele cu zeamă de cîrnaţi, aburindă, pe o tavă, şi pun trei în celulă. Cîteva ceasuri mai tîrziu aud iară zăvoarele şi paznicul mă duce la judecătorul de instrucţie.

Îmi tremură genunchii de nerăbdare, tot urcînd şi coborînd.

— Credeţi c-ar putea să-mi dea drumul chiar azi? întreb paznicul cu inima strînsă.

Îl văd cum îşi reţine un zîmbet de milă.

— Hm. Chiar azi? Hm... de... ce nu se poate pe lumea asta?

Am îngheţat.

Iarăşi citesc un nume pe o tăbliţă de porţelan:

Karl baron de Leisetreter
judecător de instrucţie

Iară o încăpere despuiată şi două mese de scris cu pupitre înalte de un metru.

Un bărbat în vîrstă, înalt, cu barba lungă şi albă dată pe din două, redingotă neagră, buze roşii şi groase şi cizme scîrţîind.

— Sînteţi domnul Pernath?

— Da.

— Tăietor de geme?

— Da.

— Celula nr. 70?

— Da.

— Inculpat în asasinatul lui Zottmann ?

— Vă rog, domnule judecător de instrucție...

— In-cul-pat în asasinatul lui Zott-mann ?

— Probabil. Așa bănuiesc. Dar...

— Recunoașteți ?

— Ce aș putea să mărturisesc, domnule judecător decît că sînt nevinovat ?

— Recunoașteți ?

— Nu.

— Atunci dispun arestarea dumitale preventivă. Paznic, scoate-l afară.

— Domnule judecător, vă rog să mă ascultați — astăzi trebuie să fiu neapărat acasă. Chiar azi, afaceri de extremă importanță mă...

Se aude un behăit batjocoritor înapoia biroului celuilalt. Domnul baron zîmbește.

— Paznic, scoate-l afară.

* * * * * * * * * * * * * * *

Trecea zi după zi, o săptămînă după alta, și eu tot în celulă eram.

În fiecare zi la ora douăsprezece, aveam voie să coborîm în curtea închisorii, și arestații preventivi și deținuții, și să ne plimbăm doi cîte doi în cerc pe pămîntul umed.

N-aveam voie să vorbim unul cu altul.

În mijlocul curții, pleșuv, trăgînd să moară, lîncezea un copac, și în coaja lui sta îngropată o icoană ovală de sticlă, a Maicii Domnului.

Pe lîngă ziduri, tufe sărace de lemn-cîinesc stau cu frunza chircită sub ploaia negricioasă de funingine.

Cînd și cînd, de sus, printre gratii, ne privea cîte o față ca de ciment, cu buzele golite de sînge.

Ne întoarcem iarăși sus, în criptele noastre, la pîinea, apa și zeama de cîrnați de fiecare zi, și lintea mucedă de duminică.

O dată doar am mai fost chemat la interogatoriu :

Am sau nu martori cum că „domnul" Wassertrum mi-ar fi dăruit ceasul, după cum pretind ?

— Da, domnul Shemajah Hillel — adică — nu — mi-am amintit că nu era de față... dar domnul Charousek — nu, nici el nu era acolo.

— Pe scurt, nu era nimeni de față ?

— Nu, domnule judecător, nu era nimeni.

Se aude iară behăind înapoia mesei de scris și iară :

— Paznic, scoate-l afară !

De mult nu mai duceam grija Angelinei : resemnat, mohorît, știam că e prea tîrziu ca să mai tremur pentru ea. Ori Wassertrum a izbutit să se răzbune, ori a intervenit Charousek, îmi spuneam.

Însă grija de Miriam mă ducea pînă în pragul nebuniei.

Îmi închipuiam cum, ceas de ceas, așteaptă să se înfăptuiască minunea din nou — cum aleargă dis-de-dimineață, cînd vine brutarul, să pipăie pîinea cu mîinile tremurînd, cum poate se prăpădea de teamă, cu gîndul la mine.

Grija ei mă biciuia deseori, noaptea în somn — urcat pe scîndura din perete, priveam în sus la fața de aramă a ceasului din turn, frămîntat de dorința ca gîndurile mele s-ajungă la Hillel, să-i strige în ureche să-i ajute lui Miriam, s-o mîntuiască din chinul așteptării unei minuni.

Alteori mă aruncam iară pe paie și-mi țineam răsuflarea pînă cînd simțeam cum parcă pieptul mi se sparge, vrînd să-l chem pe dublul meu, să i-l trimet spre mîngîiere.

O dată chiar s-a arătat la căpătîiul meu, cu literele : „Chabrat Zereh Aur Bocher" înscrise ca-n oglindă, pe piept, și-am vrut să strig de bucurie, că totu-i bine acum,

dar podeaua l-a înghițit înainte de a-i putea porunci să i se arate lui Miriam...

Cum de nu primeam nici o veste de la prieteni!

O fi interzis să primești scrisori? îi întreb pe tovarășii mei de celulă.

Nu știau.

N-au primit niciodată scrisori — ce-i drept, nici n-avea cine să le scrie, mi-au spus.

Gardianul mi-a făgăduit că o să întrebe, cu prima ocazie...

Îmi crăpaseră unghiile, atît mușcasem în ele, și părul mi se sălbăticise, n-aveam nici foarfecă, nici pieptene, nici perie.

Apă de spălat, nici atît.

Luptam cu greața mai tot timpul, puneau sodă în loc de sare în zeama de cîrnați — rînduială de închisoare, „pentru prevenirea dezvoltării instinctului sexual.“

Timpul trecea, nins cu cenușă, într-o înspăimîntătoare monotonie.

Se învîrtea în cerc ca o roată de tortură.

Venea clipa, știută de fiecare din noi, cînd cîte unul sărea în sus, dintr-odată, ca să umble apoi ceasuri la rînd în sus și în jos, ca o fiară. Tîrziu, frînt de oboseală, se lăsa să cadă pe prici, și aștepta, îndobitocit, mai departe, aștepta — aștepta întruna.

Cînd venea seara, ieșeau ploșnițele, cîrduri, pe pereți, ca furnicile, și mă întrebam uimit de ce oare însul cu sabie și în izmene mă cercetase atît de conștiincios dacă aveam ploșnițe sau nu.

Să se fi temut oare justiția de vreo încrucișare între rase de insecte deosebite?

De obicei, miercuri dimineața se arăta un cap de porc cu pălărie moale și pantaloni ce fîlfîiau : medicul închisorii, doctorul Rosenblatt, venit să se încredințeze că toți plesnim de sănătate.

Într-o zi a venit și președintele tribunalului — un derbedeu înalt și parfumat din „societatea bună", avînd înscris pe față cele mai josnice vicii — cercetă dacă „totul e în ordine : dacă nu s-a spînzurat vreunul", cum zicea frezatul.

Mă apropiasem de el, să-l rog ceva, și făcuse un salt, ferindu-se în spatele paznicului și amenințîndu-mă cu un revolver. Ce dracu' vreau !, țipă la mine.

Dacă-s scrisori pentru mine, l-am întrebat politicos. În loc de răspuns am primit o lovitură în piept de la doctorul Rosenblatt, care s-a făcut îndată nevăzut. Domnul președinte s-a retras și el.

Dindărătul ușii crăpate, mi-a spus, batjocoritor, că aș face mai bine să-mi recunosc vina. Și dacă nu, să nu aștept scrisori în viața asta.

De mult mă obișnuisem cu aerul împuțit și arșița. Mă lua cu frig, tot mereu. Chiar și cînd bătea soarele.

Doi dintre cei închiși se mai schimbaseră de cîteva ori dar nu-i luam în seamă. O săptămînă au fost un borfaș și un tîlhar de drumul mare, cealaltă au adus un falsificator de bani și un tăinuitor.

Ce mi se întîmpla azi, mîine uitam.

Gîndul la Miriam mă frămînta întruna și toate din jur păleau pe lîngă zbuciumul meu.

O întîmplare mi-a rămas totuși în minte, înfiptă adînc — mă urmărea și-n vis, uneori, schimbîndu-și fața, mereu.

Stam pe scîndura din perete, cu ochii pironiți la cer, cînd, dintr-odată, simt o înțepătură în coapsă. Mă uit, și dau de pilă : îmi găurise buzunarul, alunecînd în căptușeală. Cine știe de cînd era acolo, dacă nici omul de la intrare n-a dat de ea.

Am scos-o afară și-am aruncat-o pe salteaua de paie, nepăsător.

Cînd m-am dat jos, dispăruse. Nu m-am îndoit nici o clipă că a luat-o Loiza.

Cîteva zile mai tîrziu l-au scos din celulă, și l-au coborît cu un cat mai jos.

Nu se putea ca doi deținuți preventivi, învinuiți de-aceeași crimă, cum eram noi doi, să stea în aceeași celulă — mi-a spus paznicul.

Doream din toată inima ca bietul băiat să reușească să evadeze. De i-ar folosi pila !

XVII

MAI

La întrebarea mea în ce lună sîntem — cald, soarele bătea ca în plină vară, şi în curte copacul vlăguit dase cîţiva muguri —, paznicul a tăcut mai întîi, ca să-mi şoptească mai tîrziu că sîntem în 15 mai. De fapt n-avea voie să mi-o spună, era oprit să vorbească cu deţinuţii — mai cu seamă cine nu-şi recunoştea vina trebuia să fie ţinut în neştiinţă cu privire la trecerea timpului.

Se împlineau trei luni deci, de cînd stam sub zăvoare, şi nimica dinafară nu răzbise pînă la mine !

Odată cu seara, un zvon de pian picura prin fereastra cu gratii, acum deschisă în zilele mai calde.

E fata temnicerului, cîntă în catul de jos — mi-a spus un deţinut.

Ziua, noaptea, mă urmărea un singur vis : Miriam.

Ce-o fi făcînd ?

Mă mîngîiam cu gîndul, uneori, şi parcă şi simţeam că dorul meu şi-a făcut drum pînă la ea, că-i stă la căpătîi şi o dezmiardă pe frunte, cu o mînă drăgăstoasă.

Alteori, în clipele de deznădejde, cînd tovarăşii mei de celulă erau duşi pe rînd, unul cîte unul, la interogatoriu

— numai eu nu — o spaimă surdă mă strîngea de gît, nu cumva era moartă de mult ?

Şi atunci luam soarta la întrebări, dacă mai trăieşte sau nu, dacă e teafără sau bolnavă — şi aşteptam răspunsul de la cîteva fire de paie, culese din saltea.

Şi mai tot timpul „ieşea prost" — şi-mi scormoneam în suflet, adînc, doar, doar să pot furişa o privire în viitor, să-i smulg taina pe care o ţinea ascunsă. Îl amăgeam cu o întrebare pusă pieziş, mai pe de lături, dacă o să vină vreodată ziua cînd o să rîd din nou, cînd o să fiu iarăşi vesel ?

Şi atunci oracolul zicea da ; vreme de un ceas eram senin şi fericit.

Aşa cum firul de iarbă creşte şi dă colţul în taină, tot aşa, încetul cu încetul, o dragoste adîncă pentru Miriam, neînţelcasă, îmi încolţea în suflet — nu-mi venea să cred cum de-am putut sta atît de des lîngă ea, să-i vorbesc şi să nu-mi fi dat seama ?

Erau clipele cînd, sfioasă, dorinţa mea tremurată ca şi ea să-mi împărtăşească sentimentul se preschimba într-un presimţ al certitudinii ; cînd auzeam paşi prin coridoare, simţeam cum mi se strînge inima la gîndul c-ar putea să vină să mă ia, să-mi dea drumul, şi atunci visul mi s-ar spulbera sub asprimea loviturilor lumii de afară.

De cînd stam în închisoare, auzul mi se ascuţise încît nu-mi scăpa nici un zgomot, oricît de mic.

Cînd se lăsa întunericul, auzeam roţile unei trăsuri, departe, şi asta seară de seară — şi-mi frămîntam creierii, cine o fi mergînd cu ea ?

Cît de straniu era gîndul că acolo, afară, sînt oameni care pot face orice vor, după pofta inimii — se pot mişca în voie, încoace şi încolo, se duc şi vin, şi nu simt în asta o bucurie nespusă, fără seamăn !

Că o să am şi eu fericirea, într-o bună zi, să merg iarăşi în soare, hoinărind pe stradă — nu-mi mai venea să cred.

Ziua cînd am strîns-o pe Angelina în braţe părea că ţine de altă viaţă, de demult — mi-o aminteam cu melancolie, aşa cum deschizi o carte şi dai de floarea uscată, purtată cîndva de iubita din tinereţe.

Oare Zwack mai stă în poveşti, seara, „La Uile-l Nu e" cu Vrieslander şi Prokop, şi-i zăpăceşte minţile Eulaliei, stafidita ?

Nu, nu, sîntem în mai — la vremea asta el umblă prin cătune cu teatrul de păpuşi, şi-l joacă pe Cavalerul Barbă Albastră în faţa porţilor, pe o pajişte.

Eram singur în celulă. De cîteva ceasuri Vossatka, incendiatorul, unicul meu tovarăş de-o săptămînă încoace, era la interogatoriu.

Dar mult îl mai ţin de data asta !

Aha ! Se-aude zăvorul la uşă. Strălucind de bucurie, Vossatka dă năvală înăuntru, aruncă nişte haine făcute ghem pe prici, şi se dezbracă la iuţeală.

Zvîrle cu o înjurătură hainele de deţinut la pămînt, bucată cu bucată.

— N-au putut să dovedească nimic, caraghioşii dracului ! Dare de foc ! Sictir ! — şi-şi trage cu degetul de pleoapa de jos. Aveau ce-aveau cu Vossatka cel negru. Vîntu, ăla-i vinovatu, zic. Şi-o ţin tot aşa, întruna. P-ăla să-l băgaţi la pîrnaie, cînd l-oţi prinde — vîntu, stăpînu. Ei, şi-acu seară bună ! La „Loizicek" la dans, pe-aci mi-e drumu'. Îşi întinde braţele în lături şi bate pasul îndesat. „Numai o dată în viaţă înflo-reşte luna mai !" Îşi înfundă pe cap o pălărie teşită şi ţeapănă, cu o pană de gaiţă albăstrie. Ha, era să uit, dom'le conte, ceva ce vă interesează : ştiţi ultima noutate ? Prietenu' dumitale, Loiza... a evadat ! Acu aflai de la caraghioşii ăia de sus. A şters-o luna trecută, pe la

sfîrşitu ei... şi-i dincolo de mult... huit ! — loveşte cu degetele de dosul mîinii — peste văi şi cîmpii.

„Aha, pila !" îmi zic, şi-mi vine să zîmbesc.

— Curînd e rîndul dumitale, dom'le conte, şi incendiatorul îmi întinde mîna cu prietenie — a sosit ceasul şi pentru dumneata. Şi dacă odată şi odată o să duceţi lipsă de bani, apăi să întrebaţi la „Loizicek" de Vossatka cel negru — nu-i fată acolo să nu mă ştie ! Aşa ! Şi-acu rămîneţi cu bine, dom'le conte. A fost o cinste pentru mine.

N-apucă să treacă pragul şi paznicul împinge în celulă un nou prevenit.

L-am recunoscut dintr-o privire : era hornarul, cel cu tichia de soldat, care se adăpostise cîndva lîngă mine, sub bolta unei porţi din Vadul Cocoşului, în ziua cînd ploua cu găleata. Ce surpriză plăcută ! Poate că ştie ceva de Hillel, ori de Zwack şi de toţi ceilalţi !

Cînd să deschid gura să-l întreb, văd, uimit, că-şi duce degetul la buze, misterios, făcîndu-mi semn să tac.

Abia după ce s-a tras zăvorul şi paşii gardianului s-au stins pe coridor, prinde iarăşi viaţă.

Inima îmi bate să sară din piept.

Ce înseamnă asta ?

Mă cunoaşte. Şi ce gînd are ?

Cea dintîi mişcare pe care o face e să se aşeze şi să-şi scoată cizma stîngă.

Smulge cu dinţii un dop ce sta înfipt în toc, ia din golul lăsat o mică fişie de tablă îndoită, desprinde talpa parcă înadins dezlipită, şi-mi întinde, triumfător, ambele obiecte.

Le-a făcut pe toate cît ai clipi din ochi, fără să ia seama la nerăbdarea şi întrebările mele.

— Aşa ! Şi multe salutări de la domnul Charousek.

Am amuțit de uimire.

— Luați frumușel lama de tablă și dezlipiți talpa la noapte sau cînd n-o vedea nimenea. Că-i goală pe dinăuntru — îmi explică hornarul de sus — și-o să dați de un răvaș de-a lui domnul Charousek.

Mai să-mi pierd cumpătul de fericire : îi sar hornarului de gît cu lacrimi în ochi.

Mă dă blînd la o parte, și-mi spune cu mustrare în glas :

— Trebuie să vă țineți tare, domnule Pernath ! N-avem nici un minut de pierdut ! Acu' află că nu-s în celula care trebuie și — Franzl și cu mine am schimbat numerele, jos, la portar.

O fi citit nedumerirea pe fața mea, și continuă :

— N-are nimic dacă nu pricepeți. Scurt pe doi : sînt aici și basta.

— Spuneți-mi, îi tai vorba, spuneți, domnule... domnule...

— Wenzel, îmi vine în ajutor coșarul, ăsta mi-e numele, frumosu' Wenzel.

— Spune-mi, te rog, Wenzel, ce face Hillel arhivarul, și cum îi merge fiicei lui ?

— Nu-i timp pentru asta, mă întrerupe frumosu Wenzel, nerăbdător. Poate să mă scoată afară din clipă în clipă. Îs aici, pentru că am venit să mă predau : tîlhărie cu jaf...

— Cum așa, numai de dragul meu și ca să ajungi aici, ai comis o tîlhărie cu jaf, Wenzel ? îl întreb cutremurat.

Coșarul clatină capul disprețuitor :

— S-o fi făcut, ce crezi 'mneata, că veneam să mărturisesc ! Ce-s nebun ?

Înțelegeam încet, încet : omul folosise un șiretlic, ca să strecoare în închisoare biletul lui Charousek.

— Așa. Întîi și-ntîi — luă un aer important — trebuie să fac școală cu dumneavoastră la ebilebzie.

— La ce ?

— La ebilebzie ! Fiți atent să nu vă scape ceva ! Uitați-vă încoa : mai întîi îți umpli gura cu scuipat — își umflă obrajii și-i mișcă într-o parte și într-alta, ca și cum și-ar fi clătit gura —, apoi faci clăbuci uite-așa : și-i făcu. Imitația era desăvîrșită, și respingătoare la culme. După aia strîngi pumnii cu degetul mare înăuntru... După aia rostogolești ochii așa — se uită cruciș, arăta groaznic — și pe urmă — asta-i cam greu — scoți un fel de strigăt, da'numa' pe jumătate. Uite, cam așa : bo-bo-bo, și în același timp îți dai drumul pe spate. Se lăsă să cadă pe jos cît era de lung, de se zdruncină toată casa, și spuse, ridicîndu-se în picioare :

— Asta-i ebilebzia aievea, așa cum ne-a învățat-o doctorul Hulbert — odihnească în pace — la „batalion"...

— Da, da, e chiar așa, recunosc, dar la ce bun toate astea ?

— Pentru că trebuie să ieșiți din celulă ! explică frumosul Wenzel. Doar doctorul Rosenblatt e un bou și un măcelar ! Cînd omu' și-a pierdut de mult capu', Rosenblatt zice că-i sănătos tun ! Numai de ebilebzie are respect, și încă cum ! Cînd știi s-o faci cum trebuie, pe loc te trimite la infirmerie. De-acolo evadarea e un joc de copil ; coborî glasul, misterios : gratiile de la infirmerie sînt tăiate la margini, și lipite cu un pic de murdărie. E secretul batalionului ! Stați la pîndă o noapte, două, și cînd vedeți un laț coborînd de sus pînă în fața ferestrei, ridicați încet zăbrelele, să nu se trezească careva, vîriți umerii în laț, noi vă tragem sus pe aco-

periș și vă lăsăm jos pe partea cealaltă, înspre stradă. Și cu asta, basta.

— Da' de ce să evadez din închisoare ? — i-o întorc, sfios — sînt doar nevinovat.

— Dar asta nu te împiedică să evadezi ! răspunde frumosul Wenzel, cu ochii mari cît cepele.

Trebuie să argumentez din răsputeri, ca să-i scot din cap planul îndrăzneț care, după cît îmi spune, e rezultatul unei hotărîri luate de batalion.

Nici în ruptul capului nu poate să priceapă cum de resping acest „dar dumnezeiesc", și prefer să aștept să-mi dea ăia drumul.

— Oricum, vă mulțumesc la toți din inimă, îi spun înduioșat, și-i strîng mîna. Cînd o să treacă vremea grea și pentru mine, la voi am să mă gîndesc mai întîi, și-am să vă arăt că știu să fiu recunoscător.

— Nu-i nevoie, spune Wenzel, prietenos. Dacă faceți cinste cu cîteva halbe de „Pils", nu zic nu, da' altceva nimic. Pan Charousek — acu' e vistiernic la batalion — ne-a spus el că sînteți din ăia care fac binele și nu-l arată. Ce să-i spun, cînd oi ieși peste cîteva zile ?

— Da, te rog, mă reped — spune-i să se ducă la Hillel și să-l roage să aibă grijă de sănătatea lui Miriam, mi-e teamă pentru ea. Domnul Hillel să n-o slăbească din ochi ! Să nu uiți numele Hillel !

— Hirrel ?

— Nu : Hillel.

— Hiller ?

— Nu : Hill-el.

Wenzel aproape că-și sucește limba — pentru un ceh numele e cu totul neobișnuit — dar în cele din urmă, strîmbîndu-se în tot felul, izbutește să-l pronunțe.

— Da, și încă ceva : îl rog pe domnul Charousek — îl rog mult de tot — să aibă grijă, pe cît îi e cu putință, de distinsa doamnă — știe el de cine-i vorba.

— Aha, fluturașul cu blazon, ăl de l-a luat pe neamț, doctorul Sapoli ? Păi s-a despărțit și s-a dus după Sapoli cu copil cu tot.

— Știi sigur ?

Simțeam cum îmi tremura glasul. Mă bucuram pentru Angelina — dar tot îmi trecuse un fier ars prin inimă.

Cîte griji, cît necaz îmi făcusem pentru ea — și acum mă uitase cu totul.

O fi crezut că sînt un asasin.

Mi-am simțit limba plină de scame.

Parcă simțind ce se petrece cu mine, coșarul — observasem și în alte rînduri cît de sensibili sînt oamenii pe care-i credem căzuți la tot ce e legat de iubire — se uită sfios în altă parte, și nu-mi răspunse.

— Poate că știi cum îi merge fiicei domnului Hillel, domnișoara Miriam, îl întreb, opresat.

— Miriam ? Miriam ? — Wenzel se încruntă, încordat — Miriam ? Se duce noaptea pe la „Loizicek" ?

Am zîmbit fără să vreau.

— Nu. Hotărît nu.

— Atunci n-o știu, răspunde Wenzel scurt.

Am tăcut amîndoi o vreme.

Poate că scrie în bilet ceva despre ea, mă gîndesc.

— Că pe Wassertrum l-a luat dracu', izbucni deodată Wenzel, — 'oți fi auzit, nu ?

Am sărit în sus, îngrozit.

— Da, da. — Wenzel duse mîna la gît. — Hrșt, hrșt ! Vă spun : era ceva de groază ! Cînd au spart prăvălia, că de cîteva zile nu-l mai văzuse nimeni, m-am repezit cel dintîi, de ! că nu se putea altfel ! — Și ce văd :

zace acolo Wassertrum, într-un fotel jegos, cu pieptul plin de sînge, şi cu ochii de sticlă. Ştiţi, sînt tare ca fieru', da' ce să vă spun, se întorcea lumea cu mine, şi-am crezut că acu mi se face rău şi cad jos. Îmi tot ziceam întruna : Wenzel, aşa-mi ziceam, Wenzel, ţin-te bine, nu te pierde cu firea, e doar un evreu mort. Avea o pilă înfiptă în beregată, şi în prăvălie toate erau cu susu-n jos. Omor şi jaf, asta a fost.

Pila ! Pila ! Simţeam spaima ca un aer rece intrînd în plămîni. Pila ! Îşi găsise drumul în cele din urmă !

— Ştiu şi cine a fost, continuă Wenzel după o tăcere, cu glasul coborît. Nimeni altul, vă spun eu, decît Loiza, ciupitul. Da, i-am găsit briceagu' pe podea, în prăvălie, şi l-am luat îndată, să nu dea poliţaii de el. A intrat printr-o subterană... se întrerupe dintr-odată, trage cu urechea, apoi se aruncă pe prici şi se porneşte pe un sforăit de-ţi spărgea urechile.

O clipă mai tîrziu se aude izbind zăvorul şi gardianul intră. Mă priveşte bănuitor.

Mă prefac nepăsător şi Wenzel doarme buştean.

Au trebuit cîteva brînciuri ca să-l scoale. Căscînd, se ridică în picioare, şi iese clătinîndu-se de somn, cu paznicul după el.

Înfrigurat, despăturesc scrisoarea lui Charousek şi citesc : 12 mai.

„Dragul şi sărmanul meu prieten şi binefăcător,

am aşteptat săptămînă de săptămînă, să fiţi eliberat — dar în zadar ; am făcut demersuri ca să adun materialul ce v-ar putea scoate de sub acuzare, dar n-am găsit nimic.

L-am rugat pe judecătorul de instrucție să grăbească procedura, dar de fiecare dată mi-a răspuns că nu depinde de el — e treaba procuraturii, nu a lui.

Birocrație !

De abia cu un ceas în urmă dispun de o informație, de la care aștept multe : am aflat că Iaromir i-a vîndut lui Wassertrum un ceas de buzunar din aur, pe care-l găsise în patul lui Loiza după arestarea lui.

La «Loizicek», unde, după cum știți, copoii sînt acasă la ei, umblă zvonul că ceasul lui Zottmann, presupusul asasinat — cadavrul nu i-a fost încă descoperit —, s-a găsit la dumneavoastră, corp delict. Restul l-am dedus ușor : Wassertrum, etc. !

L-am chemat pe Iaromir, i-am dat 1 000 de florini..."

Las scrisoarea din mîini, cu lacrimi de bucurie în ochi : numai Angelina a putut să-i dea lui Charousek o asemenea sumă. Nici Zwack, nici Prokop, nici Vrieslander nu aveau atîția bani. Nu mă uitase ! Citesc mai departe :

„...i-am dat 1 000 de florini și i-am făgăduit alți 2.000 dacă se duce numaidecît la poliție și mărturisește că a luat ceasul de la fratele lui, de acasă, și l-a vîndut.

Acestea toate se vor face în timp ce scrisoarea e în drum spre dumneavoastră prin Wenzel. Timpul e scurt.

Dar fiți încredințat : se vor face. Chiar azi. Vă dau cuvîntul meu.

Nu mă îndoiesc nici o clipă că Loiza e ucigașul, și că ceasul e al lui Zottmann.

Dacă cumva nu-i al lui, ceea ce nu cred, atunci Iaromir știe ce are de făcut : orice ar fi, îl va recunoaște ca fiind acela găsit la dumneavoastră...

Deci : așteptați cu răbdare și nu disperați ! Ziua cînd veți fi liber nu-i prea departe.

Oare o să vină și ziua cînd o să ne vedem din nou ?

Nu știu.

Aș spune chiar : nu cred. Simt că mă sfîrșesc, și *trebuie să fiu cu ochii în patru, ca ceasul cel din urmă să nu mă ia prin surprindere.*

Un lucru însă să-l știți : ne vom revedea.

Nu în viața asta, nici în cea de dincolo, a morților, ci în ziua cînd vremea se va sparge, cînd, așa cum zice în Scripturi, Domnul îi va scuipa din gura lui pe cei căldicei, care n-au fost nici reci, nici fierbinți.

Să nu vă mirați că vorbesc așa ! Sînt lucruri pe care nu le-am atins cu dumneavoastră ! Și într-un rînd, cînd ați rostit cuvîntul *Cabala*, m-am ferit să vă răspund, dar — știu eu ce știu.

Poate să înțelegeți la ce mă gîndesc, și dacă nu, atunci vă rog să ștergeți ce v-am spus din mintea dumneavoastră. Cîndva, în clipele cînd deliram, mi s-a părut că văd un semn pe pieptul dumneavoastră. Poate că am visat cu ochii deschiși.

Dacă într-adevăr nu știți despre ce e vorba, atunci să presupunem că am avut anumite trăiri — interioare ! — chiar din copilărie, care m-au purtat pe drumuri ciudate ; o cunoaștere pe care medicina nu te învață, sau pe care, slavă Domnului, nu o posedă încă. Să sperăm că n-o va descoperi niciodată.

M-am lăsat prostit de o știință al cărei țel suprem este să mobileze o «sală de așteptare» — ca să zic așa —, și care, de fapt, ar trebui desființată.

Destul.

Mai bine v-aș povesti ce s-a întîmplat între timp.

Spre sfîrșitul lui aprii, Wassertrum a intrat sub puterea sugestiei mele.

Semnele nu lăsau nici o îndoială : umbla pe uliță gesticulînd, și vorbea de unul singur.

Așa se întîmplă cu omul năpădit de gînduri, adunate ca norii înainte de furtună.

Mai tîrziu și-a cumpărat o agendă și își făcea note. Scria.

Scria ! Cum să nu rîd ! *Scria.*

S-a dus la un notar. De jos, din fața casei, eu știam ce făcea el la catul de sus : își dicta testamentul.

Ce-i drept, n-am bănuit că mă va lăsa moștenitor. M-ar fi lovit strechea de bucurie, dacă mi-ar fi trecut prin cap așa ceva.

M-a lăsat moștenitor, că eram singurul om de pe pămînt — așa credea — prin care putea să-și răscumpere păcatele. Conștiința i-a jucat un renghi.

Poate mai avea și-o speranță : că, trezindu-mă milionar peste noapte, datorită morții și mărinimiei lui, l-aș binecuvînta, poate, și-aș sfărîma blestemul pe care-l auzise din gura mea, atunci cînd se afla în odaie, la dumneavoastră.

Sugestia mea a lucrat în trei rînduri.

Oricum, e de un haz nebun că, în taină, el tot credea că și pe lumea cealaltă e faptă și răsplată. În timp ce o viață întreagă se căznise să-și scoată asta din cap.

Așa-i și cu cei ce se cred prea deștepți : dealtminteri, asta se vede cînd se aprind fără rost, și iau foc pentru că le-ai spus-o de la obraz. Se simt cu musca pe căciulă.

Din clipa cînd Wassertrum a ieșit de la notar, nu l-am mai slăbit din ochi.

Noaptea trăgeam cu urechea, lipit de oblonul prăvăliei — zarurile puteau să cadă oricînd.

Cred că aș fi auzit și prin pereți pocnetul ușor, zgomotul mult așteptat, al dopului, cînd ar fi destupat fiola cu otravă.

Mai lipsea poate un ceas, și opera vieții mele ar fi avut să se împlinească.

Şi iată că s-a amestecat un nechemat, şi l-a omorît. Cu o pilă.

Wenzel o să vă dea amănuntele, mi-e greu să le-aştern pe hîrtie.

Puteţi să spuneţi că e o superstiţie, dar cînd am văzut că *s-a vărsat* sînge — era mînjită toată prăvălia — mi s-a părut că sufletul lui mi s-a scurs printre degete.

Un glas dinăuntrul meu îmi spune — pornit dintr-un instinct subtil, fără greş — că nu-i totuna dacă un om moare de mîna lui, sau de mîna altuia ; că Wassertrum ar fi trebuit să-şi ia sîngele cu el în pămînt şi numai atunci misiunea mea ar fi fost împlinită. Acum, că s-a întîmplat altfel, mă simt înlăturat — o uncaltă pe care îngerul morţii a socotit-o de prisos.

Dar nu vreau să mă răzvrătesc. *Ura mea e din cele ce trăiesc şi dincolo de mormînt ;* mai am sîngele meu, pe care pot să-l vărs cum vreau, să-i ia urma în împărăţia umbrelor, pas cu pas.

Din ziua cînd l-au îngropat pe Wassertrum, sînt mereu lîngă el, la cimitir, şi-mi tot ascult inima, să aud la ce mă îndeamnă.

Cred că ştiu ce am de făcut. Dar mai aştept, pînă cînd cuvîntul din adîncuri va răzbate deslușit, limpede ca un izvor. Noi, oamenii, sîntem necuraţi. E nevoie de post şi veghe ca să auzi şi să înţelegi şoapta sufletului.

Săptămîna trecută mi s-a comunicat prin hotărîre judecătorească, oficial, că Wassertrum m-a numit legatar universal.

Cred că nu trebuie să vă asigur, domnule Pernath, că n-am să mă ating nici măcar de o leţcaie. Mă voi feri să-«i» dau vreun prilej — pentru «dincolo».

Casele pe care le-a avut, am să le vînd la licitaţie, obiectele pe care le-a atins, am să le ard ; din valorile

şi banii ce vor rezulta, o treime vă va reveni dumneavoastră după moartea mea.

Vă şi văd sărind în sus, protestînd — dar fiţi liniştit. Ce veţi primi e bunul dumneavoastră, cu dobînda şi dobînda dobînzilor ce vi se cuvin. Ştiam de mult, că Wassertrum l-a ruinat pe tatăl dumneavoastră şi întreaga lui familie — însă abia acum sînt în stare s-o dovedesc cu acte.

O a doua treime va fi împărţită între cei doisprezece titulari ai „batalionului", cei care l-au cunoscut pe doctorul Hulbert personal. Vreau ca fiecare din ei să se îmbogăţească, să pătrundă în «societatea bună» din Praga.

Ultima treime se va da, parte cu parte, primilor şapte tilhari din ţară, care vor fi puşi în libertate din lipsă de dovezi.

Simt că-i o datorie faţă de necazurile obştei.

Asta-i tot. Cred că am terminat.

Şi acum, dragul meu prieten drag, rămîi cu bine şi mai gîndeşte-te din cînd în cînd la

al dumitale sincer şi recunoscător,.

Inocenţiu Charousek".

Cutremurat, am pus scrisoarea deoparte.

Nu puteam să mă bucur că o să fiu eliberat curînd.

Charousek ! Săracul ! Se îngrijea de soarta mea ca un frate ! Şi asta, pentru că i-am dat nu mai ştiu cînd o sută de fiorini ! De-aş putea să-i mai strîng o dată mîna !

Simţeam că are dreptate : ziua aceea n-o să vină niciodată.

Îl vedeam înaintea mea : flacăra ce-i ardea în ochi, umerii aduşi, bolta frunţii nobilă, înaltă.

Poate că totul ar fi fost altfel, dacă o mînă de bine s-ar fi ivit la timp în viaţa asta veştejită.

Citesc scrisoarea încă o dată.

Cîtă metodă în nebunia lui Charousek ! Să fie oare nebunie ?

Mi-e ruşine că m-am putut gîndi, chiar şi numai o clipă la aşa ceva.

Oare aluziile lui nu spuneau destul ? Era un om ca Hillel, ca Miriam, ca mine ; un om intrat sub stăpînirea propriului său suflet ; şi-l ducea prin locurile sălbatece ale vieţii, în abisuri şi-n ascuţişul stîncilor, sus, spre culmile ninse ale unei lumi neumblate.

El, care o viaţă nu s-a gîndit decît la omor, iată-l mai curat, mai fără de păcat decît oricare dintre cei care-şi duc viaţa strîmbînd din nas, făcîndu-se că respectă poruncile preluate de la un profet neştiut, ieşit din adîncul unui mit.

El asculta de porunca pe care i-o da un instinct cu putere peste tot şi toate, fără să se gîndească nici o clipă la vreo „răsplată" aici sau dincolo.

Oare ce făcuse. nu era însăşi împlinirea, cu flacăra sîrîenţei, a datoriei în înţelesul ei cel mai ascuns ?

„Laş, viclean, setos de sînge, morbid, o natură problematică — instincte criminale" — mi se părea că aud verdictul celor mulţi, veniţi să-i scormone în suflet cu lămpaşul, mulţime otrăvită care n-are să înţeleagă niciodată şi nicicînd, că brînduşa tomnatecă, cu tot veninul ei, e mai frumoasă, mai nobilă, decît arpagicul.

Oricît de bun ar fi...

Aud iarăşi zăvorul, un om e împins înăuntru.

Nu mă întorc, sînt încă răscolit de emoţie.

Scrisoarea nu pomenea nici un cuvînt despre Angelina, nici despre Hillel.

Nu era de mirare, Charousek o scrisese în cea mai mare grabă. Se vedea după scris.

Oare voi mai primi vreun rînd de la el, strecurat pe ascuns ?

Nădejdea mi-era în ziua de mîine, la ceasul plimbării deținuților prin curte. Acolo, unul din „batalion" ar putea oricînd să-mi treacă ușor o hîrtiuță.

Un glas aproape șoptit mă scoate din gîndurile mele :

— Îmi dați voie să mă prezint, domnul meu ? Numele meu este Laponder. Amadeus Laponder.

Mă întorc.

Mărunt, firav, un bărbat încă tînăr se pleacă înaintea mea, cu politețe. E îmbrăcat cu grijă, dar n-are pălărie, ca toți arestații preventiv.

E bărbierit ca un actor, și privirea îi este ciudată : mari ca migdala, ochii verzi și strălucitori se uită la mine și par să nu mă vadă. Citesc în ei ceva ca o absență.

Îmi mormăi numele, fac o plecăciune și dau să mă întorc din nou. Dar nu pot să-mi iau ochii de la el, atît de straniu îi e surîsul — un surîs de pagodă îi ridică în sus colțul buzelor arcuite, subțiri, și pare că-i întipărit pe față.

Îmi amintește o statuie chinezească a lui Buddha, de cuarț trandafiriu — atît de netedă și străvezie îi e pielea, nasul prelung, de fată, și nările delicate.

„Amadeus Laponder, Amadeus Laponder", repet în sinea mea.

„Ce-o fi făcut ?"

XVIII

LUNĂ

— AȚI FOST LA INTEROGATORIU ? ÎNTREB DUPĂ o clipă.

— De-acolo vin. Sper că n-am să vă incomodez prea multă vreme, răspunde politicos domnul Laponder.

„Sărmanul de el, gîndesc, habar nu are ce-l așteaptă pe un deținut preventiv."

Încerc să-l pregătesc :

— Te obișnuiești și cu nemișcarea, pînă la urmă. Greu e în primele zile...

Mă ascultă cu amabilitate.

Tăcere.

— V-au ținut mult la interogatoriu, domnule Laponder ?

Zîmbește distrat.

— Nu. M-au întrebat numai dacă recunosc, și-am iscălit hîrtia.

— Ați semnat că vă recunoașteți vina ? îmi scapă întrebarea.

— Desigur.

O spune ca pe un lucru firesc.

Nu pare să fie ceva grav — cumpănesc —, nu-l văd deloc tulburat. O provocare la duel. Sau ceva în felul ăsta.

— Mi se pare că a trecut o viață de om, de cînd stau aici, suspin fără să vreau.

Mă privește îndatoritor.

— Vă doresc să n-aveți parte de așa ceva, domnule Laponder. După cîte îmi dau seama, au să vă dea drumul în curînd.

— De, cum o iei, răspunde liniștit.

Ai zice că vorbește cu tîlc.

— Credeți că nu ? îl întreb zîmbind. Doar n-ați comis cine știe ce grozăvie ? Iertați-mă, domnule Laponder, nu întreb din curiozitate — vreau să mă credeți, e din simpatie...

Șovăie o clipă și, fără să clipească :

— Omor, cu viol.

Parcă mi-ar fi dat cu pumnul în cap.

Am amuțit. De groază și scîrbă.

Și-o fi dat seama, văd că-și întoarce privirea. Dar zîmbetul nu i se șterge de pe față, schimbarea în purtarea mea parcă nu l-a jignit.

Tăcem amîndoi, cu privirile-n gol.

Cînd se lasă întunericul, mă întind să mă culc. Face îndată la fel, se dezbracă, își atîrnă cu grijă hainele-n cui, se întinde și, judecînd după răsuflarea lui adîncă și liniștită, adoarme îndată.

M-am frămîntat toată noaptea.

Gîndul că stau alături de un monstru, că sînt nevoit să respir același aer cu el, mă răscolește într-atît, încît impresiile zilei, scrisoarea lui Charousek, și toate noutățile la un loc trec în umbră.

Mă așez în așa fel încît să-l am pe ucigaș în fața ochilor, nu pot să rabd să-l știu în spate.

Lumina lunii, strecurată în celulă, întreține o penumbră vagă, și pot să-l văd pe Laponder cum zace nemișcat, aproape țeapăn.

O undă cadaverică i s-a așternut pe față, subliniată de buzele ce s-au întredeschis.

Ceasuri la rînd nu s-a întors în somn nici măcar o dată.

După miezul nopții, tîrziu, cînd o rază de lună îi cade, subțire, pe obraz, se înfioară ușor și-și mișcă buzele abia auzit, cum faci cînd vorbești în somn. Parcă e același cuvînt, mereu — trei silabe care se repetă : ai zice că îngînă întruna : „Așteaptă — așteaptă — așteaptă".

. . . . . .

Zilele trec una după alta fără să țin seamă de el. Nici el nu încearcă să deschidă vorba.

E mereu la fel de politicos și de prevenitor.

Ghicește îndată cînd vreau să fac cîțiva pași prin celulă, și, dacă e lungit pe prici, își trage iute picioarele într-o parte, să nu-mi stea în drum.

Începe să-mi pară rău că mă port atît de aspru cu el, dar n-am ce face, scîrba tot scîrbă rămîne.

Oricît aș încerca să mă apropii, nu pot, și nu pot.

Mă chinui și nopțile, mi-a pierit somnul. Cu greu atipesc cîte un sfert de ceas.

Seară de seară se repetă același tipic, întocmai : așteaptă respectuos pînă mă întind în pat, își scoate hainele, le așează pe dungă, pedant, le atîrnă în cui — și așa mai departe, și așa mai departe.

. . . . . .

Într-o noapte — să fi fost ceasul două —, stam întins pe prici, sfîrșit de oboseală și nesomn. Priveam luna plină răsfrîntă ca luciul uleiului pe fața de bronz a turnului cu ceas, și gîndul îmi fugea mereu la Miriam, îndurerat.

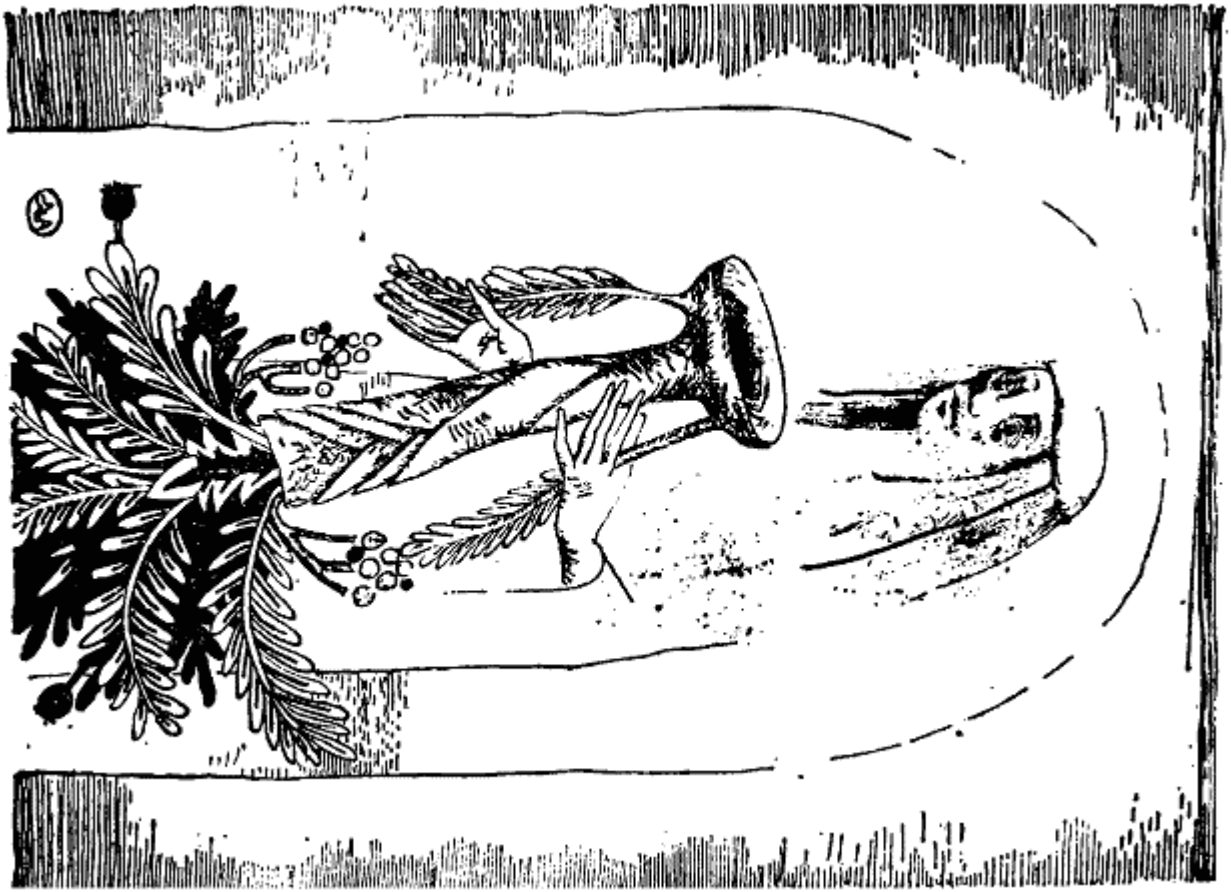

Dintr-odată, îi aud glasul în spatele meu, șoptit.

Sar în sus, treaz cu toată ființa — mă întorc și ascult.

Trece un minut.

Sînt gata să cred că m-am înșelat cînd, iată, șoptește din nou. Nu înțeleg cuvintele, dar parcă deslușesc :

„Întreabă. Întreabă."

E vocea lui Miriam. Nu pot să mă îndoiesc.

Tremur ca varga. Mă dau jos, tiptil, și mă apropii de priciul lui Laponder.

Luna îi cade în plin pe față, pleoapele sînt ridicate, dar ochii îi sînt dați peste cap.

Mușchii feței, întinși, sînt dovada că doarme adînc. Numai buzele i se mișcă, ca deunăzi.

Încet, încet deslușesc cuvintele articulîndu-se îndărătul dinților :

„Întreabă — Întreabă."

Vocea seamănă uluitor cu cea a lui Miriam.

— Miriam ? Miriam ? strig fără voie, însă cobor îndată glasul să nu-l trezesc pe cel adormit.

Aștept pînă ce fața devine din nou rigidă, și repet în șoaptă :

— Miriam ? Miriam ?

Abia auzit, dar limpede, gura îi articulează :

— Da.

Îmi apropii urechea de buzele lui, gata să le ating.

O clipă mai tîrziu, recunosc vocea lui Miriam. E numai o șoaptă — dar e glasul ei, îl recunosc și mă trec fiori de gheață.

Îi sorb cuvintele cu atîta sete, că nu reții decît înțelesul. Îmi spune cît de mult mă iubește, cît e de fericită — vai, nespus — că m-a regăsit, că n-o să ne mai despărțim niciodată — vorbe șoptite în grabă, ca și cum i-ar fi teamă să nu fie întreruptă, să nu piardă nici o secundă.

Glasul șovăie, se pierde, revine.

— Miriam, întreb tremurînd, cu răsuflarea tăiată... Miriam, eşti moartă ?

Nici un răspuns. Minutele trec.

În cele din urmă, stins, aproape o părere :

— Nu. Trăiesc. Dorm.

Atît.

Atît.

Ascult. Ascult întruna.

Degeaba.

Nimic.

Sînt atît de răvăşit, tremur atît de tare, că trebuie să mă sprijin de muchia priciului, să nu cad peste Laponder.

Iluzia a fost atît de desăvîrşită, încît o vedeam pe Miriam lungită în faţa mea, şi a trebuit să-mi adun toate forţele ca să nu sărut buzele ucigaşului.

— Enoh ! Enoh ! — îl aud lălăind dintr-odată, apoi rostind din ce în ce mai clar : Enoh ! Enoh !

Îl recunosc îndată pe Hillel.

— Tu eşti, Hillel ?

Nici un răspuns.

Îmi amintesc c-am citit nu mai ştiu unde, că poţi să faci să vorbească pe cineva în somn, dacă-i pui întrebările nu la ureche, ci în dreptul centrului nervos din capul pieptului.

Aşa şi fac.

— Hillel ?

— Da. Te aud.

— Miriam e sănătoasă ? Ştii tot ? îl întreb repede.

— Da. Ştiu tot. Ştiam de mult. Fii fără grijă, Enoh ! Să nu-ţi fie teamă !

— Mă ierţi, Hillel ?

— Îţi spun : fii fără grijă !

— O să ne vedem curînd ?

Mi-e teamă că n-o să-i înțeleg răspunsul : ultima frază, un suflu slab, abia am auzit-o :

— Sper că da. Aștept — te aștept — dacă pot — după aceea — în țara...

— Unde ? În ce țară ? — era să cad peste Laponder. În ce țară ? Unde ?

— Țara — Gad — sud — Palestina.

Glasul s-a stins.

O sută de întrebări îmi trec dintr-odată prin minte, atît sînt de tulburat : de ce-mi zice Enoh ? Dar Zwack, Iaromir, ceasul, Vriesslander, Angelina, Charousek ?

— „Rămîi cu bine, și mai gîndește-te din cînd în cînd la mine" — aud din gura asasinului. Acum sînt inflexiunile lui Charousek, însă parcă sînt rostite de mine.

Îmi amintesc — e ultima frază, cuvînt cu cuvînt, din scrisoarea lui Charousek.

Fața lui Laponder a intrat în umbră. Lumina lunii s-a mutat la capul saltelei de paie. Și peste un sfert de ceas va pieri din celulă.

Mai pun cîteva întrebări, una după alta. Nu primesc nici un răspuns.

Nemișcat, țeapăn ca un mort, ucigașul zace cu pleoapele lăsate.

. . . . . .

Mă simt foarte vinovat că, vreme de atîtea zile, n-am văzut în Laponder decît răufăcătorul și niciodată omul.

După cele întîmplate, e limpede că aveam de-a face cu un somnambul — o ființă așezată sub influența lunei pline.

S-ar fi putut să fi comis omorul într-o stare de inconștiență deplină. Da, e lucru sigur.

Acum, cînd zorile albesc, chipul lui şi-a pierdut rigiditatea şi pe faţă i se aşterne o undă de seninătate.

Nu poţi să dormi atît de liniştit cînd te apasă o moarte şi un viol, îmi spun.

Ard de nerăbdare să-l văd trezindu-se.

Oare ştie ce s-a întîmplat ?

Într-un tîrziu, deschide ochii, îmi întîlneşte privirea, se fereşte de ea.

Mă duc îndată la el. Îi iau mîna :

— Vă rog să mă iertaţi, domnule Laponder, dacă m-am arătat neprietenos faţă de dumneavoastră, dar faptul neobişnuit...

— Fiţi convins, domnul meu, că vă înţeleg prea bine, îmi taie vorba, şi se însufleţeşte, trebuie să te simţi groaznic stînd cot la cot cu un om care a violat şi a omorît.

— Să nu mai vorbim de asta, îl rog. Azi-noapte am stat şi am cumpănit şi nu pot să nu cred că dumneavoastră... nu găsesc cuvîntul potrivit.

— Credeţi că sînt bolnav ? îmi vine în ajutor.

Încuviinţez :

— Da, aşa mi se pare, judecînd după anumite semne. Îmi... îmi daţi voie să vă întreb ceva — aşa, direct, domnule Laponder ?

— Vă rog.

— Poate să vi se pară ciudat... dar... n-aţi vrea să-mi spuneţi ce-aţi visat astă-noapte ?

Clatină din cap, zîmbind :

— Nu visez niciodată.

— Totuşi vorbiţi în somn.

Mă priveşte mirat. O clipă stă pe gînduri şi spune hotărît :

— S-ar putea, dar înseamnă că mi-aţi pus o întrebare. Recunosc că da. V-am spus : nu visez niciodată.

Dar mi se întîmplă să... să călătoresc, adaugă el cu voce joasă, după o tăcere.

— Călătoriți ? Cum adică ?

Nu se arată doritor să vorbească. M-am simțit obligat să-i explic de ce sînt atît de insistent. Îi povestesc în marc ce s-a întîmplat în timpul nopții.

— Puteți să fiți încredințat — îmi spune grav cînd am sfîrșit de vorbit — că tot ce am spus în somn e adevărat. Cînd spuneam adineaori că nu visez, ci „călătoresc", am vrut să spun că îmi trăiesc visul într-altfel decît, să zicem, oamenii *normali*. Îi puteți spune ieșire din trup, dacă vreți. Azi-noapte, de pildă, am fost într-o încăpere ciudată, în care am intrat printr-o trapă tăiată în podea.

— Cum arăta ? îl întreb repede. Nelocuită ? Goală ?

— Nu. Era mobilată, dar nu cine știe ce. Într-un pat dormea o fată tînără — dormea sau zăcea fără cunoștință, nu știu să spun — și lîngă ea, un bărbat îi ținea mîna pe frunte.

Laponder îmi descrise cum arătau la față. Da, fără îndoială, erau Hillel și Miriam.

Emoția îmi oprește răsuflarea.

— Vă rog, spuneți mai departe. Mai era cineva în odaie ?

— Încă cineva ? Stați puțin... nu, nu mai era nimeni. Pe masă ardea un sfeșnic cu șapte brațe. Mai tîrziu am coborît pe o scară în melc.

— Cu treptele dărîmate ?

— Dărîmate ? Nu. Erau întregi. Într-o parte se făcea o cămară, și am văzut acolo un bărbat cu catarame de argint la pantofi — un tip straniu, cum n-am mai întîlnit niciodată, cu fața galbenă și ochii tăiați pieziș. Sta plecat înainte, parcă în așteptarea unei porunci.

— Dar o carte ? N-ați văzut și o carte mare, veche ? — îl întreb.

Se freacă pe frunte:

— O carte ați spus ? Da, da, pe jos era o carte. Sta deschisă, paginile erau din pergament și pe una din ele am văzut o inițială, un A mare, aurit.

— Un I, vreți să spuneți ?

— Nu. Sînt foarte sigur că era un A.

Dau din cap și încep să mă îndoiesc. E vădit că Laponder, între somn și veghe, a citit în inventarul meu de imagini, și le-a amestecat : Hillel, Miriam, Golemul, cartea „Ibbur" și subteranele.

— Darul ăsta de a „călători", îl aveți de mult ?

— De la douăzeci și unu de ani..., se oprește, parcă nevrînd să mai vorbească. Dintr-odată, îl văd cum deschide ochii mari, uimiți, uitîndu-se la pieptul meu, de parcă vede cine știe ce acolo.

Fără să ia în seamă mirarea mea, se repede, îmi ia mîna, și mă roagă, aproape că mă imploră :

— Pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi totul. Azi e ultima zi cînd mai stau cu dumneavoastră. Poate că vin să mă ia într-un ceas, două, să-mi citească sentința de condamnare la moarte...

Îl întrerup, înspăimîntat :

— Trebuie neapărat să mă luați martor. Am să declar sub jurămînt că sînteți bolnav. Un somnambul. Cu neputință să fiți executat înainte de-a fi supus unui control medical — nu se poate ! Nu vă dați seama ?

Se împotrivește nervos :

— Toate astea n-au nici o importanță, vă rog, spuneți-mi totul !

— Ce să vă spun ? De dumneavoastră ar trebui să vorbim, nu de mine...

— Acum știu : ați trecut prin împrejurări ciudate, trăiri care mă privesc de aproape — nici nu puteți bănui cît de aproape... vă rog din suflet, spuneți-mi totul !

Nu pot să înțeleg de ce viața mea i se pare mai însemnată decît a lui, acum, cînd e într-o situație atît de grea. Ca să-l liniștesc, îi povestesc toate întîmplările de neînțeles pe care le-am trăit.

Dă din cap după fiecare episod, mulțumit, ca și cum ar fi priceput faptele pînă în adîncul lor.

Ajuns în locul unde s-a ivit arătarea fără cap, aceea care îmi oferise grăunțele negre-roșietice, l-am văzut ars de nerăbdare să afle cum s-a sfîrșit întîmplarea.

— Așadar, ați lovit-o peste mînă, șoptește îngîndurat. Nu mi-am închipuit că mai era și o *a treia cale*...

— N-a fost o a treia, îi spun, de fapt e ca și cum aș fi refuzat boabele.

Zîmbi.

— Nu credeți, domnule Laponder ?

— Dacă le-ați fi refuzat, ați fi apucat, probabil pe „drumul vieții", boabele, însă, care înfățișează forțele magice, nu s-ar fi păstrat. Rostogolindu-se pe jos, după cum spuneți, înseamnă că au rămas aici, în păstrare, în paza strămoșilor dumneavoastră, pînă cînd le va sosi vremea să încolțească. Și atunci, puterile care dorm înăuntrul dumneavoastră vor prinde viață !

Nu înțelegeam :

— Boabele în paza strămoșilor ? Cum adică ?

— Toate cîte le-ați trăit trebuie în parte înțelese simbolic, îmi explică Laponder. Cercul oamenilor care vă înconjurau, strălucind albăstrui, e lanțul eurilor moștenite, pe care cel născut din mamă îl poartă pretutindeni cu el. Sufletul nu-i ceva singular, trebuie abia să crească într-un tot, și atunci atinge ceea ce se numește nemurirea. Sufletul vă e încă alcătuit din multe euri — cum furnicarul e făcut din multe furnici. Purtați în dumneavoastră rămășițele sufletești ale străbunilor, mii și mii de mii, capetele stirpei din care faceți parte. Așa e cu toate ființe-

țele. Altminteri cum de ar ști găina, ieșită din ou prin incubație artificială, să-și caute îndată hrana potrivită, dacă n-ar purta într-însa experiența milioanelor de ani? Însuși faptul că există un instinct trădează prezența strămoșilor, în trup și în suflet. Iertați-mă, n-am vrut să vă întrerup.

Îi povestesc totul, pînă la sfîrșit. Și ceea ce îmi spusese Miriam cu privire la „hermafrodit."

Cînd mă opresc și-mi ridic ochii, văd că Laponder e alb ca varul și că pe obraz îi curg lacrimi.

Mă scol repede în picioare, să nu bage de seamă că-l văd, și pe toate căile mă zbat să-l conving că trebuie să dovedească judecătorilor cu orice preț că suferă de o boală mintală.

— De n-ați fi mărturisit că ați ucis! încheiu.

— Cum să n-o fac? Doar m-au pus să jur: era o problemă de conștiință! spune, nevinovat.

— Cum adică, vi se pare că minciuna e mai gravă decît un omor cu viol? îl întreb, uimit.

— Poate că în general nu, dar în ceea ce mă privește, da. Hotărît. Vedeți, cînd judecătorul de instrucție m-a întrebat dacă îmi mărturisesc vina, am avut forța să-i spun adevărul. Sta deci în puterea mea să aleg: să mint sau să nu mint? — Cînd am făptuit omorul — vă rog să nu-mi cereți amănunte: mi-e silă, nu vreau se retrăiesc clipele acelea îngrozitoare — cînd am comis crima, nu eram în stare să aleg. Cu toate că eram deplin conștient, totuși n-am avut încotro: ceva, ce nici n-am bănuit vreodată că zace în mine, a prins viață și s-a dovedit mai tare. Credeți că dacă aș fi putut să procedez altfel, aș fi omorît? N-am ucis niciodată — nici măcar un animal, oricît de mic — iar acum cu atît mai puțin.

Să admitem că o lege îți poruncește să omori și că, dacă nu i te supui, ești condamnat la moarte — așa cum e în

timp de război — pe loc aș sta sub verdictul morții. N-aș avea cum să aleg. Nu pot să omor, și basta. Cînd am făptuit omorul, lucrurile stăteau întocmai de-a-ndoaselea.

— Cu atît mai mult ! Dacă acum vă simțiți alt om, trebuie să faceți tot ce se poate ca să anulați sentința, i-o întorc.

Laponder se apără cu mîna :

— Greșiți ! Din punctul lor de vedere, judecătorii au dreptate. Cum să lase un om ca mine să umble în libertate ? Ca mîine, poimîine, să pornesc o altă urgie ?

— Nu. Dar v-ați putea interna într-o clinică de psihiatrie. Asta mi-era gîndul.

— Dacă aș fi alienat, aș face cum spuneți, răspunde Laponder liniștit. Dar nu sînt. Am eu ceva, ceva ce seamănă cu nebunia, dar e contrariul ei. Vă rog să mă ascultați. O să înțelegeți îndată ce vreau să spun... Povestea de adineaori cu fantoma fără cap — un simbol, bineînțeles, și cheia nu e greu de găsit, dacă am reflecta puțin — am trăit-o întocmai. Cu deosebirea că eu am luat grăunțele. Acum merg pe „drumul morții" ! Pentru mine sfîntă e numai o singură cale : să-mi duc pașii călăuzit de ființa mea spirituală. Ca orbul, mînat numai de încredere, oriîncotro m-ar duce drumul : la spînzurătoare sau pe culmile puterii, la sărăcie sau bogăție.

Ori de cîte ori am putut să aleg, n-am stat în cumpănă niciodată.

De aceea n-am mințit, cînd a fost să iau o hotărîre.

Cunoști vorbele profetului Miheia :

„Ți s-a arătat, omule, ce e bine, și
ce alta cere Domnul de la tine ?...

Dacă aș fi mințit, aș fi dat naștere unei cauze, aș fi arătat că totul a depins de mine... Cînd am omorît, nu am pornit de la o cauză — a fost doar o împlinire, efectul unei

cauze de demult, cine știe cît de veche — ascunsă în mine, neștiută, care nu mai era în puterea mea.

De aceea sînt cu mîinile curate.

Dacă ființa mea spirituală mi-a îngăduit să ucid, asta înseamnă că ea m-a dus dinadins la osîndă : dacă oamenii mi-au pus știreangul de gît, e că soarta mea se desparte de a lor : calc pe drumul eliberării.

E un sfînt — sînt eu — și mă înfior, mi se zbîrlește părul cînd văd cît de mărunt sînt pe lîngă el.

— Mi-ați povestit că ați fost hipnotizat cîndva de un medic, că vreme îndelungată nu v-ați amintit nimic din anii tinereții — continuă el. E semnul-stigmat că sînteți printre cei mușcați de „șarpele împărăției spirituale".

S-ar zice că sînt două vieți în noi, care ar trebui altoite una pe alta — așa cum pui un altoi de viță nobilă pe butucul sălbatec —, ca să se întîmple *minunea trezirii*. Ceea ce de obicei e despărțit prin moarte, poate să aibă loc și prin ștergerea amintirii — alteori numai printr-o subită răsturnare petrecută înlăuntrul nostru.

Cu mine a fost așa : fără să se fi întîmplat nimic deosebit — aveam douăzeci și unu de ani — într-o dimineață m-am trezit alt om. Ceea ce îmi plăcuse pînă ieri, azi mi se părea că-i dintr-odată neimportant. Viața mi se arăta idioată, ca o poveste cu indieni — ireală. În schimb, visul se preschimbase în certitudine — o certitudine apodictică, născătoare de dovezi — vă rog să mă înțelegeți bine — o certitudine reală, născătoare de dovezi : trăirea zilei s-a prefăcut în vis.

Lucrul e la îndemîna oricui. Numai să ai cheia. Și cheia e una singură : să capeți, cît ești adormit, conștiința formei eului tău, a pielii tale, ca să zic așa, să dibui fisura subțire prin care conștiința se furișează între veghe și somnul adînc.

De aceea insistam, adineaori, că eu „călătoresc" și nu „visez".

Să lupți pentru nemurire înseamnă să iei în mînă sceptrul care te face stăpîn peste ritmurile și nălucile care te locuiesc. Și așteptarea Mesiei este așteptarea ca eul nostru să se înscăuneze Rege.

Năluca Habal Garmin, pe care ați văzut-o, „suflul oaselor" din Cabală, e regele. Cînd își pune coroana, atunci firul care vă ține legat de viață prin simțuri și prin hornul rațiunii, se rupe.

O să întrebați : cum de se face că, desprins cum eram de viață, am fost în stare să omor din plăcere, așa, peste noapte ? Omul e ca o țeavă de sticlă prin care alunecă rotunduri colorate : la cei mai mulți, unul într-o viață. Dacă e roșu, se zice că omul e rău. Dacă e galben, omul e bun. Dacă sînt două, unul după altul — unul roșu, celălalt galben, — atunci se zice că e vorba de un caracter instabil. Noi, mușcații de șarpe, străbatem într-o singură viață, drumul pe care altminteri o specie întreagă de oameni îl urcă de-a lungul vîrstei unei lumi : bilele colorate gonesc în șir de-a lungul țevii de sticlă, și cînd s-au sfîrșit — sîntem profeți, oglinzi ale dumnezeirii.

Laponder tăcu.

Multă vreme n-am putut să scot un cuvînt. Eram năuc de cîte auzisem.

— Dar adineaori, de ce m-ați întrebat, și cu atîta teamă încă, despre lucrurile pe care le-am trăit, cînd văd că sînteți pe o treaptă cu mult mai înaltă ca mine ? întreb în cele din urmă.

— Vă înșelați, spune Laponder, sînt cu mult mai jos. V-am întrebat pentru că presimțeam că aveți tocmai ceea ce mie-mi lipsește.

— Eu ? O cheie ? Da' de unde !

— Da, da ! Chiar dumneavoastră. Mi-ați și dat-o. Nu cred să fie azi un om mai fericit ca mine pe lume !

Se aude un zgomot venind de afară : se trag zăvoarele, Laponder nu le ia în seamă.

— Povestea cu hermafroditul — asta era cheia. Acum știu ce știu. Și sînt bucuros că vin să mă ia, țelul e aproape.

Cu ochii plini de lacrimi, abia îi zăresc fața : îi aud doar surîsul din glas.

— Și, acum, rămîneți cu bine, domnule Pernath, și așa să gîndiți : ce o să atîrne mîine în streang vor fi doar hainele mele. Mi-ați dezvăluit frumosul frumusețiii — pasul pe care nu-l știam, ultimul. Acum m-așteaptă nunta... Se ridică de pe prici și o ia pe urmele temnicerului... e strîns legată de omorul cu viol...

Au fost ultimele lui cuvinte, pe care le-am auzit și pe care abia le-am înțeles.

: : : : : : : : : : : : : : : :

Din noaptea aceea, cînd luna plină urca pe cer, mi se părea că văd din nou chipul adormit al lui Laponder pe pînza cenușie a patului.

În zilele după plecarea lui, am auzit pînă în adîncul nopții, uneori pînă în zori, dulgherii ciocănind prin curtea unde aveau loc execuțiile.

Ghiceam ce înseamnă zgomotul și-mi astupam urechile în disperare, ceasuri de-a rîndul.

Lunile treceau unele după altele. Vedeam frunzișul din curte bolind, și o răsuflare aspră adia din ziduri — vara se destrăma încet.

În ceasul cînd ne plimbam în cerc, prin curte, și ochii îmi cădeau pe icoana de sticlă, îngropată în trunchiul copacului muribund, de fiecare dată gîndul mă ducea la chipul lui Laponder, îngropat tot atît de adînc în mine.

Chipul acela de Buddha, cu pielea întinsă și zîmbetul ciudat, nelipsit, îl purtam în minte neîncetat.

O singură dată, în septembrie, m-a chemat judecătorul de instrucție. Bănuitor, m-a întrebat ce am de spus privind declarația făcută la bancă, la ghișeu, că sînt nevoit să plec de urgență, de ce arătam atît de tulburat în ceasurile dinaintea arestării, de ce aveam la mine toate pietrele prețioase pe care le posedam.

Cînd i-am răspuns că aveam de gînd să mă sinucid, un behăit ironic s-a făcut auzit dinapoia mesei de scris.

Eram singur în celulă și mă lăsam în voia gîndurilor : plîngeam după Charousek care — simțeam — trebuia să fi murit demult, după Laponder, și mă frămîntam în dorul lui Miriam.

Au venit noi deținuți : funcționari veroși, cu fața macerată de petreceri, casieri de bancă cu burțile revărsate, „orfani", cum le-ar fi spus Vossatka cel negru și mi-au viciat aerul și cheful.

Într-o zi, unul din ei se indignă de crima pasională ce răscolise orașul cu cîtva timp în urmă. Noroc că l-au prins îndată pe făptaș și că i-au făcut seama.

— Laponder îi zicea, nemernicu', nenorocitu' — îi tăie vorba un malac, unul cu bot de fiară, condamnat, pentru că maltratase un copil, la... 14 zile de închisoare. L-a prins acolo, lampa s-a făcut țăndări de-atîta tămbălău și odaia s-a aprins : leșul fetei s-a făcut tăciune, că nici pînă azi nu se știe cine a fost. Atîta s-a văzut, că are părul negru și o fețișoară subțire cît un fir. Laponder, să-i tragi pielea după el, tot n-a vrut să spună cum o cheamă. Să-l fi avut eu pe mînă, îl jupuiam de viu, și-l dam cu piper... Așa-s boierii ! Criminali cu toții, arde-i-ar focu' !... Poți să scapi și altfel de-o muiere, cînd ți s-a urît de ea ! adăugă zîmbind cinic.

Fierbeam, și-mi venea să dau cu el de pămînt.

Noapte de noapte îl auzeam sforăind pe priciul lui Laponder. Cînd i-au dat drumul am răsuflat uşurat.

Dar nici acum nu mă lăsa în pace. Vorbele lui îmi stăteau înfipte în inimă, ca nişte harpoane.

Mă hărţuia un gînd, cînd se lăsa întunericul — o îngrozitoare bănuială : nu cumva victima lui Laponder e Miriam ? Mă înverşunam să scap de el, mă rodea însă clipă cu clipă, pînă cînd mi s-a împlîntat în cuget ca o idee fixă.

Uneori, cînd luna bătea în plin printre drugii din fereastră, mă simţeam parcă mai bine : înviam ceasurile petrecute lîngă Laponder, şi simţămîntul adînc ce-l aveam pentru el îmi alunga chinul — dar minutele de groază se întorceau iarăşi, o vedeam pe Miriam, şi o vedeam moartă, prefăcută în scrum. Simţeam că înnebunesc.

În clipele acelea, puţinul ce-l ştiam şi care-mi hrănea bănuiala se închega într-un tot — un tablou de spaimă, cu amănunte de nedescris !

Într-una din primele zile ale lui noiembrie — să fi fost zece noaptea, era întuneric beznă şi mă zvîrcoleam, nebun, în culmea disperării, muşcînd, ca să nu ţip, salteaua de paie ca o fiară lihnită de sete — m-am trezit cu temnicerul deschizînd uşa şi spunîndu-mi să-l urmez la judecătorul de instrucţie. Eram atît de slăbit că mergeam împleticindu-mă. De mult îmi pierdusem nădejdea de-a mai ieşi din această casă a nenorocului.

Eram pregătit să aud iarăşi întrebări puse cu răceală, behăitul stereotip din spatele biroului, ca, pînă la urmă, să mă întorc în întuneric, din nou.

Domnul baron de Leisetreter plecase acasă, şi în cameră nu era decît grefierul bătrîn şi cocoşat.

Mohorît, aşteptam ce avea să se întîmple cu mine.

Mi-am dat seama că paznicul intrase și el împreună cu mine, clipind binevoitor din ochi. Eram însă prea abătut ca să mă dumiresc ce se întîmplă în jur.

— Ancheta a stabilit — începe grefierul, behăie, se urcă pe un scaun și scotocește îndelung prin rafturi, adunînd fel și fel de hîrtii, înainte de a continua —, a stabilit că numitul Karl Zottmann, înainte de a deceda și în urma unei întîlniri în secret cu Rozina Metzeles, necăsătorită, fostă prostituată, la vremea aceea poreclită Rozina Roșcovana, mai tîrziu răscumpărată din localul „Kautsky" de un surdomut, acum sub supravegherea poliției, siluetist pe nume Iaromir Krasnicika — și trăind de cîteva luni în concubinaj ca metresă a Excelenței Sale contele Ferri Athenstädt — ademenit prin viclenie în bolta unei pivnițe subterane, deschise, a casei număr conscriptionis 21873, liniuță III roman, din Vadul Cocoșului, nr. 7, a fost încuiat acolo și lăsat singur, respectiv pradă morții prin înfometare sau îngheț... E vorba de susnumitul Zottmann, explică grefierul privind peste ochelari, și dă cîteva pagini.

Ancheta a mai stabilit că susnumitul Karl Zottmann, după toate aparențele, după încetarea lui din viață, a fost jefuit de tot ce avea asupra lui, în special ceasul de aur cu două capace — ținîndu-l de lanț, grefierul ridică ceasul în sus — alăturat sub fascicolul Promen liniuță B.

Declarația făcută sub jurămînt de siluetistul Iaromir Krasnicika, fiul orfan al fabricantului de prescuri, decedat cu 17 ani în urmă și cu același nume : anume, că a găsit ceasul în patul fratelui său Loiza, între timp fugit de la domiciliu și că l-a remis vînzătorului de vechituri, proprietar a mai multor bunuri imobiliare, între timp decedat, Aaron Wassertrum, contra primirii unei sume de bani, nu a fost luată în considerație, din lipsă de temei.

Ancheta a mai stabilit : cadavrul amintitului Karl Zottmann avea în buzunarul din spate al vestei, în mo-

mentul descoperirii lui, o agendă în care probabil cîteva zile înaintea decesului înscrisese cîteva note lămuritoare, înlesnind autorităților regale și imperiale să aresteze făptașul.

Așadar, atenția înaltei magistraturi regale și imperiale s-a îndreptat asupra lui Loiza Krasnicika, fugit în prezent de la domiciliu, bănuit cu temei, în urma notelor de ultimă oră ale lui Zottmann, și a dispus suspendarea arestării preventive a lui Athanasius Pernath, tăietor de geme, fără cazier pînă în prezent, precum și încetarea oricărei proceduri împotriva sa."

Praga, iulie

semnat
dr. conte de Leisetreter

c

M-am clătinat pe picioare și timp de un minut mi-am pierdut cunoștința.

Cînd mi-am venit în fire, eram pe un scaun și paznicul mă bătea prietenește pe umăr.

Grefierul nu s-a clintit din loc. Trage tabac pe o nară, își suflă nasul în batistă, și spune :

— Citirea punerii în libertate a fost amînată pînă în ziua de azi, deoarece numele dumneavoastră începe cu „pe" și prin urmare, după cum e și firesc, e mai la coada alfabetului. Citește în continuare :

Se aduce mai departe la cunoștință lui Athanasius Pernath, tăietor de geme, că în urma dispozițiilor testamentare ale stud. med. Inocențiu Charousek, i-a fost lăsată în moștenire o treime din totalul succesiunii și ca atare va fi reținut pînă la semnarea documentului.

La ultimul cuvînt grefierul moaie pana în călimară și începe să mînjească hîrtia.

Aștept să behăie după obicei, dar nu behăie.

— Inocențiu Charousek, îngîn încet, fără să vreau.

Temnicerul se apleacă și-mi șoptește la ureche :

— La scurt timp înainte să moară a fost la mine, domnul doctor Charousek, și-a întrebat de dumneavoastră. Să vă transmit multe, multe salutări, așa mi-a zis. Firește că n-am putut s-o fac atunci. Nu e voie. Strict interzis. Groaznic sfîrșit a mai avut, domnul doctor Charousek ! Și-a luat viața cu mîna lui. L-au găsit mort pe mormîntul lui Aaron Wassertrum, lungit pe burtă... Săpase două găuri în pămînt, și-a tăiat vinele de la mîini și și-a vîrît brațele în ele, adînc. A sîngerat așa pînă n-a mai rămas pic de sînge în el. Pesemne că se scrîntise la cap, domnul doctor Char...

Grefierul împinse scaunul cu zgomot, și-mi întinse pana să semnez.

Se îndreptă, înțepat, și spuse cu glasul aristocratului său șef :

— Paznic, scoate-l afară.

Întocmai ca în trecut, cu atîta vreme în urmă, omul cu sabie și în izmene, ăla de la intrare, și-a luat din poale rîșnița de cafea. Numai că, de data asta, nu m-a căutat prin buzunare, și mi-a dat înapoi pietrele prețioase, portmoneul cu cei zece guldeni, paltonul și cîte mai erau.

Iată-mă în stradă.

„Miriam ! Miriam ! O să fim împreună, curînd. În sfîrșit !" Simțeam o bucurie sălbatecă ! Îmi venea să țip !

Lividă, luna palidă plutea printre scame de neguri ca un taler de cositor.

Un strat gros de noroi acoperea, vîscos, pavajul.

Mă clătinam pe picioare. M-am dus să iau o birjă... învăluită în ceață, părea un monstru antediluvian prăbușit la pămînt. Abia mă tîram, mă dezvățasem cu mersul și mă împleticeam — călcînd pe tălpile fără simțuri, ca un bolnav de tabes...

— Vizitiu ! Vadul Cocoșului ! Da' repede ! M-ai înțeles ? Vadul Cocoșului 7. Mînă !

XIX

LIBER

CÎŢIVA METRI MAI DEPARTE, BIRJA SE OPREŞTE.

— Vadul Cocoşului, dom'le ?

— Da. Mînă ! Repede !

Birja mai înaintează cale de cîţiva metri, se opreşte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întîmplă ?

— Vadul Cocoşului, dom'le ?

— Da. Ţi-am mai spus o dată.

— O fi. Da' la Vadul Cocoşului nu se poate.

— Cum aşa ?

— Păi străzile-s toate cu curu-n sus, nu mai e piatră peste piatră, în mahalaua evreiască. Se asanează.

— Zi-i înainte cît s-o putea — şi-om vedea ! Dă-i drumul ! Haide !

Trăsura face un salt în galop, unul singur, şi-apoi o ia încetişor, la pas, mai departe.

Cobor geamul care joacă în cercevea şi trag cu sete aerul nopţii în piept.

Şi nu ştiu de ce, totul îmi pare atît de străin, atît de nou : case, străzi, prăvăliile cu obloanele trase.

Un ciine rătăceşte singuratec pe trotuarul ud. Ce ciudat ! Un ciine ! Uitasem cu totul că pe lume mai sînt asemenea vietăţi ! Bucuros ca un copil strig după el : „Ei, da' cum poate să fie cineva chiar atît de ursuz ?"...

Ce-o să zică Hillel ? !... Dar Miriam ?

Peste cîteva minute o să fiu lîngă ei. Şi-o să bat în uşă, pînă ce-o să-i scol din aşternut !

Acum toate sînt la locul lor ! jalea unui an care s-a dus. Ce Crăciun frumos are să fie !

De data asta n-am să adorm ca acum un an.

O clipă, simt din nou cum spaima mi se strecoară în vine : îmi sună iară în ureche cuvîntul puşcăriaşului acela cu bot de fiară. Fata aceea arsă ; oribila crimă... Nu, nu ! Mă scutur : nu, nu-i cu putinţă ! Miriam trăieşte ! Doar i-am auzit glasul prin gura lui Laponder.

Încă un minut — o jumătate — şi acum...

Birja opreşte în faţa unor grămezi de moloz. Cît vezi cu ochii numai stavile din pietre de pavaj !

Deasupra sînt lanterne roşii.

La lumina feştilelor, cu tîrnăcoape şi lopeţi, o armată de muncitori lucrează de zor. Mormane de moloz şi dărîmături zac în mijlocul drumului. Îmi fac loc peste ele, mă afund pînă în genunchi.

Parcă aici ar trebui să fie Vadul Cocoşului ?

Mă uit în dreapta, în stînga. Împrejur, numai ruine.

N-o fi asta casa în care am locuit ?

Faţada nu mai e.

Mă urc pe un dîmb : adînc, sub picioarele, mele o subterană neagră, zidită, se cască de-a lungul străzii care nu mai e. Mă uit în sus : alveole uriaşe atîrnă în aer, încăperi ce şi-au dezvelit goliciunea în lumina tulbure a faclelor şi a lunii.

Acolo sus trebuie să fie odaia mea — recunosc tapetul pe rămăşiţele de zid.

O fişie. Atît.

Şi alături — atelierul, atelierul lui Savioli. Simt un gol în inimă. Ce ciudat ! Atelierul ! Angelina !... Mă simt atît de departe, neînchipuit de departe de toate cîte au fost !

Mă întorc : n-a mai rămas din casa în care a locuit Wassertrum piatră pe piatră. Dugheana cu vechituri, pivnița lui Charousek... totul e una cu pămîntul.

„Omul piere ca o umbră", îmi sună în minte o frază citită cîndva, nu mai știu unde.

Întreb pe un muncitor dacă nu știe cumva unde stau acum oamenii care s-au mutat de aici ; sau dacă-l știe pe arhivarul Hillel.

— Nu știu nemțește, e răspunsul.

Scot un gulden : înțelege pe loc nemțește, dar de spus nu știe să-mi spună nimic.

Dintre tovarășii lui nici atît.

Poate să aflu ceva la „Loizicek" ? La „Loizicek" e închis, pare-se e în renovare.

Atunci să sculăm din somn pe cineva din vecini ! Nu se poate ?

— Da nu-i picior de om jur împrejur — e interzis de lege. E tifos.

— Dar cîrciuma „La Uite-l Nu e" ? O fi deschis ?

— S-a închis. S-a închis de tot.

— Sigur ?

— Sigur.

Arunc cîteva nume la întîmplare : ambulanți, tutungii de prin apropiere, numele lui Zwack, Vrieslander, Prokop. Omul dă mereu din cap.

— Poate că-l știi pe Iaromir Krasnicika ?

Muncitorul ciulește urechea :

— Iaromir ? Surdomutul ?

Jubilez. Mulțumesc ție, Doamne. Barem unul dintre atîția.

— Da. E surdomut. Unde stă ?

— Al care decupează poze ? Din hîrtie neagră ?

— Da. El e. Unde pot să dau de el ?

Omul îmi explică cum știe el mai bine drumul spre un local de noapte din orașul vechi, și-și vede mai departe de treabă.

Cred că am rătăcit mai bine de un ceas prin cîmpul desfundat, plin de dărîmături, balansîndu-mă pe scîndurile aruncate în pripă peste șanțuri, furișat pe sub grinzile și stîlpii puși de-a curmezișul străzilor să nu treacă lumea. Un pustiu de pietre — atît rămăsese din cartierul evreiesc, de parcă un cutremur ar fi zguduit orașul.

În cele din urmă, cu răsuflarea tăiată, răvășit, prăfuit, cu încălțămintea ferfeniță am ieșit din labirint.

Încă un șir, două de case și iată-mă în fața speluncii pe care o căutam.

„Cafeneaua Haos" stă scris pe firmă.

Local mic cît palma, pustiu, cu cîteva mese înghesuite, răsturnate la perete.

În mijloc, un chelner sforăie pe o masă de biliard șchioapă de un picior.

Cu coșul de zarzavat la picioare, o precupeață pirotește într-un colț, cu nasul în paharul de ceai.

Ospătarul catadixește să se scoale. Mă întreabă ce doresc. Din felul nerușinat cu care mă măsoară îmi dau seama că arăt ca un trențăros.

Îmi arunc ochii într-o oglindă și mă cutremur : livid, cu brazde adînci, un chip străin se uită țintă la mine, cu barba țepoasă și părul crescut sălbatec.

Întreb dacă Iaromir, siluetistul, a dat pe aici și cer o cafea.

— Dracu' știe pe unde umblă ! răspunde chelnerul într-un căscat.

Se lungește iară pe masa de biliard și se pregătește să-și reia somnul întrerupt.

Iau ziarul „Prager Tagblatt" din perete, și-aștept.

Literele mișună ca furnicile peste pagini, citesc și nu înțeleg nici un singur cuvînt.

Trec ceasurile unul după altul. Dincolo de ferestre creștea din întuneric albastrul, adînc, suspect — ceea ce, pentru un local luminat cu gaz aerian vestea ivirea zorilor.

Cînd și cînd, un paznic cu pene lucind verzui la pălărie sfredelește cu privirea — și-și vede de drum mai departe, călcînd greoi.

Nedormiți, cu cearcăne la ochi, intră trei soldați.

Un gunoier cere un rachiu.

Iată-l ! A sosit și Iaromir !

Nu-l recunosc, atît e de schimbat : cu ochii stinși, știrb, părul parcă i l-au mîncat moliile, două găuri adînci i s-au adîncit pe după urechi.

Sînt atît de fericit să întîlnesc o față cunoscută, după atît amar de vreme, că sar de pe scaun și mă duc la el cu mîna întinsă.

Sfios, e cu ochii la ușă mereu. Gesticulez în fel și chip să-i spun bucuria de a-l revedea din nou — nu mă crede.

La toate întrebările mele răspunde cu aceeași mișcare din mînă, neajutorat : nu pricepe.

Cum să mă fac înțeles ?

Ah ! O idee !

Iau un creion și o hîrtie și desenez, la rînd, figurile lui Zwack, Vrieslander și Prokop.

— Cum ? Nici unul nu-i în Praga ?

Dă din mîini la dreapta și la stînga, se face că numără bani, mărșăluiește cu două degete peste masă, se lovește peste dosul mîinii. Ghicesc : tustrei au primit banii de la Charousek, da, așa trebuie să fie, și acum umblă în tovărășie prin lume, cu teatrul de marionete, mărit.

— Și Hillel ? Unde locuiește acum ? — Îi desenez mai întîi fața, alături o casă și un semn de întrebare.

Iaromir nu înțelege ce-i cu semnul de întrebare — nu știe să citească ; dar pricepe ce vreau. Ia un chibrit, îl aruncă în sus și, îndemînatec, îl face să dispară ca un scamator.

Ce înseamnă asta ? Hillel e plecat și el ?

Desenez primăria evreiască.

Surdomutul dă din cap că nu.

— Hillel nu mai e acolo ?

— Nu. (A dat din cap.)

— Unde e ?

Iarăși jocul cu chibritul.

— Vrea să zică : e plecat domnul, nimeni nu știe unde, se amestecă gunoierul în vorbă, cu un aer doctoral, după ce ne-a urmărit o vreme cu interes.

Simt o arsură în inimă : Hillel plecat ! Am rămas singur pe lume... În jurul meu totul pilpîie, zvîcnește.

— Și Miriam ?

Mîna îmi tremură atît de tare că abia reușesc s-o desenez.

— Miriam — a dispărut și ea ?

— Da. Fără urmă.

Nu mai pot : gem, alerg prin local — soldații se uită unul la altul, mirați.

Iaromir vrea să mă liniștească, încearcă să mă facă să înțeleg ceva — ceva ce a aflat : își pune capul pe brațul îndoit — așa cum faci cînd dai s-adormi.

Mă sprijin de tăblia mesei :

— Dumnezeule ! Miriam a murit ?

Dă din cap că nu. Repetă gestul adormirii.

— A fost bolnavă ? Desenez o sticlă medicinală.

Dă din cap că nu. Și iarăși își lasă fruntea pe braț...

Noaptea se îngînă cu ziua, una cîte una flăcările de gaz se sting și tot nu mă dumiresc ce înseamnă gestul ăsta.

Renunț. Stau și mă gîndesc.

Nu-mi rămîne decît să mă duc la primăria evreiască și să-i întreb ce știu despre soarta lui Hillel și despre Miriam.

Trebuie să le iau urma...

Șed alături de Iaromir și nu mai scot un cuvînt. Sînt mut și surd ca el.

Cînd într-un tîrziu îmi ridic ochii îl văd decupînd cu foarfeca o siluetă.

E profilul Rozinei, îl recunosc îndată. Îmi întinde foaia peste masă, duce mîna la ochi... și lacrimi mute i se preling încet pe obraji.

Sare deodată în picioare și iese clătinîndu-se pe ușă afară, fără să-și ia rămas bun.

Într-o zi, nu se știe de ce, Shemajah Hillel, arhivarul, n-a mai venit la slujbă, nici nu s-a mai întors de-atunci. Fata și-a luat-o cu el, sigur, nici pe ea n-a mai văzut-o nimeni — primesc răspunsul la primăria evreiască. Asta e tot ce pot să aflu.

Nici o urmă, nici un indiciu despre locul unde s-ar fi putut îndrepta.

La bancă aflu că banii mei sînt încă sub sechestru, însă că se așteaptă din zi în zi avizul pentru a-mi fi remiși.

Înseamnă că și legatul lui Charousek urmează să mai treacă prin filiera birocratică. Ard de nerăbdare să am banii în buzunar, să pun totul la bătaie să-i găsesc pe Hillel și pe Miriam.

Vîndusem pietrele prețioase ce le mai aveam la mine ca să închiriez două cămăruțe mobilate într-o mansardă din ulița Vechii Școlii — singura ulicioară cruțată din ghetto.

Ce coincidență ciudată : e chiar casa, binecunoscută, în care a dispărut golemul ultima oară, dacă ar fi să crezi legenda.

I-am întrebat pe locatari — mai toți mici negustori sau meseriași — ce e adevărat în tot ce se spune despre „odaia fără intrare :" — și au rîs care mai de care de mine. Auzi ! Să crezi așa ceva ! Scorneli !

Tot ce mi se întîmplase în legătură cu această casă s-a șters, pălind ca o arătare în timpul cît am stat închis — și nu mai văd în ele decît simboluri golite de sînge și de palpitul vieții. Le-am șters din cartea amintirii.

Cuvintele lui Laponder — le auzeam uneori limpede în mine, ca și cum ar fi stat din nou în fața mea, ca acolo, în adîncul temniței, și mi-ar fi vorbit — îmi întăreau credința că tot ceea ce trăisem în realitate s-a petrecut de fapt numai în mine, undeva, înăuntrul meu.

Doar tot ce era al meu, pe atunci, nu mai este ! Nici cartea „Ibbur", nici jocul de tarot — fantasticul —, nici Angelina. Nici măcar prietenii mei Zwack, Vrieslander și Prokop !

. . . . . .

E ajunul Crăciunului și m-am întors acasă cu un braduț cu lumînări roșii. Vreau să mai fiu încă o dată tînăr, să am lumină în jurul meu, să miroasă a cetină și a ceară arzînd.

Înainte de sfîrșitul anului poate că o să și pornesc la drum, prin oraș, prin cătune, sau cine știe pe unde m-o împinge inima, să-i caut pe Miriam și pe Hillel. Nu mai sînt nerăbdător, nici încordat, nici nu mai mă tem că Miriam a fost, poate, omorită. Ceva îmi spune, dintr-un adînc, că am să-i regăsesc pe amîndoi.

Mă simt de parcă îmi surîde sufletul întruna, fericit — şi, cînd pun mîna pe un lucru, s-ar zice că din ea curge o putere tămăduitoare. E mulţumirea celui care se întoarce dintr-o cale lungă şi vede strălucind în depărtare turnurile oraşului unde s-a născut.

M-am mai dus o dată la cafenea să-l poftesc pe Iaromir la mine, în seara de Crăciun. Mi-au spus că n-a mai fost văzut de-atunci. Cînd să plec cu inima întristată, intră un bătrîn vînzător ambulant, din aceia care umblă cu tot soiul de nimicuri.

I-am răscolit prin cutie şi, printre brelocuri, ace de pălărie, broşe, cruci ori piepteni, dau de o inimioară roşie de mărgean, prinsă într-un fir de mătase gălbejit. Uimit, recunosc suvenirul pe care Angelina mi-l dăruise odinioară, în parcul castelului, lîngă havuz, în vremea cînd era fetiţă.

Şi dintr-odată reînvie anii tinereţii, îi văd ca într-un caleidoscop, pictaţi de o mînă de copil.

Încremenit, stau cu inimioara în palmă şi o privesc în neştire.

: : : : : : : : : : : : : : : :

Sînt în mansardă şi ascult trosnetul mărunt al acelor de brad, ori de cîte ori o crenguţă se aprinde în dreptul unei lumînări.

Poate că în ceasul ăsta, cine ştie unde, prin ce colţ al lumii, bătrînul Zwack joacă „Ajunul de Crăciun al marionetelor" şi cu glas misterios recită strofa poetului său preferat, Oskar Wiener :

Unde-mi eşti, inimă de mărgean,
picur pe-un fir de mătase ?
Vai, inima tu să n-o dai,

icoană mi-era și-am iubit-o,
i-am slujit cu of și vai
șapte ani, cît am iubit-o !

Mă simt grav și solemn dintr-odată.

Topite, luminările s-au stins. Mai pîlpîie doar una. Fumul se-adună în odaie, ghem.

Tras parcă de o mînă nevăzută, mă întorc dintr-odată, și :

În prag iată imaginea. Dublul meu. În mantie albă, o coroană pe cap.

O frîntură de secundă. Atît.

În clipa următoare lemnul ușii e în flăcări, și un nor fierbinte, înăbușitor, năvălește în odaie.

Foc ! Arde casa ! Foc ! Foc !

Deschid fereastra. Mă cațăr pe acoperiș.

De departe, stridentă, se aude sirena pompierilor.

Apoi răsuflarea fantomatică a pompelor se pornește ritmic : demonii apelor se ghemuie, gata să sară asupra dușmanului de moarte : focul.

Geamurile se aud, sparte, flăcării roșii țîșnesc prin ferestre.

Saltele cad în gol, strada se umple cu ele. În urma lor oamenii se aruncă în jos. Răniți, sînt ridicați pe targă și duși.

Cu mine se petrece ceva de neînțeles. Jubilez, simt cum mă cuprinde un extaz sălbatec, la paroxism. Mi se zbîrlește părul.

Alerg spre horn, să nu mă ajungă flăcările în goană după mine.

O frînghie de coşar e legată în jurul lui.

O desfac, mi-o trec pe după încheietura mîinii şi de după un picior, cum am învăţat la ora de gimnastică cînd eram copil. Îmi dau drumul încet, liniştit de-a lungul faţadei.

Alunec pe lîngă o fereastră. Privesc.

Lumina dinăuntru îmi ia ochii.

Şi atunci — şi atunci văd — întreaga mea fiinţă nu-i decît un strigăt de bucurie, răsunător :

„Hillel ! Miriam ! Hillel !"

Vreau să mă prind de zăbrele.

Nimeresc cu mîna alături. Îmi pierd echilibrul, alunec din frînghie.

Atîrn o clipă cu capul în jos, cu picioarele în cruce între cer şi pămînt.

Coarda zvîcneşte şi cîntă. Fibrele se întind, scrîşnind.

Cad.

Îmi pierd cunoştinţa.

În căderea întind mîna spre pervaz, dar alunec. N-am de ce să mă prind :

Piatra e netedă.

— netedă ca o bucată de untură.

XX

SFÎRȘIT

... CA O BUCATĂ DE UNTURĂ !

Asta e piatra care arată ca o bucată de untură !

Cuvintele îmi mai răsună în minte. Mă îndrept, și încerc să-mi dau seama unde sînt.

Stau întins în pat, într-o cameră de hotel.

Și nici Pernath nu mă cheamă.

Să fi fost un vis ?

Nu. Așa ceva nu se visează.

Mă uit la ceas : am dormit o oră, nu mai mult. E două și jumătate.

Și acolo, atîrnată de cuier, iată pălăria străină pe care am luat-o azi din greșeală, în domul din Hradcin, cînd m-am ridicat din strană după liturghie.

Scrie vreun nume înăuntru ?

O iau și citesec, în litere de aur pe căptușeala albă de mătase, un nume necunoscut și totuși foarte familiar :

ATHANASIUS PERNATH

Nu mai am astîmpăr : mă îmbrac și alerg pe scară în jos.

— Portar ! Deschide ! Mă duc la plimbare un ceas, două.

— Unde poftiți să mergeți ?

— În cartierul evreiesc. În Vadul Cocoșului. Parcă-i o stradă cu numele ăsta ?

— Cum să nu, cum să nu — portarul zîmbeşte ironic... da' să ştiţi, cartierul evreiesc, dacă mi-e îngăduit, nu prea mai are haz. Cu voia dumitale, s-a reclădit de sus pînă jos.

— N-are a face. Unde-i Vadul Cocoşului ?

Grăsuliu, degetul portarului arată pe hartă :

— Aici, vă rog.

— Şi cîrciuma „La Loizicek" ?

— Aici, vă rog.

— Aş vrea o coală mare de hîrtie.

— Poftiţi, vă rog.

Încăşor pălăria lui Pernath. Ciudat : e aproape nouă, strălucind de curăţenie, şi totuşi fărîmicioasă de parcă ar fi veche de veacuri.

In drum mă gîndesc :

Tot ce a trăit acest Athanasius Pernath am trăit şi eu în vis, odată cu el, într-o singură noapte. Am privit odată cu el, am auzit şi am simţit odată cu el, de parcă eu aş fi fost în joc. Cum de nu ştiu însă ce a zărit în clipa cînd s-a rupt frînghia şi a strigat : „Hillel ! Hillel !"

Înţeleg : în clipa aceea s-a despărţit de mine.

Da, hotărît : trebuie să dau de acest Athanasius Pernath, fie ce-o fi, chiar de ar fi să alerg după el trei zile şi trei nopţi de-a rîndul.

Vrasăzică ăsta-i Vadul Cocoşului ?

Nu seamănă nici pe departe cu ce-am văzut în vis ! Numai case noi.

Un minut mai tîrziu intru în cafeneaua „La Loizicek". Un local oarecare, dar curățel.

E drept că în fund are o estradă cu balustradă de lemn : nu se poate spune că nu aduce cu „Loizicekul" din vis.

— Ce-ați dorit, vă rog ? întreabă chelnerița, o fată cu carnea pietroasă, parcă îndesată cu de-a sila într-un frac de catifea roșie.

— Un coniac, domnișoară. Așa, mulțumesc.

— Hm. Domnișoară !

— Poftiți, domnule !

— A cui e cafeneaua ?

— A domnului Consilier comercial Loizicek. Toată clădirea e a lui. Un domn foarte bine.

Aha ! Insul cu colți de mistreț la lanțul ceasului ! Mi-l amintesc.

Mi-a venit o idee bună, o să-mi dea un reper :

— Domnișoară !

— Da, domnule ?

— Cînd s-a prăbușit podul de piatră ?

— Acu treizeci și trei de ani.

„Ihm. Treizeci și trei de ani ! — mă gîndesc : șlefuitorul de gene Pernath ar trebui să aibă acum vreo nouăzeci de ani".

— Domnișoară !

— Poftiți !

— Nu-i aici nimeni, printre clienți, care să-și amintească cum arăta pe vremuri cartierul evreiesc ? Sînt scriitor și aș vrea să aflu cîte ceva despre asta.

Chelneriţa stă şi se gîndeşte :

— Printre clienţi ? Nu. Da' staţi puţin : marcherul de biliard, ăla de colo care face carambol cu un student — îl vedeţi ? Al cu nasul coroiat — bătrînul a trăit aici dintotdeauna şi-o să vă spună tot ce doriţi. Să-l chem să vină îndată ce-a terminat ?

Urmăresc privirea fetei :

Subţire, cu părul alb, un domn în vîrstă stă rezemat de oglindă şi-şi freacă tacul cu cretă. O faţă pustiită, dar foarte distinsă. Îmi aminteşte ceva, dar nu mai ştiu ce.

— Domnişoară, cum îl cheamă pe marcher ?

Chelneriţa, proptită cu cotul de masă, moaie creionul pe limbă şi-şi scrie în goană numele pe tăblia de marmoră, o dată, de două, de trei, de zece ori la rînd, şi-l şterge repede cu degetul ud, de fiecare dată. Cînd şi cînd îmi aruncă o privire incendiatoare — e drept că nu-i reuşeşte mereu, cu toate că nu uită să ridice şi sprîncenele în sus, să dea farmec misterios privirii.

— Domnişoară, cum îl cheamă pe marcher ? întreb din nou. Văd bine că i-ar fi plăcut să audă altceva, de pildă : „Domnişoară, de ce nu purtaţi numai fracul pe piele ?“ sau ceva în felul ăsta. Dar n-o întreb, prea îmi umblă visul prin cap.

— Păi, cum să-i zică, îşi ţuguie buzele, îmbufnată, „Ferri îi zice, Ferri Athenstädt“.

— Aşa, aşa ! Ferri Athenstädt ? Hm — iarăşi o cunoştinţă veche. Ia spune-mi, ce ştii despre el ? Spune-mi tot ce ştii, gînguresc — dar mai iau un coniac, ca să prind curaj — le ziei cu atîta haz ! Mi-e scîrbă de mine.

Se apleacă aproape de tot de mine, pînă ce părul îmi gîdilă fruntea, şi-mi şopteşte :

— Ferri ăsta a fost pe vremuri unu, așa, dat prin toate. Era de neam, pare-se — eu zic că-s numai vorbe, că doar nu poartă barbă! —, cică ar fi avut la bănet, că nu știa ce să facă cu el. O evreică roșcovană care de mică a fost „una d-aia", mă înțelegi ? — își scrie iute numele de cîteva ori pe masă — l-a lăsat gol-goluț. Adică i-a băgat mîna în buzunar. Cînd a rămas fără o lețcaie, ea a șters-o și s-a măritat cu unu din cei de sus — îmi șoptește un nume la ureche pe care nu-l înțeleg. De, domnul a trebuit să dea deoparte și onoare și tot, n-a mai avut voie să-și zică decît Cavalerul de Coate-Goale. Ce să-i faci. Așa e lumea. Da' că a fost cîndva una d-aia n-a avut cum s-o ascundă — nu zic eu totdeauna că...

— Friți ! Plata ! strigă cineva de pe estradă.

Privesc în jur prin local și, dintr-odată, venind parcă din spatele meu, aud un țiriit metalic, ca de greier.

Mă întorc, curios și nu-mi vine să-mi cred ochilor :

Cu fața întoarsă la perete, bătrîn ca Mathusalem, cu o caterincă mică cît o cutie de țigări în mîinile uscate, tremurînd, Naphtuli Shaffranek, orbul ! năruit în el, stă ghemuit într-un colț și învîrte de o manivelă cît chibritul.

Mă duc lîngă el.

Cîntă în șoaptă și în neștire.

— Știți cumva cum îi spune bătrînului ? întreb pe un chelner care trece grăbit.

— Nu, domnul meu. Nimeni nu știe nimic de el, nici cine e, nici cum îl cheamă. Nici el nu mai știe. E singur pe lume. Mă rog, are 110 ani ! Capătă o cafea de pomană în fiecare noapte, aici.

Aplecat peste moşneag, îi strig în ureche :

— Shaffranek !

Tresare ca lovit de trăsnet. Bolboroseşte, îşi trece mîna peste frunte.

— Mă înţelegi, domnule Shaffranek ?

Încuviinţează din cap.

— Ia aminte ! Aş vrea să te întreb ceva din trecut, din foarte de demult. Dacă îmi răspunzi cum trebuie, uite, guldenul ăsta pe care-l pun acum pe masă e al dumitale.

— Gulden, repetă moşneagul, şi îndată porneşte să învîrtă manivela, ca nebunul.

Îi ţin mîna în loc :

— Aminteşte-ţi, te rog. Nu cumva ai cunoscut, acum 33 de ani, pe un şlefuitor de geme pe care-l chema Pernath ?

— Hadrbolleţ ! Pantalonar ! lălăie astmatic, rîzînd cu toată faţa. Crede că i-am spus o glumă grozavă.

— Nu ! Nu Hadrbolleţ !... Pernath !

— Pereles ! ? jubilează.

— Nu, nici Pereles. Per-nath !

— Pacelas !? croncăne în culmea fericirii...

Dezamăgit, mă retrag.

— Doriţi să vorbiţi cu mine, domnule ?

Marcherul Ferri Athenstädt stă în faţa mea şi face o plecăciune, distant.

— Da, da — şi între timp putem juca o partidă de biliard.

— Jucaţi cu mizã, domnul meu ? Vă dau 90 înainte?

— Bine. Pe un gulden, atunci. Poate că începi dumneata.

Excelența Sa ia tacul, țintește. A greșit și se strîmbă, supărat. Știu cum vine treaba : mă lasă să ajung la 99, și din clipa aceea o ține lanț, una după alta, pînă ce cîștigă.

Mă simt din ce în ce mai ciudat. Merg drept la țintă.

— Vă mai amintiți, domnule marcher : demult de tot, cu zeci de ani în urmă, cam pe vremea cînd s-a prăbușit podul de piatră, n-ați cunoscut în cartierul evreiesc de atunci pe unul Pernath ?

Un bărbat într-o scurtă de in dungată cu roșu și alb, cu ochi sașii și țintă de aur la ureche, stă lîngă perete și citește un ziar. Tresare, se zgîiește la mine și-și face cruce.

— Pernath ? Pernath ? repetă marcherul, răscolindu-și amintirile. Pernath ? Nu era un bărbat înalt și zvelt ? Cu părul castaniu și ciocul cărunt, tăiat scurt ?

— Bă da.

— Să fi avut vreo patruzeci de ani la vremea aceea ? Arăta ca... Uimit dintr-odată. Excelența Sa mă privește. Sînteți rudă cu el, domnul meu ?

— Eu, rudă ? Nici vorbă ! Nu, vreau doar să aflu cîte ceva despre el. Mai știți să-mi spuneți ceva ? îl întreb, nepăsător. Simt însă că-mi îngheață inima.

Ferri Athenstädt încearcă să-și adune amintirile.

— Dacă nu mă înșel, pe atunci lumea zicea că nu e cu mintea întreagă. Știu că într-un rînd susținea sus și tare că-l cheamă... stați puțin — da ! Laponder ! Altădată se da drept — cum îi mai zicea ? ! drept unul cu numele Charousek.

— Basta ! Astea-s brașoave ! se amestecă sașiul. Un Charousek a existat în carne și oase. Taică-meu a moștenit de la el o mie de florini, dacă nu mai mult.

— Cine-i omul ăsta ? îl întreb încet pe marcher.

— E podar și-l cheamă Ciamrda. În ce-l privește pe Pernath, îmi amintesc doar atît — sau așa mi se pare — că mai tîrziu s-a însurat cu o evreică, o brună nespus de frumoasă.

„Miriam", îmi spun, și sînt atît de tulburat, că-mi tremură mîinile ; nu pot să joc mai departe.

Podarul se crucește.

— Da' ce-i cu dumneata astăzi, domnule Ciamrda ?! îl întreabă marcherul, uimit.

— Pernath, ăl de care vorbiți, n-a trăit niciodată ! țipă sașiul. Eu unu' nu cred.

Îi torn un coniac să-i dezleg limba.

— Unii zic că Pernath mai trăiește și azi, mărturisește barcagiul în cele din urmă — cică e croitor și locuiește sus în Hradcin.

— Unde în Hradcin ?

Podarul își face cruce :

— Păi asta-i, domnule. Stă unde nici un om nu poate să steie : *la zidul la cel din urmă felinar.*

— Îi știi casa, domnule... domnule Ciamrda ?

— Să știu că mor și nu urc pînă acolo ! se răstește sașiul. Drept cine mă luați ? Isuse Christoase !

— Da' poate că-mi arătați drumul într-acolo, așa, mai de departe ? Ei, ce zici, domnule Ciamrda ?

— Asta se poate, mormăie barcagiul. Trebuie să așteptați pînă s-o face ceasul 6 de dimineață : atunci cobor la Vltava. Da' vă spun : feriți ! O să cădeți în Șanțul Cerbului și o să vă rupeți gîtul ! Precistă, Maica Domnului !

. . . . . .

Am pornit-o amîndoi prin răcoarea dimineții ; vîntul bate dinspre rîu. Umblu de parcă n-ating pămîntul, îmi vine să zbor de nerăbdare.

Dintr-odată, casa din străduța Vechii Școli răsări înaintea mea.

Recunosc fereastra cu pricina : ulucul cu marginile îndoite, drugii de fier, pervazul de piatră cu luciu unsuros — totul, totul.

— Cînd a ars casa asta ? îl întreb pe șașiu. Îmi vîjîie urechile de încordare.

— Cînd să ardă ? Niciodată.

— Ba da. Știu sigur.

— Nu.

— Ba da. Pun rămășag.

— Pe cît ?

— Un gulden.

— S-a făcut ! — și Ciamrda se întoarce cu proprietarul. Casa asta a ars cîndva, sau nu ?

— Niciodată. — Omul rîde.

— Stau și nu-mi vine să cred.

— De șaptezeci de ani de cînd stau în ea — mă încredințează omul, oi ști și eu ceva ! Sau nu ?

— Ciudat ! Chiar ciudat !...

În luntrea făcută din opt scînduri negeluite, barcagiul trage cu lopata, zvîcnind pieziș, caraghios, peste Vltava. Apele galbene își adună spuma pe lîngă lemn. Acoperișurile Hradcinului sclipesc, roșii, în bătaia răsăritului. Mă înfior și parcă inima mi se înalță, nu știu să spun cum. E un simțămînt ciudat, umbra ușoară a unei vieți de odinioară, lumea din jur pare ca dintr-o vrajă — mă simt ca în vis, trăiesc în mai multe locuri deodată.

Cobor.

— Cît vă datorez, domnule Ciamrda ?

— Un creiţar. Dacă aţi fi pus şi dumneavoastră mîna, şi aţi fi tras la vîsle, aţi fi dat doi.

. . . . . .

Merg pe acelaşi drum pe care am păşit azi-noapte în somn, urc treptele mici, singuratece, ale castelului. Îmi bate inima, şi ştiu de ce : acum are să se arate copacul cu crengile despuiate, crescute deasupra zidului.

Nu : e încărcat cu flori albe.

Jur împrejur, dulce, pătrunzător, adie liliacul.

La picioarele mele se arată oraşul, prins în lumina dintîi : pare o arătare a făgăduinţei.

Tăcerea mă înconjoară. Arome şi lumină. Atît.

Simt că aş ajunge şi cu ochii închişi în ulcioara alchimiştilor, atît de cunoscut mi-e fiecare pas.

Dar acolo unde, azi-noapte, un gard de lemn sta în faţa casei strălucind alburie, acum e un grilaj de aur, unduind în volute măreţe.

Din tufişele de flori, două tise se înalţă la dreapta şi la stînga porţii ce întrerupe zidul din spatele grilajului.

Întind capul că văd ce-i dincolo de tufişuri, şi o altă splendoare îmi ia ochii :

Cît cuprinzi, zidul grădinii e un singur mozaic. Albastru ca peruzeaua, e învrîstat cu freşti aurii, din cochilii ciudate, înfăţişînd cultul lui Osiris, zeul egiptean.

Pe canatele uşii stă însuşi zeul : un hermafrodit din două jumătăţi alcătuind poarta — cea din dreapta e femeie, cea din stînga bărbat. Aşezat pe un jilţ scund, preţios, din sidef — lucrat în basorelief — capul lui de

aur are chip de iepure. Își ține urechile ridicate în sus, amintind, lipite una de alta, două pagini dintr-o carte deschisă.

Roua își prefiră răcoarea, și peste zid adie miros de zambile.

Parcă sînt de piatră. Stau și mă minunez. În fața mea răsare o altă lume.

Ivit din stînga grilajului, un grădinar bătrîn, sau poate un servitor, cu catarame la pantofi, jabou și într-o livrea cu o croială nemaivăzută, se apropie de mine și mă întreabă ce poftesc.

Fără o vorbă, îi întind pălăria învelită a lui Athanasius Pernath.

O ia și intră prin poarta cu canat.

În clipa cînd o deschide, zăresc o clădire de marmoră, ceva ca un templu, și, pe treptele ei :

ATHANASIUS PERNATH

și, sprijinită de el

MIRIAM

Amîndoi privesc în jos spre oraș.

O frîntură de clipă, Miriam se întoarce, mă zărește. Zîmbind, îi șoptește ceva lui Pernath la ureche.

Sînt vrăjit de frumusețea ei.

E tînără așa cum am văzut-o azi-noapte, în vis.

Încet, Athanasius Pernath se întoarce spre mine, și simt că inima și-a oprit bătaia :

Parcă m-aș uita în oglindă. Atît de mult seamănă cu mine.

Poarta se închide, nu mai văd decît luciul mat al hermafroditului.

Bătrînul servitor îmi dă pălăria mea înapoi și spune — îi aud glasul venind parcă din măruntaiele pămîntului :

„Domnul Athanasius Pernath vă mulțumește nespus de mult, și vă roagă să nu-i luați în nume de rău faptul că nu v-a poftit în grădină, dar așa-i dătina la noi, din vechi.

Pălăria dumneavoastră n-a pus-o, și-a dat îndată seama că e o confuzie la mijloc.

Speră că a lui nu v-a pricinuit prea multe dureri de cap."

CUPRINS

Somn	5
Ziuă	8
„I“	17
Praga	26
Punch	40
Noapte	58
Treaz	71
Zăpadă	80
Năluci	91
Lumină	109
Ananghie	117
Spaimă	143
Instinct	153
Femeie	165
Viclenie	194
Chin	210
Mai	222
Lună	238
Liber	261
Sfirşit	272

Golem

Gustav Meyrink